



HRVATSKI SABOR

KLASA: 022-03/17-01/02

URBROJ: 65-17-02

Zagreb, 9. siječnja 2017.

**ZASTUPNICAMA I ZASTUPNICIMA
HRVATSKOGA SABORA**

**PREDSJEDNICAMA I PREDSJEDNICIMA
RADNIH TIJELA**

Na temelju članka 33. stavka 1. podstavka 3. Poslovnika Hrvatskoga sabora u prilogu upućujem *Izvešće o provedbi Nacionalne strategije i Akcijskog plana suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj za 2015. godinu*, koje je predsjedniku Hrvatskoga sabora dostavila Vlada Republike Hrvatske, aktom od 5. siječnja 2017. godine.

Za svoje predstavnike, koji će u njezino ime sudjelovati u radu Hrvatskoga sabora i njegovih radnih tijela, Vlada je odredila prof. dr. sc. Milana Kujundžića, ministra zdravstva, Željka Plazonića, dr. med., državnog tajnika u Ministarstvu zdravstva, te Željka Petkovića, ovlaštenog za obavljanje poslova ravnatelja Ureda za suzbijanje zlouporabe droga.

PREDSJEDNIK

Božo Petrov
Božo Petrov



VLADA REPUBLIKE HRVATSKE

Klasa: 022-03/16-14/09

Urbroj: 50301-25/05-17-3

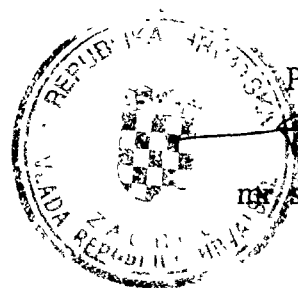
Zagreb, 5. siječnja 2017.

PREDSJEDNIKU HRVATSKOGA SABORA

Predmet: Izvješće o provedbi Nacionalne strategije i Akcijskog plana suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj za 2015. godinu

Na temelju članka 123. stavka 2. Poslovnika Hrvatskoga sabora (Narodne novine, br. 81/13 i 113/16), Vlada Republike Hrvatske podnosi Izvješće o provedbi Nacionalne strategije i Akcijskog plana suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj za 2015. godinu.

Za svoje predstavnike, koji će u njezino ime sudjelovati u radu Hrvatskoga sabora i njegovih radnih tijela, Vlada je odredila prof. dr. sc. Milana Kujundžića, ministra zdravstva, Željka Plazonića, dr. med., državnog tajnika u Ministarstvu zdravstva, te Željka Petkovića, ovlaštenog za obavljanje poslova ravnatelja Ureda za suzbijanje zlouporabe droga.



PREDSJEDNIK

Andrej Plenković
dr. sc. Andrej Plenković

**IZVJEŠĆE O PROVEDBI NACIONALNE STRATEGIJE I AKCIJSKOG PLANA
SUZBIJANJA ZLOUPORABE DROGA U REPUBLICI HRVATSKOJ
ZA 2015. GODINU**

S a d r Ź a j

Uvod	3
1. Politika suzbijanja zlouporabe droga	4
2. Zakonodavstvo i kriminalitet droga	10
3. Istraživanja	15
4. Prevencija	20
5. Droge	24
6. Zdravstvene posljedice i programi smanjenja šteta	29
7. Tretman ovisnosti o drogama	33
8. Zatvorski sustav i probacija	39
9. Tržište droga	46
10. Najbolje prakse	51
11. Županije	58
12. Popis literature	64
13. Statistički bilten	66
14. DODATAK A: Izvješće o provedbi Nacionalnog programa prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu, te djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi za 2015. godinu	77
15. DODATAK B: Izvješće o provedbi Projekta resocijalizacije ovisnika o drogama koji su završili neki od programa rehabilitacije i odvikavanja od ovisnosti u terapijskoj zajednici ili zatvorskom sustavu te ovisnika koji su u izvanbolničkom tretmanu i duže vrijeme stabilno održavaju apstinenciju i pridržavaju se propisanog načina liječenja za 2015. godinu	112

IZVJEŠĆE O PROVEDBI NACIONALNE STRATEGIJE I AKCIJSKOG PLANA SUZBIJANJA ZLOUPORABE DROGA U REPUBLICI HRVATSKOJ ZA 2015. GODINU

Uvod

Sukladno članku 6. Zakona o suzbijanju zlouporabe droga (Narodne novine, broj 107/01, 87/02, 163/03, 141/04, 40/07, 149/09, 84/11 i 80/13) Hrvatski sabor na prijedlog Vlade Republike Hrvatske donosi Nacionalnu strategiju suzbijanja zlouporabe droga.

Nacionalnu strategiju suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2012. do 2017. godine (Narodne novine, broj 122/12) donio je Hrvatski sabor 26. listopada 2012. godine. Temeljem Zaključnih odredbi navedene Nacionalne strategije, Vlada Republike Hrvatske podnosi Hrvatskom saboru godišnje Izvješće o provedbi Nacionalne strategije suzbijanja zlouporabe droga.

Pored navedenog, ovo Izvješće sadrži i Dodatak A. i B. odnosno Izvješće o provedbi Nacionalnog programa prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno - obrazovnom sustavu, te djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi za 2015. godinu i Izvješće o provedbi Projekta resocijalizacije ovisnika o drogama koji su završili neki od programa rehabilitacije i odvikavanja od ovisnosti u terapijskoj zajednici ili zatvorskom sustavu te ovisnika koji su u izvanbolničkom tretmanu i duže vrijeme stabilno održavaju apstinenciju i pridržavaju se propisanog načina liječenja za 2015. godinu. Sukladno Zaključnim odredbama Nacionalnog programa prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno - obrazovnom sustavu, te djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi za razdoblje od 2015. do 2017. godine, kojeg je Vlada Republike Hrvatske usvojila 17. rujna 2015. godine i Projekta resocijalizacije ovisnika o drogama koji su završili neki od programa rehabilitacije i odvikavanja od ovisnosti u terapijskoj zajednici ili zatvorskom sustavu, te ovisnika koji su u izvanbolničkom tretmanu i duže vrijeme stabilno održavaju apstinenciju i pridržavaju se propisanog načina liječenja, kojeg je Vlada Republike Hrvatske usvojila 19. travnja 2007. godine, Ured za suzbijanje zlouporabe droga jednom na godinu navedena Izvješća dostavlja Vladi Republike Hrvatske i Hrvatskom saboru u sklopu godišnjeg izvješća o provedbi Nacionalne strategije.

1. Politika suzbijanja zlouporabe droga

Nacionalna strategija i Akcijski plan¹

Politika suzbijanja zlouporabe droga temelji se na strateškim ciljevima smanjenja ponude i potražnje droga i multidisciplinarnom pristupu u provedbi programa kojima je cilj prevencija ovisnosti i suzbijanje zlouporabe droga. Temelj za provedbu predstavljaju Nacionalna strategija i Akcijski plan suzbijanja zlouporabe droga te Zakon o suzbijanju zlouporabe droga (Narodne novine, broj 107/01, 87/02, 163/03, 141/04, 40/07, 149/09, 84/11 i 80/13) koji su polazna točka za djelovanje svih relevantnih dionika u nacionalnom sustavu. Sukladno navedenim aktima kreiraju se i provode pojedinačni programi iz različitih segmenata politike suzbijanja zlouporabe droga.

Kako bi se osigurala pravodobna i učinkovita implementacija politike i programa suzbijanja zlouporabe droga, Ured za suzbijanje zlouporabe droga (u daljnjem tekstu: Ured) zadužen je za koordinaciju i praćenje provedbe nacionalnih strateških dokumenata i ostalih aktivnosti. Nacionalna politika u skladu je s europskim odrednicama koje zahtijevaju uravnotežen pristup utemeljen na znanstvenim dokazima, posebice u razvijanju zakonskih instrumenata i odgovora na ponudu i potražnju droga, koji su u skladu sa suvremenim europskim zakonodavstvom na području problematike droga. Treći strateški dokument u Republici Hrvatskoj u području problematike droga, Nacionalnu strategiju suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2012. do 2017. godine (Narodne novine, broj 122/12) prihvatio je Hrvatski sabor 26. listopada 2012. godine na razdoblje od 6 godina. Strategija se provodi putem drugog od dvaju akcijskih planova, za razdoblje od 2015. do 2017. godine, kojeg je 2. travnja 2015. godine usvojila Vlada Republike Hrvatske. Nacionalnom strategijom i Akcijskim planom suzbijanja zlouporabe droga precizno su utvrđene zadaće pojedinih ministarstava i tijela državne uprave, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, organizacija civilnog društva i drugih subjekata u provedbi programa smanjenja potražnje i smanjenja ponude droga, ali i u području koordinacije, praćenja i evaluacije provedbe Nacionalne strategije.

Evaluacija

Značajan iskorak u razvoju evaluacije strateških dokumenata i programa prevencije ovisnosti, liječenja i tretmana ovisnika te ostalih programa koji se provode na području suzbijanja zlouporabe droga učinjen je tijekom 2011. godine kada je Ured u suradnji sa stručnjacima nizozemskog Instituta za mentalno zdravlje i ovisnosti - Trimbos instituta, proveo prvi projekt znanstvene evaluacije Nacionalne strategije suzbijanja zlouporabe droga za razdoblje 2006. - 2012. godine. Rezultati navedene evaluacije, koji su opisani u prijašnjim izvješćima, predstavljali su smjer za postavljanje strateških ciljeva u Nacionalnoj strategiji suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2012. do 2017. godine, ali su i uputili na područja koja je potrebno dodatno osnažiti. Pomoću analiza izvješća mjerodavnih tijela, županija i udruga o provedbi aktivnosti Nacionalne strategije i Akcijskog plana i općeg napretka u implementaciji strateških dokumenata te na temelju ostalih pokazatelja, Ured prati trendove i pojave na godišnjoj osnovi te, ovisno o rezultatima, predlaže dodatne mjere i promjene mjera predviđenih za određeno razdoblje ako je to potrebno. Evaluacija provedbe Projekta resocijalizacije ovisnika za 2015. godinu i Nacionalnog programa prevencije

¹ U tekstu se koriste nazivi tijela državne uprave koji su bili važeći 2015., sukladno Zakonu o ustrojstvu i djelokrugu ministarstava i drugih središnjih tijela državne uprave (Narodne novine, broj 150/11, 22/12, 39/13, 125/13 i 148/13)

ovisnosti za djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu te djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi za razdoblje od 2015. do 2017. godine prikazana je u dvama zasebnim dodacima ovom Izvješću.

Koordinacija

Kao što je već navedeno u prethodnim izvješćima, na nacionalnoj razini djeluju dva tijela odgovorna za koordinaciju: Povjerenstvo za suzbijanje zlouporabe droga Vlade Republike Hrvatske (Povjerenstvo) koje djeluje na političkoj razini donošenja odluka i Ured koji je zadužen za koordinaciju na operativnoj razini. Ključnu ulogu u koordinaciji i provedbi Nacionalne strategije na lokalnoj razini imaju županijska povjerenstva za suzbijanje zlouporabe droga. Strateški prioriteti na području pojedine županije implementiraju se putem 21 županijskog akcijskog plana suzbijanja zlouporabe droga, koji su doneseni za trogodišnje razdoblje od 2015. do 2017. godine, i ciljanih programa prema potrebama lokalne zajednice.

Programi i intervencije

Tijekom 2015. godine na području smanjenja ponude i potražnje droga nastavili su se provoditi programi i intervencije s ciljem prevencija ovisnosti i suzbijanje zlouporabe droga. Putem Baze podataka o programima i projektima usmjerenim na suzbijanje zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj koja obuhvaća područja prevencije, tretmana, resocijalizacije i programa smanjenja štete, omogućena je razmjena informacija o svim aktivnostima koje se provode na području suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj te ista predstavlja temelj za identificiranje kvalitetnih, evaluiranih i učinkovitih programa i predlaganje primjera dobre prakse iz Republike Hrvatske Portalu najboljih praksi Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama (EMCDDA). Tijekom 2015. godine izvršena je nadogradnja Baze, a u razdoblju od 2012. do 2015. godine u ovu on-line aplikaciju Ureda uneseno je 982 projekata/programa koji se provode u području suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj od strane organizacija civilnog društva, zdravstvenih i socijalnih ustanova. Od toga se na područje prevencije odnosi 879 projekata, na područje tretmana 32, na područje resocijalizacije 49 te na područje smanjenja šteta 22 projekta. Uvid u on-line aplikaciju Ureda dostupan je na: www.programi.uredzadroge.hr.

Novi Nacionalni program prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu te djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi za razdoblje od 2015. do 2017. godine Vlada Republike Hrvatske usvojila je 17. rujna 2015. godine. Voditelji županijskih stručnih vijeća za školske preventivne programe u srednjim i osnovnim školama, uz županijske koordinate preventivnih programa, čine timove koji su zaduženi za provedbu Nacionalnog programa prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu te djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi na razini njihove županije.

U suradnji Ureda, Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i organizacija civilnog društva, i u 2015. godini je nastavljen rad na povezivanju minimalnih standarda kvalitete prevencije ovisnosti i osiguranih financijskih sredstava. Navedene aktivnosti Ureda je EDPQS (eng. European Drug Prevention Quality Standards) prepoznalo kao primjer dobre prakse. Također je tijekom 2015. godine nastavljena suradnja s provediteljima projekta „Europski standardi kvalitete programa prevencije ovisnosti o drogama – faza II“, usmjerenog na izradu radnih materijala za implementaciju standarda (za praktičare, donositelje odluka i slično). U suradnji s Agencijom za odgoj i obrazovanje tijekom 2015. godine pristupilo se izradi Minimalnih programskih standarda prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu.

U Hrvatskoj je prepoznata potreba za razvojem novih mehanizama kojima će se osobe koje eksperimentiraju s neopijatskim drogama obuhvatiti adekvatnim intervencijama. ICT (information communication technologies) intervencije imaju visoki potencijal za primjenu zbog mogućnosti obuhvata velikog broja osoba, posebno mladih u riziku, budući da se većina njih služi internetom ili barem pametnim telefonima, a postojeći programi rane intervencije/savjetovanja nisu prilagođeni njihovim potrebama u dovoljnoj mjeri te takve osobe rijetko dolaze u postojeće zdravstvene/savjetodavne službe. Stoga se Ured u listopadu 2015. godine uključio u regionalni pilot projekt Pompidou grupe Vijeća Europe u okviru kojeg je razvijen softver za samo procjenu rizika konzumenata različitih psihoaktivnih tvari. U drugoj fazi pilot projekta, pristupit će se izradi ICT tretmanske intervencije.

Nastavljeno je s promocijom Smjernica za psihosocijalni tretman ovisnosti o drogama u zdravstvenom, socijalnom i zatvorskom sustavu u Republici Hrvatskoj u okviru kojih su definirane smjernice i standardi provedbe psihosocijalnog tretmana i organiziranja ciljanih edukacija za mrežu stručnjaka koji sudjeluju u provedbi Smjernica. Tijekom 2015. godine provedene su tri regionalne edukacije (Zagreb, Split i Rijeka) na kojima su se različite skupine profesionalaca uključenih u tretman ovisnosti imale prilike upoznati s različitim vrstama psihosocijalnih intervencija i specifičnostima njihove provedbe u različitim okruženjima te promicanjem dobre kliničke prakse psihosocijalnog tretmana ovisnika o drogama u različitim sustavima. Nastavno na Sporazum o suradnji i razmjeni podataka koji se odnose na liječenje i tretman ovisnika u zatvorskom sustavu, koji je, u svrhu unaprjeđivanja rada s ovisnicima o drogama, usklađivanja liječenja u zatvorskom sustavu s liječenjem na slobodi te osiguravanja kontinuiteta liječenja ovisnika, sklopljen između Ministarstva zdravlja, Ministarstva pravosuđa, Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo i Ureda početkom 2014. godine, suradnja na razmjeni podataka razrađena je Protokolom postupanja ovlaštenih osoba Uprave za zatvorski sustav, Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo i županijskih službi za zaštitu mentalnog zdravlja i prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti, koji je potpisan 2015. godine.

U suradnji Ureda, Ministarstva socijalne politike i mladih i Centra za cjeloživotno obrazovanje Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, osmišljen je obrazovni paket koji nudi edukaciju asistentima u terapijskoj zajednici (rehabilitirani ovisnici za završenim minimalnim SSS obrazovanjem), ali i mogućnost stjecanja specifičnih i dodatnih znanja i za djelatnike koji imaju završenu drugu razinu visokog obrazovanja. Ova prva pilot edukacija započela je u prosincu 2014. godine i trajala je do travnja 2015. godine. Obuhvaćeno je 30-ak polaznika koji su kroz specijalizirane kolegije i praktične vježbe, usvojili dopunska znanja i vještine o etiologiji bolesti ovisnosti, politici suzbijanja zlouporabe droga, oblicima farmakoterapije i psihosocijalnog tretmana te resocijalizaciji ovisnika, načinu evaluacije tretmana te unaprijedili svoja znanja i vještine za rad s osobama ovisnim o drogama.

Jedan od posebnih ciljeva politike prema drogama predviđa razvijanje multidisciplinarnog rada u području tretmana i skrbi o ovisnicima te specifičnih oblika tretmana za posebne skupine ovisnika među kojima se navode i maloljetnici. Stoga je Ured osnovao stručnu radnu skupinu s ciljem izrade projekta rezidencijalnog tretmana maloljetnika kod kojih postoji štetna uporaba sredstava ovisnosti u okviru jednog od postojećih domova za odgoj djece i mladeži ili terapijske zajednice. Kao podlogu za procjenu potreba, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu je u srpnju 2015. godine proveo on-line istraživanje među stručnjacima iz područja sustava socijalne skrbi, zdravstvenog sustava te organizacija civilnog društva.

Programi oporavka i rehabilitacije ovisnika kroz pružanje paketa usluga usmjerenih uspješnom održavanju apstinencije i njihove društvene reintegracije, u Hrvatskoj se provode sustavno od 2007. godine u sklopu Projekta resocijalizacije ovisnika o drogama. S ciljem poticanja zapošljavanja socijalno osjetljivih skupina, među koje spadaju i liječeni ovisnici o drogama, i tijekom 2015. godine kontinuirano su se provodile mjere za poticanje obrazovanja

i zapošljavanja liječenih ovisnika o drogama, kroz aktivnosti profesionalnog usmjeravanja te mjere aktivne politike sufinanciranja i financiranja obrazovanja i zapošljavanja.

U ožujku 2015. godine donesene su Smjernice za programe smanjenja šteta povezanih sa zlouporabom droga, u čijoj su izradi sudjelovali predstavnici relevantnih tijela, ustanova, udruga i ostalih institucija. Svrha navedenih smjernica je unaprijediti kvalitetu provedbe programa smanjenja šteta te pružiti preporuke za optimalnu provedbu istih. Time je osnažena važnost programa smanjenja šteta u sveukupnoj politici prema drogama u Republici Hrvatskoj.

Krajem 2013. godine izrađen je prototip internetske baze novih psihoaktivnih tvari kojoj je osnovni cilj pratiti dinamiku Sustava ranog upozoravanja pojave novih psihoaktivnih tvari u Hrvatskoj i EU-u, educirati profesionalce koji se bave nekim od aspekata problematike droga, o pojavnosti i karakteristikama novih droga i osigurati platformu za stručnu razmjenu informacija o predmetnoj problematici. Rad na operacionalizaciji Baze novih droga nastavljen je i tijekom 2015. godine tako da se omogućiti pristup širokom spektru najnovijih informacija i analiza stanja na nacionalnoj i lokalnoj razini.

Ured je tijekom 2015. godine organizirao niz edukacija, seminara i radionica na teme povezane s problematikom droga i ovisnosti na kojima su sudjelovali stručnjaci s različitih područja (Regionalne edukacije o Smjernicama za psihosocijalni tretman i Smjernicama za programe smanjenja šteta povezanih sa zlouporabom droga, Regionalne tematske stručne edukacije iz područja suzbijanja zlouporabe droga i kaznene politike, Stručni skup Socijalno zadružno poduzetništvo liječenih ovisnika, Okrugli stol za koordinate Projekta resocijalizacije ovisnika, TAIEX Seminar na temu farmakologije i toksičnosti novih psihoaktivnih tvari, TAIEX stručna misija na temu tržišta droga). Pored navedenog, tijekom 2015. godine održane su brojne edukacije, seminari i stručni skupovi za različite profile stručnjaka uključenih u provedbu programa i intervencija na području politike droga na kojima su predstavnici Ureda predstavili problematiku vezanu za nove droge i/ili teme vezane za evaluaciju i izradu preventivnih programa i on-line aplikaciju Baza podataka o programima i projektima usmjerenim na suzbijanje zlouporabe droga.

U 2015. godini nastavljena je intenzivna međunarodna i regionalna suradnja. Ured je tijekom 2015. godine kvalitetno i pravodobno ispunjavao sve obveze prema Europskom centru za praćenje droga i ovisnosti o drogama (EMCDDA) što podrazumijeva sudjelovanje na redovitim, stručnim i tehničkim sastancima EMCDDA te dostavu standardiziranih izvještajnih paketa. Ured je redovito i aktivno sudjelovao u radu relevantnih međunarodnih tijela (UN-ov Ured za droge i kriminal, UN-ova komisija za droge, Međunarodni odbor za kontrolu narkotika, Pampidou grupa Vijeća Europe), te na međunarodnim skupovima i kongresima na temu droga i ovisnosti o drogama.

Ekonomska analiza

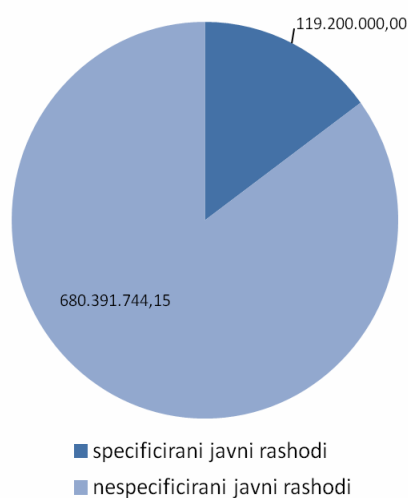
Ukupni specificirani javni rashodi u području suzbijanja zlouporabe droga u državnom i županijskim proračunima i financijskim planovima javnih tijela i organizacija civilnog društva u 2015. godini iznosili su 119,2 milijuna kuna što u odnosu na 2014. godinu predstavlja smanjenje od 9%. U usporedbi sa 2014. godinom, rashodi ministarstava² porasli su

² Na temelju Nacionalne strategije, Zakona o suzbijanju zlouporabe droga i drugih zakonskih i strateških dokumenata institucionalni sustav za prevenciju i liječenje ovisnosti te suzbijanje zlouporabe droga na nacionalnoj razini čine i mjerodavna ministarstva (Ministarstvo rada i mirovinskog sustava, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo zdravstva, Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo znanosti obrazovanja i sporta, Ministarstvo poduzetništva i obrta, Ministarstvo pravosuđa, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, Ministarstvo obrane, Ministarstvo financija - carinska uprava), koja Uredu podnose godišnje izvješće u okviru kojeg se dostavljaju i podaci o javnim rashodima na području suzbijanja zlouporabe droga i ovisnosti o drogama za prethodnu godinu.

za 8,2%, dok su se rashodi županija smanjili za 1,6%. Najveći udio javnih sredstava, namijenjenih programima suzbijanja zlouporabe droga, je u proračunima javnih tijela na državnoj razini, te on u 2015. godini iznosi 57,4%. Zatim slijede ministarstava s udjelom od 34,5%, županije s 7,2%, dok organizacije civilnog društva u specificiranim javnim rashodima sudjeluju s 0,9%. Struktura specificiranih javnih rashoda po skupinama aktivnosti se u 2015. godini bitno mijenjala u odnosu na 2014. godinu. Najznačajnije promjene pojavile su se u programima kazneno represivnog sustava gdje u 2015. godini bilježimo značajno smanjenje rashoda u odnosu na 2014. godinu, za 55,0 %. Također značajne promjene bilježimo u specificiranim javnim rashodima na području programa socijalne reintegracije gdje je u 2015. godini u odnosu na 2014. godinu došlo do smanjenja rashoda za 19,44%. Negativni trend prate i rashodi za programe i aktivnosti na području tretmana gdje su rashodi u odnosu na 2014. godinu smanjeni za 8,5%. U 2015. godini evidentiran je porast rashoda u području prevencije ovisnosti za 2,7% u odnosu na prethodnu godinu, a u području programa smanjenja šteta porast je iznosio tek 0,1%. Specificirani javni rashodi u području suzbijanja zlouporabe droga su u 2015. godini u najvećem dijelu bili namijenjeni za javnu funkciju zdravstva, tj. prosječno čine 80,9% ukupno specificiranih javnih rashoda. Rashodi socijalne zaštite čine udio od 13,5%, a rashodi javnog reda i sigurnosti čine udio od 3,9%. U manjem dijelu zastupljeni su rashodi obrazovanja 1,4% te opće javne usluge 0,3%.

Ukupni specificirani javni rashodi u području suzbijanja zlouporabe droga u državnom i županijskim proračunima i financijskim planovima javnih tijela i organizacija civilnog društva u 2015. godini iznosili su 119,2 milijuna kuna. Od navedenog iznosa, 41,074,743,61 kuna je utrošeno s pozicija ministarstava i Ureda (34,5%), 8.647.972,26 kuna s proračunskih pozicija županija (7,2%), 68.357.561,02 kuna od strane Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje (57,4%) te 1.140.785,31 kuna (0,9%) od organizacija civilnog društva. Kada navedeni iznos raspodijelimo po programskim aktivnostima, možemo zaključiti da je 67.848.281,16 kuna (56,9%) utrošeno na aktivnosti tretmana, 35.821.336,86 kuna (30,0%) na programe prevencije, 6.993.570,89 kuna (5,4%) na programe smanjenja šteta, 4.596.107,43 kuna (3,9%) na kazneno-represivni sustav te 3.961.765,86 kuna (3,3%) na socijalnu reintegraciju.

Slika 1.1 Javni rashodi za provedbu politike drogama

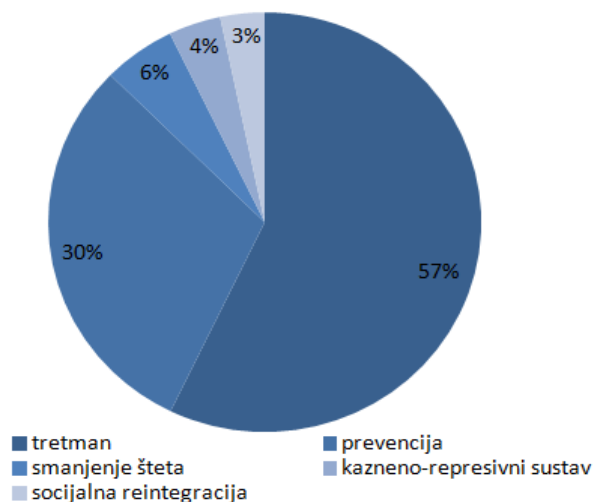


Izvor: Ured za suzbijanje zlouporabe droga

Procijenjeni nesignificirani javni rashodi u području suzbijanja zlouporabe droga prema klasifikaciji javnih funkcija u 2015. godini su iznosili 680.391.744,15 kune, što u usporedbi s

2014. godinom predstavlja povećanje od 2,5%, odnosno 12,8% u odnosu na 2013. godinu. 621.701.429,39 kuna (91,4%) je utrošeno na javnu funkciju 03 - Javni red i sigurnost, 53.272.641,57 kuna (7,8%) je utrošeno na javnu funkciju 07 – Zdravstvo, 4.768.926,96 kuna (0,7%) na javnu funkciju 09 – Obrazovanje te 648.746,23 kuna (0,1%) na javnu funkciju 10 – Socijalna zaštita. Procijenjeni ukupni javni rashodi u 2015. godini iznosili su 797.767.641,34 kuna.

Slika 1.2 Distribucija rashoda po programskim aktivnostima



Izvor: Ured za suzbijanje zlouporabe droga

Kada procijenjene ukupne javne rashode u 2015. godini uspoređujemo s prethodnim godinama, uočava se da su procijenjeni ukupni javni rashodi u odnosu na 2014. godinu povećani za 1,7%, a u odnosu na 2013. godinu povećani su za 10,7%. Iako se prema prikazanoj procjeni čini da se na suzbijanje zlouporabe droga troši velik iznos javnih rashoda, radi se u prosjeku o samo 0,55% ukupnih javnih rashoda ili 0,24% BDP-a, što se, s obzirom na ozbiljnost problema ovisnosti i zlouporabe droga, može ocijeniti kao opravdani utrošak navedenih sredstava.

2. Zakonodavstvo i kriminalitet droga

Zakonodavni okvir

Zakonske odrednice nacionalne politike suzbijanja zlouporabe droga predstavljaju temeljni okvir za provedbu instrumenata i intervencija vezanih za smanjenje ponude i potražnje droga. Mehanizmi za borbu protiv zlouporabe droga i nedopuštenog trgovanja drogama, instrumenti alternativnih kazni zatvora, posebnih obveza, mjera obveznog liječenja od ovisnosti, provođenja posebnih dokaznih radnji i drugi instituti povezani s kaznenopravnim i prekršajnim aspektima zlouporabe droga koji su detaljno opisani u prijašnjim izvješćima, uređeni su Kaznenim zakonom (Narodne novine, broj 125/11, 144/12, 56/15, 61/15), Zakonom o kaznenom postupku (Narodne novine, broj 152/08, 76/- 09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145-/13,152/14), Zakonom o probaciji (Narodne novine, broj 143/12), Prekršajnim zakonom (Narodne novine, broj 107/07, 39/13, 157/13, 110/15) te Zakonom o suzbijanju zlouporabe droga (Narodne novine, broj 107/01, 87/02, 163/03, 141/04, 40/07, 149/09, 84/11, 80/13) kao središnjim aktom kojim se reguliraju sva ključna pitanja koja se tiču zlouporabe droga. Pored navedenih zakonskih propisa, odredbe Zakona o sudovima za mladež (Narodne novine, broj 84/11, 143/12, 148/13, 56/15), Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira (Narodne novine, broj 5/90, 30/90, 47/90, 29/94), Obiteljskog zakona (Narodne novine broj 103/15), Zakona o zaštiti nasilja u obitelji (Narodne novine, broj 137/09, 14/10, 60/10), Zakona o sigurnosti prometa na cestama (Narodne novine, broj 67/08, 48/10, 74/11, 80/13, 158/13, 92/14, 64/15), Zakona o zaštiti na radu (Narodne novine, broj 71/14, 118/14, 154/14), dotiču se također intervencija vezanih za problematiku ovisnosti.

Kazneno-represivni pristup definiran je Kaznenim zakonom koji razlikuje posjedovanje droge radi osobnog konzumiranja od posjedovanja s ciljem stavljanja droge u promet, tako da se posjedovanje u količinama za osobnu uporabu sankcionira prekršajno uz izricanje novčane kazne i obvezne mjere liječenja sukladno odredbama Zakona o suzbijanju zlouporabe droga. Cilj ovakvog zakonskog pristupa je razlikovanje počinitelja kaznenih djela zlouporabe droge (proizvodnja, trgovanje, nuđenje) od konzumenata droga. Procjena o tome radi li se o količini za osobnu uporabu, prepušta se državnom odvjetništvu i sudovima, prema okolnostima svakog pojedinog djela. Člancima 190., 191. i 191.a Kaznenog zakona regulirano je područje zlouporabe droga. Inkriminira se proizvodnja i trgovanje drogama i tvarima zabranjenim u sportu uz definiranje niza kvalifikatornih okolnosti (prodaja na određenim mjestima ili je počinitelj određena osoba ili se za stavljanje u promet koristi dijete ili djelo čini službena osoba u vezi sa svojom službom ili javnom ovlasti). Za neovlaštenu proizvodnju, (uzgoj) preradu droge koja nije namijenjena za prodaju, zapriječena je kazna zatvora od 6 mjeseci do 5 godina. Ako se radi o namjeri stavljanja u promet radi daljnje prodaje, predviđena je kazna zatvora od 1 do 12 godina. Za udruživanje radi prodaje, propisana je kazna zatvora od najmanje 3 godine. Također, s ciljem provedbe odredbi Kaznenog zakona, koje se odnose na kazneno djelo vezano za tvari zabranjene u sportu, u primjeni je posebna Lista tvari zabranjenih u sportu (Narodne novine, broj 116/13). U 2015. godini donesen je Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (Narodne novine, broj 56/15 i 61/15) koji u članku 190. stavku 6. (neovlaštena proizvodnja i promet droga) proširuje modalitete počinjenja ovog kaznenog djela na prenošenje, uvoz i izvoz prekursora. Nadalje, jasnije je propisan članak 190. stavak 3. (neovlaštena proizvodnja i promet droga) i članak 191.a stavak 2. (neovlaštena proizvodnja i promet tvari zabranjenih u sportu) u pogledu službene osobe i odgovorne osobe kao počinitelja ovih kaznenih djela

Područje od posebnog interesa u zemljama članicama Europske unije, pa tako i u Hrvatskoj, predstavljaju zabrinjavajući trendovi pojave tzv. „novih droga“. Kao rezultat rada nacionalnog

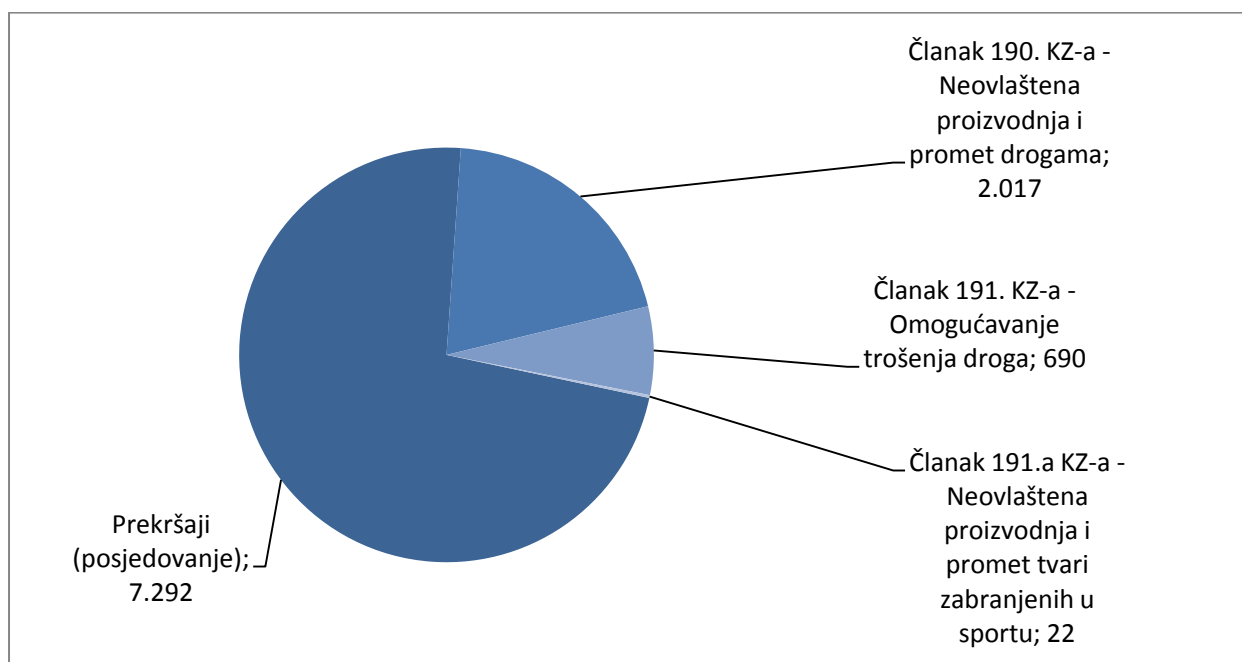
Sustava ranog upozoravanja u slučaju pojave novih psihoaktivnih tvari, ministar zdravlja je u prosincu 2014. godine donio novi Popis droga, psihotropnih tvari i biljaka iz kojih se može dobiti droga te tvari koje se mogu uporabiti za izradu droga (Narodne novine, broj 156/14). Glavna karakteristika Popisa je generički pristup kontroli novih droga čime su se pod zakonsku regulativu stavile čitave skupine kemijskih spojeva, umjesto pojedinačnih tvari. Popis je nadopunjen u ožujku 2015. godine (Narodne novine, broj 42/15).

Kako bi generički segment Popisa droga imao utemeljenje u Zakonu o suzbijanju zlouporabe droga, odnosno kako bi se osiguralo sankcioniranje i osnova za postupanje nadležnih tijela do trenutka stavljanja novih psihoaktivnih tvari na Popis droga, u suradnji Ureda i ostalih resornih tijela, Ministarstvo zdravlja, izradilo je Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o suzbijanju zlouporabe droga kojim se definiraju nove psihoaktivne tvari, obveze dionika Sustava ranog upozoravanja u slučaju pojave novih psihoaktivnih tvari, načini praćenja tržišta novih droga te postupanja nadležnih tijela, kao i mogućnost anonimnog prikupljanja i analize uzoraka takvih tvari. Novim prijedlogom zakonskih odredbi omogućilo bi se ministru zdravstva donošenje privremene zabrane pojedinačnih novih psihoaktivnih tvari na razdoblje od 1 godine, nakon čega bi se temeljem stručne procjene donijela odluka o potrebi trajne zakonske kontrole. Slijedeći dobru praksu iz prethodne godine, u veljači 2015. godine je provedena druga zajednička operacija sanitarne inspekcije, policijskih i carinskih službi nad smart shopovima u Hrvatskoj. Svrha ovog pristupa je kontrola zakonitosti u poslovanju te dobivanje uvida u sadržaj trenutno dostupnih proizvoda koji sadrže nove psihoaktivne tvari, u sklopu praćenja tržišta droga.

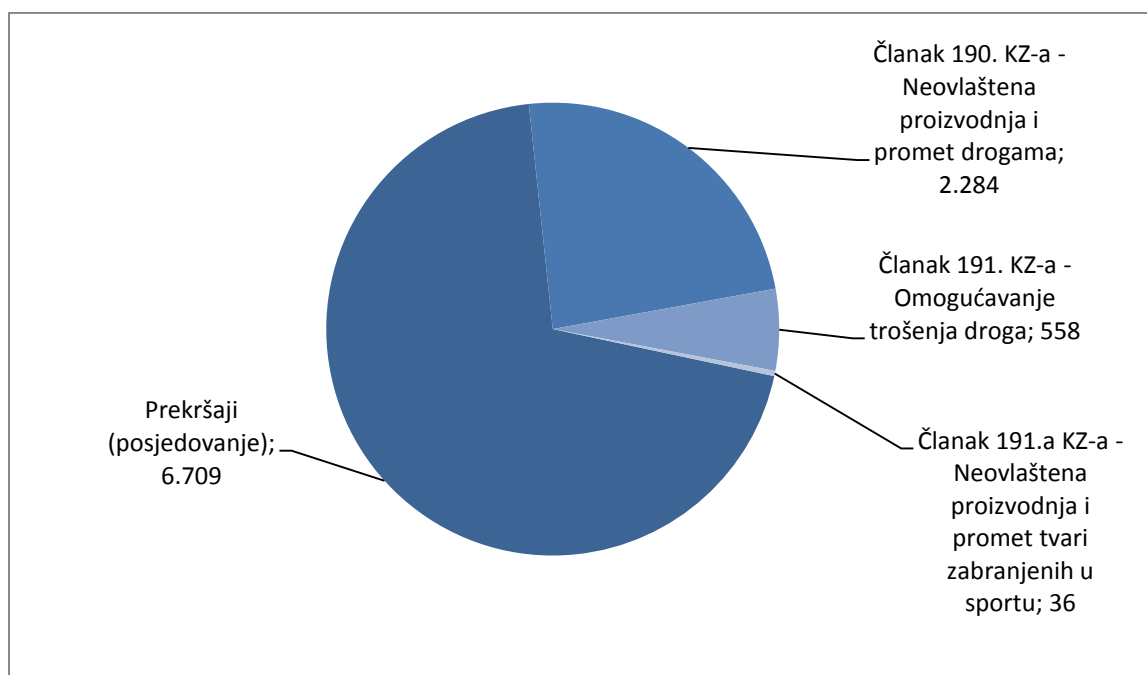
Odlukom ministra zdravlja od 12. prosinca 2014. godine osnovano je Povjerenstvo za analizu i preporuke primjene indijske konoplje/kanabinoida u medicinske svrhe, koje je imalo zadaću istražiti mogućnosti primjene indijske konoplje/kanabinoida kod oboljelih kojima takva terapija može pomoći u liječenju, u okviru zdravstvene zaštite, a u skladu s postojećim znanstvenim dokazima te sukladno rezultatima analize predložiti izmjene postojećeg zakonodavstva. Nastavno na preporuke navedenog Povjerenstva, uvoz biljnih pripravaka od indijske konoplje u Republiku Hrvatsku reguliran je Pravilnikom o mjerilima za razvrstavanje lijekova te o propisivanju i izdavanju lijekova na recept (Narodne novine, broj 86/13, 90/13, 102/14) te Pravilnikom o izmjenama i dopunama predmetnog Pravilnika (Narodne novine, broj 107/15). Pravilnicima se, po prvi put u Republici Hrvatskoj, omogućuje propisivanje lijekova baziranih na indijskoj konoplji.

Kriminalitet droga

Kaznena politika oslanja se na individualni pristup koji uzima u obzir različite elemente, kao što su npr. prijašnje kažnjavanje, otegotne i olakotne okolnosti u svakom pojedinom slučaju, mogućnost primjene blaže kazne i druge zakonske mogućnosti. Kazneno-represivni sustav stavlja poseban naglasak na provedbu mjera liječenja ili odvikavanja od ovisnosti osoba koje su počinitelji kaznenih i prekršajnih djela, a ujedno su ovisnici o drogama ili povremeni konzumenti. U 2015. godini zabilježeno je ukupno 2.842 (2014.: 2.707) kaznenih djela iz članka 190. „Neovlaštena proizvodnja i promet drogama“ i članka „Omogućavanje trošenja droga“ Kaznenog zakona (Slika 2.1), ili 4,9% od ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela tijekom 2015. godine

Slika 2.1 **Struktura kriminaliteta droga 2014. godine**

Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova

Slika 2.2 **Struktura kriminaliteta droga 2015. godine**

Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova

Od sveukupno prijavljenih kaznenih djela, 2.284 kaznenih djela ili 80,4% (2014.; 74,51%) odnosi se na kazneno djelo „Neovlaštena proizvodnja i promet drogama“, dok se 558 kaznenih djela ili 19,6% (2014.; 25,49%) odnosi na kazneno djelo „Omogućavanje trošenja droga“ Kaznenog zakona. Zbroj kaznenih djela iz članaka 190. i 191. (2.842) kao kvalificiranih oblika kriminaliteta zlorabe droga (preprodaja, proizvodnja, omogućavanje trošenja droga i dr.), u ukupnom broju prijava (kaznena djela i prekršaji) iznosi 29,75%

(2014.; 27,2%), dok broj prekršaja iz članka 3. stavka 1. i članka 24. stavaka 1. - 3. Zakona o suzbijanju zlouporabe droga (6.709), (2014.; 7.292) u ukupnom zbroju kaznenih djela i prekršaja iz domene kriminaliteta zlouporabe droga iznosi 70,2% (2014.; 72,9%). U ukupnom zbroju prijavljenih kaznenih i prekršajnih djela predmetne problematike, postotni udio kvalificiranih se posljednje tri godine kreće oko 30%. U 2015. godini prijavljeno je 36 kaznenih djela (2014.; 22) iz članka 191.a Kaznenog zakona „Neovlaštena proizvodnja i promet tvari zabranjenih u sportu“. U sveukupnom broju prijavljenih kaznenih djela na području Republike Hrvatske, kriminalitet tvari zabranjenih u sportu u 2015. godini sudjelovao je s 1,25% (2014.; 0,03%).

Prema podacima Državnog odvjetništva Republike Hrvatske, u 2015. godini za sve modalitete kaznenog djela Neovlaštene proizvodnje i prometa drogama (članak 190. Kaznenog zakona), Omogućavanje trošenja droga (članak 191. Kaznenog zakona) te Neovlaštene proizvodnje i tvari zabranjenih u sportu (članak 191.a Kaznenog zakona) po svim dobnim skupinama prijavljeno je manje nego u 2014. godini, odnosno 1.426 počinitelja (2014.; 1.434), od kojih je odraslih osoba (2014., 1.080), 190 mlađih punoljetnih (2014.:220) i 91 maloljetna osoba (2014.:134). Iz navedenog je vidljivo da je osjetno smanjen broj prijavljenih mlađih punoljetnih i maloljetnih osoba (Grafički prikaz 2.1, Statistički dodatak). Najzastupljeniji oblik kaznenog djela zlouporabe droga je prodaja, nabava droge radi prodaje, proizvodnja droge, prerada i prenošenje radi prodaje iz članka 190. Kaznenog zakona. Od ukupno 1.228 (2014.: 1.173) prijavljenih odraslih osoba za počinjenje KD-a iz članaka 190. i 191. Kaznenog zakona, rješenje o odbačaju kaznene prijave doneseno je za 96 odraslih osoba, 252 osobe neposredno su optužene, a istraga je naložena protiv 744 osobe. Po dovršenoj istrazi, za 546 (2014.; 618) osoba podignuta je optužnica.

Prema podacima Državnog odvjetništva Republike Hrvatske, u odnosu na odrasle osobe i mlađe punoljetnike od ukupno 190 prijavljenih mlađih punoljetnika za počinjenje kaznenih djela iz članaka 190. i 191. Kaznenog zakona, rješenje o odbačaju kaznene prijave doneseno je za 46 osoba (udio 24%), dok je za 99 osoba Državno odvjetništvo Republike Hrvatske podiglo optužnicu.

Sudovi su u odnosu na odrasle osobe donijeli 642 presude, od toga 599 osuđujućih. Od 599 osuđujućih presuda protiv 185 osoba izrečena je kazna zatvora (30,8%), dok je za 174 osobe kazna zatvora zamijenjena radom za opće dobro. Preostalih 240 osoba uvjetno je osuđeno. Kod lakših oblika kaznenog djela zlouporabe droga, prema mladim osobama u pravilu se primjenjuje načelo oportuniteta i kaznene prijave se odbacuju, posebno u slučajevima kada je maloljetnik ili mladi punoljetnik prvi put prijavljen.

Prema podacima Državnog ureda za statistiku, u 2015. godini ukupno je osuđena 641 (2014.; 882) punoljetna osoba, od kojih su: 3 osobe dobile kaznu zatvora od 5 do 10 godina, a 16 osoba je dobilo kaznu zatvora od 3 do 5 godina. Za ostale osuđene osobe, izrečene kazne kreću se u rasponu od 1 mjeseca do 3 godine zatvora, a 347 njih je uvjetnih ili djelomično uvjetnih. Pored navedenih kazni izrečeno je i 18 odgojnih mjera te 6 pridržaja maloljetničkog zatvora i 10 pridržaja uz odgojnu mjeru. Prema istom izvoru, ukupno je u 2015. godini osuđen 41 (2014.; 116) maloljetnik. Prema istima je izrečeno 14 mjera upozorenja, 16 mjera pojačanog nadzora, 2 zavodske mjere te 9 mjera pridržaja maloljetničkog zatvora.

Prema podacima zaprimljenima od Ministarstva pravosuđa iz informatičkog sustava kojim se koriste prekršajni sudovi za vođenje predmeta, tijekom 2015. godine na ukupno 22 prekršajna suda u Republici Hrvatskoj zaprimljeno je ukupno 3.343 predmeta (21,5% manje nego u 2014. godini) uslijed prekršaja iz članaka 54. i 59. Zakona o suzbijanju zlouporabe droga. Od toga su 873 (2014.; 1.399) predmeta zaprimljena zbog prekršaja iz članka 54. stavka 1. (od čega na članak 54. stavak 1. točku 1. (posjedovanje) otpada 628 predmeta (2014.; 856)), zatim 2 (2014.; 10) predmeta za prekršaj iz članka 54. stavka 2. (posjedovanje sredstva za izradu droge) te 2.266 (2014.; 2.657) predmeta za prekršaj iz članka 54. stavka 3. (fizičke osobe

kažnjene novčanom kaznom od 5.000,00 do 20.000,00 kn), dok je u povodu prekršaja iz članka 59. zaprimljeno ukupno 85 (2014.; 195) predmeta (prijelaz državne granice s lijekovima koji sadržavaju drogu, bez medicinske dokumentacije ili u većoj količini od nužno potrebne za osobnu uporabu).

U istome razdoblju ukupno je riješeno 3.232 (2014.; 5.010) predmeta, od čega 3.138 predmeta u povodu prekršaja iz članka 54., a od toga je u 2.588 postupaka donesena osuđujuća presuda (članak 54. st. 1. t. 1.- 576 presuda, članak 54. st. 1. t. 2. – 2 presude, članak 54. st. 1. (ostalo) – 223 presude, članak 54. st. 2. – 4 presude, članak 54. st. 3. – 1.707 presuda), dok je u 80 predmeta donesena oslobađajuća presuda, a preostali dio riješenih predmeta se odnosi na ostale načine rješavanja. Nadalje, riješeno je ukupno 94 predmeta u postupcima u povodu prekršaja iz članka 59., u kojima je donesena 81 osuđujuća i 8 oslobađajućih presuda, dok se preostali broj riješenih predmeta odnosi na ostale načine rješavanja. Na temelju Zakona o sudovima za mladež (Narodne novine, broj 84/11, 143/12, 148/13 i 56/15), izrečeno je 98 obveza podvrgavanja postupku odvikavanja od droge. Centar za socijalnu skrb evidentirao je 1.557 djece, maloljetnika i mladih punoljetnih osoba kod kojih postoji štetna uporaba sredstava ovisnosti. Od navedenog broja, njih 98 upućeno je na podvrgavanje stručnom medicinskom postupku ili postupku odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti, za 50 je izrečena posebna obveza podvrgavanja postupku odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti, a za 19 posebna obveza psihijatrijskog liječenja.

Na temelju Prekršajnog zakona, tijekom 2015. godine od ukupno provedenih 1580 sankcija, 137 se odnosi na posebnu obvezu podvrgavanja postupku odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti, a 239 na uključivanje u pojedinačni ili skupni rad u savjetovalištu za mlade. Kretanje broja prijavljenih kaznenih djela i prekršaja povezanih s zlouporabom droga prikazano je u Grafičkom prikazu 2.2 Statističkog dodatka.

Sukladno Zakonu o suzbijanju zlouporabe droga, zaplijenjene droge uništavaju se pred Povjerenstvom za uništavanje zaplijenjene droge po pravomoćnosti presude ili rješenja ili po proteku roka od tri godine od dana podnošenja kaznene prijave nadležnom državnom odvjetništvu. Ukoliko je čuvanje zaplijenjenih droga opasno ili povezano s nerazmjernim teškoćama, one se mogu uništiti i nakon provođenja nužnih dokaznih radnji prema nalogu suda i na prijedlog državnog odvjetnika. Sveukupno je u razdoblju od 2008. do 2015. godine provedeno ukupno 11 spaljivanja oduzetih droga i psihotropnih tvari te je ukupno spaljeno više od 10,7 tona droge (Tablica 2.1, Statistički dodatak).

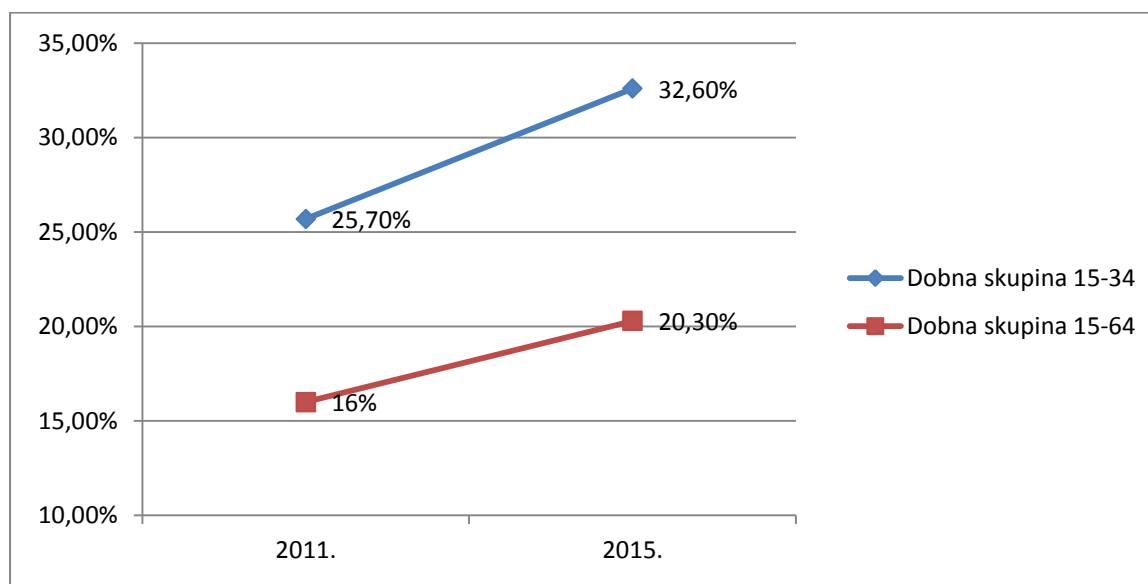
3. Istraživanja

Uporaba sredstava ovisnosti u hrvatskom društvu - Istraživanje na općoj populaciji

Tijekom 2011. godine provedeno je prvo istraživanje o zlouporabi droga u općoj populaciji Republike Hrvatske. Drugo istraživanje o uporabi sredstava ovisnosti u općoj populaciji Republike Hrvatske provedeno je tijekom 2015. godine. Istraživanje je na inicijativu Ureda proveo Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, a financirali su ga Ured, Ministarstvo zdravlja i Hrvatska lutrija. Osnovni cilj znanstveno-istraživačkog projekta bio je prikupiti pouzdane i usporedive mjere obrazaca i učestalosti uporabe sredstava ovisnosti u općoj populaciji, informacije o karakteristikama i obrascima uporabe kod konzumenata te stavove i percepcije o uporabi sredstava ovisnosti kod različitih skupina u populaciji. Kao i u prethodnom projektu iz 2011. godine, istraživanje provedeno tijekom 2015. godine temeljeno je na nacrtu poprečnog presjeka koji omogućava istraživanje postojanja razlika među pojedinim segmentima populacije glede uporabe sredstava ovisnosti. Podaci su prikupljeni metodom anketnog istraživanja licem u lice te je korišten hrvatski prijevod upitnika European Model Questionnaire (EMQ), čime je osigurana međunarodna usporedivost podataka. Prikupljanje podataka na terenu provedeno je od rujna do prosinca 2015. godine na uzorku $N = 4.992$ ispitanika u dobi između 15 i 64 godine koji su živjeli u privatnim kućanstvima. Budući da je uporaba sredstava ovisnosti znatno češća upravo u mlađoj životnoj dobi, provedeno je naduzorkovanje na mlađim odraslim ispitanicima (15 - 34 g.) na uzorku $N = 1.020$. (Slika 3.1 i 3.2; Izvor: Glavak Tkalić i sur., 2016.)

S obzirom da su dostupni rezultati istraživanja iz 2011. i 2015. godine, moguća je njihova usporedba. Analiza razlika u prevalencijama provedena je usporedbom intervala pouzdanosti. Pritom je korišten stroži kriterij, što znači da je statistička značajnost razlika u prevalenciji korištenja sredstava ovisnosti određivana na temelju preklapanja njihovih intervala pouzdanosti. Kod ovoga pristupa statistički značajne razlike su one kod kojih nije došlo do preklapanja intervala pouzdanosti za uspoređivane prevalencije. Razlike su prikazane po sredstvima ovisnosti. Analiza razlika u prevalencijama pušenja duhana u 2011. i 2015. godini ne upućuje na postojanje značajnijih razlika. Jedina značajna razlika utvrđena je u dobnoj kategoriji između 35 i 44 godine gdje je u 2011. godini životna, godišnja i mjesečna prevalencija pušenja duhana veća nego u 2015. godini. Vezano uz konzumaciju alkohola, nisu utvrđene znatne razlike između 2011. i 2015. godine. Utvrđena je razlika među muškarcima na razini cijelog uzroka gdje je životna prevalencija konzumacije alkohola nešto manja u 2015. godini te je mjesečna prevalencija kod uzroka mlađih odraslih muškaraca (između 15 - 34 godine) manja u 2015. godini. Nadalje, kod uzimanja sedativa i trankvilizatora nisu uočene značajne razlike u konzumaciji navedenih sredstava među sudionicima istraživanja provedenih u 2011. i 2015. godini. Utvrđena je jedino statistički značajna razlika u uzimanju sedativa i trankvilizatora posljednjih mjesec dana u dobnim kategorijama između 35 i 44 godine i između 55 i 64 godine, u smjeru manjeg uzimanja navedenih tvari u 2015. godini (Glavak Tkalić i sur., 2016.). Analiza razlika u uporabi ilegalnih droga općenito, odnosno konzumiranja bilo koje ilegalne droge, pokazuje da je 2015. godine zabilježen statistički značajan porast ukupnog broja konzumenata u odnosu na situaciju zabilježenu istraživanjem iz 2011. godine i to u cijelom uzorku (muškarci i žene u dobi 15 - 64 godine), u skupini mlađih odraslih (muškarci i žene u dobi 15 - 34 godine) te u svim dobnim kategorijama. Detaljnija analiza prevalencija uporabe pojedinih ilegalnih droga otkriva da je spomenuto povećanje broja konzumenata ilegalnih droga općenito rezultat povećanja broja konzumenata kanabisa.

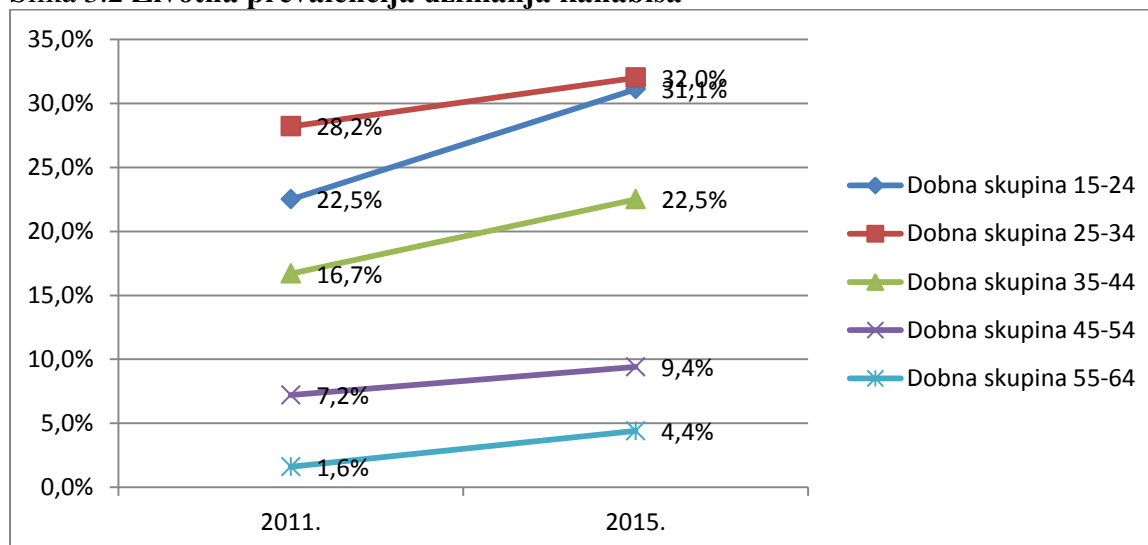
Slika 3.1 Životna prevalencija uzimanja bilo koje ilegalne droge



Izvor: Glavak Tkalić i sur., 2016.

Proporcija ispitanika koji su uzeli kanabis barem jednom u životu bila je veća na razni cijelog uzorka (15,6% u 2011. godini; 19,4% u 2015. godini), kao i na razini uzorka mlađih odraslih (25,3% u 2011. godini; 31,6% u 2015. godini). Nadalje, utvrđena je značajna razlika u životnoj prevalenciji uporabe kanabisa među muškarcima na razini cijelog uzorka (između 15 i 64 godine) te među ženama na razini uzorka mlađih odraslih (između 15 i 34 godine) u vidu povećanja životnih prevalencija konzumacije kanabisa u 2015. godini. Kada razmatramo uporabu kanabisa u posljednjih godinu dana, vidljivo je da je proporcija ispitanika koji su uzeli kanabis bila veća u 2015. godini u odnosu na 2011. godinu na razni cijelog uzorka, na razini uzorka mlađih odraslih te na razini spola i svih dobnih kategorija. Proporcija ispitanika koji su uzeli kanabis u posljednjih mjesec dana bila je također veća u 2015. godini u odnosu na 2011. godinu na razni cijelog uzorka, na razini uzorka mlađih odraslih te na razini spola i svih dobnih kategorija (Glavak Tkalić i sur., 2016.).

Slika 3.2 Životna prevalencija uzimanja kanabisa

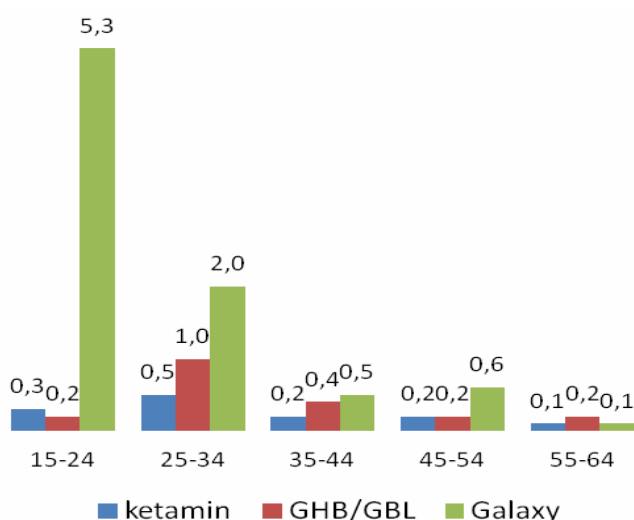


Izvor: Glavak Tkalić i sur., 2016.

Kod svih ostalih ilegalnih droga (ecstasy, amfetamini, kokain, heroin i LSD) nisu utvrđene značajnije razlike u prevalencijama uzimanja između 2011. i 2015. godine. Jedina značajnija razlika odnosi se na povećanje životne prevalencije uzimanja ecstasyja i amfetamina u dobnoj skupini između 35 i 44 godine u 2015. godini. Tako je životna prevalencija uzimanja ecstasyja među ispitanicima u dobi između 35 i 44 godine bila 2,1% u 2011. godini, a 4,8% u 2015. godini, dok je životna prevalencija uzimanja amfetamina bila 1,5% u 2011. godini, a 4,3% u 2015. godini (Glavak Tkalić i sur., 2016.).

U istraživanju provedenom 2015. godine uključena su i pitanja koja se odnose na prevalencije konzumacije novih droga. Upitnik je obuhvatio pitanja koja se odnose na konzumaciju bilo koje „nove droge“, ketamina, GHB/GBL i Galaxyja. Rezultati istraživanja pokazuju kako je životna, godišnja i mjesečna prevalencija uzimanja „novih droga“ bila veća među mlađim odraslima nego odraslima te kod muškaraca u svim navedenim kategorijama. Životna prevalencija uzimanja bilo koje „nove droge“ među odraslima bila je 2,7%, a među mlađim odraslima 5,4%. Od navedenih „novih droga“ najveće prevalencije konzumacije među odraslima i mlađim odraslima ima Galaxy (1,6% odnosno 3,5%) (Glavak Tkalić i sur., 2016.).

Slika 3.3 Životna prevalencija uzimanja ketamina, GHB/ GBL, Galaxy za 2015. godinu



Izvor: Glavak Tkalić i sur., 2016.

Europsko istraživanje o pušenju, pijenju alkohola i uzimanju droga među učenicima (European School Survey Project on Alcohol and Other drugs - ESPAD)

Europsko istraživanje o pušenju, pijenju alkohola i uzimanju droga među učenicima je međunarodno istraživanje koje se od 1995. godine svake četiri godine provodi među 15–16-godišnjacima u zemljama Europe, uključujući i Republiku Hrvatsku. U ESPAD istraživanju u 2015. godini sudjelovalo je 35 zemalja (N = 96 043 učenika s navršениh 16 godina). Rezultati istraživanja vezani za droge pokazuju kako se Hrvatska prema životnoj prevalenciji konzumacije droga nalazi iznad europskog prosjeka pa tako 22% učenika navodi da je barem jednom u životu probalo drogu. Nadalje, najučestalija droga koju učenici konzumiraju je kanabis. U dvadesetogodišnjem razdoblju zabilježen je uzlazni trend uporabe kanabisa u životnoj te u prevalenciji u posljednjih mjesec dana. Percepcija dostupnosti kanabisa u odnosu na druge droge je visoka. Tri od deset učenika smatra da lako mogu nabaviti kanabis, dok je percepcija dostupnosti ostalih sredstava ovisnosti niža: ecstasy (12%), kokain (11%), amfetamini (9%), metamfetamini (7%) i crack (8%). U ovom istraživanju po prvi put su bila postavljena pitanja o prevalenciji novih psihoaktivnih tvari. Prema podacima o uzimanju

novih psihoaktivnih tvari, učenici u Hrvatskoj su iznad europskog prosjeka te njih 7% navodi da je u životu probalo nove psihoaktivne tvari. Prevalencija konzumacije novih droga u posljednjih 12 mjeseci je 6% učenika (6% mladića i 5% djevojaka) (Kraus, L., Guttormsson, U., Leifman, H., Arpa, S., Molinaro, S., Monshouwer, K., 2016.).

Istraživanje o zdravstvenom ponašanju učenika (Health Behaviour in Schoolaged Children, HBSC)

Istraživanje o zdravstvenom ponašanju učenika (Health Behaviour in Schoolaged Children, HBSC) je međunarodno istraživanje koje Svjetska zdravstvena organizacija - Regionalni ured za Europu podupire kao relevantno istraživanje o zdravlju i navikama u vezi sa zdravljem djece i adolescenata. Primjenjujući zajednički protokol, istraživanje se provodi kontinuirano u četverogodišnjim razmacima u više od 40 zemalja i regija Europe i svijeta, uključujući i Republiku Hrvatsku. Nositelj istraživanja za Republiku Hrvatsku je Hrvatski zavod za javno zdravstvo te je 2014. godine istraživanje provedeno četvrti put uz suglasnost Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta te podršku Ministarstva zdravlja. U istraživanje 2013./2014. godine u Republici Hrvatskoj bili su uključeni učenici 5. i 7. razreda osnovne te 1. razreda srednje škole. U istraživanju je sudjelovalo 5.741 učenik iz Republike Hrvatske. Hrvatska je među zemljama s najvećom učestalosti pušenja učenika. Rezultati istraživanja pokazuju kako učenici puše više od učenica što pokazuje da je zaustavljen trend češćeg pušenja djevojaka iz 2002. i 2006. godine. Hrvatska se nalazi među tri i šest zemalja u kojima se najviše učenika opija i pije redovito svaki tjedan. Utvrđeno je kako učenici češće piju alkoholna pića od učenica. Rezultati istraživanja pokazuju i skromne pozitivne pomake u smanjenju pijenja alkohola, posebno u težoj upotrebi alkohola u vrlo ranoj dobi (13 godina i ranije). Hrvatska je među deset zemalja s najčešćom konzumacijom marihuane sa 6% mladića koji su marihuanu probali prvi put u dobi od 13 godina i ranije. Rezultati istraživanja koji se odnose na učestalost konzumacije marihuane pokazuju kako je od 2002. do 2010. godine zabilježen trend blagog smanjenja uporabe marihuane koji se 2014. godine nastavlja samo kod djevojaka (11% petnaestogodišnjakinja najmanje jednom probalo marihuanu), dok kod dječaka ponovno dolazi do porasta konzumacije marihuane (19% što je jednako razini u 2002. godini) (Pavić Šimetin i sur., 2016.).

Istraživanje o novim drogama

Sektor za probaciju Ministarstva pravosuđa proveo je istraživanje o upoznatosti osoba uključenih u probaciju s novim sintetičkim drogama. Za potrebe provedbe ovog istraživanja konstruiran je poseban anketni upitnik koji je potom dostavljen probacijskim uredima. Anketni upitnik, koji se anonimno ispunjavao, sastojao se od 11 pitanja podijeljenih u 6 cjelina (socio-demografski podaci/upoznatost s novim sintetičkim drogama/ upoznatost s načinima konzumiranja novih droga/načini nabave/usporedba opasnosti novih i starih droga/konzumiranje i nabava novih droga). Istraživanje je provedeno na uzorku od 133 osobe uključene u probaciju (9 Ž : 124 M). U uzorak za primjenu upitnika uključeni su punoljetni osuđenici koji sami izjavljuju ili pak probacijski službenik raspolaže podatkom da su konzumirali sredstva ovisnosti, s time da se radi o izrečenim sankcijama/mjerama: uvjetne osude/uvjetni otpust/rad za opće dobro na slobodi. Rezultati provedenog istraživanja pokazuju da je oko 1/3 ispitanika (31,6%) upoznato sa sintetičkim drogama, znaju kako se takve droge konzumiraju i nabavljaju te ih mogu nabaviti u relativno kratkom vremenu. Nadalje, 1/3 ispitanika poznaje nekoga tko konzumira nove sintetičke droge s time da su ispitanici koji su upoznati sa sintetičkim drogama, u većem postotku upoznati i sa konzumentima iste. Ipak, znatno manji broj ispitanika (njih 13,5%) je i probao neku vrstu sintetičke droge, a u

najvećem broju slučajeva riječ je o Spiceu i Galaxyju (sintetski kanabinoidi). Prema mišljenju ispitanika, nove sintetičke droge najlakše je nabaviti u Smart shopovima i preko interneta, odnosno u legalnoj prodaji što ih čini lako dostupnima.

Samoodređenost studenata u studentskim naseljima i učestalost konzumiranja alkohola i kanabinoida

U okviru doktorskog studija Prevenicijska znanost i studij invaliditeta na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, u razdoblju od travnja do lipnja 2015. godine, provedeno je istraživanje na temu Samoodređenost studenata u studentskim naseljima i učestalost konzumiranja alkohola i kanabinoida (Jerković, 2015.). Istraživanje je provedeno na kvotnom uzorku (s obzirom na spol i područje studiranja) od 438 (37,9% mladića i 62,1% djevojaka) studenata prve i druge godine studija Sveučilišta u Zagrebu kojima je odobren smještaj u studentska naselja, dobi između 18 i 25 godina ($M = 19,62$; $SD = 0,826$). Cilj istraživanja je bio provjeriti neke postavke teorije samoodređenja u objašnjenju učestalosti konzumiranja alkohola i kanabisa među studentima Sveučilišta u Zagrebu koji borave u studentskim naseljima. U okviru navedenog, istražene su i prevalencije konzumiranja alkohola, kanabisa te sintetskih kanabinoida. Rezultati su pokazali kako je ukupno 95,2% sudionika konzumiralo alkohol u životu. U godini koja je prethodila istraživanju (2014.) isto je učinilo 92,0%, a u mjesecu koje je prethodilo istraživanju 73,6% sudionika. Nadalje, 27,5% sudionika konzumiralo je kanabis barem jednom u životu, 17,0% u prethodnih 12 mjeseci te 7,1% u 30 dana koji su prethodili istraživanju. Prevalencije konzumiranja sintetskih kanabinoida niže su od prevalencija konzumiranja kanabisa. Sukladno tome, 3% sudionika izjavilo je da je konzumiralo sintetske kanabinoide u životu, 1,6% u godini koja je prethodila istraživanju (2014.), a u mjesecu koje je prethodilo istraživanju 1,2% (Jerković, 2015.).

4. Prevencija

Dokumenti na kojima se temelje preventivne aktivnosti

Nacionalna strategija suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2012. do 2017. godine (Narodne novine, broj 122/12) naglašava važnost podržavanja izrade, provedbe i održivost kvalitetnih, učinkovitih i znanstveno utemeljenih programa prevencije ovisnosti, kao i ulogu integrativnog pristupa provedbi preventivnih programa, na način da se programi usmjeravaju na sve vrste ovisnosti povezane s konzumiranjem legalnih i ilegalnih sredstava ovisnosti te prakticiranjem ovisničkih ponašanja. Također, Strategija navodi potrebu kreiranja i provedbe preventivnih intervencija na svim razinama (univerzalnoj, selektivnoj i indiciranoj) u različitim okruženjima i sustavima. Preventivne aktivnosti provode se sukladno važećoj Strategiji, Nacionalnom programu prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu te djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi (u daljnjem tekstu: Nacionalni program) te drugim relevantnim dokumentima i programima (primjerice, Kurikulum zdravstvenog odgoja).

Nastavno na važne dokumente na kojima se temelji prevencija ovisnosti, potrebno je napomenuti kako je prvi Nacionalni program donesen još 2010. godine, a 17. rujna 2015. godine je Vlada Republike Hrvatske usvojila revidirani dokument s rokom važenja do konca 2017. godine. Ovaj Program, u odnosu na prethodno važeći dokument, usklađen je s aktualnim stanjem te su napravljene izmjene u odnosu na suradnike i nositelje provedbe u pojedinim mjerama. Za primjenu Nacionalnog programa osigurana su financijska sredstva iz državnog proračuna i prihoda od igara na sreću sukladno djelokrugu i obvezama pojedinih ministarstava i državnih tijela koja su određena kao nositelji provedbe mjera i aktivnosti iz Nacionalnog programa. Sadržajno, Program se usmjerava na prevenciju ovisnosti za djecu predškolske dobi, za djecu školske dobi, studente visokih učilišta te za djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi. Nadalje, opisani su evaluacijski kriteriji za preventivne programe, te standardi prevencije ovisnosti kojima je cilj unaprjeđenje prevencije svih oblika ovisnosti; propisana su zaduženja relevantnih dionika te se daju smjernice za daljnji razvoj u području. Kako bi se osigurala provedba, imenovani su županijski koordinatori školskih preventivnih programa, županijski voditelji programa prevencije ovisnosti za osnovne i srednje škole koji su zaduženi za provođenje programa prevencije ovisnosti u osnovnim i srednjim školama te županijski koordinatori programa prevencije ovisnosti za djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi. Za koordinaciju i praćenje provedbe zadužen je Ured. Važno je navesti kako spomenuti program predviđa i donošenje Minimalnih standarda prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu. U svrhu izrade Standarda osnovana je Stručna radna skupina koju čine predstavnici državnih tijela, stručnih i znanstvenih institucija te nezavisni stručnjaci. Više informacija o Standardima dostupno je u poglavlju Najbolje prakse.

Sustav prevencije

Kako bi se osigurala dostupnost različitih programa i sadržaja u cijeloj Republici Hrvatskoj sukladno stvarnim potrebama pojedinih lokalnih sredina, programi prevencije ovisnosti provode se na razini 21 županije u kojima su ustrojena županijska povjerenstva za suzbijanje zlouporabe droga (županijska povjerenstva), dok je Ured zadužen za koordinaciju aktivnosti na nacionalnoj razini. Među organizacijskim resursima važnim za implementaciju preventivnih programa specifičnih za pojedinu lokalnu zajednicu važno je spomenuti i Mrežu zdravih gradova i zdravih županija, Zdrave škole te Vijeća za prevenciju kriminaliteta. Hrvatska mreža zdravih gradova je udruga gradova i županija okupljenih oko ideje promicanja zdravlja. Ova mreža je u Hrvatskoj registrirana 1992. godine i predstavlja jednu

od najstarijih europskih nacionalnih mreža Zdravih gradova. Sačinjena je od gradova i županija koji su na svojim vijećima/ skupštinama donijeli odluku o pristupanju Hrvatskoj mreži zdravih gradova. U mrežu je uključen 21 grad te 15 županija. U okviru mreže donose se lokalni strateški dokumenti, kao što je Plan za zdravlje – dokument koji definira lokalnu politiku ulaganja u zdravlje (<http://www.zdravi-gradovi.com.hr/home/o-mrezi/hrvatska-mreza-zdravih-gradova.aspx>).

Slika 4.1 Hrvatska mreža zdravih gradova i županija



Izvor: <http://www.zdravi-gradovi.com.hr/home/o-mrezi/hrvatska-mreza-zdravih-gradova.aspx>

Nadalje, projekt Zdrave škole pokrenut je još 1993. godine, a danas broji 44 uključene škole te uključuje koordinaciju Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (<http://www.schools-for-health.eu/she-network>). Od 2004. godine, na inicijativu Ministarstva unutarnjih poslova, u mnogim gradovima osnivaju se i Vijeća za prevenciju kriminaliteta koja predstavljaju platformu za okupljanje predstavnika različitih institucija, organizacija civilnog društva i građana koji se bave prevencijom kriminaliteta i drugih rizičnih ponašanja. Vijeća su kompatibilna ciljevima policijskih aktivnosti u okviru policije u zajednici te se usmjeravaju na povećanu vidljivost policije, sigurnost u zajednici, kvalitetu pružanja policijskih usluga, pojačanu učinkovitost policije i stvaranje partnerstva policije i drugih članova lokalne zajednice (Borovec 2013.). Do kraja 2015. godine u Republici Hrvatskoj ukupno je osnovano 225 vijeća za prevenciju.

Unaprjeđenje kvalitete programa prevencije ovisnosti

Još od 2011. godine Ured, u suradnji s Edukacijsko-rehabilitacijskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu te organizacijama civilnog društva koje se bave prevencijom ovisnosti, ulaže napore u unaprjeđenje kvalitete programa u ovom području (Promocija standarda - Quality Standards, <http://prevention-standards.eu/croatia/>). Spomenuto se osigurava putem niza međusobno povezanih aktivnosti: unosa programa i ažuriranja podataka u Bazi programa prevencije ovisnosti (<http://www.programi.uredzadroge.hr/Public/Prevencija>), osiguravanja i provedbe treninga o planiranju i programiranju projekata prevencije ovisnosti, povezivanja

kriterija kvalitete i financiranja projekata te identificiranja učinkovitih programa s ciljem njihove diseminacije. Tijekom 2015. godine izvršena je nadogradnja Baze programa. Nadalje, s ciljem jednostavnijeg pregleda provedenih programa/aktivnosti, u Bazi se u pravilu prikazuju projekti za dvije godine unatrag. Pregledom Baze za 2015. godinu vidljive su informacije o ukupno 737 preventivnih programa, od čega se većina (564) odnosi na školske preventivne programe.

Sukladno Uredbi o kriterijima za utvrđivanje korisnika i načinu raspodjele dijela prihoda od igara na sreću za 2015. godinu (Narodne novine, broj 17/15), Ured nije sudjelovao u raspodjeli dijela prihoda od igara i nije sudjelovao u provedbi javnog natječaja za financiranje projekata udruga te nije bio u mogućnosti nastaviti provedbu planiranih edukacija i implementaciju započetih aktivnosti usmjerenih na razvoj standarda kvalitete programa.

Univerzalne, selektivne i indicirane preventivne intervencije

Preventivne intervencije u Hrvatskoj provode se na univerzalnoj, selektiranoj i indiciranoj razini, a prisutne su i strategije okruženja (provedba propisa kojima se smanjuje dostupnost sredstava ovisnosti i/ili prilika za konzumiranje). Iako je riječ o bogatoj bazi programa, potrebno je napomenuti kako je za tek manji dio programa dostupna informacija o njihovom učinku. Među evaluiranim i učinkovitim univerzalnim programima važno je istaknuti „Trening životnih vještina“, kojeg provodi Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije još od 2005. godine i na godišnjoj razini obuhvaća oko 10 000 učenika osnovnih škola u navedenoj zajednici. Program je usmjeren na povećanje kompetencija i smanjenje rizičnih čimbenika na osobnoj razini, a njegova je evaluacija u razdoblju 2005. do 2010. godine (kvaziekperimentalni dizajn s eksperimentalnom i kontrolnom skupinom) pokazala značajno usporeno povećanje incidencije konzumiranja sredstava ovisnosti (Roviš i sur., 2016.). Od 2010. godine program se provodi s učenicima šestog razreda osnovnih škola Zadarske županije, s tim da su programom od 2011. godine obuhvaćeni i učenici sedmog razreda. Nadalje, od sredine 2011. godine „Trening životnih vještina“ provodi se i s učenicima šestog razreda u tri škole Krapinsko-zagorske županije.

U školskoj godini 2014./2015. provodio se i program „Vis ima stav – prevencija na otoku“ (izvorni program: Unplugged), kojeg je implementirala Udruga Svima, u suradnji s Edukacijsko-rehabilitacijskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu i gradom Visom u Osnovnoj školi „Vis“ i Osnovnoj školi „Ravne njive“ u Splitu. Praćenje provedbe programa pokazalo je kako implementacija nije bila osobito zadovoljavajuća u maloj lokalnoj zajednici, unatoč tome što je sudjelovanje uključene ustanove bilo dobrovoljno te da je konzumiranje alkohola, duhana i marihuane jedan od prepoznatih problema u Visu. Najveće razlike između uključenih škola bile su u motivaciji učitelja/školskih suradnika, stavovima prema sadržaju programa i njihovoj ulozi/vještinama za implementaciju aktivnosti (Kranželić i Ferić 2015.). Potrebno je spomenuti i strukturirane programe koji su se unatrag nekoliko godina provodili u pojedinim lokalitetima, a koji se temelje na jačanju životnih vještina u cjelini i/ili mobiliziranju lokalnih zajednica: Zajednice koje brinu (2002. - 2013.), Northland Project – hrv. BUBA (2002. - 2005., 2008. - 2012.), PATHS (2007. - 2015.) te Imam stav (eng. Unplugged) (2010.).

Slika 4.2 Geografska područja implementacije učinkovitih programa 2012. – 2015.



Izvor: Ured za suzbijanje zlouporabe droga

Među selektivnim intervencijama ističu se „Male kreativne socijalizacijske skupine“ koje se provode u suradnji sustava socijalne skrbi i odgojno-obrazovnih ustanova. U 2015. godini obuhvaćeno je 55 skupina u 42 škole. Nadalje, u programe produženog stručnog postupka uključeno je 783 djece u riziku.

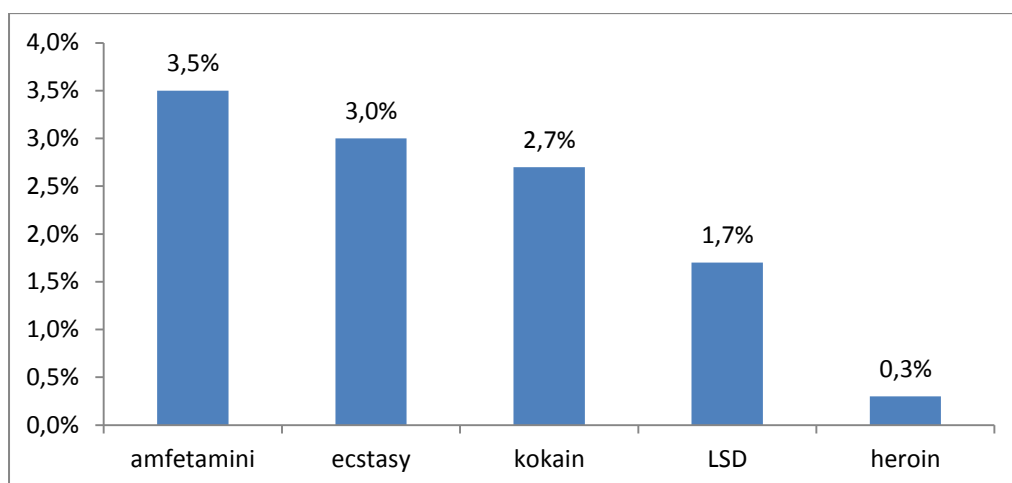
U 2015. godini održana je edukacija za dvije grupe stručnjaka kojom su obuhvaćena ukupno 24 stručnjaka pomažućih profesija. Sudionici su izrazili zadovoljstvo edukacijom, smatraju kako će im naučena znanja i vještine pomoći u radu s mladima rizičnog ponašanja (indicirani programi). Zanimljivo je spomenuti kako s ciljem poboljšanja prepoznavanja problema mentalnog zdravlja kod mladih, od 2010. godine Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije provodi Skrining mentalnog zdravlja učenika 7. razreda osnovnih škola grada Rijeke.

5. Droge

Kanabis

Tijekom 2015. godine proveden je drugi znanstveni projekt pod nazivom „Uporaba sredstava ovisnosti u hrvatskom društvu“, na uzorku od 4.992 ispitanika (Glavak Tkalić i sur., 2016.). Od ukupnog broja ispitanika, njih 20,3% izjavilo je kako su bar jednom u životu konzumirali neku ilegalnu drogu, 4% više nego što je zabilježeno u prvom istraživanju 2011. godine.

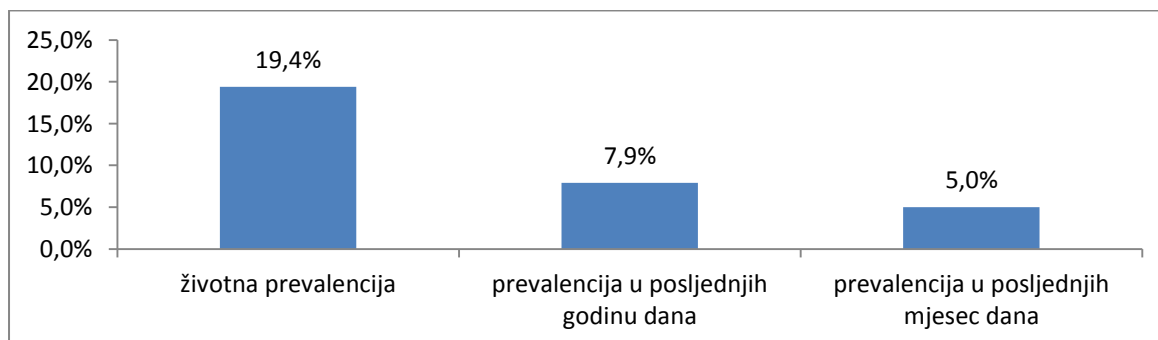
Slika 5.1 Prevalencija uzimanja ilegalnih droga (osim kanabisa) u općoj populaciji (u dobi od 15. do 64. godine starosti) u 2015. godini



Izvor: Glavak Tkalić i sur., 2016.

Najčešće konzumirana droga je kanabis - 19,4% ispitanika u dobi od 15 do 64 godine je ovu drogu probalo bar jednom u životu, što je također porast u odnosu na 2011. godinu. Štoviše, životna prevalencija uzimanja ilegalnih droga među mlađim odraslima također je najviša kod kanabisa, kojeg je bar jednom konzumirala trećina ispitanika (31,6%). Najčešća dob prve uporabe kanabisa je između 16 i 17 godina, kad ga je konzumiralo 32,3% ispitanika. Isto tako, 2,6% ispitanika je izjavilo kako su kanabis koristili redovito (od 1 do 3 puta u zadnjih 30 dana) u nekom razdoblju svog života. U skupini mlađih odraslih (15 - 34 godine) kanabis je redovito koristilo gotovo dvostruko više ispitanika, odnosno njih 5,2%, a većina između jednog i tri puta na tjedan. Najveći broj osoba koje redovito koriste kanabis spada u dobnu skupinu od 15 do 24 godine.

Slika 5.2 Prevalencija uzimanja kanabisa u općoj populaciji (15-64) u 2015. godini



Izvor: Glavak Tkalić i sur., 2016.

Prema podacima o osobama koje se nalaze na liječenju od ovisnosti o drogama u 2015. godini, o uporabi kanabisa izvijestilo je njih 982, što iznosi 12,9% ukupne uporabe droga. Što se tiče učestalosti konzumacije, većina osoba je kanabis koristila u posljednjih 30 dana, njih 460 ili 46,8%, dok je njih 242 (24,6%) ovu drogu koristilo jednom na tjedan ili rjeđe, što se može pripisati činjenici da je 239 osoba po prvi puta ušlo na liječenje sudskom odlukom ili su tamo upućeni od strane policije. Najviše klijenata na liječenju od ovisnosti od kanabisa dolazi iz dobne skupine između 15 i 19 godina (427 osoba), od kojih je 246 prvi put. Takvi podaci navode na zaključak da kanabis većinom koriste mlađi odrasli, točnije srednjoškolci i studenti, kojih u ukupnom broju ima 539, ili 57,4%. Nakon njih dolaze nezaposleni (248 osoba ili 26,4%) te redovito zaposleni (150 osoba ili 15,9%).

Stimulansi

Prema epidemiološkim podacima te podacima iz istraživanja, stimulansi u Republici Hrvatskoj spadaju u popularne droge, odmah iza opijata i kanabisa. „Izvješće o osobama liječenim zbog zlouporabe psihoaktivnih droga u Hrvatskoj u 2015. godini“ (Katalinić, D., Huskić, A., 2015.) navodi kako je prošle godine ukupno 258 osoba ili 3,4% na liječenju kao glavnu drogu navelo stimulanse. U „Istraživanju prevalencije HIV-a, hepatitisa C i rizičnih ponašanja kod osoba koje injektiraju droge u Hrvatskoj“ (Čivljak, M. i sur., 2015.), podaci pokazuju kako je u 12 mjeseci prije provedbe istraživanja amfetamin ili metamfetamin u Zagrebu koristilo 9,6% ispitanika, u Splitu 38,6%, a u Rijeci njih 7,2%. Mjesec dana prije provedbe istraživanja istu drogu je koristilo 1,35% ispitanika u Zagrebu, 8,8% u Splitu te 2,8% u Rijeci. No ove podatke potrebno je uzeti s rezervom budući da se metamfetamin često kombinira s amfetaminom.

Što se tiče zapljena, prema izvješću Ministarstva unutarnjih poslova, kokain je četvrta najčešće zaplijenjena droga u prošloj godini, a u odnosu na 2014. godinu porasla je i količina zaplijenjenog kokaina. Po zaplijenjenoj količini, amfetamini se nalaze na drugom mjestu, a u odnosu na 2014. godinu neznatno je porastao i broj zapljena ove droge, dok u istom razdoblju nije bilo zapljena metamfetamina.

„Uporaba sredstava ovisnosti u hrvatskom društvu“ (Glavak Tkalić i sur., 2016.) navodi kako je životna prevalencija uporabe kokaina najviša u dobnoj skupini od 25 do 34 godine, a iznosi 5,3%, isto kao i u 2011. godini. Općenito kokain je četvrta najčešće korištena droga, iza kanabisa, amfetamina i ecstasyja, a njegova ukupna životna prevalencija u ukupnom uzorku iznosi 2,7% (4,3% među muškarcima i 1,1% među ženama). Osim toga, pripadnici iste dobne skupine najčešće koriste i ecstasy, a životna prevalencija uzimanja amfetamina i sličnih droga iznosi 2,6%.

Prema podacima iz „Izvješća o osobama liječenim zbog zlouporabe psihoaktivnih droga u Hrvatskoj u 2015. godini“ (Katalinić, D., Huskić, A., 2015.), kokain je naveden kao glavna tvar zlouporabe u 108 slučajeva (93 muškarca i 15 žena), što iznosi 1,4% ukupnog broja liječenih ovisnika u Republici Hrvatskoj. Najveći broj korisnika kokaina spada u dobnu skupinu od 25 do 29 godina (32 ili 29,6%), a u kontekstu ukupne mlade populacije (15 - 34 godine) kokain su koristile 92 osobe ili oko 85%.

Prema glavnom sredstvu ovisnosti, 32 osobe su liječene od ovisnosti o ecstasyju (25 muškaraca i 7 žena), što je 0,4% ukupnog broja liječenih osoba u 2015. godini ili 21,3% među ostalim stimulansima. Od toga je 28 osoba bilo vanbolničko, a 4 osobe bolničko liječeno, dok ih je 7 liječeno po prvi put. Većina osoba je liječenje od ostalih stimulansa osim kokaina zatražilo samo ili su upućeni od strane obitelji i prijatelja (63 ili 42%) te od sudova/policije (39 ili 26%). Ecstasy većinom koriste osobe u dobnim skupinama od 20 do 24 godine (9) i 15 do 19 godina (7), dok je u grupi mlađih odraslih (15-34 godine) ovu drogu koristilo 29 osoba. 109 osoba je liječeno od ovisnosti o amfetaminu/metamfetaminu, što iznosi 42,2% ukupnog

broja stimulansa ili 1,4% ukupnog broja liječenih osoba u 2015. godini. Amfetamin su većinom koristili pripadnici dobne skupine 25 do 29 godina (30) i 30 do 34 godine (27), dok je u kontekstu populacije mlađih odraslih taj broj iznosio 95 osoba.

Što se tiče metamfetamina, prema podacima za prošlu godinu 8 osoba (šest muškaraca i dvije žene) su liječenje od ovisnosti o ovoj tvari (5,3% od ukupnog broja ostalih stimulansa i 0,1% ukupnog broja svih liječenih), a jedna osoba liječena je po prvi put. Metamfetamin su najčešće koristile osobe iz dobne skupine od 30 do 34 (3), a u ukupnoj populaciji mladih osoba koristilo ga je 8 osoba.

Heroin i drugi opijati

Problem zlouporabe psihoaktivnih droga i ovisnosti o njima predstavlja jedan od 20 najznačajnijih čimbenika rizika za obolijevanje na globalnoj razini, odnosno jedan je od 10 vodećih čimbenika rizika u razvijenim zemljama. Osobe koje uzimaju psihoaktivne droge, osobito intravenski ovisnici, izložene su povećanom riziku obolijevanja od zaraznih bolesti poput HIV-a, hepatitisa i tuberkuloze. Procjene populacije korisnika psihoaktivnih droga značajne su zbog toga što se tek tim procjenama može predočiti veličina populacije korisnika psihoaktivnih droga. Dio ovisnika se liječi u zdravstvenom ili nevladinom sektoru, dok dio njih ostaje neevidentiran. Stoga je nužno procijeniti sveukupnu populaciju osoba koje konzumiraju psihoaktivne droge kako bi se prema tim procjenama kreirali javnozdravstveni programi.

U Hrvatskoj je procjena populacije HROU (High risk opiate user - visoko rizična uporaba opijata) izračunata metodom Mortality multiplier (mortalitetni množitelj). Ta se metoda temelji na smrtnosti izravno povezanoj s uzimanjem psihoaktivnih droga i stopi smrtnosti ovisnika. U Hrvatskoj se za procjenu koristi baza podataka Registra osoba liječenih zbog zlouporabe psihoaktivnih droga Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo iz koje je izdvojen broj liječenih osoba u skladu s EMCDDA definicijom, a za izračun mortalitetnog množitelja se koriste podaci Mortalitetne statistike HZJZ-a te su definirani kao omjer broja umrlih zbog akutnih intoksikacija opijatima i osoba koje su prethodno bile liječene, a umrle su zbog intoksikacija opijatima. Kako je u Hrvatskoj broj akutnih intoksikacija relativno malen, za izračun mortalitetnog množitelja se koriste podaci za nekoliko godina te je množitelj izračunat za jedanaestogodišnje razdoblje od 2004. do 2015. godine i iznosi 1,45.

Osnova multiplikacije „benchmark“ - referentna populacija su osobe liječene zbog zlouporabe psihoaktivnih droga prema definiciji HROU $N = 6.122$ (osobe liječene u 2015. godini zbog redovitog ili rizičnog uzimanja opijata i osoba koje uzimaju opijatnu supstanciju). Procijenjena veličina populacije HROU ovisnika se izračunava na način da se referentna populacija (benchmark) pomnoži s mortalitetnim množiteljem (1,45). Procjenjuje se da je u Hrvatskoj između 7.200 i 11.547 HROU ovisnika te da je u ukupnom stanovništvu u dobi 15 - 64 godine na tisuću stanovnika između 2,51 i 4,02 HROU ovisnika.

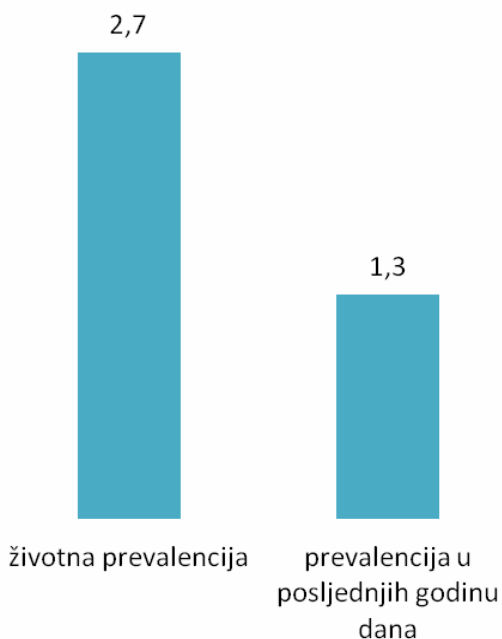
Rezultati istraživanja „Uporaba sredstava ovisnosti u hrvatskom društvu“ pokazali su kako je životna prevalencija uporabe heroina 0,3%, većinom među pripadnicima dobne skupine od 35 do 44 godine. Što se tiče broja zabljenih, heroin se nalazi na trećem mjestu, nakon kanabisa i amfetamina, a prošle godine zabilježen je i znatan porast u količini zabljenjenog heroina u odnosu na 2014. godinu. U 2015. godini prevalencija ovisnika o opijatima u ukupnom broju liječenih osoba slična je prethodnim godinama i iznosi 80,8% ili 6.163 osobe. Glavno sredstvo uporabe među opijatima je heroin (5.790 osoba ili 93,9% svih ovisnika o opijatima). Opijati su najčešći među dobnom skupinom od 35 do 39 godina (1.855 osoba) i 30 do 34 godine (1.519 osoba). Među osobama koje su bile prije liječene, opijati (heroin) su najčešće sredstvo uporabe u dobnim skupinama od 35 do 38 (1.818 osoba) i 30 do 34 godine (1.457 osoba). Isto tako, prema „Izvešću o osobama liječenim zbog zlouporabe psihoaktivnih droga

u Hrvatskoj u 2015. godini“, vidljivo je kako nije bilo većih promjena s obzirom na glavno sredstvo ovisnosti i načina uzimanja istog. Analiza liječenih osoba u Republici Hrvatskoj pokazala je da se heroin uglavnom uzima intravenozno (75,3%), zatim drugim načinima poput ušmrkavanja (19,9%) i pušenja (3,8%). U usporedbi s prethodnim godinama, omjer ovisnika koji uzimaju heroin intravenoznim putem nije se značajno promijenio (75,0% u 2011. godini, 76,3% u 2012. godini; 75,5% u 2013. godini i 75,9% u 2014. godini). Isti trend prisutan je i među osobama koje ušmrkavaju ovu drogu (2011. godina - 18,9%, 2012. godina - 18,6%; 2013. godina - 19,00%), iako je u 2015. godini zabilježen pad od gotovo 5% (14,7%). Od ukupnog broja osoba liječenih od ovisnosti o opijatima (5.934), većina ih se nalazi na nekoj vrsti supstitucijske terapije – 5.293 osoba ili 89,2%. Najveći broj osoba uzima terapiju održavanja buprenorfinom ili metadonom te spore detoksifikacije, često pomoću metadona ili buprenorfina.

Nove psihoaktivne tvari

Razne službe koje pružaju skrb ovisnicima vrlo rijetko bilježe uporabu novih psihoaktivnih tvari (U daljnjem tekstu: NPT) među osobama koje koriste droge. Službe za zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti dostavljaju podatke o zahtjevima za liječenjem na godišnjoj bazi u Registar osoba liječenih zbog zlouporabe psihoaktivnih droga. Novi upitnik, prvi put primijenjen 2014. godine sadrži neke nacionalne posebnosti, pogotovo u vezi s uporabom NPT-a, što je po prvi put omogućilo dublji uvid u neke zahtjeve za liječenjem vezane uz NPT (poput mefedrona i sintetskih kanabinoida) i karakteristike klijenata. U okviru Sustava ranog upozoravanja u slučaju pojave novih psihoaktivnih tvari u Republici Hrvatskoj, neke prije spomenute Službe su izvijestile o neočekivanim i negativnim učincima proizvoda koji sadrže NPT na neke pacijente, uglavnom one koji koriste opijate, a koji su uzimani zajedno s propisanom farmakoterapijom ili odvojeno.

Slika 5.3 Prevalencija uzimanja bilo koje nove droge u općoj populaciji (u dobnoj skupini 15- 64 godine) u 2015. godini



Izvor: Glavak Tkalić i sur., 2016.

Terapijske zajednice su dosad zabilježile samo jedan slučaj teške uporabe NPT-a. Radi se o

problematičnom korisniku sintetskih kanabinoida koji je uglavnom koristio proizvod Galaxy (zabilježeno u svibnju 2015. godine) te se odlučio prijaviti u terapijsku zajednicu uslijed depresije i dobrovoljne izolacije koje je doživljavao nekoliko mjeseci nakon prestanka korištenja kanabinoida. S druge strane, neki pružatelji usluga smanjenja šteta redovito izvještavaju o novim razvojem na njihovom području (uglavnom u Istarskoj županiji). Informacije se većinom tiču novih proizvoda dostupnih u lokalnim smart shopovima ili na crnom tržištu, koje koriste njihovi klijenti (uglavnom korisnici opijata) kao sekundarno sredstvo. Osim toga, dostavljaju i informacije o posljedicama po zdravlje konzumenata, ukoliko ih bude. Među osobama koje su prvi put ušle na liječenje o ovisnosti o drogama, u 2015. godini nije zabilježen ni jedan novi slučaj uporabe NPT-a.

6. Zdravstvene posljedice i programi smanjenja šteta

Smrti povezane s uporabom droga

U 2015. godini ukupno su od predoziranja umrle 54 osobe, od toga 6 žena i 48 muškaraca. Prosječna dob umrlih iznosila je 37,7 godina, a većina ovisnika je u trenutku smrti bila stara između 30 i 39 godina. Od ukupnog broja smrti uzrokovanih predoziranjem, toksikologija je bila poznata u 45 slučajeva (40 muškaraca i 5 žena). Još od 2010. godine metadon je kao tvar koja je uzrokovala predoziranje identificiran češće nego heroin. Razlog tome vjerojatno leži u činjenici da postoji ilegalna uporaba metadona, prevelikim dozama prilikom liječenja, neodgovarajućoj uporabi ili smanjenoj toleranciji na opijate. Izvještaji s terena govore da je heroin sve manje dostupan te da se umjesto njega sve češće koristi metadon, ne samo u tretmanu već i kao ilegalna tvar.

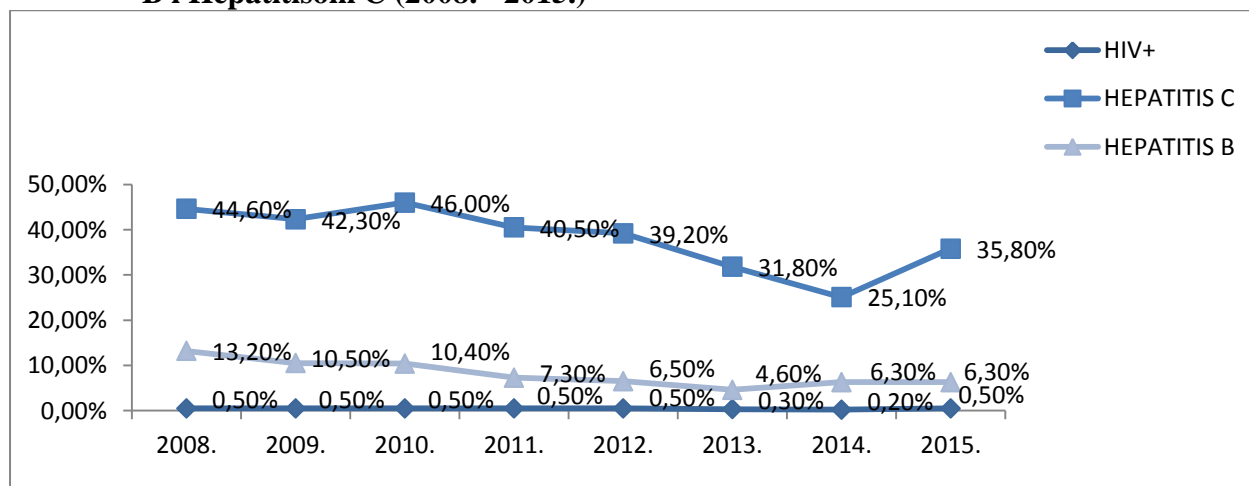
Ovisnici o drogama vrlo često rabe razne kombinacije, najčešće sedative i/ili alkohol. Osim opijata, toksikološki nalazi gotovo redovito pokazuju i alkohol, buprenorfin, tramadol te još neke psihoaktivne tvari.

U posljednjih nekoliko godina, najveći broj smrti uzrokovanih drogama zabilježen je 2010. godine (73 osobe), nakon čega se bilježi pad od 2011. do 2013. godine. U 2014. godini došlo je do novog porasta (59 slučajeva), da bi 2015. godine ponovo opao (54). U istom razdoblju, zabilježena prosječna dob pri smrti ovisnika porasla je s 33,9 na gotovo 38 godina, što bi se moglo objasniti činjenicom da uslijed supstitucijske terapije i dostupne njege ovisnici u Hrvatskoj dulje ostaju u sustavu tretmana. To je, opet, rezultiralo rastućim udjelom somatskih uzroka (poput hepatitisa i ostalih bolesti jetre) u mortalitetu korisnika opijata.

Zarazne bolesti povezane s uporabom droga

Što se tiče podataka o zaraznim bolestima, broj osoba zaraženih HIV virusom je stabilan, a u posljednjih pet godina zabilježen je lagani pad, od 0,5% u 2010. godini do 0,2% u 2014. godini. No u 2015. godini ponovo je zabilježen porast broja zaraženih (0,4%). Broj osoba zaraženih hepatitisom B bio je u padu od 2010. do 2013. godine, nakon čega je po prvi put pokazao lagani rast u 2014. godini (6,3%) te opet pad u 2015. godini (6,2%). Broj osoba zaraženih hepatitisom C bilježi kontinuirani trend opadanja (od 46% u 2010. godini do 25,1% u 2014. godini), dok je u 2015. godini zabilježen porast od 10%, odnosno 35,8%.

Slika 6.1 Udio osoba liječenih zbog zlouporabe opijata zaraženih HIV-om, Hepatitisom B i Hepatitisom C (2008. - 2015.)



Izvor: Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Budući da Registar osoba liječenih zbog zlouporabe psihoaktivnih droga ne prikuplja podatke o ovisnicima izvan sustava liječenja, Republika Hrvatska je prepoznala potrebu za provođenjem istraživanja prevalencije HIV-a i hepatitisa C koje će obuhvatiti i tzv. skrivenu populaciju ovisnika. Stoga je Ured u suradnji sa Školom narodnog zdravlja „Andrija Štampar” razvio studiju koja je provedena tijekom 2014. i 2015. godine u Zagrebu, Rijeci i Splitu.

Rezultati su pokazali da su osobe koje injektiraju droge (U daljnjem tekstu: OID) u prosjeku u svim trima gradovima prvi puta injektirale drogu s otprilike 20 godina, pri čemu ih je pri prvom injektiranju droge više od 70% bilo mlađe od 25 godina (84,3% u Zagrebu, 90,5% u Splitu i 77,8% u Rijeci), a droga koju su prvi put injektirali najčešće je bio čisti heroin (68,7% u Zagrebu, 82,0% u Splitu i 81,1% u Rijeci).

U posljednjih 12 mjeseci prije provedbe istraživanja, osobe koje injektiraju droge su najčešće injektirale čisti heroin (55,8% u Zagrebu, 77,1% u Splitu i 57,8% u Rijeci) te rjeđe metadon (51,9% u Zagrebu, 20,8% u Splitu, 24,0% u Rijeci) i kokain (26,2% u Zagrebu, 29,1% u Splitu i 11,7% u Rijeci). Od svih osoba koje injektiraju drogu iz gradova u kojima se provela studija, više od polovice njih iz Rijeke i Zagreba, te četvrtina iz Splita, u posljednjih je 12 mjeseci injektiralo supstitucijsku terapiju. U posljednjih mjesec dana prije provedbe istraživanja osobe koje injektiraju droge iz Rijeke i Splita su najčešće injektirale čisti heroin (40,4% u Rijeci, 50,8% u Splitu), a u Zagrebu metadon (48,0%). Zamjensku terapiju u posljednjih je mjesec dana injektirao znatan broj ispitanika iz svih triju gradova: 57,0% u Zagrebu i 57,5% u Rijeci i Splitu. U svim trima gradovima više od polovice osoba koje injektiraju droge je katkada tijekom života bilo uključeno u program odvikavanja od ovisnosti o drogama – 76,9% u Rijeci, 56,7% u Splitu i 55,5%. Među osobama koje injektiraju droge koji su bili uključeni u program odvikavanja, u Splitu ih je najviše (78,6%) bilo uključeno u liječenje u terapijskoj zajednici/komuni za pomoć osobama koje uzimaju droge, dok je iz Rijeke i Zagreba u takav oblik programa bilo uključeno manje od četvrtine ispitanika (23,1% u Rijeci i 23,3% u Zagrebu). U Rijeci i Zagrebu najviše OID-a izvanbolnički se liječilo primjenom zamjenske terapije – 87,1% u Rijeci i 92,7% u Zagrebu, nasuprot OID-a u Splitu, kojih se samo 5,7% liječilo metadonom i/ili buprenorfinom.

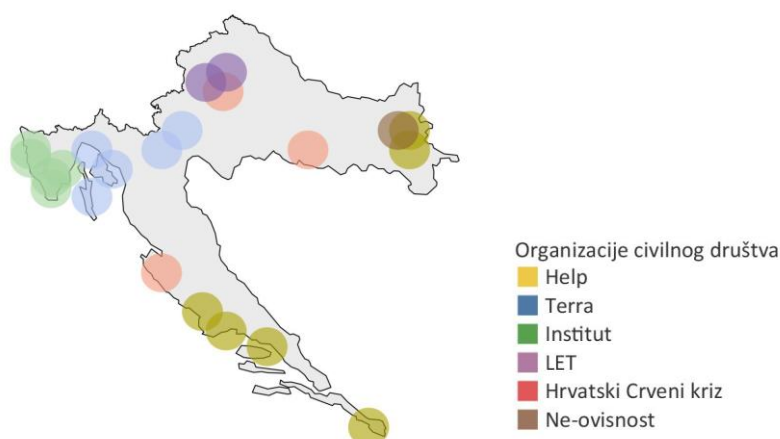
Prevalencija HIV-a niska je među OID-ima u svim trima gradovima: 0,2% u Rijeci i Zagrebu te 0,3% u Splitu OID je HIV-pozitivno. Prevalencija HCV-a je s druge strane visoka. Točnije, otprilike trećina OID-a u trima gradovima pozitivna je na HCV – 38,3% u Splitu, 31,5% u Rijeci, i 29,1% u Zagrebu. Gotovo svi OID-i su se pri posljednjem injektiranju koristili sterilnom iglom i špricom: 95,1% u Zagrebu, 99,7% u Splitu i 93,7% u Rijeci. U posljednjih mjesec dana, s druge strane, nesterilnim se iglama i špricama koristio znatno veći broj OID-a u Rijeci i Zagrebu (24,3% u Rijeci i 15,8% u Zagrebu) nego u Splitu (2,5%), ali znatan broj njih igle i šprice nije dijelio s drugom osobom. Svi, ili gotovo svi OID-i u trima gradovima mogli su nabaviti sterilne igle i šprice u posljednjih trideset dana: 95,6% u Zagrebu, 100% u Splitu i 95,5% u Rijeci, a glavni izvor za nabavu sterilnih igala i šprica za većinu OID-a u Zagrebu (73,3%) i Rijeci (60,6%) su ljekarne te u Splitu (94,8%) „drop in“ centar. Iako se između polovice i tri četvrtine OID-a tijekom života barem jednom testiralo na HIV (73,3% u Rijeci, 58,2% u Splitu i 50,0% u Zagrebu), znatno se manje njih testiralo na HIV u posljednjih 12 mjeseci. Točnije, u svim trima gradovima, petina ili manje od petine OID-a se testiralo na HIV u posljednjih 12 mjeseci te su primili rezultat svog testa – 6,8% u Splitu, 13,0% u Zagrebu i 20,2% u Rijeci. Na HCV se tijekom života testiralo nešto više ispitanika nego što ih se testiralo na HIV – 78,0% u Rijeci, 61,5% u Splitu i 56,6% u Zagrebu, ali također ih se znatno manje testiralo na HCV te su primili svoj rezultat u posljednjih 12 mjeseci: 21,8% u Rijeci, 13,9% u Zagrebu i 7,0% u Splitu.

Usluge smanjenja šteta

U Republici Hrvatskoj, programe smanjenja šteta provodi Hrvatski Crveni križ i sljedeće udruge: Terra, Ne-ovisnost, Let, Help, Institut te udruge koje rade na smanjenju širenja zaraznih bolesti poput HUHIV-a i HEPATOS-a.

Programi smanjenja štete – Zamjena šprica i igala – provode se u suradnji s Hrvatskim Crvenim križem u Zagrebu, Zadru i Novoj Gradiški. Za područje grada Krapine provodi se u suradnji s Gradskim društvom Crvenog križa Krapina. U suradnji s udrugama Let, Terra, Institut i Help, program smanjenja štete provodi se na području Istarske, Dubrovačko-neretvanske, Osječko-baranjske, Vukovarsko-srijemske, Šibensko-kninske, Splitsko-dalmatinske, Primorsko-goranske, Varaždinske te Zagrebačke županije i Grada Zagreba. Na temelju natječaja za prijavu projekata udruga i zdravstvenih organizacija za dodjelu financijskih sredstava u okviru raspoloživih sredstava iz dijela prihoda od igara na sreću za projekte u području prevencije, tretmana i liječenja ovisnosti za 2015. godinu, od strane Ministarstva zdravlja sufinancirani su i jednogodišnji projekti smanjenja štete koje su provodile udruge Terra na području Primorsko-goranske županije, NE-ovisnost na području Osječko-baranjske županije i Porat na području Zadarske županije.

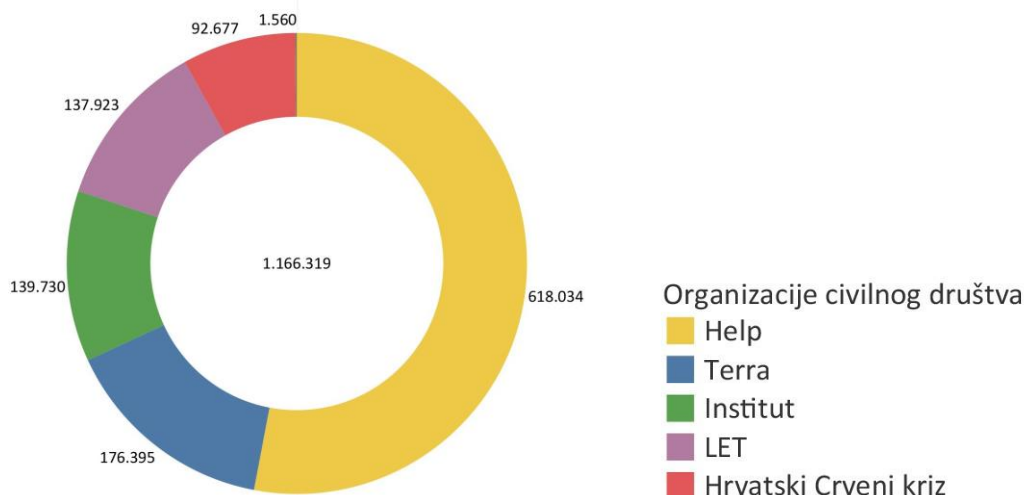
Slika 6.2 Prikaz područja Republike Hrvatske obuhvaćenih aktivnostima usluga smanjenja štete



Izvor: Ured za suzbijanje zlouporabe droga

Hrvatski Crveni križ provodi programe zamjene igala i šprica u drop-in centrima u Zagrebu, Zadru i Novoj Gradiški. Udruga NE-ovisnost iz Osijeka osigurava svojim korisnicima usluge anonimne razmjene korištene opreme za novu i sterilnu na dnevnoj bazi, kao i usluge pravnog savjetovanja te informiranja o mogućnostima liječenja zaraznih bolesti povezanih s uporabom droga, ali i same ovisnosti. Udruga HELP provodi aktivnosti u drop-in centru u Splitu, a isto tako opskrbljuje istom i sterilnom opremom ukupno 23 lokacije u Dubrovniku, Makarskoj, Trogiru, Šibeniku, Korčuli (Vela Luka), Osijeku, Vukovaru i Vinkovcima. Udruga za promociju kvalitete života LET pruža usluge zamjene igala i šprica kroz programe mobilne razmjene opreme. Osim toga, pruža i usluge savjetovanja te distribucije vaučera za besplatno testiranje na HIV u Gradu Zagrebu i Zagrebačkoj županiji. Udruga Terra provodi programe smanjenja šteta u drop-in centru u Rijeci te outreach usluge na ukupno 10 lokacija u Rijeci, Opatiji, Lovranu, Klani, Labinu, Bakru, Kraljevici, Crikvenici, Karlovcu i Ogulinu te na otocima Krku i Lošinju. Ujedno, unutar udruge djeluje i SOS telefon za ovisnike o drogama. U Istri aktivnosti smanjenja šteta provodi udruga Institut, u drop-in centru u Puli. Kao dio outreach aktivnosti ove udruge, sterilna oprema se dijeli na ukupno 13 lokacija diljem županije.

Slika 6.3 Broj podijeljenog pribora (igle i šprice)



Izvor: organizacije civilnog društva

Udruge koje se uglavnom bave virusnim hepatitisom i HIV-om djeluju na području prevencije zaraznih bolesti povezanih s drogom. Udruga HEPATOS je vodeća organizacija Udruženja osoba oboljelih od hepatitisa u Republici Hrvatskoj, koje je Svjetska zdravstvena organizacija imenovala Nacionalnom kontaktom točkom za hepatitis. HEPATOS nastoji podići javnu svijest o problemu virusnog hepatitisa, spriječiti širenje bolesti, umanjiti diskriminaciju i poboljšati kvalitetu života pacijenata i njihovih obitelji te osigurati stručno savjetovanje i psihološku potporu. Aktivnosti udruge, između ostalog, uključuju anonimno i besplatno testiranje na hepatitis, psihološko savjetovanje za građane te anonimno i besplatno testiranje i savjetovanje u mobilnom InfoHep centru u šest manjih gradova Splitsko-dalmatinskoj županiji. "HEPATOS RIJEKA" je vrlo aktivna organizacija u smislu programa smanjenja šteta u Primorsko-goranskoj županiji, gdje provodi razne aktivnosti usmjerene na smanjenje širenja zaraznih bolesti povezanih s drogama.

7. Tretman ovisnosti o drogama

Upravljanje i koordinacija sustavom tretmana ovisnosti o drogama

Problem ovisnosti jedan je od vodećih javno zdravstvenih problema u Republici Hrvatskoj kojem se posvećuje posebna pažnja kako na nacionalnoj tako i na lokalnoj razini. Sukladno Nacionalnoj strategiji suzbijanja zlouporabe droga za 2012. - 2017. godinu koju je Hrvatski sabor donio 26. listopada 2012. godine i Nacionalnom Akcijskom planu suzbijanja zlouporabe droga za 2015. - 2017. godinu koji je Vlada Republike Hrvatske donijela 2. travnja 2015. godine, jedan od ključnih ciljeva sveukupne nacionalne politike u području tretmana ovisnosti o drogama je kontinuirano unaprjeđivati kvalitetu tretmana i pružiti osobama koje konzumiraju droge ili su ovisnici o drogama optimalni oblik tretmana sukladno njihovim individualnim potrebama. U Republici Hrvatskoj tretman osoba koje zluporabe droge primarno se provodi u zdravstvenom sustavu, a određeni oblici psihosocijalnog tretmana provode se i u sustavu socijalne skrbi, terapijskim zajednicama i udrugama te unutar zatvorskog i probacijskog sustava. Unutar zdravstvenog sustava, tretman osoba koje konzumiraju droge ili su ovisnici o drogama podijeljen je na bolnički i izvanbolnički sustav liječenja. Tretman u bolničkom sustavu osigurava se za osobe koje zluporabe droge i koji žele uspostaviti apstinenciju, a imaju značajne fizičke i psihičke komorbiditete. Međutim, temeljni oblik organizacije liječenja ovisnosti o drogama u Hrvatskoj je izvanbolničko liječenje koje se provodi u službama za zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti županijskih zavoda za javno zdravstvo. U sustavu socijalne skrbi postoje dva osnovna tipa ustanova koje djeluju na suzbijanju zlouporabe droga. To su centri za socijalnu skrb i domovi socijalne skrbi (na prvom mjestu domovi za odgoj i odgojni domovi za djecu i djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi) te domovi socijalne skrbi za ovisnike i terapijske zajednice. Uloga i mjesto djelatnosti socijalne skrbi u tretmanu ogleda se kroz: izradu programa tretmana za djecu i mladež koja su već došla u doticaj sa sredstvima ovisnosti, organizaciju prikladne pomoći i zaštitu djece čiji su roditelji ovisnici te pružanje različitih oblika socijalnih usluga i pomoći ovisnicima i konzumentima droga. Za ovisnike koji se mogu motivirati za potpuno odvikavanje (drug-free postupak) postoji mogućnost pružanja usluga u domu za djecu ili odrasle osobe ovisne o alkoholu, drogama i drugim psihoaktivnim sredstvima te terapijskim zajednicama. Pojedini oblici tretmana provode se i u okviru udruga i terapijskih zajednica koje su ustrojene i djeluju kao udruge, a financiranje tretmana u okviru ovih organizacija provodi se putem samofinanciranja, donacija domaćih i stranih donatora i/ili temeljem javnih natječaja. Liječenje i tretman provodi se i u zatvorskim ustanovama i probacijskom sustavu, a glavni princip tretmana u zatvorskom sustavu je osigurati ovisnicima i konzumentima droga odgovarajući tretman po jednakim načelima i uvjetima kao i u sustavu zdravstva.

Smjernice za daljnju organizaciju i upravljanje sustavom tretmana ovisnosti

Tretman ovisnika o drogama i osoba koje konzumiraju droge provodi se putem dva temeljna oblika intervencija: supstitucijske terapije i psihosocijalnog tretmana. Kako bi se standardizirali postupci i osigurala kvaliteta liječenja supstitucijskom terapijom, Vlada Republike Hrvatske je 3. siječnja 2006. godine donijela Smjernice za farmakoterapiju opijatskih ovisnika metadonom, a Ministarstvo zdravlja i socijalne skrbi u studenome 2006. godine Smjernice za farmakoterapiju opijatskih ovisnika buprenorfinom. Provođenje supstitucijske terapije podrazumijeva stalnu suradnju liječnika specijaliste u Službama za zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti i liječnika primarne zdravstvene zaštite. Naime, vrstu i oblik supstitucijske terapije propisuje liječnik specijalist

zaposlen u službi (ili liječnik specijalist psihijatar zaposlen u bolničkoj ustanovi) dok podjelu supstitucijske terapije provodi liječnik obiteljske medicine u primarnoj zdravstvenoj zaštiti. Psihosocijalni tretman podrazumijeva široki spektar socijalnih i psiholoških intervencija koje se referiraju na psihosocijalni razvoj pojedinca u interakciji s njegovim socijalnim okruženjem. S ciljem unapređenja kvalitete tretmana ovisnosti o drogama putem definiranja i standardiziranja na dokazima utemeljenih psihosocijalnih intervencija izrađene su Smjernice za psihosocijalni tretman ovisnosti o drogama u zdravstvenom, socijalnom i zatvorskom sustavu u Republici Hrvatskoj koje je na prijedlog Ureda usvojilo Povjerenstvo za suzbijanje zlouporabe droga Vlade Republike Hrvatske na sjednici održanoj 28. siječnja 2014. godine. Osim navedenog, jedan od značajnijih aspekata psiho-socijalnog tretmana je resocijalizacija kao sastavni dio liječenja i psihosocijalnog tretmana u Hrvatskoj te logičan nastavak rehabilitacije nakon završenog liječenja u zdravstvenoj ustanovi, terapijskoj zajednici ili zatvorskoj ustanovi s ciljem cjelovitog oporavka od ovisnosti. U Republici Hrvatskoj se od travnja 2007. godine provodi Projekt resocijalizacije ovisnika o drogama koji podrazumijeva intervencije s ciljem socijalnog uključivanja ovisnika o drogama u život u zajednici za vrijeme i nakon završenog liječenja u zdravstvenoj ustanovi, odvikavanja od ovisnosti u terapijskoj zajednici ili izdržane kazne zatvora u zatvorskom sustavu, a uključuje psihosocijalnu podršku, završetak školovanja, prekvalifikaciju i zapošljavanje, pomoć pri rješavanju stambenog pitanja ili organiziranog stanovanja liječenih ovisnika te druge oblike psihosocijalnih intervencija s ciljem integriranja što više ovisnika u društvo.

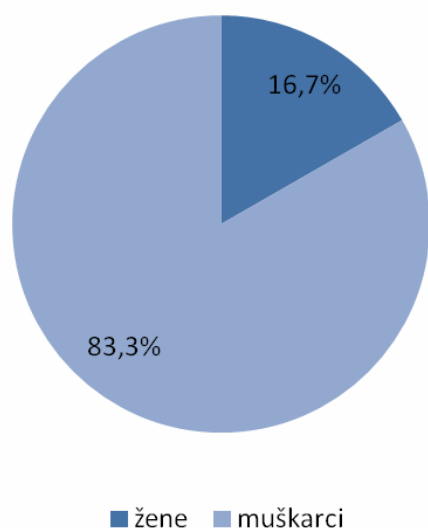
Karakteristike pacijenata/klijenata u tretmanu i trendovi u području tretmana ovisnosti

Podaci o liječenim ovisnicima u sustavu zdravstva (izvanbolničko i bolničko liječenje) se dostavljaju na Pompidou obrascima u Registar osoba liječenih zbog zlouporabe psihoaktivnih droga koji se vodi pri Hrvatskom zavodu za javno zdravstvo. Od 2010. godine podatke o liječenim osobama na Pompidou obrascima u spomenuti Registar dostavlja i 5 terapijskih zajednica, a također 7 terapijskih zajednica dostavlja podatke o broju i strukturi ovisnika i Uredu.

Podaci pokazuju da iz godine u godinu broj novih osoba, osobito opijatskih ovisnika, u sustavu tretmana se smanjuje, dok nasuprot tome istraživanja pokazuju da su mladi u Republici Hrvatskoj prema konzumiranju droga među mladima, ali i općoj populaciji, u samom vrhu Europskih zemalja. U 2015. godini u zdravstvenom sustavu (službe za zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti i bolnice) ukupno je bilo 7.537 osoba što je u odnosu na 2014. godinu, kada je bilo liječeno 7.812 osoba smanjenje za 275 osoba ili 3,5% te se može reći da je nastavljen višegodišnji pad broja osoba liječenih u sustavu zdravstva. Broj novih opijatskih ovisnika je 176 osoba što je ujedno i najmanji broj novih ovisnika o opijatima zabilježen do sada. Prema glavnom sredstvu kod opijatskih ovisnika prevladava ovisnost o heroinu (5.757 osoba ili 94% svih opijatskih ovisnika). Od ukupnog broja liječenih osoba u 2015. godini bolnički je bilo liječeno 488 osoba što je u odnosu na 2014. godinu kada je bolnički liječeno 565 smanjenje za 13,6%, a u odnosu na 2013. godinu (610 osoba) smanjenje za čak 21%. U izvanbolničkom tretmanu službi za zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti bilo je 7.048 osoba ili 92,4% svih liječenih osoba, 488 osoba je liječeno u bolnicama ili 6,6%. Kao i prethodnih godina, najveći broj osoba je liječen zbog opijatske ovisnosti i to 6.124 osobe što predstavlja udio od 81,2% posto, a udio tih osoba je u nešto viši nego 2014. godine kada je bio 79,9 posto. Udio neopijatskih ovisnika je 19,8 % ili 1.413 osoba. Prema glavnom sredstvu kod opijatskih ovisnika prevladava ovisnost o heroinu (5.758 osoba ili 94% svih opijatskih ovisnika). Broj novih osoba u tretmanu zdravstvenih ustanova je 848 (udio 11,2% u 11,2% u

ukupnom broju liječenih), a u odnosu na 2014. godinu kada je bio 1.055 osoba smanjen je za 19,6%, dok je udio u ukupnom broju liječenih smanjen također za 2,1%. Broj novih opijatskih ovisnika je 176 osoba što je ujedno i najmanji broj novih ovisnika o opijatima zabilježen do sada. Broj novih ovisnika u tretmanu zbog ovisnosti o heroinu je 125 što predstavlja udio od 71%, a udio novih heroinskih ovisnika je u odnosu na godinu ranije smanjen za 2%. Zanimljivo je da je porastao broj novih ovisnika o buprenorfinu (34 osobe) što je u odnosu na 2014. godinu porast za 17,6%, dok je broj novih ovisnika o metadonu kojih je u 2015. godini bilo samo 10 osoba smanjen za 44,4%. Raspodjela liječenih osoba prema spolu nije se značajnije promijenila u 2015. godini u odnosu na prethodne godine, iako je udio muškaraca koji su liječeni nešto viši nego godinu ranije. Prema podacima o spolu liječenih ovisnika, u 2015. godini ukupno je bilo 6.278 muškaraca što je udio od 83,3% ukupnog broja svih liječenih, dok je u protekloj godini zbog problema sa zluporabom psihoaktivnih sredstava bilo liječeno 16,7% ili 1.259 žena. Omjer liječenih muškaraca i žena iznosi 5:1, a i kod muškaraca i kod žena prevladava opijatska ovisnost (muškarci 5.098 ili 80,9% od ukupnog broja liječenih muškaraca i žene 1.026 ili 81,5% od svih žena liječenih u 2015. godini). Za razliku od muškaraca kod žena je značajno češća ovisnost o sedativima, žene 4,4%, muškarci 0,9%

Slika 7.1 **Raspodjela ovisnika prema spolu**

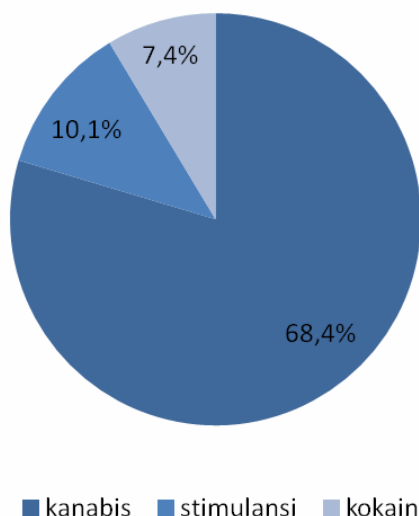


Izvor: Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Vezano za glavnu supstancu zbog kojih su ušli u program liječenja, najviše opijatskih ovisnika je na liječenje u zdravstveni sustav došlo zbog ovisnosti o heroinu (5.758 ili 94% svih opijatskih ovisnika). Zanimljivo je da se broj opijatskih ovisnika o buprenorfinu (179 osoba) povećao u odnosu na 2014. godinu za 26,3% i prvi put je veći nego broj opijatskih ovisnika o metadonu (142 osobe) što upućuje na moguću sve veću zluporabu ovog lijeka na tržištu droga. U 2015. godini bilježi se i 1 osoba ovisna o fentanilu te 44 osobe ovisne o drugim opijatima koji nisu specificirani.

Kod neopijatskih ovisnika prevladava ovisnost o kanabisu (967 osoba) ili 68,4% svih neopijatskih ovisnika, slijede ovisnici o stimulansima (143 osoba udio 10,1%) te ovisnici o kokainu (104 osobe, udio 7,4%). U odnosu na 2014. godinu kada je broj osoba ovisnih o stimulansima bio 132 osobe, taj broj se povećao za 8,3%, a broj osoba ovisnih o kokainu se smanjio za 21,2%.

Slika 7.2 Raspodjela ovisnika u 2015. godini prema primarnom sredstvu ovisnosti



Izvor: Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Nadalje, trendovi liječenih osoba u zdravstvenom sustavu pokazuju da je i dalje vrlo visoka prosječna dob osoba koje dolaze prvi put na liječenje (26,4 godine). Zanimljivo je da su heroinski ovisnici, koji su liječeni u 2015. godini, najčešće u dobi 30 - 34 (1.406) ili 35 - 39 (1.779), što je gotovo identično kao i godinu ranije. Zanimljiva je distribucija prema dobi kod opijatskih ovisnika koji prvi puta ulaze u tretman. Naime, najviše heroinskih ovisnika ulaze u tretman zdravstvenih ustanova u dobi 30-34 godine života ili njih 30, zatim u dobi 35-39 godine života njih 24, te u dobi 25-29 njih 20. Zanimljiva je distribucija prema dobi kod opijatskih ovisnika koji prvi puta ulaze u tretman. Naime, najviše heroinskih ovisnika ulaze u tretman zdravstvenih ustanova u dobi 30-34 godine života ili njih 30, zatim u dobi 35-39 godine života njih 24, te u dobi 25-29 njih 20. Uzme li se u obzir da prvo uzimanje heroina prosječno počinje u dobi od 20 godina, zabrinjava činjenica da protekne često i više od 10 godina prije nego uđu u tretman.

Ukoliko gledamo dugoročne trendove u području tretmana odnosno podatke o ukupnom broju ovisnika u tretmanu prema vrsti primarne droge, vidimo da se od 2008. do 2015. godine radi o relativno stabilnom trendu ovisnika u tretmanu koji se kreće od 7.275 osoba u 2009. godini do 7.686 u 2014. godini, da bi u 2015. godini došlo do pada ukupnog broja liječenih ovisnika za 3,5%. U sustavu za liječenje kontinuirano je najviše opijatskih ovisnika (udio oko 80% svih liječenih ovisnika). Trend opijatskih ovisnika se povećava od 2008. do 2012. godine, a u 2013. godini došlo je do pada broja opijatskih ovisnika, da bi se ipak u 2014. i 2015. godini broj opijatskih ovisnika povećao. Ukupno povećanje opijatskih ovisnika u razdoblju od 2008. do 2015. godine iznosi 7%.

Kod neopijatskih ovisnika je najzastupljenija vrsta droge kanabis koji pokazuje relativno stabilan trend u navedenom razdoblju koji se kreće u rasponu od 793 u 2010. godini do 1.103 ovisnika u 2014. godini odnosno približno 13 do 14% svih liječenih, osim u 2010. godini kada je udio liječenih zbog kanabisa bio najmanji (svega 10%). U pogledu amfetamina i ecstasyja radi se o vrlo neujednačenom trendu te je tako došlo do velikog smanjenja u 2009. godini u odnosu na 2008. godinu i to za 72,2% amfetamina te ecstasyja za 47,1%. Značajno je drugačija situacija u pogledu osoba koje su prvi put u tretmanu. Naime, u razdoblju od 2008. do 2015. godine broj novih ovisnika u tretmanu se kontinuirano smanjuje, a osobito se smanjuje broj novih opijatskih ovisnika te je tako u 2015. godini kada je bilo samo 176 novih

opijatskih osoba došlo do smanjenja od čak 78% u odnosu na 2008. godinu kada je u tretmanu bilo 800 novih opijatskih ovisnika. Broj novih ovisnika o kanabisu je relativno stabilan i kreće se od 498 ovisnika u 2010. godini do najviše 679 u 2014. godini. Slično kao i kod trenda svih osoba u tretmanu broj novih ovisnika o amfetaminu, ecstasyju i kokainu se drastično smanjuje u 2009. godini, a trend smanjenja se nastavlja sve do 2015. godine kada je novih ovisnika o amfetaminu bilo 23 (smanjenje u odnosu na 2014. godinu za 17,9%, a čak za 81,4% u odnosu na 2008. godinu). Ovisnika o ecstasyju u 2015. godini bilo je svega 7, što je smanjenje za 88,1% u odnosu na 2008. godinu, dok se broj ovisnika o kokainu u 2015. godini u odnosu na 2008. godinu smanjio za 70%.

Prema podacima o opijatskim ovisnicima koji su na supstitucijskoj terapiji, njihov se broj povećava iz godine u godinu, a osobito je do velikog povećanja došlo u 2009. i 2010. godini te udio opijatskih ovisnika koji su na supstitucijskoj terapiji od 2010. do 2015. godine je kontinuirano oko 80%. Navedeno povećanje je vjerojatno povezano s uvođenjem supstitucijske terapije buprenorfinom (od 2006. godine), a u drugoj polovici 2009. godine buprenorfin je nadopunjen kombinacijom buprenorfin/nalokson te su ovisnicima dostupna oba lijeka (Grafički prikaz 7.4, Statističkog dodatka).

Tijekom razdoblja od 2007. do 2015. godine podatke o broju ovisnika koji su bili u tretmanu terapijskih zajednica Uredu je redovito dostavljalo 7 terapijskih zajednica. Prema podacima koje je prikupio Ured u 2015. godini, terapijske zajednice su pružile tretman za ukupno 614 osoba i to 524 muškaraca (85,34%) i 90 žena (14,66%) od kojih je 210 ili 34,2% novopridošlih osoba. Broj novopridošlih osoba u 2015. godini u odnosu na 2014. godinu se smanjio za 18,92% (2014.: 259 osoba), a smanjio se i ukupan broj ovisnika u odnosu na 2014. godinu za 0,16 % (2014.: 615 osoba) Također u Republici Hrvatskoj se kontinuirano provodi Projekt resocijalizacije koji posljednjih godina polučuje sve značajnije rezultate. Od 19. travnja 2007. godine kada je usvojen Projekt resocijalizacije do 31. prosinca 2015. godine, Hrvatski zavod za zapošljavanje ukupno je proveo profesionalno usmjeravanje i procjenu radne sposobnosti za 796 ovisnika, od toga 268 liječenih ovisnika je bilo uključeno u obrazovne programe, a 566 liječenih ovisnika je ostvarilo zaposlenje u javnom radu i koristilo poticaje za zapošljavanje ili su ostvarili zaposlenje samostalno. Dodatno, 669 ovisnika je ostvarilo pravo na školovanje na teret sredstava Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, a oko 7000 ovisnika bilo je uključeno u neki oblik pomoći koja im je pružena od strane udruga.

Iz navedenih podataka može se zaključiti da je u Hrvatskoj sustav za liječenje stabilan te da dobro funkcionira, što pokazuje i činjenica da se ovisnicima nudi više različitih programa te da se oni sve duže zadržavaju u tretmanu. Broj novih opijatskih ovisnika se smanjuje što ukazuje na činjenicu da se smanjila dostupnost heroina na hrvatskom tržištu, ali i na neke nove trendove konzumiranja droga među mladima. Ovisnici u tretman ulaze sve stariji te je potrebno razmišljati o modalitetima privlačenja ovisnika u sustav tretmana u sve mlađoj dobi. Također, psihosocijalni tretman u okviru pojedinih ustanova u zdravstvenom sustavu nije u dovoljnoj mjeri zastupljen i strukturiran. Iako se u Republici Hrvatskoj kontinuirano provodi i Projekt resocijalizacije ovisnika o drogama koji je polučio relativno dobre rezultate, rezultati evaluacije istog pokazuju da i u ovom području postoji prostor za unapređenje, posebice u pogledu zapošljavanja liječenih ovisnika te planiranja posebnih programa resocijalizacije za ovisnice. Stoga je potrebno i nadalje jačati multidisciplinarni pristup, ali i međuresornu suradnju među različitim sustavima u području tretmana.

S obzirom da je opijatska ovisnost u posljednjih nekoliko godina u stagnaciji ili padu, a u porastu je konzumiranje marihuane i novih droga te različita ovisnička ponašanja kao što su

ovisnosti o kocki, igricama i slično, potrebno je razvijati nove oblike tretmana usmjerene tim ovisnicima, a u pružanje usluga izvanbolničkog tretmana potrebno je više uključiti i udruge/terapijske zajednice.

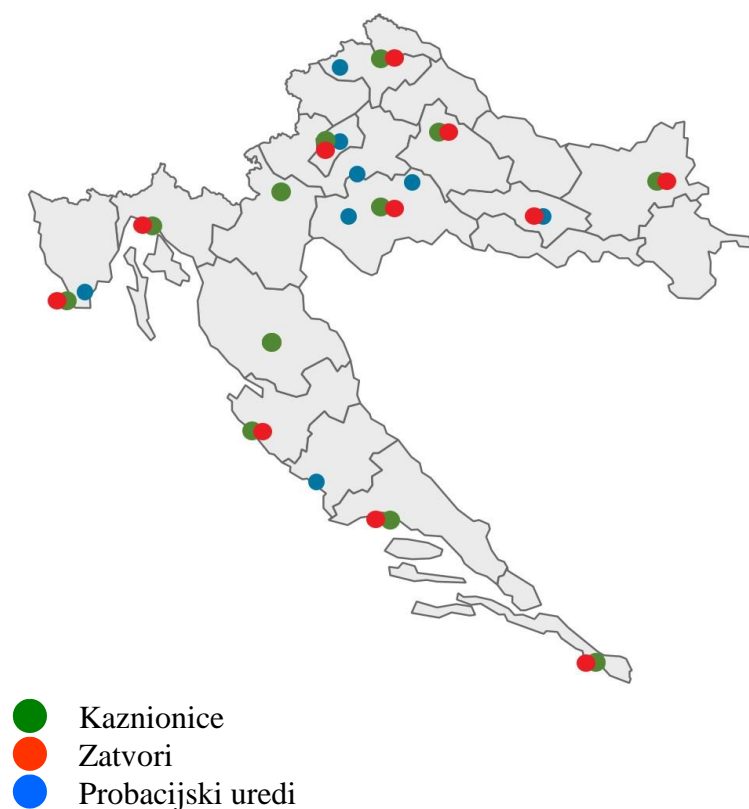
Koncept oporavka koji podrazumijeva proces cjelokupnog tretmana osobe koja iz ovisnosti i problematične uporabe droga treba postati aktivan član društva te pitanje integrativnih koherentnih politika na području ovisnosti neka su od ključnih pitanja koje ozbiljno treba razmotriti za buduće strategije na području tretmana ovisnosti.

8. Zatvorski sustav i probacija

Zatvorski sustav

Osnovno načelo suzbijanja zloporabe droga u zajednici, pa tako i u zatvorskom sustavu, je načelo smanjenja ponude i potražnje droga što uključuje mjere prevencije ovisnosti, prepoznavanja i tretmana ovisnika te sprječavanje unosa droga i drugih psihoaktivnih supstanci u zatvorske ustanove. Tretman ovisnika u zatvorskom sustavu temelji se na nacionalnom kaznenom zakonodavstvu, podzakonskim aktima, Nacionalnoj strategiji suzbijanja zloporabe droga u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2012. do 2017. godine i drugim dokumentima. Izvršavanje kazne zatvora zasniva se na rehabilitacijskom pristupu što pretpostavlja individualizaciju kazne kroz pojedinačni program izvršavanja kazne zatvora te niz specijaliziranih programa tretmana za selekcionirane skupine zatvorenika. Ustrojstvene jedinice Uprave za zatvorski sustav čine Središnji ured, dvanaest zatvora, osam kaznionica među kojima je i Zatvorska bolnica u Zagrebu, dva odgojna zavoda, Centar za dijagnostiku u Zagrebu te Centar za izobrazbu. Zatvorski sustav provodi, unaprjeđuje i razvija programe usklađene sa smjernicama i programima u zajednici te razvija međunarodnu suradnju s relevantnim međunarodnim tijelima i institucijama. Tretman ovisnika u zatvorskom sustavu obuhvaća medicinsku, psihosocijalnu, edukativnu i radno-okupacijsku komponentu kroz zdravstvenu skrb, opće i posebne programe tretmana te pripremu poslijepenalnog prihvata. U cilju prevencije recidiva, rehabilitacije i pripreme za socijalnu reintegraciju, zatvorski sustav surađuje s državnim i javnim sektorom te organizacijama civilnog društva u realizaciji programa u kaznenim tijelima (zatvorima, kaznionicama i odgojnim zavodima), pripremi poslijepenalnog prihvata i nastavka tretmana u zajednici nakon otpusta.

Slika 8.1 Kaznionice, zatvori i probacijski uredi u Republici Hrvatskoj



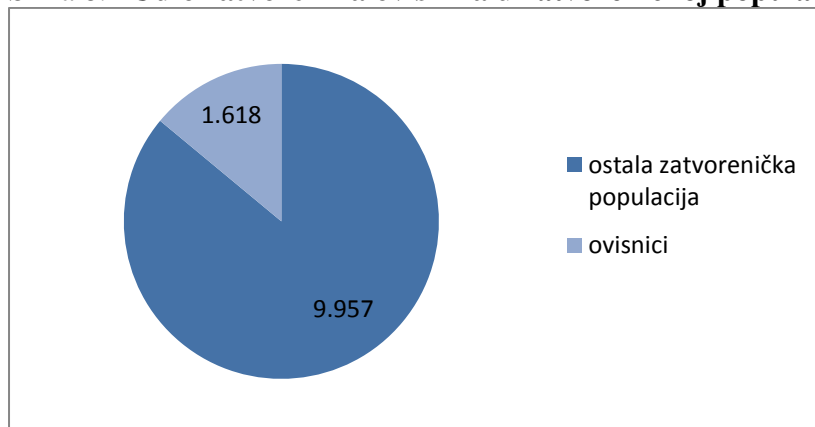
Izvor: Ministarstvo pravosuđa

Zatvorenici ovisnici o drogama

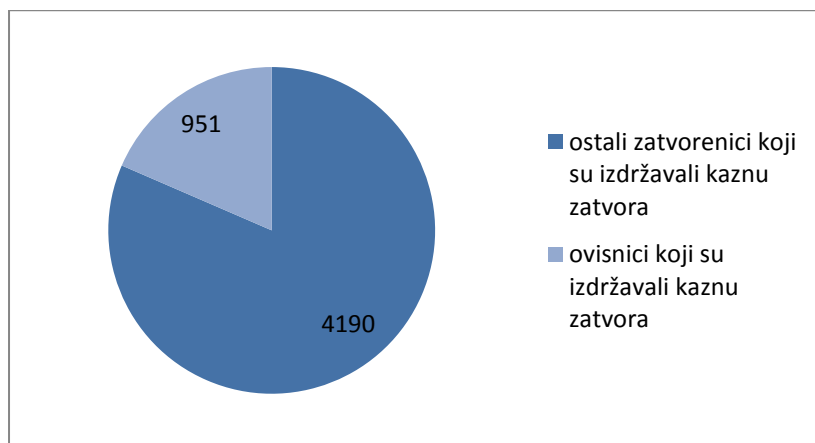
Ovisnici o drogama, osobe koje zloupotrebljavaju drogu, odnosno osobe s poremećajima uzrokovanim drogom čine jednu od najbrojnijih te tretmansi i sigurnosno najzahtjevnijih skupina zatvorenika. Ovisnost je izravno povezana s činjenjem kaznenih djela te ovu skupinu zatvorenika karakterizira viša stopa recidivizma nego u općoj zatvoreničkoj populaciji, skloniji su rizičnom ponašanju u zatvoru od ostale zatvoreničke populacije i s većom sklonošću zdravstvenim problemima (Hepatitis, HIV te općenito lošije zdravstveno stanje), unatoč tome što su u prosjeku mlađi od ostatka zatvoreničke populacije. Od 2013. godine bilježi se trend smanjivanja broja zatvorenika ovisnika o drogama, što se povezuje sa smanjenjem ukupnog broja zatvorenika i primjenom Kaznenog zakona (Narodne novine, broj 125/11, 144/12, 56/15, 61/15) od siječnja 2013. godine, prema kojem je posjedovanje droga za vlastite potrebe prešlo iz kaznene u sferu prekršajne odgovornosti.

Nakon znatnog smanjenja broja ovisnika u 2013. godini, njihov broj se nastavio smanjivati i u 2014. i u 2015. godini. Tijekom 2015. godine u zatvorskom sustavu boravilo je ukupno 1.618 zatvorenika ovisnika o drogama (svi formalno-pravni statusi), što čini 13,98% ukupne zatvoreničke populacije u toj godini (N = 11.575). Od 5.141 zatvorenika koji su tijekom 2015. godine izdržavali kaznu zatvora izrečenu u kaznenom postupku, njih 951, odnosno 18,50% su bili ovisnici o drogama (2014.: 18,8%).

Slika 8.2 Udio zatvorenika ovisnika u zatvoreničkoj populaciji u 2015. godini



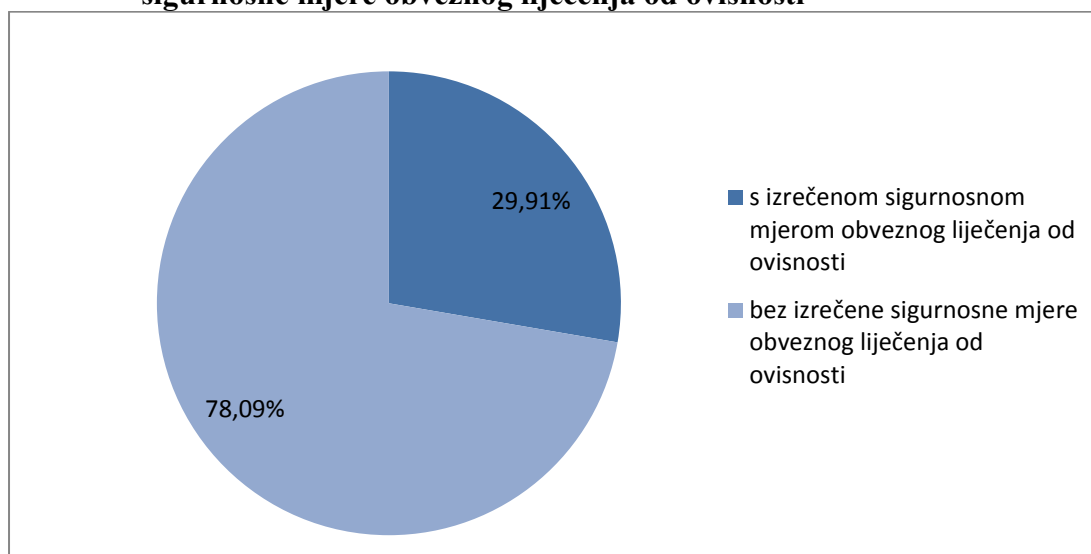
Slika 8.3 Udio zatvorenika ovisnika među zatvorenicima koji su izdržavali kaznu zatvora u 2015. godini



Izvor: Ministarstvo pravosuđa

Od navedenih 5.141 zatvorenika ovisnika, 29,91% zatvorenika je uz kaznu zatvora imalo izrečenu sigurnosnu mjeru obveznog liječenja od ovisnosti, dok su kod 78,09% zatvorenika ovisnost o drogama i/ili poremećaje uzrokovane upotrebom psihoaktivnih tvari utvrdili stručni tim Centra za dijagnostiku u Zagrebu, odnosno stručni tim kaznenog tijela, u čijem je sastavu i liječnik. Prema spolnoj distribuciji, 96,2% zatvorenika ovisnika čine muškarci. U odnosu na prethodnu godinu, tijekom 2015. godine bilo je manje zatvorenika ovisnika u dobnim skupinama 26-30 godina (<4,7%) i 31-35 godina (< 1,6%), dok je evidentiran veći broj mlađih zatvorenika ovisnika u dobi 16-20 godina (>1%) i 21-25 godina (> 0,6%), kao i udobnoj skupini starijih od 40 godina života kojih je bilo 4,8% više nego u 2014. godini.

Slika 8.4 Zatvorenici ovisnici koji su izdržavali kaznu zatvora sa/bez izrečene sigurnosne mjere obveznog liječenja od ovisnosti



Izvor: Ministarstvo pravosuđa

Zatvorenici ovisnici maloljetnici

U ukupnom broju zatvorenika ovisnika svih formalno-pravnih statusa tijekom 2015. godine maloljetnici s prisutnim problemima vezanim uz drogu (maloljetnički zatvor i odgojna mjera) u ukupnoj ovisničkoj populaciji participirali su s 3,15%. Od 141 maloljetnika koji su tijekom 2015. godine izdržavali kaznu maloljetničkog zatvora ili odgojnu mjeru upućivanja u odgojni zavod, kod 36,2% utvrđeni su ovisnost o drogama, zlouporaba droga i/ili poremećaji uzrokovani upotrebom psihoaktivnih tvari. Tijekom 2015. godine sigurnosna mjera obveznog liječenja od ovisnosti, odnosno posebna obveza da se uz suglasnost staratelja podvrgnu stručnom postupku odvikavanja bila je izrečena samo trima maloljetnicima koji su izdržavali odgojnu mjeru upućivanja u odgojni zavod, dok je kod ostalih maloljetnika ovisnost o drogama, zlouporabu droga i/ili poremećaje uzrokovane upotrebom psihoaktivnih tvari utvrdio stručni tim odgojnog zavoda/kaznionice.

Vrsta kaznenih djela zatvorenika ovisnika

Najzastupljenija kaznena djela zbog kojih su se zatvorenici ovisnici tijekom 2015. godine nalazili u zatvorskom sustavu bili su imovinski delikti (krađa i teška krađa s 27,13%, te razbojništvo i razbojnička krađa s 19,04%). Vezano uz izmjene Kaznenog zakona, u okviru kojih je dio delikata iz područja zlouporabe droga iz kaznene prešao u prekršajnu sferu, kaznena djela zlouporabe droga više nisu najzastupljenija, nego se nalaze na drugom mjestu,

iza imovinskih delikata, s udjelom od 24,66%. Ostale skupine kaznenih djela koja čine ovisnici o drogama pojedinačno su zastupljene ispod 2%.

Zatvorenici ovisnici prema vrstama droge

U ukupnoj populaciji ovisnika o drogama tijekom 2015. godine, kao i prethodnih godina, najzastupljenija je bila ovisnost o opijatima s 38,44% te ovisnost o više droga s 33,87%. Slijedi ovisnost o kanabinoidima s 14,28%, ovisnost o sedativima i hipnoticima sa 9,95%, o kokainu s 1,79%. Među maloljetnicima se najčešće kao sredstvo zlouporabe javljaju kanabinoidi, dok je njih 6 zloupotrebljavalo više supstanci. Kod svih 39 maloljetnika na izdržavanju odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod kod kojih je utvrđena ovisnost radilo se o zlouporabi više sredstava, za razliku od prethodnih nekoliko godina kada su dominantno sredstvo zlouporabe bili kanabinoidi.

Recidivizam

Stopa recidivizma ovisničke populacije iznosi čak 69,69%, dok udio recidivista (osoba koje su se već ranije nalazile na izdržavanju kazne zatvora, maloljetničkog zatvora ili odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod) u populaciji svih zatvorenika i maloljetnika koji su tijekom 2015. godine zaprimljeni na izdržavanje kazne zatvora iznosi 41,5%.

Tretman ovisnika

Tretman ovisnika u zatvorskom sustavu usmjeren je na prevenciju ovisničkog, a time i kriminalnog recidiva kroz ublažavanje i otklanjanje dinamičkih kriminogenih čimbenika. Ovisnici se u tretman uključuju na temelju izrečene sigurnosne mjere obveznog liječenja od ovisnosti ili po preporuci stručnog tima kaznonice ili zatvora nakon provedenog dijagnostičkog postupka u Centru za dijagnostiku u Zagrebu ili tijekom prijama u kaznenom tijelu. Neovisno o načinu na koji se zatvorenicu uključuju u tretman, pristup i dostupni elementi programa su jednaki za sve, ovisno o procijenjenim potrebama. Tretman se provodi timski, a sastav tima ovisi o profesionalnoj strukturi službenika pojedine kaznonice, odnosno zatvora. U području tretmana ovisnika o drogama postoji suradnja sa županijskim službama za zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju i izvanbolničko liječenje te organizacijama civilnog društva s kojima se zatvorenike povezuje tijekom izdržavanja kazne i u kojima zatvorenici nastavljaju tretman nakon otpusta, a kroz ovakav pristup moguće je u tretman i savjetovanje uključiti obitelj ili drugu osobu koja će ovisniku pružati potporu u apstinenciji i promjeni stila života. Ovisnicima u zatvorskom sustavu osigurano je liječenje i mjere zdravstvene zaštite kvalitetom i opsegom određenim u javnom zdravstvu te je istima dostupno liječenje opijatskim agonistima metadonom i kombiniranim buprenorfin-naloksonom. Provođena su testiranja zatvorenika na hepatitis i HIV te edukacije, a zatvorenicima s kroničnim hepatitisom C omogućeno je liječenje dvojnog antivirusnom terapijom po odobrenju liječničkog povjerenstva Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje.

Tretman ovisnika o drogama u kaznenim tijelima podrazumijeva sveobuhvatan pristup koji obuhvaća sljedeće elemente:

- Edukacija iz područja ovisnosti i zlouporabe droga
- Smanjivanje štetnih posljedica zlouporabe droga
- Savjetodavne aktivnosti s ciljem smanjivanja štete
- Zdravstvena skrb u svrhu poboljšanja općeg zdravstvenog stanja i tretiranja rizičnih bolesti zatvorenika – ovisnika (hepatitis B i C, HIV pozitivni)

- Supstitucijska farmakoterapija za opijatske ovisnike (metadon, buprenorfin/nalokson) dostupna je kao terapija za održavanje i detoksifikaciju
- Tretman psihijatrijskih komorbiditeta (psihijatrijski tretman i farmakoterapija)
- Kontrole apstinencije
- Upravljanje poželjnim ponašanjem pozitivnim i negativnim potkrjepljenjem (CM)
- Opći programi tretmana – uključivanje u radne i radno-okupacijske aktivnosti, organizirano provođenje slobodnog vremena i izobrazbe
- Posebni program - psihosocijalni tretman ovisnika o drogama
- Individualni psihosocijalni tretman ovisnika o drogama (usmjeren na rješavanje početne ambivalentnosti pri odluci o uključivanju u tretman, na jačanje motivacijskog kapaciteta zatvorenika te na rješavanje niza emocionalnih kriza i otpora)
- Modificirana terapijska zajednica i grupe/klubove liječenih ovisnika
- Prevencija ovisničkog recidiva treningom i osnaživanjem (PORTOs) – strukturiran i program psihosocijalnog tretmana temeljen na kognitivno- bihevioralnom pristupu i prevenciji relapsa
- Priprema postpenalnog prihvata u suradnji sa županijskim službama za mentalno zdravlje, izvanbolničko liječenje i prevenciju ovisnosti i organizacijama civilnog društva.

Svim zatvorenicima ovisnicima dostupne su intervencije iz područja zdravstvene zaštite, dok je posebni program (psihosocijalni tretman), dostupan pravomoćno osuđenim zatvorenicima i maloljetnicima, koji se određuju u okviru provođenja pojedinačnog programa izvršavanja kazne zatvora, odnosno pojedinačnog programa postupanja, ovisno o procjeni njihovih kriminogenih rizika i tretmanskim potreba. Prema istom zatvoreniku tijekom izdržavanja kazne zatvora moguće je primijeniti samo jedan od navedenih oblika psihosocijalnog tretmana ili kombinirati dva ili više oblika.

U zatvorskom sustavu kontinuirano je prisutna primjena farmakoterapije opijatskim agonistima. Kod svih kategorija zatvorenika, 2015. godine se detoksifikacija primjenjivala na 298 osoba, od čega je u 42,95% slučajeva primijenjen metadon, a u 57,05% slučajeva buprenorfin. Na održavanju opijatskim agonistima tijekom 2015. godine bilo je ukupno 853 zatvorenika, od čega je u 69,73% slučajeva korišten buprenorfin. Iako u terapiji održavanja dominira korištenje buprenorfina, u odnosu na prethodnu godinu zamjećuje se porast korištenja metadona u terapiji održavanja, (2014.: 24,3%; 2013.: 19,4%). U liječenju ovisnika o drogama u zatvorskom sustavu primjenjuju se Smjernice za farmakoterapiju opijatskih ovisnika metadonom i Smjernice za farmakoterapiju opijatskih ovisnika buprenorfinom, dok je psihosocijalni tretman ovisnika o drogama u zatvorskom sustavu usklađen sa Smjernicama za psihosocijalni tretman ovisnosti o drogama u zdravstvenom, socijalnom i zatvorskom sustavu.

Zloupotreba psihoaktivnih sredstava

Posjedovanje ili uzimanje lijekova bez posebnog odobrenja, posjedovanje ili uzimanje bilo kojeg opojnog ili psihoaktivnog sredstva ili alkohola, kao i odbijanje testiranja na alkohol, opojna ili psihoaktivna sredstva predstavljaju stegovne prijestup opisane u Zakonu o izvršavanju kazne zatvora (Narodne novine, broj 128/99, 55/00, 59/00, 129/00, 59/01, 67/01, 11/02, 190/03, 76/07, 27/08, 83/09, 18/11, 48/11, 125/11, 56/13, 150/13). Zatvorenici se na prisutnost droga (i lijekova koje im nije propisao liječnik) testiraju prilikom dolaska zatvorenika u kazneno tijelo, nakon povratka s korištenja pogodnosti izlazaka i kroz redovita i izvanredna testiranja unutar zatvora i kaznionica.

Stegovni prijestupi

Službenici odjela osiguranja u kaznenim tijelima provode stalne kontrole unosa nedopuštenih stvari i tvari, uključujući droge, temeljitom i djelomičnom pretragom zatvorenika, posjetitelja i službenika te pretragom prostorija, a provode se redovita i izvanredna testiranja zatvorenika sukladno Protokolu o testiranju na sredstva ovisnosti u kaznionicama i zatvorima. Pretrage i testiranja zatvorenika predstavljaju najvažnije preventivne i kontrolne aktivnosti za utvrđivanje prisutnosti droge u kaznenim tijelima te se njima kontrolira i apstinencija zatvorenika te nadzor nad uzimanjem propisane farmakoterapije.

Tijekom 2015. godine 342 zatvorenika i maloljetnika počinila su ukupno 368 stegovnih prijestupa vezanih uz zlouporabu psihoaktivnih sredstava, a iste čine i zatvorenici koji nisu ovisnici o drogama. Od svih počinjenih stegovnih prijestupa (punoljetnih) zatvorenika vezanih uz zlouporabu psihoaktivnih sredstava 8,42% zlouporaba odnosilo se na alkohol, a 2,99% na (ilegalne) droge. Na lijekove koji zatvoreniku nisu propisani od strane liječnika odnosilo se 78,80% svih stegovnih prijestupa vezanih uz zlouporabu psihoaktivnih sredstava, od čega samo na zlouporabu buprenorfina otpada 47,83%. U 9,78% slučajeva zatvorenik je odbio testiranje. U 2015. godini samo je jedan stegovni prijestup počinio maloljetnik (8,33%), dok je u 2014. godini udio maloljetnika u počiniteljima stegovnih prijestupa iznosio 58,8%. Navedeno značajno smanjenje tumači se općim trendom da se umjesto ilegalnih droga sve češće zloupotrebljavaju “nove droge” (tzv. “legal highs”) - sintetski kanabinoidi i drugi kemijski spojevi koji se još ne nalaze na Popisu droga, psihotropnih tvari i biljaka iz kojih se može dobiti droga te tvari koje se mogu uporabiti za izradu droga (Narodne novine, broj 10/16.) i/ili čija se prisutnost u organizmu ne može utvrditi postojećim testovima.

Resocijalizacija

U 2015. godini osigurano je daljnje provođenje Projekta resocijalizacije ovisnika o drogama koji su završili neki od programa odvikavanja od ovisnosti i rehabilitacije u terapijskoj zajednici ili zatvorskom sustavu te ovisnika koji su u izvanbolničkom tretmanu i duže vrijeme stabilno održavaju apstinenciju i pridržavaju se propisanog načina liječenja, kroz koji je provedeno stručno osposobljavanje za 9 zatvorenica i 42 zatvorenika iz različitih kaznenih tijela, za računalnog operatera, računalnog operatera uredskog poslovanja i za poslove sitotiska.

Probacija

Probacijska služba je relativno nova služba u okviru Ministarstva pravosuđa, ustrojena kao Sektor za probacije unutar Uprave za kazneno pravo i probaciju. Sektor čine Središnji ured - Služba za koordinaciju i razvoj probacijskog sustava, te dvanaest probacijskih ureda na teritoriju Republike Hrvatske, koji su neposredno nadležni za izvršavanje probacijskih poslova. Probacijski uredi započeli su s radom u lipnju 2011. godine. Probacijska služba ima važnu ulogu u radu s počiniteljima kaznenih djela u zajednici, a s ovisnicima se susreće u obavljanju svih svojih poslova, posebno u okviru obveza/posebnih obveza/sigurnosnih mjera kojima se počinitelju kaznenog djela od strane nadležnog tijela nalaže liječenje zbog ovisnosti o drogama u zajednici. Probacijska služba motivira počinitelja na prihvaćanje i ustrajnost u programima liječenja, kao i u povezivanju i usklađivanju zajedničkog rada različitih dionika u zajednici koji rade s počiniteljem.

Tijekom 2015. godine probacijska služba neposredno je radila s 325 ovisnika u okviru obavljanja probacijskih poslova, što iznosi ukupno 6% od ukupne populacije počinitelja

kaznenih djela (5.625) prema kojima su se tijekom godine izvršavali probacijski poslovi. S obzirom na veći broj ovisnika koji se s izvršavanja kazne zatvora ranije otpuštaju i tijekom trajanja uvjetnog otpusta nastavljaju liječenje od ovisnosti o drogama u okviru probacije, nezaobilazna je suradnja probacijskog i zatvorskeg sustava.

Probacijski službenici sudjelovali su na konferencijama, kongresima, okruglim stolovima i tribinama na temu aktualnih načina rada i mogućnosti unaprjeđivanja rada s ovisnicima u okviru probacije u budućnosti, te su organizirani supervizijski sastanci u organizaciji probacijskih ureda. Probacijski ured Split bio je uključen u pripremu i osmišljavanje aktivnosti u okviru Projekta „Restart“, čiji nositelj je udruga Liga za prevenciju ovisnosti. Cilj ovog projekta bio je smanjivanje rizika od siromaštva i socijalne isključenosti bivših zatvorenika, kao i osuđenika prema kojima se izvršavaju probacijski poslovi. Specifični cilj Projekta je uspostavljen organizirani postpenalni prihvat na području Splitsko-dalmatinske i Šibensko-kninske županije.

Budući da probacijska služba od 2015. godine sukladno izmjenama Kaznenog zakona (Narodne novine, broj 56/2015.) izvršava i sigurnosnu mjeru liječenja od ovisnosti izrečenu uz uvjetnu osudu, rad za opće dobro i novčanu kaznu, 2015. godine je nadograđen postojeći probacijski informacijski sustav.

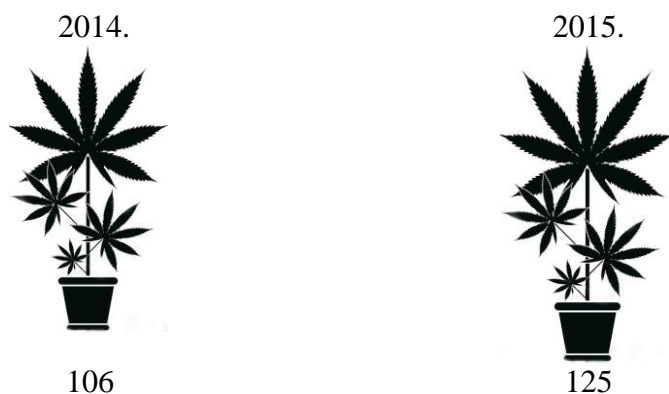
9. Tržište droga

Porijeklo droga i proizvodnja

Hrvatska zbog svog geopolitičkog položaja i dalje ostaje tranzitna zemlja za razne vrste krijumčarenja, uključujući ilegalne droge. Heroin dolazi iz Afganistana južnim krakom Balkanske rute, gotovo isključivo cestovnim prometom. Sličan transport koristi se i kod krijumčarenja proizvoda kanabisa iz Albanije, koji povremeno ulazi u zemlju i morskim putem. Iz Južne Amerike se pomorskim ili zračnim pravcima, uglavnom preko afričkog kontinenta, u Europu šalju velike količine kokaina koji iz zapadnoeuropskih morskih luka na hrvatsko tržište dolazi uglavnom cestovnim putem. Istim pravcima iz Zapadne Europe dolaze i sintetske droge koje se uglavnom tamo i proizvode ili barem tabletiraju i pakiraju. Posljednjih godina se bilježi veći broj manjih kriminalnih grupa koje posebno tijekom ljetnih mjeseci na raznim okupljanjima poput glazbenih festivala preprodaju sintetske droge, uglavnom tipa amfetamina.

Proizvodnja droga u Hrvatskoj je ograničena na uzgoj manjih količina kanabisa uglavnom na otvorenim nasadima, iako posljednjih godina raste broj otkrivenih plantaža zatvorenog tipa. Tijekom 2015. godine zabilježeno je 258 mjesta za uzgoj kanabisa, od čega se u 125 slučajeva radilo o zatvorenom uzgoju, u usporedbi sa 106 takvih slučajeva u 2014. godini (Slika 9.1).

Slika 9.1 Broj otkrivenih mjesta za zatvoreni uzgoj kanabisa



Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova

Važno je spomenuti kako istraživanje zlorupe sredstava ovisnosti u općoj populaciji Hrvatske provedeno tijekom 2015. godine (Glavak Tkalić i sur., 2016.) ukazuje na promjenu u percepciji rizika povezanih s konzumacijom kanabisa koji je danas niži u odnosu na istraživanje provedeno u 2011. godini, što je vjerojatno doprinijelo povećanju uzgoja kanabisa za osobnu uporabu. Navedenom je zasigurno pogodovala i javna rasprava o medicinskoj uporabi kanabisa koja je bila snažno medijski popraćena. Posljednjih godina sporadično se otkrivaju i mali laboratoriji za proizvodnju sintetskih droga.

Dostupnost droga

Posljednje Europsko istraživanje o pušenju, pijenju alkohola i uzimanju droga među učenicima (ESPAD, 2015.), koje, između ostalog, ispituje i percipiranu dostupnost sredstava ovisnosti, pokazuje kako u Europi 30% i 42% učenika u Hrvatskoj u dobi 15 - 16 godina smatra kanabis lako dostupnim. Što se tiče ostalih droga, 17% hrvatskih učenika smatra lako

dostupnim ecstasy, njih 16% lako dostupnim smatra amfetanine, a 14% kokain. Dostupnost droga je bila i predmetom drugog populacijskog istraživanja zlorabe sredstava ovisnosti u Hrvatskoj (Glavak Tkalić i sur., 2016.). Tri petine odraslih (60,9%) i nešto više od tri petine mlađih odraslih (63,1%) smatra da su droge u Republici Hrvatskoj općenito dostupne.

No ipak polovina odraslih (49,4%) navodi da njima osobno droge nisu nimalo dostupne. Percepcija osobne dostupnosti nešto je veća u uzorku mlađih odraslih, gdje 32,7% navodi da im droge osobno nisu nimalo dostupne, 21,1% da su im donekle dostupne, a 28,2% smatra da su droge njima osobno dostupne. Oko trećine odraslih (34,2%) navodi da im je u Republici Hrvatskoj bila ponuđena neka droga, a isto navodi više od polovine (52,9%) mlađih odraslih. Porastom dobi pada udio osoba kojima je bila ponuđena droga, a najveći je bio u dobnim skupinama između 15 i 24 godine (54,3%) i između 25 i 34 godine (51,7%). Osobnu mogućnost nabave kanabisa, ecstasyja, amfetamina, kokaina, heroina i LSD-a ispitanici uglavnom percipiraju teškom, i to u rasponu od polovine odraslih (53,9% u slučaju kanabisa) do četiri petine odraslih (82,3% u slučaju heroina). S druge strane, gotovo polovina mlađih odraslih (49%) navodi kako bi im bilo vrlo lako ili lako nabaviti kanabis. Osobnu nabavu ostalih ilegalnih droga mlađi odrasli uglavnom percipiraju teškom (u rasponu od 59,7% u slučaju ecstasyja do 79,5% u slučaju heroina).

Istraživanje dostupnosti i cijena ilegalnih droga u Republici Hrvatskoj (Doležal, 2013.) koje je provedeno u 2013. godini pokazuje kako se većina droga na hrvatskom tržištu nabavlja primarno od dilera, dok je prijatelj naveden kao drugi najčešći način nabave, što se posebno odnosi na hašiš, sintetske kanabinoide i LSD. Nadalje, na javnim mjestima otvorenog tipa se uglavnom vrši primopredaja marihuane, hašiša, LSD-a, sintetskih katinona i nekih lijekova na recept, dok kod dilera u kuću konzumenti dolaze po heroin, kokain i amfetaminske droge, uključujući ecstasy.

Kriminalitet droga

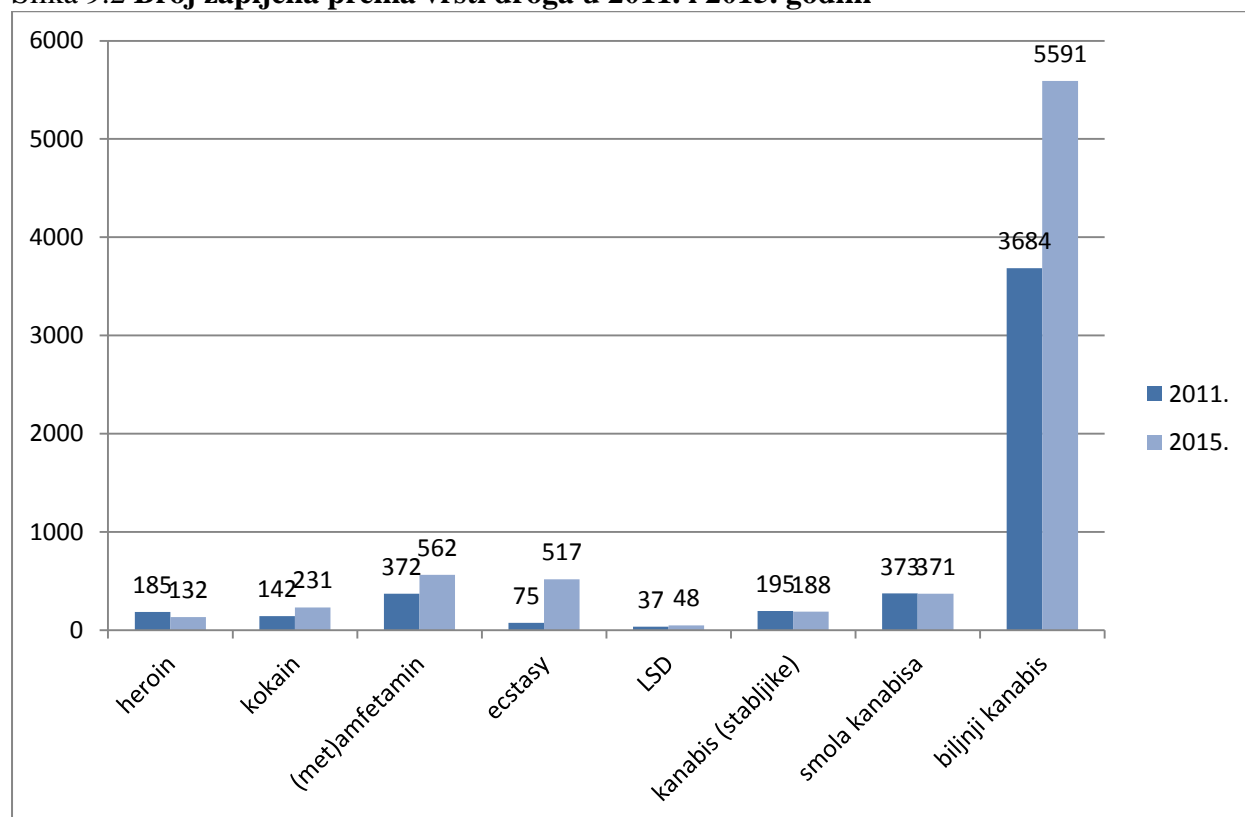
Jedan od najvažnijih ciljeva u borbi protiv krijumčarenja i preprodaje droge te zločinačkih udruženja kao što su „Balkanski kartel“ jest održavanje kontinuiteta uspješne borbe linije rada suzbijanja kriminaliteta droga koji je postignut kroz prioritetan pristup problematici kriminaliteta droga na nacionalnoj razini u prethodnom vremenskom razdoblju. Važno je pritom da se usporedo s održavanjem kontinuiteta borbe protiv krijumčarenja i preprodaje droge nužno održi trenutno visoka razina aktivnosti policije u odori na suzbijanju prekršaja posjeda droge za osobnu uporabu, tzv. ulična redukcija. U ukupnom broju prijavljenih kaznenih djela na području Republike Hrvatske, udio kriminaliteta droga u 2015. godini iznosi 4,9%, nešto više nego prethodne godine. Kaznena djela iz članka 190. Kaznenog zakona Neovlaštena proizvodnja i promet drogama i članka 191. Kaznenog zakona Omogućavanje trošenja čine 98,7% kriminaliteta droga, a ostatak čini kazneno djelo iz članka 191.a Kaznenog zakona Neovlaštena proizvodnja i promet stvari zabranjenih u sportu. Za počinjena kaznena djela iz kriminaliteta droga prijavljene su 1.333 osobe (2014.: 1.299) osobe što je povećanje za 2,6%. Od ukupnog broja počinitelja, njih 79 bili su maloljetnici (5,9%). U 2015. godini počinjeno je 6.709 prekršaja iz Zakona o suzbijanju zlorabe droga (Članak 3. i 24.) što je pad za 8%. Za počinjene prekršaje iz navedenog Zakona prijavljen je 6.641 počinitelj, što je 8,3% manje nego 2014. godine kada ih je zabilježeno 7.245.

Zapljene droga

Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova, zapljene heroina su u razdoblju od 2011. do

2013. godine padale, kao posljedica nestašice heroina na globalnom tržištu. Prvi porast je zabilježen u 2014. godini (45,7 kg) dok je već u 2015. godini zaplijenjeno trostruko više heroina (145,2 kg), što najavljuje i njegov povratak na tržište, koji se tumači hiperprodukcijom opijata u Afganistanu. Veće zapljene kokaina su sporadične, iako je potrebno naglasiti kako je tijekom 2015. godine zabilježen najveći broj pojedinačnih zapljena (359) te vrste droge u posljednjih pet godina. U razdoblju od 2011. do 2014. godine, zapljene biljnog kanabisa (marihuana) su redovno premašivale 1 tonu godišnje. Prošle godine je taj trend prekinut zapljenom 409 kg biljnog kanabisa, što se pripisuje intenzivnim represivnim mjerama usmjerenim na suzbijanje proizvodnje kanabisa u pokrajini Lazarat u Albaniji. Što se tiče smole kanabisa (hašiš), tijekom posljednjih pet godina zaplijenjene količine te vrste droge su se kretale između 2-5 kg, s iznimkom 2012. godine kada su zaplijenjene rekordne 23 kg i 2015. godine koja bilježi 12 kg hašiša.

Slika 9.2 Broj zapljena prema vrsti droga u 2011. i 2015. godini



Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova

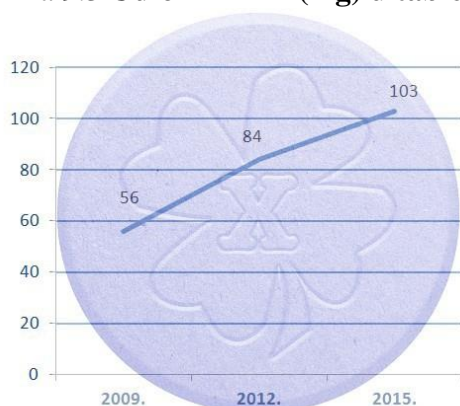
Dok količine zaplijenjenog amfetamina variraju iz godine u godinu (u 2015. godini su iznosile 14,6 kg), broj zapljena amfetamina raste te je prošle godine udvostručen u odnosu na 2012. godinu. Nakon višegodišnjeg padajućeg trenda zapljena ecstasyja (MDMA), od 2010. godine zapljene počinju rasti. Primjerice, 2012. godine, od kada se po prvi puta zaplijenjene količine ecstasyja bilježe u ukupnoj težini umjesto u broju tableta, zaplijenjena je 1 kg te vrste droge, koja je progresivno narasla na 7,3 kg u 2015. godini. Zapljene LSD-a izuzetno variraju tijekom godina, posebno u količini. No 2015. godine je ostvarena jedna od većih količina zaplijenjenog LSD-a koja je iznosila 974 doza, iako se radi o količini upola manjoj nego prethodne godine (2.051 doza).

Cijene i čistoća droga

Cijene droga u uličnoj prodaji su, prema operativnim policijskim saznanjima, posljednjih godina relativno stabilne, s izuzetkom proizvoda kanabisa čija cijena raste. U 2015. godini se cijena smole kanabisa kretala između 65,00 - 120,00 kuna za gram, biljni kanabis (1 g) je u maloprodaji koštao između 40,00 - 95,00 kn, heroin (1 g) 290,00 - 440,00 kn, kokain (1 g) 490,00 - 590,00 kn, amfetamini (1 g) 49,00 - 175,00 kn, ecstasy (1 tableta) 50,00 - 85,00 kn i LSD (1 doza) 45,00 - 105,00 kn.

Najveći porast u čistoći droga evidentan je u slučaju ecstasyja koji svjedoči o velikom povratku te vrste droge na tržište u njenom originalnom obliku. Udio MDMA baze u tabletama ecstasyja je s prosječnih 27 mg u 2007. godini, preko 55 mg u 2009. godini i 98 mg u 2013. godini, dosegao prosječnih 103 mg u 2015. godini (Slika 9.3).

Slika 9.3 Udio MDMA (mg) u tabletama ecstasy-a



Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova

Sličnu situaciju nalazimo u kod amfetamina kod kojeg je u 2014. godini zabilježena rekordna čistoća u pojedinačnoj zapljeni u prošlom desetljeću (90%), a koja se ponovila i u 2015. godini. I proizvodi kanabisa na hrvatskom tržištu su sve potentniji posljednjih pet godina. Najveći prosječni udio THC-a u smoli kanabisa zabilježen je 2013. godine kada je iznosio 22,4%. U biljnom kanabisu THC se prosječno kretao od 5,5% u 2010. godini do 8,9% u 2014. godini. Heroin je najnižu prosječnu vrijednost u čistoći imao u 2011. godini sa 8,4%, te od 2012. godine njegova kvaliteta postupno raste i u 2015. godini doseže 14,8%. I u slučaju kokaina čistoća raste, a u 2015. godini je zabilježena najveća prosječna čistoća u posljednjih devet godina (47,3%).

Novi trendovi na tržištu droga

Gledajući strukturu tržišta droga, posljednjih se godina isprepliću klasična tržišta ilegalnim drogama i tržišta koja legalno nude na podaju nove psihoaktivne tvari, sintetizirane s ciljem oponašanja učinka klasičnih droga. Iste se prodaju u tzv. smart shopovima, ali i u drugim trgovačkim subjektima te na internetu. Takvi proizvodi sadrže najčešće lažne deklaracije nepotpunog sastava te se predstavljaju kao osvježivači prostora, soli za kupanje, gnojiva za biljke ili drugi proizvodi opće namjene iako je i prodavačima i kupcima dobro poznata njihova stvarna namjena i način uzimanja. U 2014. i 2015. godini provedene su zajedničke akcije sanitarne inspekcije, policije i carine s ciljem provedbe nadzora nad radom smart shopova, kojih je u to vrijeme djelovalo oko petnaestak. Usporedba rezultata analize sadržaja

oduzetih proizvoda u ove dvije akcije otkriva kako se sastav, tj. psihoaktivna komponenta proizvoda istog tržišnog imena mijenja tijekom vremena (tvari koje su u međuvremenu postale predmetom zakonske kontrole se zamjenjuju novim, legalnim spojevima), a cijena lagano pada i konzumentima čini proizvod dostupnijim. Budući da je dinamika pojave novih psihoaktivnih tvari posljednjih godina bila vrlo intenzivna, u Hrvatskoj je krajem 2014. godine po prvi puta donesen generički popis droga kojim su pod zakonsku kontrolu stavljene čitave kemijske skupine novih psihoaktivnih tvari, poput najraširenijih sintetskih kanabinoida ili sintetskih katinona, koji nemaju legalnu primjenu. Popis je dodatno unaprijeđen izmjenama i dopunama iz 2015. godine te se danas pod zakonskom kontrolom nalazi vrlo širok spektar psihoaktivnih spojeva čime je znatno ograničena njihova legalna ponuda te najveći dio tih tvari u potpunosti nestaje s tržišta. Međutim, određeni broj novih psihoaktivnih tvari koje uspiju pobuditi značajan interes konzumenata se po stavljanju pod zakonsku kontrolu integrira u ilegalno tržište droga.

Internetske trgovine nude široku paletu proizvoda koji sadrže nove psihoaktivne tvari, koje se nude kao legal highs, kemikalije za istraživanja, suplementi, lijekovi ili proizvodi opće uporabe. Iako takav vid nabavke droga zabrinjava, znatno veći problem predstavlja skriveni web tzv. Darknet na kojem postoji nekolicina virtualnih tržišta koje droge, uglavnom ilegalne, ali i druge ilegalne robe i usluge nude po principu eBaya ili Amazona, koristeći kao sredstvo plaćanja virtualnu valutu Bitcoin. Prodavači i kupci na prodajnim platformama u okviru Darkneta su potpuno anonimni zahvaljujući softveru koji maskira njihove IP adrese.

Budući da su i u Hrvatskoj otkriveni slučajevi virtualne trgovine drogom koja naručitelju dolazi putem pošte ili kurirskih službi, ulažu se povećani naponi u edukaciju nadležnih službi i razvoj inovativnih načina praćenja i otkrivanja počinjenja ove vrste delikata.

10. Najbolje prakse

Načelo uravnoteženog i multidisciplinarnog pristupa naglašava potrebu povezivanja različitih pristupa u jedan nacionalni sustav u borbe protiv ovisnosti o drogama. Kako bi ostvarili taj princip, svi dionici na nacionalnoj i lokalnoj razini bi trebali podupirati uravnotežen razvoj svih stručnih i znanstvenih pristupa koji se temelje na dokazima kao i programe najbolje prakse te tražiti nova rješenja i doktrine u suzbijanju zlouporabe droga i prevencije ovisnosti. Ciljevi programa koji se bave smanjenjem potražnje droga usmjereni su na ovisnosti te povezane zdravstvene i socijalne rizike tako što razvijaju i poboljšavaju učinkovit, integriran, sveobuhvatan i temeljen na dokazima sustav smanjenja potražnje droga. To se postiže učinkovitim i na dokazima utemeljenim mjerama prevencije ovisnosti, ranog otkrivanja korisnika droga i intervencijom, pristupom smanjenja štete, tretmanom, rehabilitacijom i društvenom reintegracijom ovisnika. Mjere smanjenja potražnje droga moraju pokriti i zdravstvene i socijalne probleme vezane uz ovisnosti i korištenje droga te bi usmjerene i na problem ovisničkih ponašanja.

Kako bi se podigla kvaliteta programa u ovom području potrebno je provoditi redovitu evaluaciju programa u području smanjenja potražnje droga te na dokazima utemeljenim na istraživanjima i najboljoj praksi pratiti učinkovitosti intervencija te njihov učinak na problem ovisnosti. Na području smanjenja ponude droga, cilj je postići značajno poboljšanje primjene zakona tako da bude uspješno, učinkovito i temeljeno na dokazima što se tiče proizvodnje, prometa droga i prekursorima, uključujući prekursore sintetičkih droga, financiranje terorizma i pranje novca koji se odnose na organizirani kriminal droga. To se postiže usmjeravanjem aktivnosti na organizirani kriminal pomoću postojećih instrumenata i zakonskih okvira, s naglaskom na regionalnu ili ciljanu interakciju i preventivne aktivnosti vezane uz kriminal povezan s drogama.

Evaluacija je put do programa koji se temelje na dokazima, što se može definirati kao sustavan i objektivan proces čiji je cilj odrediti uspjeh određene strategije ili programa kako bi se vidjelo je li strategija/program ispunio svoje ciljeve i zadatke te u kojoj mjeri. Iako se stručnjaci slažu da je procjena vrlo važna kako bi se utvrdila učinkovitost određenog programa, metode vrednovanja se i dalje razvijaju te je posve sigurno da nema univerzalnog odgovora koji bi se mogao dati na koji način i kojim alatima možemo dobiti odgovore na ključna pitanja u ocjenjivanju kao što su: je li program bio djelotvoran, je li doveo do željenih promjena i dostigao svoje zadane ciljeve, je li bio koristan svojim korisnicima i jesu li korisnici bili zadovoljni načinom na koji je implementiran i stručnjacima koji ga provode. Ključna uloga evaluacije je ne samo procijeniti program ili projekt, već i osigurati da se na temelju rezultata i intervencija određeni programi unaprijede.

U Republici Hrvatskoj su postignuti značajni napredci na području unapređenja cjelokupnog sustava za borbu protiv ovisnosti osobito od donošenja Nacionalne strategije suzbijanja zlouporabe droga za 2006. - 2012. godinu koja je izrađena u suradnji s europskim stručnjacima te je ista u cijelosti bila usklađena s Europskom strategijom o drogama. Tijekom 2011. godine navedena strategija je evaluirana u suradnji s Trimbos Institutom iz Nizozemske, a na temelja ključnih preporuka proizašlih iz te evaluacije izrađena je važeća Nacionalna strategija suzbijanja zlouporabe droga za 2012. - 2017. godinu koju je Hrvatski sabor usvojio 26. listopada 2012. godine, na temelju kojih je Vlada Republike Hrvatske donijela dva Akcijska plana za trogodišnje razdoblje (Akcijski plan suzbijanja zlouporabe droga za 2012. - 2014. godinu te Akcijski plan suzbijanja zlouporabe droga za 2015. - 2017.). S obzirom da je osiguranje i unapređenje kvalitete programa suzbijanja zlouporabe droga

jedno od ključnih pitanja istaknuto u evaluaciji Nacionalne strategije kojem je u idućem razdoblju potrebno posvetiti dodatnu pažnju pri čemu bi, prema preporukama proizašlim iz evaluacije, trebalo poduzeti sljedeće:

- razvijanje smjernica i protokola, osobito za područje prevencije, liječenja i skrbi koristeći postojeće modele zemalja Europske unije koji su se pokazali kao učinkoviti modeli dobre prakse
- uvođenje prilagođenih standardiziranih i multidisciplinarnih pristupa i primjera dobre prakse i znanstveno utemeljenih pristupa iz Hrvatske i drugih zemalja
- ulaganje dodatnih resursa u praćenje i evaluaciju provedenih programa i intervencija što uključuje i procjenu rezultata rada institucija/organizacija civilnog društva.

Tijekom proteklog razdoblja postignut je značajan napredak pri unapređenju programa prevencije ovisnosti koji se u Hrvatskoj provode na sve tri razine: univerzalnoj, selektivnoj i indiciranoj te preventivni programi usmjereni na zajednicu (strategije okruženja). U promatranom razdoblju osigurana je kontinuirana provedba Nacionalnog programa prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu te djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi za razdoblje od 2015. do 2017. godine koji je Vlada Republike Hrvatske donijela 4. lipnja 2010. godine te su provedene brojne edukacije s ciljem unapređenja provedbe preventivnih programa na nacionalnoj i lokalnoj razini. Navedenim Nacionalnim programom i njegovom dosljednom provedbom dodatno se planira poboljšati provedba preventivnih programa unutar odgojnog-obrazovnog sustava te omogućiti svoj djeci i mladima u osnovnim i srednjim školama jednakomjernu dostupnost preventivnih intervencija tijekom školovanja. Spomenuti dokument predviđa izradu i donošenje Minimalnih standarda prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu (nositelj mjere: Agencija za odgoj i obrazovanje, koja ih donosi uz suglasnost Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta). Agencija za odgoj i obrazovanje je osnovala multidisciplinarnu stručnu skupinu za izradu Minimalnih standarda programa prevencije ovisnosti za djecu predškolske i školske dobi koje će sve odgojno-obrazovne ustanove biti dužne provoditi tijekom školske godine. Predstavnice Ureda su aktivno sudjelovale u radu navedene stručne radne skupine. Nadalje, u promatranom razdoblju Ured je nastavio s aktivnostima usmjerenim na unaprjeđenje kvalitete programa prevencije ovisnosti započetim 2011. godine. Riječ je o međusobno povezanim aktivnostima kojima je cilj podizanje razine kvalitete programa prevencije ovisnosti koje se sastoje od organiziranja i održavanja edukacija za provoditelje preventivnih intervencija, motiviranja provoditelja za unos programa u Bazu programa smanjenja potražnje droga, spajanja kriterija kvalitete i financiranja projekata, suradnje s akademskom zajednicom u provedbi edukacija te vanjske evaluacije financiranih projekata i promocije znanstveno utemeljenih praksi.

Tretman ovisnosti o drogama

S obzirom da je sukladno Nacionalnoj strategiji suzbijanja zlouporabe droga za 2012. - 2017. godinu i Akcijskom planu suzbijanja zlouporabe droga za 2012. - 2014. godinu, jedan od ključnih ciljeva sveukupne nacionalne politike unaprijediti kvalitetu tretmana ovisnika, Ured u suradnji sa stručnom radnom skupinom u kojoj su sudjelovali predstavnici relevantnih tijela, ustanova, udruga i ostalih institucija, izradio je Smjernice za psihosocijalni tretman ovisnosti o drogama u zdravstvenom, socijalnom i zatvorskom sustavu u Republici Hrvatskoj koje je na prijedlog Ureda usvojilo Povjerenstvo za suzbijanje zlouporabe droga Vlade Republike Hrvatske na sjednici održanoj 28. siječnja 2014. godine.

Glavni cilj smjernica je unaprijediti kvalitetu tretmana ovisnosti o drogama putem definiranja i standardiziranja na dokazima utemeljenih psihosocijalnih intervencija usmjerenih osobama

koje zloporabe droge. Smjernice imaju zadaću pružiti pomoć stručnjacima koji provode određene vrste tretmana pri odabiru odgovarajuće psihosocijalne intervencije u određenim okolnostima. U tom smislu, Smjernice imaju i edukativnu svrhu za sve stručnjake koji su uključeni u njihovu provedbu, posebice u implementaciji i promoviranju dobre kliničke prakse skrbi o osobama koje koriste droge. U smjernicama su opisane i učinkovite psihosocijalne intervencije za adolescente, žene ovisnice i osobe s dvojnou dijagnozom (psihijatrijskim komorbiditetom). Provedba smjernica i psihosocijalnog tretmana prikazana je kroz tri glavna poglavlja i to:

1. Smjernice i oblici psihosocijalnog tretmana za liječenje ovisnosti o drogama u zdravstvenom sustavu
2. Smjernice i oblici psihosocijalnog tretmana za liječenje ovisnosti o drogama u sustavu socijalne skrbi
3. Smjernice i oblici psihosocijalnog tretmana za liječenje ovisnosti o drogama u zatvorskom sustavu i probaciji.

U svakom od navedenih poglavlja definirana je tablica sa smjernicama odnosno preporučenim intervencijama u kojoj su definirane učestalost i faze provođenja intervencije, duljina provođenja, prednosti i rizici, djelatnici zaduženi za provedbu i mjesto provedbe. Također u svakom poglavlju navedene su preporuke/protokoli za provedbu Smjernica. Kako bi se osigurala učinkovita primjena Smjernica, Ured je samostalno i u suradnji s drugim tijelima te uz potporu TAIEX jedinice Europske komisije organizirao niz edukacija i seminara s ciljem promocije Smjernica i njihove dosljedne primjene u praksi.

Tijekom 2015. godine u Rijeci, Osijeku, Zagrebu i Splitu održane su 4 Regionalne edukacije o navedenim Smjernicama. Ova edukacija ujedno je bila i prilika za povezivanje i razmjenu iskustava u području psihosocijalnog tretmana među stručnjacima različitih profila i iz različitih sustava te jedan od načina motivacije stručnjaka na primjenu Smjernica u svakodnevnoj praksi.

Također, u rujnu 2015. godine Pompidou grupa Vijeća Europe je osnovala stručnu radnu skupinu zemalja Jugoistočne Europe na temu on-line intervencija namijenjenih povremenim rekreativnim konzumentima droga za koje postoji potreba privlačenja u tretman u što ranijoj fazi bolesti ili poremećaja izazvanih povremenim korištenjem sredstava ovisnosti. Dogovoreno je da će uključene zemlje (Crna Gora, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Grčka, Srbija i Rumunjska) pilotirati instrument za samoprocjenu rizika povezanih s konzumiranjem droga, pri čemu je odlučeno da će to biti DUDIT (eng. Drug Use Disorders Identification Test, dostupan na: <http://www.emcdda.europa.eu/best-practice/eib/dudit>).

Nadalje, Ured je u listopadu 2015. godine osnovao stručnu radnu skupinu s ciljem izrade Pilot projekta rezidencijalnog tretmana maloljetnika s problemom ovisnosti. Cilj je da se skupini maloljetnih osoba koji problematično koriste sredstva ovisnosti osigura optimalni oblik rezidencijalnog tretmana kakav je nedostajao u proteklom razdoblju.

Socijalna reintegracija

Ovisnici se vrlo često nakon završenog liječenja ne mogu uspješno uklopiti u društvenu sredinu zbog niza razloga, a jedan od njih je javno mišljenje o problemu ovisnosti o drogama koje cijelu ovisničku populaciju marginalizira, stigmatizira i isključuje iz radne i školske sredine. Potpora obitelji također u velikom broju slučajeva nije zadovoljavajuća te se i nakon uspješno završene rehabilitacije velik broj ovisnika ponovno vraća drogama i ovisničkom stilu življenja. Tretman i resocijalizaciju ovisnika možemo promatrati u širem kontekstu kapitala za oporavak kao što su:

- Fizičko i mentalno zdravlje

- Obiteljska i socijalna potpora te aktivnosti slobodnog vremena
- Sigurno stanovanje i zdravo okruženje
- Podrška vršnjačkih skupina
- Zapošljavanje i rješavanje legalnih pitanja
- Integracija u zajednicu i kulturna potpora
- Ponovno otkrivanje svrhe i smisla života.

Socijalna reintegracija ovisnika o drogama je logičan slijed psihosocijalne rehabilitacije i tretmana i važan čimbenik u cjelovitom oporavku liječenih ovisnika. Stoga je Ured kao nacionalni koordinator politike droga sukladno predviđenim mjerama iz Nacionalne strategije i Akcijskog plana suzbijanja zlouporabe droga izradio Projekt resocijalizacije ovisnika o drogama koji su završili neki od programa rehabilitacije i odvikavanja od ovisnosti u terapijskoj zajednici ili zatvorskom sustavu te ovisnika koji su u izvanbolničkom tretmanu i duže vrijeme stabilno održavaju apstinenciju i pridržavaju se propisanog načina liječenja kojeg je Vlada Republike Hrvatske usvojila 19. travnja 2007. godine. Projekt resocijalizacije ovisnika o drogama ima dva glavna područja u okviru kojih se provode posebne intervencije a to su: prekvalifikacija i doškoloavanje ovisnika o drogama koji su u nekom od programa rehabilitacije ili su završili takav program te poticanje zapošljavanja ovisnika. Projekt resocijalizacije sadržava mjere prekvalifikacije i doškoloavanja za vrijeme boravka u nekoj od ustanova koje se bave rehabilitacijom ili zatvorskoj ustanovi, školovanje za završetak započetog srednjoškolskog obrazovanja nakon izlaska iz terapijske zajednice ili zatvorske ustanove, mjere za poticanje zapošljavanja i obrazovanja za zanimanja potrebna na tržištu rada, poticanje samozapošljavanja i osnivanje zadruga te ostale mjere za poticanje zapošljavanja. Ključni nositelji mjera na nacionalnoj razini su Ured kao koordinator provedbe svih aktivnosti u Projektu, Ministarstvo rada i mirovinskog sustava, Ministarstvo poduzetništva i obrta te Hrvatski zavod za zapošljavanje, koji osiguravaju financijska sredstva za provođenje mjera za poticanje zapošljavanja, stručnog osposobljavanja i edukacije te poticanje samozapošljavanja liječenih ovisnika. Temeljem programskog dokumenta poticanja poduzetništva i obrta "Poduzetnički impuls" i Europski projekti za 2015. godinu, Ministarstvo poduzetništva i obrta objavilo je otvoreni Javni poziv za prijavu potencijalnih korisnika sredstava. U okviru navedenog programa, Ministarstvo je, između ostalog, bio davatelj potpore za mjeru Poticanja razvoja zadruga koje razvijaju socijalno zadružno poduzetništvo, te zapošljavaju osobe s umanjenom radnom sposobnošću i uključuju ih u radne i gospodarske procese ili pružaju pomoć osobama u nepovoljnim osobnim, gospodarskim, socijalnim ili drugim okolnostima te ih uključuju u širu društvenu zajednicu, gdje spadaju i liječeni ovisnici o drogama. Osim navedenog sufinanciraju se organizacije civilnog društva i drugih ustanova koje provode programe usmjerene na pomoć ovisnicima pri doškoloavanju, prekvalifikaciji i privremenom ili trajnom zapošljavanju.

S ciljem utvrđivanja učinka, učinkovitosti i isplativosti dosadašnje provedbe Projekta, sagledavanja pozitivnih i negativnih strana te potrebe za modifikacijom i unapređenjem istog, Ured je uz stručnu podršku Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu proveo Znanstveno istraživački projekt evaluacije Projekta resocijalizacije. Metode evaluacije bile su: fokus grupe (7 fokus grupa - provoditelji projekta na nacionalnoj razini, lokalnoj razini i korisnici), studije slučaja (2 studije slučaja – Splitsko-dalmatinska i Šibensko-kninska županija) te on-line upitnik. Analiza rezultata evaluacije je pokazala da je Projekt postigao niz pozitivnih rezultata, a posebice povećao senzibilizaciju javnosti za Projekt resocijalizacije te potaknuto veće školovanje i zapošljavanje liječenih ovisnika. Posebno dobre rezultate ostvarila je provedba mjera aktivne politike zapošljavanja, među kojima se ističu mjere uključivanja u javni rad te školovanje i prekvalifikacija liječenih ovisnika.

Nadalje došlo je i do značajnog povećanja broja osoba kojima su pomoć u resocijalizaciji pružile udruge te vrsta i kvalitete usluga u resocijalizaciji. Evaluacija je također pokazala da je s obzirom na specifične potrebe žena ovisnica potrebno planirati posebne programe za socijalnu integraciju žena ovisnica. S obzirom na vrlo veliko zanimanje međunarodne javnosti za pitanje socijalne reintegracije ovisnika, posebice žena ovisnica, u okviru zasjedanja Komisije za opojne droge (CND – Commission on Narcotic Drugs), koje se svake godine održava u Beču, na 58. sjednici, koja je održana u razdoblju 9. – 17. ožujka 2015. godine, Ured je uz potporu UNODC-a (UN-ovog odjela za droge i kriminal) te Pompidou grupe Vijeća Europe organizirao „side event“ na temu predstavljanja Projekta resocijalizacije ovisnika o drogama, s naglaskom na socijalnu reintegraciju žena pod nazivom (eng.): “Women in focus: Social reintegration as a key to successful recovery”, odnosno “Socijalna reintegracija kao ključ uspješnog oporavka – s naglaskom na resocijalizaciju žena”.

U cilju promocije resocijalizacije kao djela cjelokupnog tretmana ovisnosti, Ured je snimio i realizirao dokumentarni film „Put u novi život“ koji kroz potresnu životnu priču i iskustvo jedne bivše ovisnice prezentira mogućnosti i prepreke s kojima se susreće jedan ovisnik koji se želi vratiti u normalan život nakon završenog tretmana u zdravstvenoj, socijalnoj ili zatvorskoj ustanovi te se stavlja naglasak na nužnost psihosocijalne pomoći različitih državnih institucija i organizacija civilnog društva, a posebice pomoći pri školovanju i zapošljavanju. Navedeni film je prezentiran široj javnosti i stručnjacima na nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini uključivši i navedeni Side event u okviru 58. zasjedanja UN-ove komisije za opojne droge. Kako bi se poboljšala kvaliteta provedbe Projekta i potaknula uspješnija socijalna integracija liječenih ovisnika u društvo, organizirano je niz seminara i okruglih stolova na temu učinkovitije provedbe Projekta i razmjene stručnih znanja i iskustava. U studenome 2015. godine organizirana je edukacija za koordinatore iz centara za socijalnu skrb, regionalnih i područnih ureda zavoda za zapošljavanje i službi za zaštitu mentalnog zdravlja prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti. Također u travnju 2015. godine, u zajedničkoj organizaciji Ministarstva poduzetništva i obrta i Ureda, održan je Stručni skup „Socijalno zadružno poduzetništvo liječenih ovisnika, s ciljem senzibiliziranja javnosti o problemima resocijalizacije ovisnika i potrebi njihove ponovne reintegracije u zajednicu nakon završenog liječenja te povezivanja i razmjene iskustava u području razvijanja projekata socijalnog zadružnog poduzetništva. Na skupu su sudjelovali predstavnici udruga, zadruga i institucija koje razvijaju socijalno zadružno poduzetništvo liječenih ovisnika. Tijekom 2015. godine Ured je aktivno sudjelovao i predstavio rezultate evaluacije Projekta na edukaciji koordinatora na Projektu resocijalizacije liječenih ovisnika iz regionalnih i područnih ureda Zavoda za zapošljavanje koju je organizirao Hrvatski zavod za zapošljavanje. Osnovna svrha edukacije je bila unaprjeđenje kompetencija koordinatora i savjetnika za rad s liječenim ovisnicima, kao i upoznavanja s mjerama i aktivnostima iz novog Akcijskog plana za suzbijanje zlouporabe droga za razdoblje 2015. - 2017. godine te rezultatima evaluacije Projekta, ali i raspraviti probleme i prepreke u provedbi Projekta. Održan je i niz edukacija u suradnji s drugim dionicima u provedbi Projekta te županijskim povjerenstvima. Tako je u studenome 2015. godine u Šibeniku u suradnji s Povjerenstvom za suzbijanje zlouporabe droga Šibensko-kninske županije i Službom za zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Šibensko-kninske županije organiziran Okrugli stol “Evaluacija i provedba Projekta resocijalizacije ovisnika na razini lokalne zajednice” za koordinatore Projekta resocijalizacije ovisnika iz Centara za socijalnu skrb, regionalnih i područnih ureda Zavoda za zapošljavanje i Službi za zaštitu mentalnog zdravlja i prevenciju ovisnosti s područja Šibensko-kninske, Zadarske, Splitsko-dalmatinske i Dubrovačko-neretvanske županije.

Smanjenje štete

U ožujku 2014. godine Ured je osnovao stručnu radnu skupinu za izradu Smjernica/strateškog dokumenta u području smanjenja šteta u Republici Hrvatskoj, u kojoj su sudjelovali predstavnici relevantnih tijela, ustanova, udruga i ostalih institucija. Glavna zadaća navedene Stručne radne skupine bila je izvršiti analizu postojeće prakse i smjernica u Republici Hrvatskoj i zemljama Europske unije te definirati pojam i oblike programa smanjenja šteta i metode izrade Smjernica/strateškog dokumenta u području smanjenja šteta vezanih uz zlouporabu droga u Republici Hrvatskoj.

Glavni cilj smjernica je unaprijediti kvalitetu provedbe programa smanjenja šteta, a radi se o skupu preporuka i koraka koje treba slijediti pri provođenju intervencija. Svrha Smjernica je osigurati provedbu kvalitetnih programa, razvoj i kontrolu kvalitete, održivost, teritorijalnu zastupljenost sukladno procjeni rizika i potreba te jačati međusektorsku suradnju s ciljem očuvanja javnog zdravlja. Smjernice za programe koji se provode u području smanjenja šteta povezanih sa zlouporabom droga, nakon provedenog javnog savjetovanja, 19. ožujka 2015. godine usvojilo je Povjerenstvo za suzbijanje zlouporabe droga Vlade Republike Hrvatske na svojoj 8. sjednici.

U okviru različitih edukacija, seminara i stručnih sastanaka smjernice su predstavljene stručnoj javnosti, udrugama te ostalim dionicima koji sudjeluju u provedbi ovih programa.

Praćenje i evaluacija programa smanjenja potražnje

S ciljem prikupljanja podataka o svim vrstama programa/projekata koji se provode u raznim područjima suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj te omogućavanja pregleda programa po županijama, 2012. godine uspostavljena je informatička baza podataka o programima i projektima usmjerenim na suzbijanje zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj koja obuhvaća područja prevencije, tretmana, resocijalizacije i programa smanjenja štete, čime je omogućena razmjena informacija o svim aktivnostima koje se provode na području suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj. Baza predstavlja i temelj za identificiranje kvalitetnih, evaluiranih i učinkovitih programa i predlaganje primjera dobre prakse iz Republike Hrvatske Portalu najboljih praksi Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama (EMCDDA). Tijekom 2015. godine izvršena je nadogradnja Baze. Trenutno se u aplikaciji nalaze svi projekti/programi koji se provode, neovisno o kriterijima kvalitete te ova aplikacija predstavlja Nacionalni registar programa/projekata koji se provode u području suzbijanja zlouporabe droga. Sveukupno se u on-line aplikaciji nalazi 822 projekta/programa koji se provode u području suzbijanja zlouporabe droga, a 432 projekta unesena su 2015. godine, od kojih 385 pokriva područje prevencije, 25 resocijalizacije, 12 tretmana te 10 područje smanjenja šteta. Među 385 preventivnih programa, 308 se provodilo u školskom okruženju. Od početka se aplikacija nadograđuje, a tijekom 2015. godine aplikacija je nadograđena na način da je omogućen pregled projekata/programa koji se provode u okviru odgojno-obrazovnog sustava te su brisani unosi stariji od dvije godine. Kvalitetu projekata unesenih u ovu aplikaciju www.programi.uredzadroge.hr u budućnosti bi trebalo provjeravati Povjerenstvo za dodjeljivanje kriterija kvalitete projektima koji se provode u području suzbijanja zlouporabe droga i ovisnosti sukladno kriterijima Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama (EDDRA) odnosno Europskim standardima za kvalitetnu prevenciju zlouporabe droga (EDPQS).

U svrhu informiranja različitih profesionalaca koji rade s konzumentima droga ili rizičnim skupinama o pojavnosti te zdravstvenim i drugim rizicima povezanim s novim psihoaktivnim tvarima, Ured je tijekom 2014. godine razvio Bazu novih psihoaktivnih tvari s ograničenim pristupom. Pored širokog spektra najnovijih informacija o svim novootkrivenim

psihoaktivnim tvarima identificiranima u Europskoj uniji, na hrvatskom jeziku, u Bazi novih droga postoji i segment koji prati dinamiku rada dionika nacionalnog Sustava ranog upozoravanja u slučaju pojave novih psihoaktivnih tvari, a u tijeku je razvoj platforme za praćenje intoksikacija povezanih s novim psihoaktivnim tvarima.

Evaluacija programa i projekata smanjenja potražnje jedan je od ključnih zahtjeva koji se provodi u području smanjenja potražnje droga. Ured redovito prati i evaluira provedbu financiranih projekata/programa udruga te namjensko trošenje dodijeljenih sredstava udrugama. Navedeno se provodi pismenim izvještajima udruga koji se obvezno dostavljaju jednom godišnje sa svom popratnom dokumentacijom, odnosno dokazima o namjenskom utrošku sredstava. Ured također vrši kontrole i evaluaciju provedbe projekata i putem terenskih posjeta udrugama samostalno i/ili uz pomoć vanjskih financijskih stručnjaka.

Edukacije i istraživanja

Ured u okviru svoje redovne djelatnosti organizira edukacije, seminare, konferencije i radionice na lokalnoj i nacionalnoj razini, kao i edukacije s međunarodnim sudjelovanjem na različite teme povezane s problematikom droga i ovisnosti. U razdoblju 2011. - 2015. godine, kao i u promatranom razdoblju, Ured je samostalno i u suradnji s drugim institucijama organizirao brojne edukacije i radionice iz područja suzbijanja zlouporabe droga, na kojima su sudjelovali stručnjaci iz različitih područja suzbijanja zlouporabe droga. Istraživanja na području problematike droga i ovisnosti koje Ured provodi samostalno i u suradnji s drugim tijelima i znanstvenim institucijama jedan su od temeljnih instrumenata kojima se nastoji provesti analiza postojećeg stanja u području problematike droga i razviti sustav suzbijanja zlouporabe droga i prevencije ovisnosti sukladno hrvatskim potrebama i najboljim praksama zemalja Europske unije.

11. Županije

Sukladno Nacionalnoj strategiji suzbijanja zlouporabe droga za razdoblje od 2012. do 2017. godine i Nacionalnom akcijskom planu suzbijanja zlouporabe droga za razdoblje od 2012. do 2014. godine, osim aktivnosti i mjera koje provode pojedina resorna tijela, značajnu ulogu u provedbi tih strateških dokumenata imaju regionalne i lokalne zajednice. Navedene dokumente na lokalnim razinama prate županijski akcijski planovi. Pregled i analiza izvješća koja Uredu dostavljaju županije značajan su čimbenik pri kreiranju nacionalne politike suzbijanja zlouporabe droga, kako prema potražnji tako i prema ponudi droga. Na razini županija kao glavna stručna i koordinativna tijela na području suzbijanja zlouporabe djeluju županijska povjerenstva za suzbijanje zlouporabe droga (21 povjerenstvo što uključuje i Grad Zagreb koji ima status županije). Cjelovita izvješća o provedbi Nacionalne strategije suzbijanja zlouporabe droga za županije dostupna su u vanjskom sučelju informatičke Baze projekata i programa koji se provode u području suzbijanja zlouporabe droga (dostupno na linku www.programi.uredzadroge.hr).

Programi usmjereni na suzbijanje zlouporabe droga

Prema podacima iz županijskih godišnjih izvješća, na području suzbijanja zlouporabe droga i sukladno akcijskim planovima na području županija tijekom 2015. godine provodili su se mnogobrojni i raznovrsni programi suzbijanja zlouporabe droga. Sveukupno je provedeno 75 programa usmjerenih na suzbijanje droga, od čega je 42 programa univerzalne prevencije, zatim slijede programi selektivne prevencije kojih je 13, programi indicirane prevencije kojih je 10 te 2 programa strategije okruženja. Iz navedenih programa vidljivo je da se znatan broj aktivnosti koje se odnose osobito na univerzalnu prevenciju ne odvija dovoljno kontinuirano tijekom cijele godine nego se provode segmentirano, odnosno prigodno u povodu obilježavanja pojedinih datuma kao što su Međunarodni dan borbe protiv zlouporabe droga i nezakonitog prometa drogama, Mjesec borbe protiv ovisnosti, Svjetski dan borbe protiv AIDS-a, Svjetski dan borbe protiv nepušenja te drugi datumi koji su važni za promicanje zdravih stilova i načina življenja kao i upozoravanja na prisutnost različitih ovisnosti u našem okruženju.

U 2015. godini najčešće su provedeni programi „Zdrav za pet“ koji se provodio u devet županija (Varaždinska županija, Krapinsko-zagorska županija, Splitsko-dalmatinska županija, Sisačko-moslavačka županija, Šibensko-kninska županija, Bjelovarsko-bilogorska županija, Zadarska županija, Virovitičko-podravska i Primorsko-goranska županija). „Trening životnih vještina“ koji se provodio u tri županije (Krapinsko-zagorska županija, Zadarska i Primorsko-goranska županija) te „Zajedno možemo više“ koji se provodio u dvije županije (Splitsko-dalmatinska i Bjelovarsko-bilogorska županija). Uz navedeno, prisutni su i drugi preventivni programi te brojne aktivnosti, poput predavanja za roditelje, tribina za djecu, obilježavanje međunarodnog dana borbe protiv zlouporabe droga i nezakonitog prometa drogama i Mjeseca borbe protiv ovisnosti te tiskanje edukativno-promidžbenih materijala. Pregled svih programa po pojedinim županijama dostupan je u Bazi projekata i programa koji se provode u području suzbijanja zlouporabe droga na linku: <http://www.programi.uredzadroge.hr/>.

Stanje problematike droga

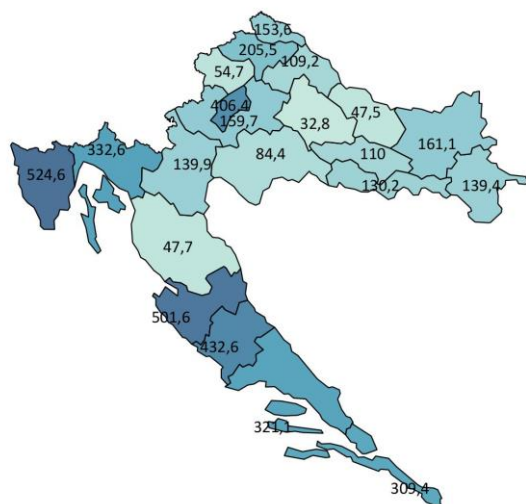
Službe za zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti u svojem djelovanju na području županija ujedinjuju aktivnosti zdravstva, socijalne zaštite i prevencije s ciljem provođenja stalnog nadzora, edukacije, psihoterapije, obiteljske terapije, prevencije HIV infekcije i hepatitisa, resocijalizacije te pomoći u rješavanju drugih životnih problema

ovisnika i njihovih obitelji, kao i u pružanju pomoći povremenim konzumentima droga i njihovim obiteljima. Stanje raširenosti zlouporabe droga u pojedinoj županiji ovisi o socio-demografskim karakteristikama stanovništva, stupnju gospodarskog razvitka, zaposlenosti stanovništva, dostupnosti droge i drugim značajkama. Gospodarski i socijalni razvitak pojedine regije, ali i društvena pažnja koja se posvećuje tom problemu, posebice vrsta i kvaliteta programa prevencije ovisnosti koji se provode u pojedinim sredinama, u velikoj mjeri utječu na stupanj raširenosti zlouporabe droga u pojedinim sredinama.

Ukupno registrirani ovisnici

Broj ukupno registriranih ovisnika o drogama na području svih županija, prema podacima iz Izvješća o osobama liječenim zbog zlouporabe psihoaktivnih droga u Hrvatskoj u 2015. godini (Katalinić, Huskić, 2016.) iznosi 7.533 osobe. Tri županije u kojima je registriran najveći broj ovisnika su: Grad Zagreb (2.813), Splitsko-dalmatinska županija (979) i Istarska županija (749).

Slika 11.1 Stope liječenih ovisnika na 100.000 stanovnika



Izvor: Hrvatski zavod za javno zdravstvo

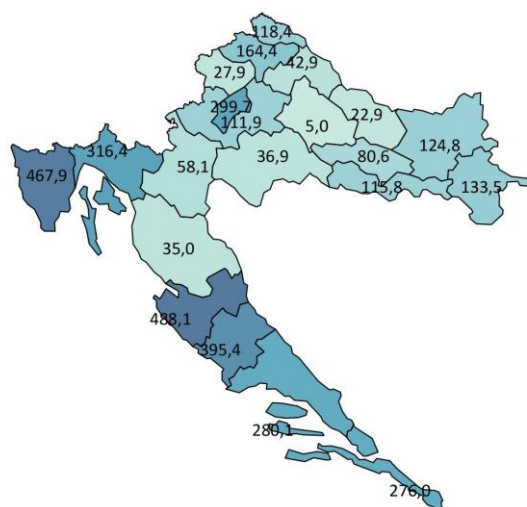
U usporedbi s prethodnom godinom, povećanje broja registriranih ovisnika bilježi se u sedam županija: Gradu Zagrebu, Karlovačkoj, Varaždinskoj, Koprivničko-križevačkoj, Ličko-senjskoj, Požeško-slavonskoj, i Šibensko-kninskoj županiji. Smanjene broja ukupno registriranih ovisnika zabilježeno je u trinaest županija, dok je u Osječko-baranjskoj županiji u 2014. i 2015. godini registriran isti broj ovisnika.

Opijatski ovisnici

Od ukupnog broja registriranih ovisnika (7.533) na liječenju zbog opijatske ovisnosti bilo je 6.123 osobe (81,3%), dok je zbog ovisnosti o drugim psihoaktivnim sredstvima na liječenju bilo 1.411 (18,7%) osoba. Prema teritorijalnoj zastupljenosti, opijatski ovisnici brojčano su najzastupljeniji u sljedećim županijama: Grad Zagreb (1.610), Splitsko-dalmatinska (854), Istarska (668), Primorsko-goranska (643), Zadarska (545), Šibensko-kninska (277) i Osječko-baranjska županija (258). U ostalim županijama u 2015. godini zabilježeno je manje od 250 opijatskih ovisnika u tretmanu Službi za zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju i izvanbolničko liječenje. U Splitsko-dalmatinskoj županiji (36), Gradu Zagrebu (31) i

Primorsko-goranskoj županiji (30) zabilježen je najveći broj opijatskih ovisnika koji su prvi put liječeni.

Slika 11.2 Stope liječenih opijatskih ovisnika na 100.000 stanovnika



Izvor: Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Trend zlouporabe droga

Vezano uz trend zlouporabe droga po pojedinim županijama, iz dostavljenih izvješća vidljivo je kako osam županija bilježi povećanje broja ovisnika o opijatima u tretmanu (Brodsko-posavska, Karlovačka, Dubrovačko-neretvanska, Ličko-senjska, Međimurska, Osječko-baranjska, Virovitičko-podravska i Vukovarsko-srijemska županija). Nadalje, sedam je županija izvijestilo o stabilnom broju opijatskih ovisnika u odnosu na 2014. godinu (Bjelovarsko-bilogorska, Koprivničko-križevačka, Požeško-slavonska, Splitsko-dalmatinska, Varaždinska, Zadarska i Zagrebačka županija), dok su četiri županije izvijestile o smanjenju opijatskih konzumenata u tretmanu (Grad Zagreb, Istarska, Sisačko-moslavačka i Šibensko-kninska županija). Uz opijate, u županijama je zabilježena i učestala konzumacija marihuane, potom ecstasyja, amfetamina i sintetskih droga kao što su kanabinoidi (Brodsko-posavska, Koprivničko-križevačka, Osječko-baranjska, Varaždinska i Zagrebačka županija). U Međimurskoj županiji primjećuje se porast konzumenata novih psihoaktivnih tvari u kombinaciji s alkoholom.

Centri za socijalnu skrb

Sveukupno je tretmanom Centra za socijalnu skrb na području svih županija u Republici Hrvatskoj u 2015. godini obuhvaćeno 1.522 osobe, više nego ih je bilo u 2014. godini (1.474 osobe). Broj maloljetnih eksperimentatora i konzumenata droga, koji su bili u tretmanu centra za socijalnu skrb na području svih županija je ukupno 415, a broj mladih punoljetnih osoba eksperimentatora i konzumenata droga je 268. Vrste droga ili sredstava zbog kojih su klijenti bili upućeni u centre za socijalnu skrb su: marihuana, kanabis, ecstasy, alkohol, hašiš, osvježivači prostora, Galaxy te razne tablete. Broj odraslih opijatskih ovisnika koji su bili u tretmanima centra za socijalnu skrb na području svih županija je 431. Vrsta droga ili sredstava ovisnosti zbog kojih su odrasli konzumenti upućeni u centre za socijalnu skrb su: marihuana, speed, ecstasy, THC, amfetamini i tablete.

U jedanaest županija zabilježeno je smanjenje broja ovisnika i konzumenata koji su tijekom

2015. godine zatražili pomoć ili su bili u tretmanu centara za socijalnu skrb (U daljnjem tekstu: CZSS), dok ih je u devet zabilježeno povećanje broja. Najveće smanjenje broja ovisnika i konzumenata zabilježeno je u Splitsko-dalmatinskoj i Zadarskoj županiji, dok je najveće povećanje zabilježeno u Brodsko-posavskoj i Istarskoj županiji. U Ličko-senjskoj županiji zabilježen je isti broj ovisnika i konzumenata koji su zatražili pomoć ili bili u tretmanu CZSS-a u 2014. i 2015. godini.

Broj opijatskih ovisnika koji su tijekom 2015. godine zatražili pomoć ili bili u tretmanu CZSS u trinaest županija se povećao, dok se u osam županija smanjio. Najveći broj opijatskih ovisnika u odnosu na prošlu godinu povećao se u Gradu Zagrebu, Primorsko-goranskoj i Istarskoj županiji, dok se najveći broj opijatskih ovisnika smanjio u Splitsko-dalmatinskoj i Zadarskoj županiji.

Projekt resocijalizacije ovisnika

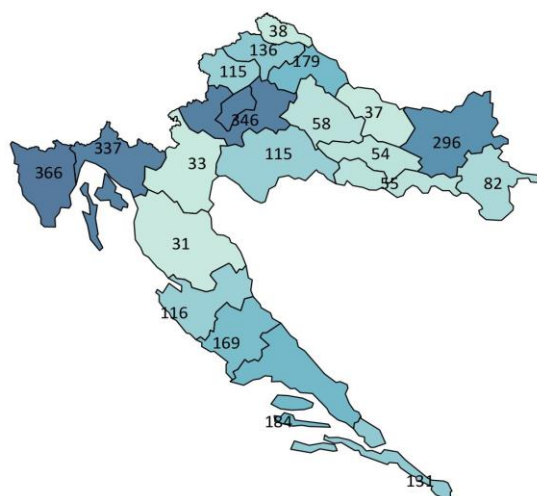
Podaci iz CZSS pokazuju kako su tijekom 2015. godine u Projekt resocijalizacije ovisnika na temelju preporuka centara (za završetak započetog obrazovanja) bile uključene 24 osobe, dok ih je 2014. godine bilo 39. Najviše ovisnika uključenih u Projekt bilo je iz Zagrebačke (5) i Brodsko-posavske županije (4), dok su ostale županije imale po tri, dvije ili ni jednu osobu uključenu u program. CZSS prate program resocijalizacije nakon izlaska iz terapijske zajednice i zatvorskog sustava za ukupno 27 osoba, najviše na području Osječko-baranjske županije (11).

Usporedno s prošlom godinom, uočen je pad broja osoba uključenih u Projekt resocijalizacije na temelju preporuka CZSS-a (najveći pad bio je u Primorsko-goranskoj i Karlovačkoj županiji), ali i broja osoba čiji program resocijalizacije CZSS prati nakon izlaska iz terapijske zajednice i zatvorskog sustava (najveći pad zabilježen je u Zadarskoj županiji).

Kriminalitet zlouporabe droga

Gledajući teritorijalnu rasprostranjenost, najviše kaznenih djela zlouporabe droga zabilježeno je na području Policijske uprave istarske (366), području PU zagrebačke (346) i PU primorsko-goranske (337), a najmanje na području PU ličko-senjske (31), PU karlovačke (33) i PU virovitičko-podravske (37).

Slika 11.3 **Rasprostranjenost kaznenih djela zlouporabe droga po policijskim upravama u 2015. godini**



Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova

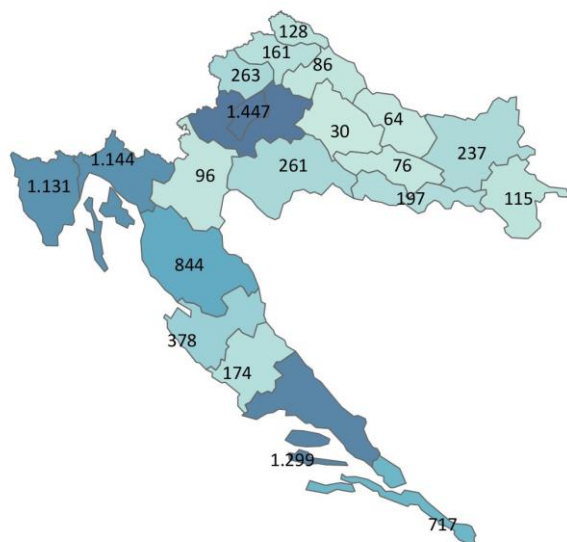
U svim policijskim upravama u prijavljenim kaznenim djelima zlouporabe droga najveći dio odnosi na neovlaštenu proizvodnju i promet drogama. Nadalje, u svim policijskim upravama zabilježeno je i omogućavanje trošenja tvari (za PU ličko-senjsku nema dostupnih podataka), dok je u samo šest policijskih uprava zabilježena i neovlaštena proizvodnja i promet zabranjenih tvari u sportu.

Zapljene droga

U 2015. godini izvršeno je 8.921 zapljena svih vrsta droga, što je smanjenje za 2,7% u odnosu na 2014. godinu (9.166). Gledajući broj zapljena s obzirom na vrstu droge, vidljivo je da broj zapljena svih vrsta droga u usporedbi s 2014. godinom bilježi porast. Iznimka navedenog je marihuana gdje se bilježi značajniji pad (21,6%) koji se može objasniti nedostatkom te vrste droge na tržištu. Bez obzira na navedeno, marihuana je i dalje droga koja se najčešće plijenila po policijskim upravama. Uz marihuanu, bilježe se brojne zapljene heroína (trostruko veće zapljene nego u 2014. godini), zatim amfetamina, hašiša, kokaina, ecstasyja, LSD-a te tableta metadona. Nadalje, u 2015. godini zabilježeno je 258 slučajeva neovlaštene proizvodnje produkata kanabisa od čega je u 125 slučajeva bilo riječ o tzv. indoor uzgajalištima na kojima je pronađeno i zaplijenjeno 2.963 stabljika kanabisa, dok je u 133 slučaja bilo riječ o outdoor uzgajalištima na kojima su pronađene i zaplijenjene 2.724 stabljike kanabisa. Usporedno s prošlom godinom, vidljiv je trend značajnog povećanja ilegalnog uzgoja.

Vezano uz teritorijalnu raspoređenost ukupnog broja zapljena ostvarenih u Republici Hrvatskoj tijekom 2015. godine, podaci prikupljeni od policijskih uprava pokazuju kako je, slično kao i prijašnjih godina, najveći broj zapljena ostvaren u županijama s najvećim urbanim središtima, koje ujedno imaju i najveću stopu liječenih ovisnika o drogama.

Slika 11.4 Zapljene droge po policijskim postajama u 2015. godini



Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova

Uz područje Grada Zagreba i Zagrebačke županije, najveći broj zapljena je ostvaren u Splitsko-dalmatinskoj županiji, a slijede je Primorsko-goranska, Istarska, Ličko-senjska i Dubrovačko-neretvanska županija. Veća dostupnost droga u tim županijama tumači se turističkom i pomorskom orijentacijom naše zemlje, ali i većom potražnjom za drogama. Od ukupno 20 policijskih uprava koje djeluju na području Republike Hrvatske, 12 ih je zabilježilo porast broja zapljena u odnosu na prethodnu godinu. Što se tiče vrste zaplijenjene

droge, najviše zapljena heroína zabilježeno je na području PU vukovarsko-srijemske, najviše zapljena marihuane i kokaina zabilježeno je na području PU dubrovačko-neretvanske, najviše zapljena cannabis sativa, ecstasyja i amfetamina zabilježeno je na području PU zagrebačke, a metadona na području SSKOK-Rijeka.

Županijska povjerenstva za suzbijanje zlouporabe droga

Tijekom 2015. godine (prema pristiglim izvješćima za 2015. godinu) sastanke su održala sva županijska povjerenstva, dok o održanim sastancima Istarske i Zadarske županije nisu dostavljeni podaci. Povjerenstvo se u većini županija sastajalo u pravilu dva puta godišnje, dok je intenzivniji rad povjerenstva zabilježen u Karlovačkoj županiji (7 sjednica) i Splitsko-dalmatinskoj županiji (5 sjednica).

Istraživanja

Prema izvješćima dobivenim od županija, tijekom 2015. godine provedena su dva istraživanja na području Splitsko-dalmatinske županije i jedno istraživanje u Požeško-slavonskoj županiji. U Splitsko-dalmatinskoj županiji provedeno je istraživanje „N kao...“ o znanju, stavovima, iskustvu i navikama o raznim oblicima nasilja kod učenika ženskog đakškog doma (N = 132). Cilj istraživanja je prepoznavanje problema i stupanj u kojem je problem nasilništva prisutan. Nadalje, provedeno je i istraživanje „Rizična ponašanja srednjoškolaca Splitsko-dalmatinske županije“. Osnovni cilj navedenog projekta je prikupljanje standardiziranih, usporedivih podataka o pušenju duhana, pijenju alkohola i uporabi alkohola među učenicima u dobi 15 - 16 godina u Splitsko-dalmatinskoj županiji, kao i sagledavanje čimbenika koji utječu na ta ponašanja. U Požeško-slavonskoj županiji provedeno je istraživanje „Prisutnost ovisnosti kod učenika“ na populaciji učenika Katoličke gimnazije metodom ankete. Cilj istraživanja je istražiti iskustva i navike učenika u kontekstu konzumacije sredstava ovisnosti. U Virovitičko-podravskoj županiji je u zimskom semestru 2014./ 2015. godine provedeno Istraživanje o pušenju, alkoholu, kockanju, drogama i slobodnom vremenu među studentima Visoke škole za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici. Rezultati istraživanja pokazuju kako je marihuana najčešće spominjano sredstvo ovisnosti te najčešće odabrana kao „laka droga“ dok su heroin i kokain odabrani kao „teža droga“. Jedna trećina učenika smatra da mogu nabaviti drogu u roku od nekoliko sati.

12. Popis literature

1. Assessment Quality Criteria Checklist. Liverpool: Centre for Public Heal. Dostupno na http://preventionstandards.eu/wpcontent/uploads/2015/07/EDPQS_Toolkit1_Assessment_Checklist.pdf (posjećeno 10. listopada 2016.)
2. Borovec, K. (2013). Razvoj Vijeća za prevenciju kriminaliteta u lokalnoj zajednici prema održivim i učinkovitim koalicijama. *Policija i sigurnost* 22 (1) 1-25.
3. Čale Mratović, M., Džono Boban, A., Sentić, M., Rončević, T. (2013). Rezultati trogodišnjeg programa prevencije ranog konzumiranja alkohola među školskom djecom: Program „Bistrog uma“ bez alkohola. U *Vjesnik* br. 36, Mašanović, M., Džono Boban, A., Lakić, M. & Čale Mratović, M. (ed), pp. 10-12. Dubrovnik: Zavod za javno zdravstvo Dubrovačko-neretvanske županije, Odjel za socijalnu medicinu, Služba za promicanje zdravlja.
4. Doležal, D. (2013). Dostupnost i cijene legalnih i ilegalnih droga u Republici Hrvatskoj. Budimpešta. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu. Dostupno na https://drogeiovisnosti.gov.hr/UserDocsImages/uredarhiva/2013/11/DCID_2013_finalno_izvjesce.pdf (posjećeno 3. listopada 2016.)
5. Felvinczi K, Sebestyén E, Mutatayi C, Malczewski A & the European Prevention Standards Partnership (2015). EDPQS Toolkit 1: Selecting quality drug prevention initiatives for funding and support (“Funding and Decision-Making Toolkit”).
6. Glavak Tkalić, R., Miletić, G. M., Maričić, J.(2016). Uporaba sredstava ovisnosti u hrvatskom društvu: Istraživanje na općoj populaciji. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar i Ured za suzbijanje zlouporabe droga Vlade Republike Hrvatske
7. <http://prevention-standards.eu/croatia/>
8. <http://www.zdravi-gradovi.com.hr/home/o-mrezi/hrvatska-mreza-zdravih-gradova.aspx>
9. <http://www.schools-for-health.eu/she-network>
10. <http://www.programi.uredzadroge.hr/Public/Prevencija>
11. Ivandić Zimić, J., Mikulić, S. (2015). Izvješće o evaluaciji Projekta resocijalizacije ovisnika o drogama. Zagreb. Ured za suzbijanje zlouporabe droga. Dostupno na www.drogeiovisnosti.gov.hr (posjećeno 30. lipnja 2016.)
12. Izvješće ministra unutarnjih poslova o obavljanju policijskih poslova u 2015. godini. Zagreb. Ministarstvo unutarnjih poslova. Dostupno na <http://www.sabor.hr/izvjesce-ministra-unutarnjih-poslova-o-obavlja0001> (posjećeno 5. rujna 2016.)
13. Izvješće o provedbi Projekta resocijalizacije ovisnika o drogama koji su završili neki od programa rehabilitacije i odvikavanja od ovisnosti u terapijskoj zajednici ili zatvorskom sustavu te ovisnika koji su u izvanbolničkom tretmanu i duže vrijeme stabilno održavaju apstinenciju i pridržavaju se propisanog načina liječenja za 2015. godinu. Zagreb. Ured za suzbijanje zlouporabe droga.
14. Jerković, D. (2015). Samoodređenost studenata u studentskim naseljima i učestalost konzumiranja alkohola i kanabinoida. Neobjavljeni doktorski rad. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
15. Katalinić, D., Huskić, A. (2016). Izvješće o osobama liječenim zbog zlouporabe psihoaktivnih droga u Republici Hrvatskoj u 2015. godini, Zagreb, Hrvatski zavod za javno zdravstvo
16. Katalinić, D., Huskić, A., (2016). Izvješće o osobama liječenim zbog zlouporabe psihoaktivnih droga u Hrvatskoj u 2014. godini. Zagreb. Hrvatski zavod za javno zdravstvo.
17. Kazneni zakon (Narodne novine, broj 125/11, 144/12, 56/15, 61/15)
18. Kranželić, V., Ferić, M. (2015). Unplugged implementation in small community: Experience of Island Vis in Croatia. Poster presented at the 6th International Conference

- of the European Society for Prevention Research and Members' Meeting: Automatic processes and the regulation of behaviour, 22-24 October, Ljubljana, Slovenija. Dostupno na <http://euspr.org/wp-content/uploads/2015/03/Booklet-EUSPR-Ljubljana-web.pdf>. (posjećeno 1. listopada 2016.)
19. Mreža javne zdravstvene službe (Narodne novine, broj 98/09, 14/10, 81/10, 64/11, 103/11, 110/11, 141/11 i 61/12)
 20. Nacionalna strategija suzbijanje zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj (Narodne novine, broj 122/12).
 21. Nacionalni Akcijski plan suzbijanja zlouporabe droga za razdoblje od 2012. do 2014. godine. Zagreb. Vlada Republike Hrvatske. Dostupno na www.drogeioivisnosti.gov.hr (posjećeno, 30. lipnja 2016.)
 22. Nacionalni Akcijski plan suzbijanja zlouporabe droga za razdoblje od 2015. do 2017. godine. Zagreb. Vlada Republike Hrvatske. Dostupno na www.drogeioivisnosti.gov.hr (posjećeno 30. lipnja 2016.)
 23. Nacionalni program prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu te djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi za razdoblje od 2015. do 2017., usvojen 17. rujna 2015. na 253. sjednici Vlade Republike Hrvatske.
 24. Pavić Šimetin, I., Mayer, D., Musić Milanović, S., Pejnović Franelić, I., Jovičić, D., (2016). Istraživanje o zdravstvenom ponašanju učenika – Osnovni pokazatelji zdravlja i dobrobiti učenika i učenica u Hrvatskoj 2013./2014., Zagreb, Hrvatski zavod za javno
 25. Popis droga, psihotropnih tvari i biljaka iz kojih se može dobiti droga te tvari koje se mogu uporabiti za izradu droga (Narodne novine, broj 10/16)
 26. Pravilnik o mjerilima za razvrstavanje lijekova te o propisivanju i izdavanju lijekova na recept (Narodne novine, broj 86/13, 90/13, 102/14, 107/15) Zakon o sudovima za mladež (Narodne novine, broj 84/11, 143/12, 148/13 i 56/15)
 27. Prekršajni zakon (Narodne novine, broj 107/07, 39/13, 157/13, 110/15)
 28. Roviš, D., Bašić, J., Mataija Redžović, A. (2016). Prevencijski kapaciteti i primjeri dobre prakse u Primorsko-goranskoj županiji i Republici Hrvatskoj. U Izazovi izgradnje cjelovitog pristupa prevenciji ovisnosti te liječenju, resocijalizaciji i socijalnoj reintegraciji ovisnika u Republici Hrvatskoj - Analiza stanja i potreba te iskustava Primorsko-goranske županije, D. Roviš (Ur.), str. 85-103. Rijeka: Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci i Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije.
 29. Smjernice za psihosocijalni tretman ovisnosti o drogama u zdravstvenom, socijalnom i zatvorskom sustavu u Republici Hrvatskoj. Zagreb. Ured za suzbijanje zlouporabe droga. Dostupno na www.drogeioivisnosti.gov.hr (posjećeno 30. lipnja 2016.)
 30. Uredba o kriterijima za utvrđivanje korisnika i načinu raspodjele dijela prihoda od igara na sreću za 2015. (Narodne novine, broj 17/15)
 31. Uredba o kriterijima za utvrđivanje korisnika i načinu raspodjele dijela prihoda od igara na sreću za 2016. (Narodne novine, broj 38/16)
 32. Zakon o kaznenom postupku (Narodne novine, broj 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14)
 33. Zakon o probaciji (Narodne novine, broj 143/12)
 34. Zakon o suzbijanju zlouporabe droga (Narodne novine, broj 107/01, 87/02, 163/03, 141/04, 40/07, 149/09, 84/11 i 80/13)
 35. Županijska Izvešća o provedbi Nacionalne strategije i Akcijskog plana suzbijanja zlouporabe droga za 2015. godinu

13. Statistički bilten

1. Politika suzbijanja zlouporabe droga

Tablica 1.1 Specificirani javni rashodi u državnom proračunu i županijskim proračunima i financijskim planovima javnih tijela i organizacija civilnog društva u području suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj, po skupinama aktivnosti za 2015. godinu, u kunama

2015.					
	Prevenција ovisnosti	Tretman	Socijalna reintegracija	Programi smanjenja šteta	Kazneno- represivni sustav
Središnja država	9.034.820,47	17.389.054,1 4	3.525.649,00	6.609.220,00	4.516.000,00
Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje	20.425.827,0 0	47.931.734,0 2	0.00	0.00	0.00
Županije	5.851.875,71	2.037.750,56	314.628,18	363.610,38	80.107,43
Organizacije civilnog	508.813,68	489.742,44	121.488,68	20.740,51	0.00
UKUPNO	35.821.336,8 6	67.848.281,1 6	3.961.765,86	6.993.570,89	4.596.107,43

Izvor: Ured za suzbijanje zlouporabe droga

Tablica 1.2 Procjena nespecificiranih javnih rashoda po javnim funkcijama, (2013. - 2015.), u kunama

Javna funkcija	2013.	2014.	2015.
03 Javni red i sigurnost	557.963.226,33	616.681.150,07	621.701.429,39
07 Zdravstvo	40.977.284,46	42.954.974,65	53.272.641,57
09 Obrazovanje	3.483.290,51	3.555.224,90	4.768.926,96
10 Socijalna zaštita	645.846,33	530.253,66	648.746,23
UKUPNO	528.400.216,70	663.721.603,28	680.391.744,15

Izvor: Ured za suzbijanje zlouporabe droga

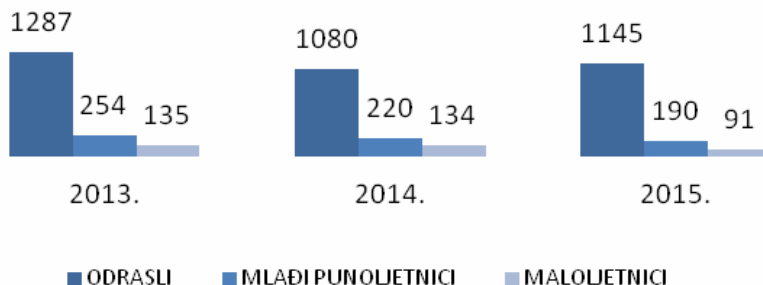
Tablica 1.3 Procjena ukupnih javnih rashoda po javnim funkcijama, (2013. - 2015.), u kunama

Javna funkcija	2013.	2014.	2015.
01 Opće javne usluge	521.118,50	480.324,12	407.739,74
02 Obrana	0	10.000,00	0
03 Javni red i sigurnost	558.088.226,33	626.785.150,07	626.234.429,39
07 Zdravstvo	138.057.772,90	137.918.653,16	148.253.294,20
09 Obrazovanje	6.297.637,23	4.504.185,62	6.365.468,10
10 Socijalna zaštita	17.939.144,14	14.927.057,97	16.506.709,91
UKUPNO	720.903.899,11	784.625.370,94	797.767.641,34

Izvor: Ured za suzbijanje zlouporabe droga

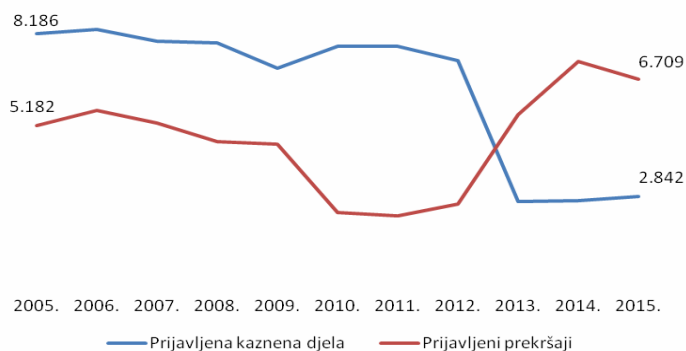
2. Zakonodavstvo i kriminalitet droga

Grafički prikaz 2. 1. Kretanje broja prijavljenih za počinjena kaznena djela vezana uz zlouporabu droga, (2013. - 2015.)



Izvor: Državno odvjetništvo Republike Hrvatske

Grafički prikaz 2. 2. Prijavljena kaznena djela i prekršaji, (2005. - 2015.)



Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova

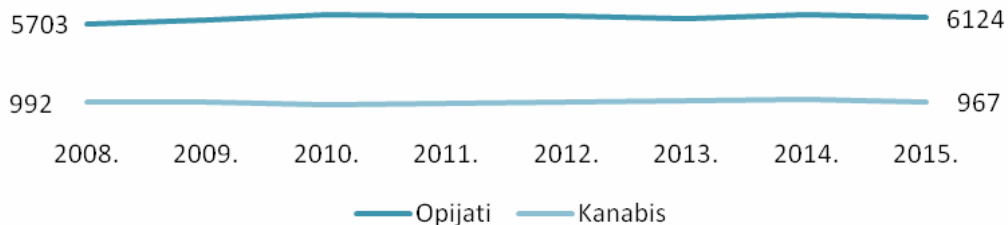
Tablica 2.1 Pregled uništenih količina zaplijenjene droge u 2015. godini

Naziv tvari	Ukupna masa tvari
Smola kanabis (kg)	12,6
Biljni kanabis (kg)	408,96
Stabljika kanabisa (komadi)	5.687
Heroin (kg)	145,24
Kokain (kg)	11,83
Amfetamini (kg)	14,58
Ecstasy (kg)	7,29
LSD (doze)	974
Metadon (tablete)	1.500

Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova

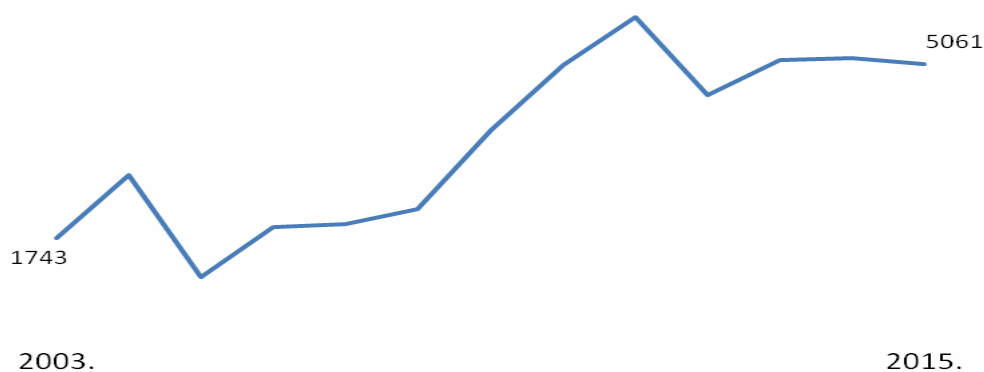
7. Tretman ovisnosti o drogama

Grafički prikaz 7.1 Ukupan broj ovisnika u tretmanu prema vrsti primarne droge, (2008. – 2015.)



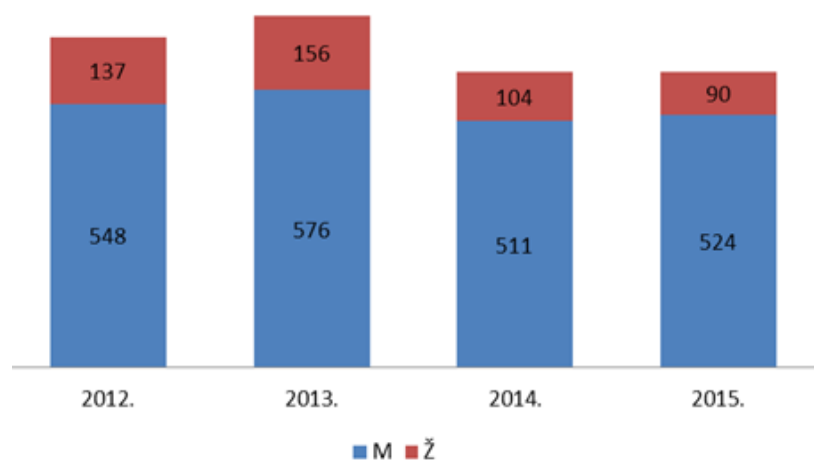
Izvor: Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Grafički prikaz 7.2 Opijatski ovisnici koji su na supstitucijskoj terapiji, (2003-2015.)



Izvor: Hrvatski zavod za javno zdravstvo

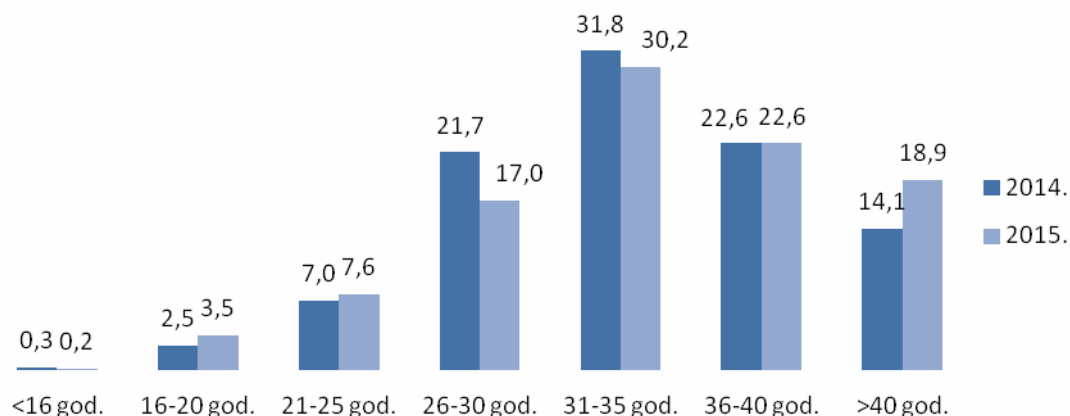
Grafički prikaz 7.3 Udio ovisnika u terapijskim zajednicama prema spolu, 2012.-2015.



Izvor; Ured za suzbijanje zlouporabe droga

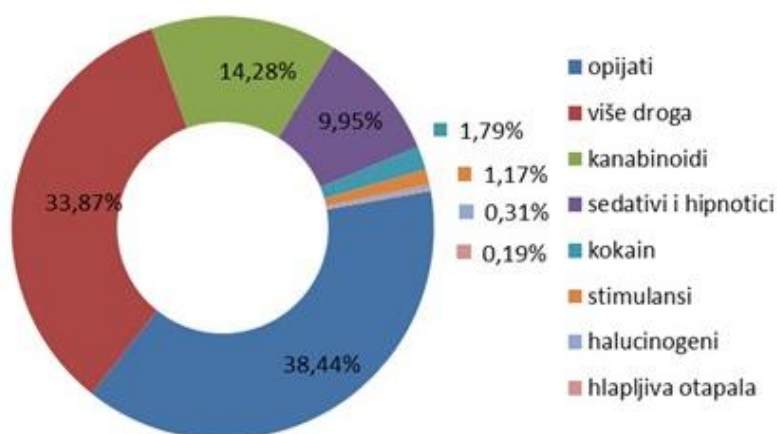
8. Zatvorski sustav i probacija

Grafički prikaz 8.1 Prikaz zatvorenika ovisnika o drogama prema dobi, 2014.-2015.



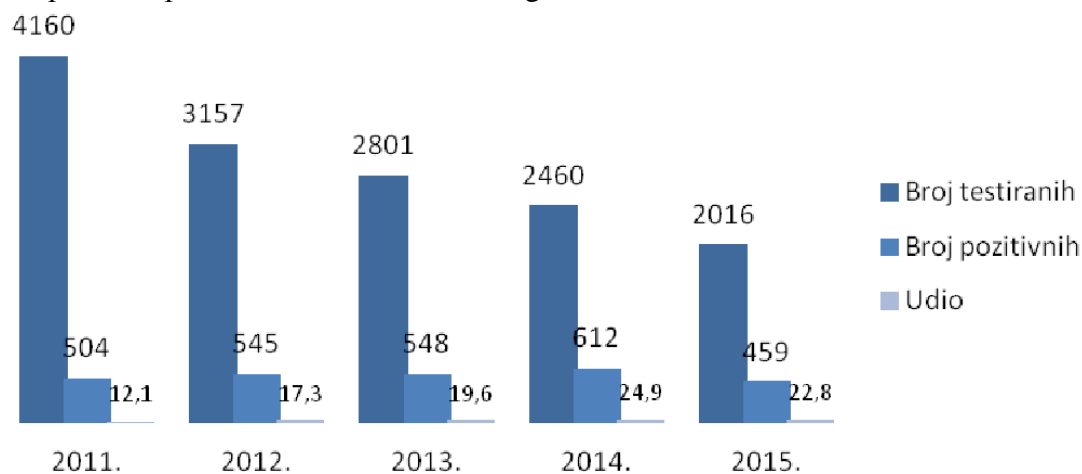
Izvor: Ministarstvo pravosuđa

Grafički prikaz 8.2 Zatvorenici - ovisnici prema vrstama droge

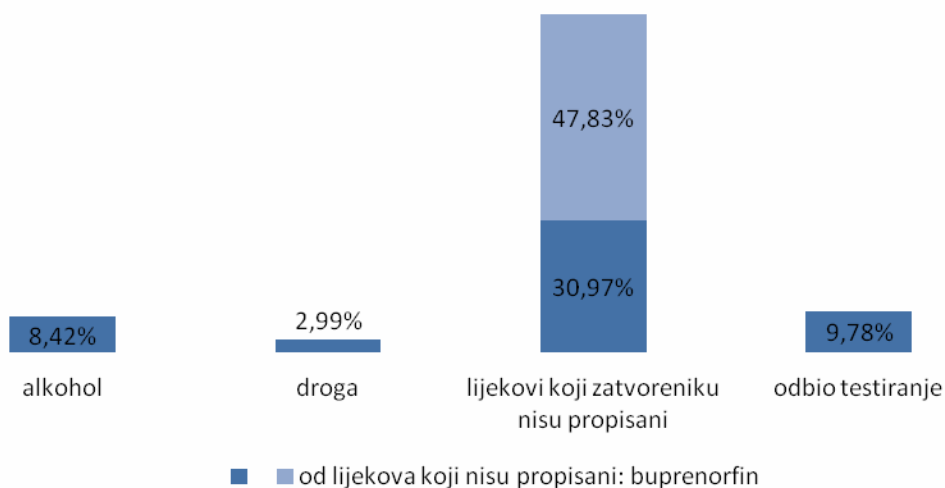


Izvor: Ministarstvo pravosuđa

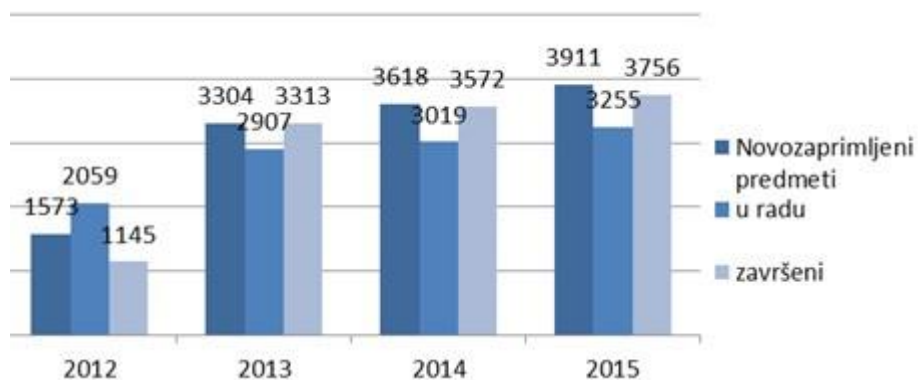
Grafički prikaz 8.3 Ukupan broj obavljenih testiranja zatvorenika na prisutnost droga i drugih nedopuštenih psihoaktivnih sredstava u organizmu, 2011.-2015.



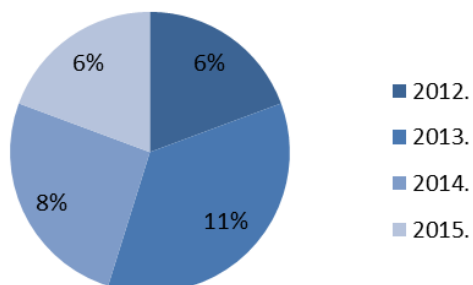
Izvor: Ministarstvo pravosuđa

Grafički prikaz 8.4 Vrste stegovnih prijestupa u 2015. godini

Izvor: Ministarstvo pravosuđa

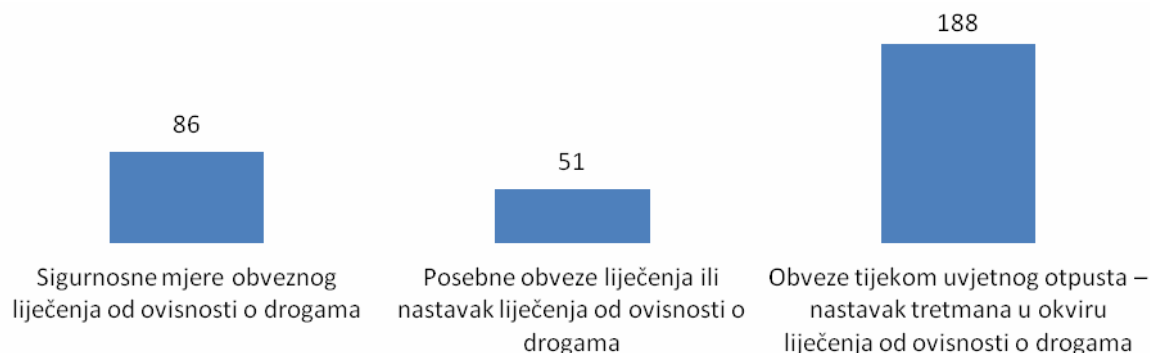
Grafički prikaz 8.5 Broj stegovnih prijestupa u 2015. godini

Izvor: Ministarstvo pravosuđa

Grafički prikaz 8.6 Udio ovisnika o drogama uključeni u probaciju, 2012.-2015.

Izvor: Ministarstvo pravosuđa

Grafički prikaz 8.7 Broj ovisnika uključenih u sigurnosne mjere/posebne obveze/nastavak tretmana tijekom uvjetnog otpusta, u 2015. godini



Izvor: Ministarstvo pravosuđa

9. Tržište droga

Tablica 9.1 Kaznena djela zlouporabe droga, (2014. - 2015.)

Kaznena djela	Prijavljena			Razriješena			2015. % od ukupno prijavljenih
	Broj djela		+ - %	Broj djela		+ - %	
	2014.	2015.		2014.	2015.		
Neovlaštena proizvodnja i promet droga	2017	2284	+13,2	2012	2277	+ 13,2	79,4
Omogućavanje trošenja droga	690	558	-19,1	690	558	-19,1	19,4
Neovlaštena proizvodnja i promet tvari zabranjenih u sportu	22	36	+63,6	22	35	+59,1	1,3
UKUPNO	2729	2878	+5,5	2724	2870	+5,4	100,0

Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova

Tablica 9.2 Količina zaplijenjene droge, (2014.-2015.)

Vrsta droga	Količina zaplijenjene droge		+ - %
	2014.	2015.	
Heroin (g)	45.651,74	157.590,30	+245,2
Hašiš (g)	2.381,64	16.138,79	+577,6
Marihuana (g)	2.001.713,58	485.643,06	-75,7
Kokain (g)	6.224,48	15.798,22	+153,8
Amfetamin (g)	25.496,97	30.914,20	+21,2
Metadon (g)	531,00	1.500,00	+182,5
Ekstazi (g)	6.354,96	11.208,84	+76,4
LSD (doza)	2.051,00	2.843,00	+38,6

Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova

10. Najbolje prakse

Tablica 10.1 Broj liječenih ovisnika o drogama uključenih u aktivnosti profesionalnog usmjeravanja i procijene radne sposobnosti Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje, uključenih u obrazovne programe i osoba koje su ostvarile zaposlenje posredovanjem Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje od 2007. do 2015. godine.

GODINA	Broj liječenih ovisnika za koje je obavljeno profesionalno usmjeravanje (informiranje) i psihološko – medicinska obrada	Broj liječenih ovisnika uključenih u obrazovne programe	Broj ukupno zaposlenih liječenih ovisnika (uključivši i zapošljavanje u javnim radovima)
2007.	35	5	11
2008.	53	13	16
2009.	92	43	14
2010.	51	34	18
2011.	126	57	21
2012.	94	16	88
2013.	141	23	176
2014.	61	37	102
2015.	143	40	120
UKUPNO	796	268	566

Izvor: centri za socijalnu skrb

11. Županije

Tablica 11.1 Broj ovisnika i konzumenta droga koji su tijekom 2014. i 2015. godine bili u tretmanu centara za socijalnu skrb po pojedinim županijama

Županija	2014.	2015.
Bjelovarsko-bilogorska	6	13
Brodsko-posavska	24	149
Dubrovačko-neretvanska	20	8
Istarska	13	59
Ličko-senjska	3	3
Karlovačka	11	8
Koprivničko-križevačka	28	20
Krapinsko-zagorska	21	13
Međimurska	10	11
Osječko-baranjska	80	67
Požeško-slavonska	5	0
Primorsko-goranska	44	45
Sisačko-moslavačka	26	31
Splitsko-dalmatinska	58	33
Šibensko-kninska	26	27
Varaždinska	4	37
Virovitičko-podravska	7	1
Vukovarsko-srijemska	6	15
Zadarska	24	1
Zagrebačka	77	58
Grad Zagreb	117	137

Izvor: centri za socijalnu skrb

Tablica 11.2 Broj opijatskih ovisnika koji su tijekom 2014. i 2015. godine zatražili pomoć ili bili u tretmanu centara za socijalnu skrb po pojedinim županijama

Županija	2014.	2015.
Bjelovarsko-bilogorska	5	0
Brodsko-posavska	7	14
Dubrovačko-neretvanska	19	24
Istarska	42	62
Ličko-senjska	4	3
Karlovačka	4	8
Koprivničko-križevačka	7	8
Krapinsko-zagorska	0	2
Međimurska	10	12
Osječko-baranjska	40	30
Požeško-slavonska	3	0
Primorsko-goranska	14	61
Sisačko-moslavačka	2	1
Splitsko-dalmatinska	79	1
Šibensko-kninska	9	12
Varaždinska	29	36
Virovitičko-podravska	0	1
Vukovarsko-srijemska	28	14
Zadarska	74	23
Zagrebačka	30	41
Grad Zagreb	435	432

Izvor: centri za socijalnu skrb

Tablica 11.3 Broj osoba uključenih u Projekt resocijalizacije na temelju preporuke centara za socijalnu skrb i broj osoba čiji program resocijalizacije centri za socijalnu skrb prati nakon izlaska iz terapijske zajednice i zatvorskog sustava, (2014. – 2015.)

ŽUPANIJE	Broj osoba uključenih u Projekt resocijalizacije na temelju preporuke centara za socijalnu skrb		Broj osoba čiji program resocijalizacije centar za socijalnu skrb prati nakon izlaska iz terapijske zajednice i zatvorskog sustava	
	2014.	2015.	2014.	2015.
Bjelovarsko-bilogorska	1	0	0	0
Brodsko-posavska	0	4	0	4
Dubrovačko-neretvanska	1	1	1	4
Grad Zagreb	5	1	2	0
Istarska	2	2	1	0
Karlovačka	4	0	0	0
Koprivničko-križevačka	0	0	0	0
Krapinsko-zagorska	0	0	0	0
Ličko-senjska	0	0	0	0
Međimurska	2	3	0	0
Osječko-baranjska	1	0	8	11
Požeško-slavonska	1	0	0	0
Primorsko-goranska	7	0	0	0
Sisačko-moslavačka	1	2	1	2
Splitsko-dalmatinska	5	3	2	0
Šibensko-kninska	1	0	3	1
Varaždinska	0	1	0	0
Virovitičko-podravska	0	0	1	0
Vukovarsko-srijemska	2	0	2	0
Zadarska	3	2	21	0
Zagrebačka	3	5	3	5
UKUPNO	39	24	45	27

Izvor: centri za socijalnu skrb

14. DODATAK A:

Izvješće o provedbi Nacionalnog programa prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu, te djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi za 2015. godinu

Uvod

17. rujna 2015. godine na 253. sjednici Vlade Republike Hrvatske usvojen je Nacionalni program prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu, te djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi za razdoblje od 2015. do 2017. godine, koji je izrađen i donesen na prijedlog Ureda, u cilju ujednačavanja i izgradnje preventivnog sustava na nacionalnoj razini, kako bi se osigurala dosljedna i kontinuirana provedba preventivnih programa koji trebaju biti jednako dostupni svojoj djeci i mladima.

Sadržaj Nacionalnog programa čine:

- program prevencije ovisnosti za djecu predškolske dobi
- program za djecu školske dobi
- program prevencije ovisnosti za studente visokih učilišta
- programi za djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi
- evaluacijski kriteriji za preventivne programe
- standardi prevencije ovisnosti kojima je cilj unaprjeđenje preventivne strategije svih oblika ovisnosti s posebnim naglaskom na prevenciju ovisnosti o drogama, alkoholu, cigaretama, klađenju, internetu, video igricama i svih drugih oblika rizičnog ponašanja djece i mladih.

U Nacionalnom programu precizno se definiraju zaduženja pojedinih ministarstava, državnih tijela³ i ustanova na nacionalnoj i lokalnoj razini u provedbi mjera i aktivnosti potprograma prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu, za djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi i evaluacije tih programa, te daju smjernice za daljnji razvoj preventivne strategije u Republici Hrvatskoj.

S ciljem dosljednog i kontinuiranog provođenja programa prevencije ovisnosti u svim osnovnim i srednjim školama te za djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi:

- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta imenovalo je županijske koordinate školskih preventivnih programa i županijske voditelje programa prevencije ovisnosti za osnovne i srednje škole koji su zaduženi za provođenje programa prevencije ovisnosti u osnovnim i srednjim školama
- Ministarstvo socijalne politike i mladih županijske koordinate programa prevencije ovisnosti za djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi.

Koordinacija provedbe Nacionalnog programa provodi se tako što na kraju školske godine županijski koordinator podnosi Izvješće o provedbi programa prevencije ovisnosti u osnovnim i srednjim školama na razini županije županijskom uredu mjerodavnom za obrazovanje, Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta i Agenciji za odgoj i obrazovanje.

Županijski koordinator izrađuje Izvješće o provedbi programa prevencije za djecu i mlade u

³ U tekstu se koriste nazivi tijela državne uprave koji su bili važeći 2015., sukladno Zakonu o ustrojstvu i djelokrugu ministarstava i drugih središnjih tijela državne uprave (Narodne novine, broj 150/11, 22/12, 39/13, 125/13 i 148/13)

sustavu socijalne skrbi koje dostavlja županijskom Povjerenstvu za suzbijanje zlouporabe droga i Ministarstvu socijalne politike i mladih. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta obvezno je do kraja tekuće školske godine dostaviti Uredu godišnje Izvješće o provedbi mjera iz Nacionalnog programa, a Ministarstvo socijalne politike i mladih – Izvješće o provedbi mjera iz Nacionalnog programa za djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi najkasnije do kraja tekuće školske godine.

Ured je zadužen za koordinaciju provedbe Nacionalnog programa i izradu zajedničkog Izvješća o provedbi Nacionalnog programa prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu te djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi, koje jednom na godinu dostavlja Vladi Republike Hrvatske. Slijedom navedenog, u nastavku daje se pregled aktivnosti koje su resorna tijela, određena kao nositelji mjera, provela tijekom 2015. godine.

Program prevencije ovisnosti za djecu predškolske dobi

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta i Agencija za odgoj i obrazovanje

- **MJERA 1.** Provoditi programe prevencije ovisnosti u predškolskim odgojno-obrazovnim ustanovama u svrhu zaštite zdravlja djece predškolske dobi.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta izvijestilo je kako su tijekom 2015. godine provedene edukacije za odgojitelje/ice, stručne suradnike/ice i ostale djelatnike predškolskih ustanova u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje (u daljnjem tekstu: AZOO-e), te drugih relevantnih institucija i udruga. Realizirane su edukacije za odgajatelje i stručne timove gdje se kroz izlaganja i radionice radilo na rješavanju aktualnih situacija u skupinama, pronalaženje adekvatnih odgojnih postupaka, psiholoških i defektoloških metoda rada s djecom i obiteljima. Izlaganja i radionice za odgajatelja i stručne suradnike na konferencijama, državnim i drugim redovitim stručnim skupovima održane su u organizaciji AZOO-e. Teme (programi) stručnih skupova objavljuju se na mrežnim stranicama AZOO-a pa se svi zainteresirani odgojitelji/stručni suradnici mogu prijaviti na željenu edukaciju. Tijekom 2015. godine Agencija za odgoj i obrazovanje je osmislila interaktivna predavanja i radionice za odgajatelje i roditelje vezane uz prevenciju ovisnosti u predškolskim odgojno - obrazovnim ustanovama u svrhu zaštite zdravlja djece predškolske dobi pa su tako održane sljedeće edukacije:

- Prevencija problema u ponašanju – edukacija za provođenje preventivnog programa Razvoj pozitivne slike o sebi na satima razrednog odjela
- Analiza potreba i mogućnosti rane socijalnopedagoške intervencije
- Učinkoviti preventivni programi
- Socijalnopedagoški mozaik
- Socijalnopedagoški programi- prezentacija programa koje provode.
- Nove ovisnosti - suvremene spoznaje - interaktivna predavanja te rad u manjim grupama (radionice).

U 2015. godini u području predškolskog odgoja i obrazovanje od strane Agencije za odgoj i obrazovanje organizirani su stručni skupovi za ravnatelje, stručne suradnike i druge odgojno-obrazovne radnike:

- Agresivnost osoba ženskog spola, (Koprivnica, 30.1.2015. godine , 88 sudionika)
- Seminar za rani razvoj i poticajno roditeljstvo; seminar podrške roditeljima u zajednici Rastimo zajedno, (Zagreb, 11., 12. i 13. veljače 2015. godine , 26 sudionika, Zagreb, 1. lipnja 2015. godine , 42 sudionika)
- Rana intervencija, (Zagreb, 12. svibnja 2015. godine , 35 sudionika).

O provedbi programa prevencije ovisnosti u predškolskim odgojno - obrazovnim ustanovama u svrhu zaštite zdravlja djece predškolske dobi tijekom 2015. godine izvijestili su Grad Zagreb, te županije Karlovačka, Krapinsko-zagorska županija i Virovitičko-podravaska županija. Temelj svakog rada u predškolskim ustanovama Grada Zagreba jesu upravo razvojni programi u osnovi kojih se nalaze izvorišta onih primarnih preventivnih aktivnosti koje, od samog početka, djetetov razvoj usmjeravaju ka odrastanju u zdravu osobu. Predškolski program prevencije sredstava ovisnosti u dječjim vrtićima zamišljen je kao sveobuhvatni razvojno primjereni program usmjeren na poticanje cjelovitog razvoja djece u svim razvojnim područjima, na smanjenje rizičnih čimbenika i osnaživanje zaštitnih čimbenika u djetetu i njegovom neposrednom socijalnom okruženju (u obitelji i vrtiću). Program prevencije ovisnosti ima obilježja integrativnog programa što znači uzajamnu integraciju programskih aktivnosti iz prevencije ovisničkih ponašanja u aktivnosti i sadržaje redovitog odgojno obrazovnog programa. Program se temelji na psihološko pedagoškim spoznajama kao što su: humanistički pristup odgoju i obrazovanju, kreiranje okruženja u kojem se poštuju prava djeteta i u kojem “živi” odgoj za ljudska prava, podrška djetetu u zadovoljavanju temeljnih potreba, osobito za sigurnošću, za povezanošću i pripadanjem, za kompetentnošću, za autonomijom, za komunikacijom i izražavanjem, cjeloviti i razvojni pristup djetetu, podrška aktivnom, suradničkom i situacijskom učenju djeteta, ostvarivanje kvalitete socijalnog okruženja koje uključuje uzajamno prilagođavanje svih sudionika procesa, odnos ravnopravnog dostojanstva, uvažavanje i podržavanje proaktivnosti i aktivne uloge djeteta, jasne odgovornosti, preuzimanje odgovornosti, jezik “čiste” komunikacije. U provedbi preventivnih programskih aktivnosti s djecom kombiniraju se različiti oblici rada kao npr. situacijsko djelovanje i učenje, provođenje simboličkih i stvaralačkih aktivnosti, provođenje različitih igara, metoda i kreativnih tehnika, provođenje ciljanih razgovora, zajedničko donošenje pravila odgojne skupine, uključivanje u humanitarne i društveno angažirane akcije.

Tijekom 2015. godine u predškolskim ustanovama Grada Zagreba provedene su razne edukacije od kojih se izdvajaju: Sigurno i vješto u prometu – (u organizaciji Hrvatskog autokluba i Gradskog ureda za obrazovanje, kulturu i sport), Stručna predavanja Obilježja komunikacijskog i jezičnog razvoja djece rane dobi, Rani razvoj i senzorna integracija, Komunikacija, jezik, interakcija: uloga i značaj rane intervencije, Probir i rana detekcija poremećaja kod djece u predškolskim ustanovama, za odgojiteljsko vijeće: Elementi ART terapije u radu s djecom predškolske dobi, te Epilepsija.

U Krapinsko-zagorskoj županiji svaka predškolska ustanova osmišljava i provodi preventivne aktivnosti sukladno svojim potrebama, koje su dio godišnjeg plana i kurikulumu ustanove. Manji broj dječjih vrtića donosi godišnje planove aktivnosti, dok se u većini dječjih vrtića aktivnosti osmišljavaju suradnjom stručnih suradnika i odgajatelja u trenutku kada se ukaže određena potreba. U pojedinim predškolskim ustanovama na području ove županije tijekom 2015. godine proveden je ciklus od 11 radionica UNICEF-ovog programa za odgojitelje i roditelje „Rastimo

zajedno“ (DV Cvrkutić, DV Jaglac), kao i jednodnevni stručni skupovi djelatnika vrtića iz područja prevencije bolesti, prevencije bilo kakve vrste nasilnog ponašanja, te poticanja zdravog načina života, uz prezentacije na odgajateljskim vijećima te komunikacijske radionice (DV Zipkica).

U predškolskim odgojno-obrazovnim ustanovama, na području Grada Zagreba u provedbi projekta „Mali sajam zdravlja – kvart za vrtić/vrtić za kvart“ ostvarena je suradnja vrtića i lokalne zajednice (Hrvatskog društva za javno zdravstvo Hrvatskog liječničkog zbora, Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“ Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zdravstveno Veleučilište, Centar za rehabilitaciju Edukacijsko rehabilitacijskog fakulteta. Vrlo dobra suradnja s lokalnom zajednicom ostvarena je i na području Krapinsko-zagorske županije s podružnicom Obiteljskog centra, Policijskom upravom, Službom za zaštitu mentalnog zdravlja i prevenciju Zavoda za javno zdravstvo Krapinsko-zagorske županije, patronažnom službom Doma zdravlja Krapinsko-zagorske županije, kao i jedinicama lokalne samouprave i Županijom. Vrtići Virovitičko-podravske županije su aktivno uključeni u Nacionalnu kampanju borbe protiv ovisnosti o drogama, a u suradnji sa Županijskim povjerenstvom Virovitičko-podravske županije provode se sve planirane aktivnosti. Na kraju školske godine radi se evaluacija kako bi uvidjeli što moraju poboljšati u svom radu. U Brodsko-posavskoj županiji ostvarena je suradnja predškolskih ustanova s ustanovama i organizacijama civilnog društva na razini lokalne zajednice, s Koordinacijskim tijelom za prevenciju ovisnosti Grada Nova Gradiška i Koordinacijskim odborom za provedbu akcije „Grad-prijatelj djece“.

U Gradu Zagrebu tijekom pedagoške godine nastavljena je suradnja s raznim čimbenicima lokalne i šire zajednice u području opće zdravstvene prevencije i informiranja, te osnovnim školama u okolici u vezi kvalitetne potpore polasku u školu djece s posebnim potrebama kao i:

- Rad na osvješćivanju i razumijevanju problema
- Rad na identifikaciji rizičnih i ugrožavajućih situacija
- Rad na integraciji preventivnih aktivnosti u odgojnu praksu
- Rad na usvajanju tehnika nošenja sa profesionalnim stresom svih djelatnika.

U brojnim županijama predškolske ustanove ostvaruje se suradnja sa zdravstvenim ustanovama pri čemu su organizirani posjeti liječniku dentalne medicine, kao i suradnja s Policijskom postajom koji se ostvaruju dolaskom policijskih službenika u skupinu s ciljem provedbe projekta Sigurnost u prometu. Vezano uz izvođenje projekata/programa organizacija civilnog društva i ostalih institucija u predškolskim odgojno-obrazovnim ustanovama, Agencija za odgoj i obrazovanje redovito izrađuje stručna mišljenja o projektima/programima na traženje Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta svake godine objavljuje javni natječaj za sufinanciranje projekata, a sredstva se osiguravaju u Državnome proračunu i iz dijela prihoda od igara na sreću koji se svake godine utvrđuje Uredbom o kriterijima za utvrđivanje korisnika i načinu raspodjele dijela prihoda od igara na sreću. Svi prijavljeni projekti prolaze nekoliko razina ocjenjivanja od pregleda dostavljene dokumentacije i uvida u ispunjavanje formalnih uvjeta natječaja, do procjene stručnih radnih skupina i Povjerenstva za provedbu natječaja, koje sastavlja konačan prijedlog o sufinanciranju te odluke o tome koji će se projekti sufinancirati u idućoj školskoj godini koju donosi čelnik Ministarstva. Odlukom se određuju udruge, njihovi projekti i iznosi potpora, a na temelju toga se s udrugama potpisuju ugovori. Osim organizacija civilnog društva čiji su projekti financirani

putem javnog natječaja, organizacije civilnog društva mogu zatražiti stručno mišljenje Agencije za odgoj i obrazovanje, odnosno Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta bez čije suglasnosti ne mogu provoditi projekte u odgojno-obrazovnim ustanovama. Krapinsko-zagorska županija izvijestila je da Općina Veliko Trgovišće i Krapinsko-zagorska županija financiraju ili sufinanciraju preventivne programe organizacija civilnog društva (Društvo Naša djeca, sportske udruge i sl.). Karlovačka županija financirala je jedan program u gradu Karlovcu, Ozlju, Ogulinu i Dugoj Resi.

- **MJERA 2.** Sukladno godišnjem planu i programu rada dječjih vrtića i Programu zdravstvene zaštite djece, higijene i pravilne prehrane djece u dječjim vrtićima preporučiti provedbu programa prevencije ovisnosti.

Suradnja predškolskih ustanova s ostalim institucijama lokalne zajednice odvija se sukladno Godišnjem planu rada ustanova. Tijekom 2015. godine sve predškolske odgojno-obrazovne ustanove od strane Agencije za odgoj i obrazovanje poticane su na:

- intenziviranje suradnje s policijskom postajom, Centrima za socijalnu skrb i Poliklinikom za zaštitu djece Grada Zagreba vezano uz rješavanje konkretnih situacija i teškoća u ustanovi
- sustavno praćenje rada Sekcije za psihologe u socijalnoj skrbi, Ministarstva socijalne politike i mladih, Gradskog ureda za obrazovanje, kulturu i sport, Centara za socijalnu skrb, Poliklinika i Domova zdravlja, Klinike za dječje bolesti itd.
- praćenje predavanja o socijalnim i biološkim faktorima odgovornim za ovisnička ponašanja; fiziološkim aspektima ovisnosti; promicanju zdravih stilova života; poticanju dječje kreativnosti; prevenciji ovisnosti; intervencijskim tehnikama prevencije ovisnosti itd.
- planiranje suradnje s Hrvatskim društvom za dječju i adolescentnu psihijatriju i psihoterapiju; udrugama za pomoć, prevenciju i tretman djece
- upućivanje roditelja na nadležne institucije koje im mogu pružiti pomoć u pojedinim situacijama.

Edukacije za odgojitelje, stručne suradnike i ostale djelatnike provodi Agencija za odgoj i obrazovanje te druge relevantne institucije i udruge, koja je osmislila interaktivna predavanja i radionice za odgajatelje i roditelje vezane uz zaštitu zdravlja te Promicanje zdravih stilova života i prevencije ovisnosti. Osmišljeni su i provedeni programi/aktivnosti na temu zaštite zdravlja i promicanja zdravih stilova življenja, koji se provode u okviru Godišnjeg programa ustanove i pojedinačnih programa odgojnih skupina. Agencija za odgoj i obrazovanje osmislila je interaktivna predavanja i radionice za odgajatelje i roditelje vezane uz zaštitu zdravlja, primjerice:

- prevenciju infektivnih i respiratornih bolesti
- prevenciju govorno-jezičnih teškoća te rano poticanje govorno-jezične komunikacije
- promicanje prava i odgovornosti
- uvažavanje potreba i različitih stilova života djece rane i predškolske dobi
- promicanje zdravih stilova života i prevencije ovisnosti tijekom roditeljskih sastanaka u odgojnim skupinama i na završnim druženjima i svečanostima
- na roditeljskim sastancima za roditelje djece školskih obveznika
- na roditeljskim sastancima za roditelje novopriljene djece.

Tijekom izvještajnog razdoblja provedena su savjetovanja skupine roditelja vezano uz aktualne događaje u odgojnim skupinama, te su održavani redovni timski sastanci odgajatelja i stručnih suradnika na kojima se analizira recentna literatura i raspravlja o mogućnostima i načinima primjene novih znanja, stečenih različitim oblicima stručnog usavršavanja vezanih uz promicanje zdravih stilova života.

Vježbe učenja socijalnih vještina za odabir nerizičnog ponašanja i prihvaćanja zdravih stilova života primjereno djeci predškolske dobi integrirana su u redoviti rad s djecom u okviru godišnjeg programa rada ustanove te pojedinačnih programa odgojnih skupina. Stručni suradnici psiholozi i pedagozi provode savjetovanja roditelja u području odgoja djece (odgojni postupci, određivanje granica i pravila ponašanja, pozitivno potkrepljivanje prihvatljivog ponašanja, i podrške djeci), te stavljaju naglasak na važnost obitelji kao primarnog odgojitelja, kako bi se aktivno uključili u prevenciju rizičnog ponašanja djece, u kasnijoj dobi. Također, neki vrtići izradili su i letke i plakate kako bi još više informirali roditelje o pravima djece, sigurnosti i zaštiti djece.

Vezano uz programe za rizične skupine djece, dječji vrtići imaju djelomično osmišljene i razrađene posebne individualne (zaštitne) programe, te u ovom području rade stručni suradnici (pedagozi, defektolozi i psiholozi), ravnatelji, odgajatelji u timskom pristupu, a navedeno se bilježi u Knjigu pedagoške dokumentacije. Posebni individualni planovi izrađuju se za djecu s faktorima rizika, posebnim potrebama ili teškoćama u razvoju. Tijekom prvog dijela pedagoške godine evidentirala su se djeca s posebnim potrebama, teškoćama u razvoju, rizičnim ponašanjem te djeca koja su dobila odgodu od škole. Također su evidentirana djeca koja žive u nepovoljnom socijalnom i obiteljskom okruženju.

Tematske radionice, igre, grupni i individualni rada kojim se potiče i razvija kreativnost djece predškolske dobi dio su planova i programa rada vrtića te svi vrtići provode navedene aktivnosti. Preventivni programi sadrže radionice koje razvijaju kreativnost ali većina redovnog rada u vrtićima ima taj cilj. Tako se poticanje kreativnosti djece odvija sustavno i svakodnevno kroz dnevno, tjedno i periodično planirani odgojno obrazovni rad.

Prema županijskim izvješćima, u Brodsko-posavskoj županiji tematske radionice integrirane su u programe predškolske prevencije, a u Karlovačkoj županiji se održavaju u predškolskim ustanovama kao i na lokalnoj razini. U Gradu Zagrebu održane su radionice o pružanju prve pomoći za sve djelatnike vrtića, a održano je i niz aktivnosti u sklopu promicanja alternativnih oblika mobilnosti u sklopu Europskog dana mobilnosti te predavanje za roditelje i zaposlenike u sklopu CAP programa prevencije zlostavljanja djece. Osim toga, vrtići su uključeni u projekt Kineziološkog fakulteta kojim se proučava količina i vrsta tjelesne aktivnosti djece predškolske dobi. U sklopu projekta održana je i radionica za roditelje o važnosti tjelesne aktivnosti djece kao prevencije bolesti i rizičnih ponašanja u kasnijoj dobi. Tematska interaktivna predavanja/radionice za roditelje i djelatnike vrtića bila su: Primarna prevencija u obitelji, Pružanje potpore djetetu u njegovom odrastanju, Kako prepoznati i rješavati probleme u odgoju, Zaštita zdravlja u cilju prevencija rizičnih ponašanja, Pravo djeteta na obitelj i pravo roditelja, Pravo roditelja na potporu u kvalitetnom roditeljstvu – ciklus od 11 radionica za roditelje djece rane dobi „Rastimo zajedno“, Predavanje za roditelje „Utjecaj medija na agresivno ponašanje djece“, Radionice za odgojitelje (5 radionica „Rastimo zajedno“, Komunikacija – ja poruke...), Radionice s roditeljima „Granice u odgoju“, Radionice za odgajatelje Podrška u radu, predavanja:

Posljedice poremećaja prehrane i Najčešće dječje bolesti u dječjem vrtiću, Abeceda mentalnog zdravlja djece i mladih, Okrugli stol „Kako i kada poučavati toleranciji?“. Ured pravobraniteljice za djecu, u sklopu projekta To-to tolerancija, održao je radionice za odgajatelje i stručne suradnike (komunikacijski trening, konstruktivno rješavanje konflikata, zdravstvene radionice, kreativne radionice), radionice za roditelje (Odgojni stilovi, Odrastanje).

Za odgojiteljice i stručne suradnice organizirane su interaktivne radionice i tematska predavanja na internim stručnim aktivima usavršavanja za osnaživanje njihovih profesionalnih kompetencija za rad na razvoju pozitivnih unutarnjih potencijala djece, unapređivanju sigurnosti i zaštite djece, prevenciji ovisnosti i drugih rizičnih ponašanja djece te za unapređivanje rada s roditeljima. Odgojiteljice i stručne suradnice bile su na stručnim skupovima koji doprinose razvoju profesionalnih kompetencija za rad na prevenciji, razvoju i zaštiti djece. Na inicijalnim roditeljskim sastancima za roditelje novoupisane djece prezentiran je Program mjera za unapređenje sigurnosti i zaštite djece u vrtiću, a na grupnim roditeljskim sastancima održana su tematska predavanja i komunikacijske radionice vezane uz pojedine aspekte zdravlja, odgoja i razvoja djece. Timovi odgojiteljica i stručnih suradnica realizirale su serije interaktivnih radionica za roditelje. U okviru projekta „Kretanjem i vježbanjem do zdravlja“ organizirani su zajednički izleti i sportsko-rekreativne aktivnosti djece i roditelja, provedeni su roditeljski sastanci na temu: "Uloga roditelja vrtića i epidemiologa u prevenciji zaraznih bolesti", "Zdravi životni stilovi" , interaktivna radionica s djecom i odgojiteljicama na temu "Važnost higijene u zaštiti zdravlja, prepoznavanje simptoma nekih bolesti". Za stručne djelatnike vrtića provedene su pedagoške radionice na temu „Praćenje i planiranje razvoja djeteta putem razvojne mape“, "Uloga odgojiteljica u provedbi preventivnih mjera zdravstvene zaštite", "Načela uspješne komunikacije, komunikacijske vještine", "NTC Sustav učenja", "Strategije podrške razvoju i učenju", "Samoaktualizacija". U skupinama djece u 5. i 6. godini života dječji vrtići su intenzivno provodili aktivnosti usmjerene na poticanje osobnih, socijalnih i građanskih kompetencija djece. Kao primjer dobre prakse ističe se DV Siget, koji četvrtu godinu zaredom provodi projekt „Želim disati“ u suradnji s udrugom „Jedra“ i KBC „Jordanovac“ – cilj projekta je rana prevencija ovisnosti od pušenja kod djece predškolske dobi. Trinaest odgojiteljica DV Siget je prošlo edukaciju, a program se provodi u 3 odgojne skupine. U okviru projekta provodi se edukacija za odgojitelje za provođenje programa prevencije pušenja sa djecom predškolske dobi. Putem oglasnih ploča, kutića za roditelje i radionica za roditelje u odgojnim skupina redovito se provodi informiranje i edukacije roditelja o zdravim stilovima života.

U Krapinsko-zagorskoj županiji u suradnji s udrugama provode se predavanja i radionice za odgojitelje i roditelje s temama o zdravom načinu življenja, važnosti bavljenja sportom i sl., kao i radionice za djecu s ciljem osvješćivanja zašto je nezdravo pušiti, piti alkoholna pića i uzimati druga opasna sredstva koje se provode u suradnji s Obiteljskim centrom, zdravstvenim ustanovama i udrugama. Preventivni program zaštite djece u dječjem vrtiću, protokoli ponašanja u dječjim vrtićima te Protokol postupanja u kriznim situacijama kontinuirano se provode i primjenjuju u protekle četiri godine te se prema potrebi doraduju. Tijekom 2015. godine u Virovitičko-podravskoj županiji održane su edukacije: upoznavanje djece sa štetnostima ovisnosti i jačanje njihove odluke da ne usvoje obrasce ovisničkog ponašanja (prevencija pušenja, alkoholizma i narkomanije); poticanje zrelog i odgovornog ponašanja u svim područjima života, afirmiranje pozitivnih navika i kreativnog korištenja slobodnog vremena; radionica s roditeljima: prehrabene navike djece predškolske dobi, život bez nasilja, pripreme za polazak u prvi razred osnovne škole, sigurno i zdravo okruženje za dijete. Na području Grada Zagreba održana su brojna

predavanja. Provedena je edukacija odgojitelja vrtića u suradnji s Psihijatrijskom bolnicom za djecu i mladež, Zagreb na temu „Karakteristike normalnog socioemocionalnog razvoja predškolske djece“ i „Rani znakovi problema mentalnog zdravlja predškolske djece“ u sklopu Pilot projekta „Probir i rana detekcija psihičkih odstupanja/poremećaja kod djece u predškolskim ustanovama i adolescenata u osnovnim školama Grada Zagreba“ čiji je nositelj bolnica. Održane su razne edukacije odgojitelja vrtića od strane stručnih suradnika psihologa na temu „Emocionalna kompetentnost djece predškolske dobi“, „Modeliranje poželjnog dječjeg ponašanja“, „Komunikacija u kriznim situacijama“. Održana su predavanja za roditelje djece polaznike dječjih vrtića u cilju afirmacije pozitivnog roditeljstva, obiteljskog povezivanja i razvijanja roditeljskih vještina - roditeljska uloga zasniva se na roditeljskoj odgovornosti da zadovolji temeljne biološke, psihološke i obrazovne potrebe djeteta. Pomoći djetetu da nauči brinuti o sebi i zdravo živjeti, da nauči upravljati vlastitim emocijama i ponašanjem, da nauči pravila prihvatljivog ponašanja i stekne samodisciplinu spada među temeljne roditeljske zadaće. Provođenje individualnih razgovora (ciljanih, sveobuhvatnih, u dogovoreno vrijeme) s roditeljima djece korisnika programa u svrhu pružanja roditeljima emocionalne, informacijske i stručne podrške, osjećaj da nisu sami; informiranja o pokazateljima praćenja razvoja i ponašanja djeteta u vrtiću; senzibiliziranja za suradnju da bi zajedno mogli nešto konkretno učiniti za dijete; osvještavanja funkcionalnih oblika komunikacije s djetetom, upućivanje na načine izgrađivanja pozitivnih odnosa i poticanja razvoja, kao i na razvojno poticajna sredstava i aktivnosti; informiranja o mogućnostima njihovog sudjelovanja u životu djeteta u odgojnoj skupini. U Virovitičko-podravskoj županiji održane su radionice s roditeljima: „Prehrambene navike djece predškolske dobi“, „Život bez nasilja“, „Pripreme za polazak u prvi razred osnovne škole“, „Sigurno i zdravo okruženje za dijete“. U Brodsko-posavskoj županiji preventivni programi u predškolskoj dobi ne ograničavaju se samo na razini odgojno-obrazovne djelatnosti u predškolskim ustanovama, već se konceptualnim modelom programa prevencije ostvaruje sustavni pristup svih čimbenika odgovornih za odgojno-obrazovno djelovanje: obitelj, predškolska ustanova, uža i šira društvena zajednica, mediji, itd. Kvalitetno utemeljeni programi predškolske prevencije integrirani su i uklopljeni u svakodnevni kontekst odgojno-obrazovnog rada te obuhvaćaju cjelokupni razvoj djeteta. Preventivnim programima nastoje se pojačati zaštitni, a prevenirati rizični čimbenici. Programi su usmjereni jačanju obiteljskih veza i odnosa, razvijanju roditeljskih umijeća vježbanjem vještina roditeljske podrške djetetu, komunikacije između djeteta i roditelja, razvoju socijalnih vještina kod djece, posebno suradnje i uvažavanja drugih te preveniranju neprihvatljivih oblika ponašanja.

Programi prevencije ovisnosti za djecu školske dobi

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

- **MJERA 1.** Osigurati provođenje programa prevencije ovisnosti u osnovnim i srednjim školama i drugim odgojno-obrazovnim ustanovama.

Preventivni programi izrađuju se i provode za djecu i mlade školske dobi sukladno potrebama i uvjetima rada određene odgojno-obrazovne ustanove. Sve odgojno-obrazovne ustanove dužne su u svoje godišnje planove uvrstiti preventivne programe i aktivnosti za prevenciju svih vrsta ovisnosti (droge, alkohol, pušenje). Osim preventivnih programa osnovne i srednje škole provode program obveznoga Zdravstvenog odgoja čiji se jedan modul bavi prevencijom ovisnosti.

Preventivni programi provode se u odgojno-obrazovnim ustanovama sukladno specifičnostima, uvjetima i potrebama svake osnovne i srednje škole odnosno učeničkog doma. U osnovnim i srednjim školama teme o zaštiti zdravlja djece i mladih te usvajanju zdravih stilova života se ostvaruju na više načina, a jedan od njih je i na satovima razrednog odjela.

Metode rada i teme prilagođene su dobnim skupinama učenika. Teme su rađene u korelaciji s nastavnim sadržajima redovitih programa. Sastavni dio kurikuluma Zdravstvenog odgoja su teme o zaštiti zdravlja djece i usvajanja zdravih stilova života od 1. razreda osnovne škole do 4. razreda srednje škole. Teme o zaštiti zdravlja djece i usvajanja zdravih stilova života obavezne su kroz module: Živjeti zdravo, Prevencija nasilničkih ponašanja, Prevencija ovisnosti i Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje. Za pomoć oko kreiranja radionica, diskusija ili predavanja razrednicima su na raspolaganju stručni suradnici te vanjski suradnici poput raznih udruga ili savjetovališta te Agencije za odgoj i obrazovanje.

Odgojno-obrazovne ustanove redovito surađuju s liječnicima školske medicine, službama za zaštitu mentalnog zdravlja i prevenciju ovisnosti i drugim ustanovama te ih pozivaju na roditeljske sastanke na kojima se drže predavanja na temu štetnosti utjecaja pušenja, alkohola ili droga te drugih rizičnih ponašanja. U školama su održani roditeljski sastanci s ciljem upoznavanja roditelja sa sadržajima kurikuluma Zdravstvenog odgoja. Školski preventivni programi provode se i na roditeljskim sastancima, najmanje jedanput godišnje što podrazumijeva sveobuhvatni pristup u prevenciji ovisnosti.

Odgojno-obrazovne ustanove provode vježbe socijalnih vještina kod djece i mladih. U sva četiri modula Zdravstvenog odgoja planirane su aktivnostima kojima se razvijaju socijalne vještine kod djece i mladih. Modul prevencije ovisnosti koji je sastavni dio Zdravstvenog odgoja pripremljen je u cilju unapređivanja univerzalnog modela prevencije ovisnosti u školskom okruženju, kojim se kod djece i mladih želi pridonijeti usvajanju poželjnih društvenih stavova i ponašanja u odnosu na određene oblike rizičnog ponašanja. Razrednici, stručni suradnici i vanjski suradnici redovito provode vježbe socijalnih vještina na satovima razredne zajednice te izvannastavnim aktivnostima, kao i na satovima vjeronauka, sociologije i filozofije. Tijekom 2015. godine izrađeno je više preventivnih programa usmjerenih jačanju socijalnih vještina kod djece i mladih koji se provode u odgojno-obrazovnim ustanovama. Dio programa je evaluiran, a za neke je dogovorena evaluacija u suradnji s Edukacijsko rehabilitacijskim fakultetom Sveučilišta u

Zagrebu. Za 14 županija održani su jednodnevni stručni skupovi s temom Učinkoviti preventivni programi. Odgojno-obrazovne ustanove osim aktivnosti vezanih za provedbu mjera univerzalne prevencije u okviru preventivnih aktivnosti prate stanje i kretanje rizičnih ponašanja djece i mladih te planiraju provedbu mjera selektivne i indicirane prevencije. S tim u vezi, definiran je programski sadržaj te aktivnosti koje svaka škola mora provoditi s rizičnim skupinama djece i mladih, te su dane smjernice svim školama putem voditelja županijskih stručnih vijeća za preventivne programe.

Agencija za odgoj i obrazovanje u suradnji s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i sporta pristupila je definiranju smjernica za izradu minimalnih programskih standarda prevencije ovisnosti za djecu i mladu u odgojno - obrazovnom sustavu, te je imenovala radnu skupinu za izradu minimalnih standarda programa prevencije ovisnosti za djecu školske i predškolske dobi, čiji sastanci s ciljem izrade minimalnih standarda prevencije su održavani tijekom 2015. godine. Uz ovisnosti o duhanu, alkoholu i drogama, u dijelu škola obrađene su i novije vrste ovisnosti - o igricama i modernim tehnologijama.

Sve odgojno-obrazovne ustanove obilježavaju Međunarodni dan borbe protiv zlouporabe droga i Mjesec borbe protiv ovisnosti - literarni sastavci i promišljanja na tu temu, likovni radovi na zadanu temu - razne sportske aktivnosti, radionice, okrugli stolovi, tribine. Razrednici su na satovima razrednika obilježili Mjesec borbe protiv ovisnosti; proveli su diskusije s učenicima na temu prevencije zlouporabe droga i potaknuli učenike na osmišljavanje aktivnosti unutar škole i kvalitetno osmišljavanje slobodnog vremena; potaknuli su učenike i na uključivanje u programe, aktivnosti, tribine i radionice koje nude izvanškolske ustanove. U sklopu programa za obilježavanje Međunarodnog dana borbe protiv zlouporabe droga i Mjeseca borbe protiv ovisnosti uključeni su svi čimbenici planirani kroz plan i program rada odgojno-obrazovnih ustanova u suradnji s vanjskim suradnicima.

Prema izvješćima županijskih koordinatora školskih preventivnih programa, programi prevencije za djecu školske dobi izrađeni su na godišnjoj razini u osnovnim i srednjim školama.

U odnosu na županijska izvješća, brojne županije izvješćuju da su školski preventivni programi najčešće dio Godišnjeg plana i programa rada škole odnosno školskog kurikulumu za školsku godinu (Karlovačka, Krapinsko-zagorska, Virovitičko-podravska, Sisačko-moslavačka županija i dr.). Brodsko-posavska županija navodi da su preventivni programi za 2015. godinu izrađeni u svih 33 osnovne i 11 srednjih škola Brodsko-posavske županije, a županijski koordinator i županijski voditelji ŠPP za osnovne i srednje škole izradili su Izvedbeni program Akcijskog plana za 2015. godinu. U Istarskoj županiji svaka škola ima Školske preventivne programe adekvatno strukturirane po ključnim elementima za sve dionike, tj. nastavnike, roditelje, učenike. Program zahvaća uglavnom univerzalnu razinu, tj. cjelokupnu populaciju učenika škole. U Koprivničko-križevačkoj županiji realizirano je u 24 osnovne škole, 8 srednjih škola i u Učeničkom domu na području Koprivničko-križevačke županije. Krapinsko-zagorska županija provodi preventivne radionice za učenike sa temom po preporuci nastavnika temeljenoj na detektiranoj potrebi. U Šibensko-kninskoj županiji školski preventivni programi sastojali su se od niza aktivnosti, a imali su za ciljeve razvijati odlučan stav protiv pušenja, alkohola i droga kao sredstava ovisnosti te afirmaciju pozitivnih životnih vrijednosti. Osobita pozornost posvećuje se usmjeravanju učenika na društveno prihvatljive oblike ponašanja, promicanje zdravih stilova života, jačanje otpornosti prema pritisku skupine, uspješno svladavanje stresa, smanjenje interesa učenika za sredstvima ovisnosti. Svi planirani programi provedeni su, uz podršku i pomoć ravnatelja škola, stručno-razvojnih službi, razrednika i predmetnih nastavnika te učitelja.

Programski sadržaj te aktivnosti koje svaka škola mora provoditi s rizičnim skupinama djece i mladih definirani su u većini odgojno-obrazovnih ustanova na razini županija. U Brodsko-posavskoj županiji izrađeni su programi za rad s rizičnim skupinama djece i mladih u vidu uključivanja u dopunski rad, mjera rane intervencije, savjetovanja, radionica, individualiziranog pristupa te pedagoških mjera pozitivnih potkrjepljenja i kontrole. U Istarskoj županiji selektivna razina ŠPP provodi se sa skupinom rizičnih učenika koji se detektiraju kroz razne vidove manifestnog ponašanja- školska neuspješnost, neopravdani izostanci, neprimjerni istupi, nasilje i dr. Učenici i roditelji bivaju uključeni u savjetodavni tretman, unutar škole ili upućeni u druge ustanove. U Karlovačkoj županiji provode ih razrednici i stručni suradnici škole. Koprivničko-križevačka županija izvještava da škole provode različite preventivne programe s rizičnim skupinama: jačanje životnih vještina, odgovorno ponašanje, nenasilno ponašanje i rješavanje sukoba. (Male kreativne socijalizacijske skupine, Diskretni zaštitni program, rana odgojno-obrazovna intervencija temeljena na pokazateljima uspješnosti, suradnja s volonterskim centrima, suradnja s udrugama). U Krapinsko-zagorskoj županiji poseban naglasak stavlja se na radionice sa mladima u osnovnoj školi koje su usmjerene na prevenciju ranog pijenja mladih koje se pojavljuje kao sve veći problem u Hrvatskoj. Prekomjerno pijenje mladih izdvojeno je kao jedan od pet županijskih zdravstvenih prioriteta te se poduzimaju aktivnosti u skladu sa Akcijskim planom za zdravlje. U Šibensko-kninskoj županiji programi su se sastojali od niza aktivnosti, a imali su za ciljeve razvijati odlučan stav protiv pušenja, alkohola i droga kao sredstava ovisnosti te afirmaciju pozitivnih životnih vrijednosti. Osobita pozornost posvećuje se usmjeravanju učenika na društveno prihvatljive oblike ponašanja, promicanje zdravih stilova života, jačanje otpornosti prema pritisku skupine, uspješno svladavanje stresa, smanjenje interesa učenika za sredstvima ovisnosti. Svi planirani programi provedeni su, uz podršku i pomoć ravnatelja škola, stručno-razvojnih službi, razrednika i predmetnih nastavnika te učitelja. Rizične skupine djece kontinuirano su praćene od strane škole Virovitičko-podravske županije i educirani za zdrav način života kroz individualne razgovore, radionice.

Programi za obilježavanje Međunarodnog dana borbe protiv zlouporabe droga i Mjeseca borbe protiv ovisnosti provode se u svim županijama. Osobita pozornost posvećuje se usmjeravanju učenika na društveno prihvatljive oblike ponašanja, promicanje zdravih stilova života, jačanje otpornosti prema pritisku skupine, uspješno svladavanje stresa, smanjenje interesa učenika za sredstvima ovisnosti. Svi planirani programi provedeni su uz podršku i pomoć ravnatelja škola, stručno-razvojnih službi, razrednika i predmetnih nastavnika te učitelja.

- **MJERA 2.** Provođenje školskih programa prevencije ovisnosti u osnovnim i srednjim školama i drugim odgojno-obrazovnim ustanovama

U osnovnim i srednjim školama te učeničkim domovima provedeni su programi prevencije ovisnosti. Osnovne i srednje škole te učenički domovi tijekom godine organizirali su seminare, radionice te druge oblike upoznavanja roditelja i odgojno-obrazovnih djelatnika o štetnosti utjecaja i o načinima prepoznavanja znakova konzumiranja droga kao što je vidljivo i iz izvješća županijskih koordinatora školskih preventivnih programa. Osim toga, na nacionalnoj razini proveden je Zdravstveni odgoj – modul prevencija ovisnosti, Zdrav za 5, Imam stav.

Prevencija ovisnosti odnosno školski preventivni programi imaju dugogodišnju tradiciju u hrvatskome obrazovnom sustavu tako da je provedba istih sastavni dio školskih kurikuluma što se dodatno intenzivira i obogaćuje uvođenjem Zdravstvenog odgoja. Modul prevencije ovisnosti

koji je sastavni dio Zdravstvenog odgoja kao i svi preventivni programi koji se provode u školama prilagođeni su razvojnim karakteristikama i potrebama učenika.

Stručni suradnici obvezni su provoditi stručnu evaluaciju provedbe preventivnih programa. Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja provodi evaluaciju provođenja Zdravstvenog odgoja u školama koje su u uzorku. Školski preventivni programi zlouporabe droga provode se u odgojno-obrazovnim ustanovama kontinuirano od 1998. godine. Svaka odgojno-obrazovna ustanova sukladno svojim planovima i programima ugrađuje školski preventivni program u svoj djelokrug rada koji se prvenstveno temelji na primarnoj prevenciji tj. odgojnom radu sa „zdravom“ učeničkom populacijom. U svim školama provode se preventivne aktivnosti u sklopu redovnog nastavnog gradiva, kroz aktivnosti na satovima razrednog odjela, kroz neposredni savjetovani i grupni rad stručnih suradnika, kroz projekte koje provode učitelji, stručni suradnici ili vanjski suradnici (policija, djelatnici Obiteljskog centra, Crveni križ, UNICEF, udruge).

Od strane Agencije za odgoj i obrazovanje preporučena je provedba koja se nadzire putem izvješća Vijeća županijskih stručnih vijeća u domeni www.ettaedu.azoo.hr, te prilikom savjetodavnih posjeta i stručno-pedagoških nadzora u odgojno-obrazovnim ustanovama koje provode viši savjetnici Agencije za odgoj i obrazovanje za socijalne pedagoge, psihologe i pedagoge.

Sve odgojno - obrazovne ustanove u programe rada razrednika imaju uvrštene teme o zaštiti zdravlja koje su se tijekom nastavne godine i provodile, a koje su sastavni dio Zdravstvenog odgoja te su opisane u priručniku za učitelje/nastavnike i stručne suradnike.

Agencija za odgoj i obrazovanje je realizirala i kontinuirano planira edukacije za odgojno-obrazovne radnike teme iz područja prevencije vezano i za značajne datume tako i Nacionalne kampanje borbe protiv ovisnosti kako bi oni na razini svoje škole planirali preventivne aktivnosti za djecu i mlade.

Svaka odgojno–obrazovna ustanova imenuje voditelja školskog preventivnog programa koji izrađuje program prevencije ovisnosti te ga dostavlja županijskim koordinadorima u odgojno-obrazovnim ustanovama. Agencija za odgoj i obrazovanje ustrojava i financijski podržava rad županijskih stručnih vijeća za preventivne programe, ali nije uključena u imenovanje županijskih koordinadora niti postoji uhodana suradnja između županijskih koordinadora i voditelja županijskih stručnih vijeća. Ustrojeno je 31 županijsko stručno vijeće za preventivne programe i imenovani su voditelji, s svaki ima obvezu održati tri skupa godišnje.

Prema županijskim izvješćima programe prevencije provodile su sve srednje i osnovne škole. Primjerice u Istarskoj županiji škole su u preventivnim programima realizirale sadržaje o svim vrstama ovisnosti, a dodatno su zahvaćene i teme: nasilja, tolerancije, solidarnosti, volontiranja, razvoja humanih vrijednosti, pripadnosti školi, školskog neuspjeha. Istaknuti su primjeri dobre prakse prevencije u srednjim školama: Učini pravu stvar, Šalji dalje, Medionauti, Rubikova kocka, FUŠ u školi, Zajedno, Seksualnost adolescenata, Uspješno roditeljstvo, ToGetHer-e, Radio Pegaz, Škola–prijatelj zajednice, koji imaju razrađenu programsku strukturu, koncipirani su s učenicima za učenike. U Koprivničko-križevačkoj županiji tijekom 2015. godine u osnovnim školama provodili su se preventivni programi: Školski program prevencije ovisnosti, „Otvoreni

kišobran“, „Stop nasilju među djecom“, LARA-trening socijalnih vještina, „Zdrav za 5“, „Zdravlje je najveće bogatstvo“, „Živim život bez nasilja“, CAP-program prevencije zlostavljanja djece, „Nisi sam“, „Trening socijalnih vještina“, a u srednjim: Školski program za prevenciju ovisnosti, „Zajedno protiv pušenja“, „Zdrav za 5“, „Rodno-uvjetovano nasilje“, i „Trening socijalnih vještina“. U Šibensko–kninskoj županiji provedeni su programi: Živim život bez nasilja, Zdrav za 5, YUMICAR – edukacija o sigurnosti djece u prometu. Krapinsko-zagorska županija izvještava o provedbi preventivnih programa u školama, a također je i Zavod za javno zdravstvo, Služba za zaštitu mentalnog zdravlja i prevenciju ovisnosti, provodio program „Što znam o...“ - preventivne radionice za učenike sa temom po preporuci nastavnika temeljenoj na detektiranoj potrebi (ovisnosti, samopouzdanje i sl.), te „Centar za prevenciju u zajednici“ - namijenjen svim članovima zajednice pa tako i mladima s namjerom da se prepoznavanjem potreba građana te aktivnom brigom osiguraju kvalitetni uvjeti za život, a samim time i odrastanje (pomoć pri osnivanju klubova mladih, osiguravanju prostora za bavljenjem aktivnosti za mlade i sl.).

Teme o zaštiti zdravlja sukladno zakonu uvrštene su u programe rada razrednika (npr. Krapinsko-zagorska županija, Sisačko-moslavačka županija). U Brodsko-posavskoj županiji tijekom 2015. godine programi afirmacije zdravih stilova života i edukacije djece i mladih o štetnostima konzumacije sredstava ovisnosti ostvareni su u osnovnim i srednjim školama na satovima razrednih odjela, kroz redovni i izborni školski program, dodatni rad te izvannastavne aktivnosti. Metode rada i teme prilagođene su dobnim skupinama učenika. Istarska županija provodila je programe: Zeleni pjat, Zdrava prehrana, Mentalno zdravlje mladih, Zdrav za 5, Prevencija seksualnog uznemiravanja, Zaštita spolnog zdravlja. U svim školama Koprivničko-križevačke županije provodi se Zdravstveni odgoj i Građanski odgoj. Tijekom sata razrednika razrednici realiziraju teme o spolnosti, zdravlju, ovisnostima s ciljem zaštite zdravlja. U osnovnim i srednjim školama učenici i roditelji informirani o cijepljenu protiv HPV virusa. U Šibensko–kninskoj županiji održana su predavanja na temu: „Spolno prenosive bolesti“ i „Zaštita reproduktivnog zdravlja. U suradnji s Obiteljskim centrom održavane su radionice poput „Ovisnost i odgovornost“. Ciljevi radionica su osnovnoškolcima i srednjoškolcima unaprijediti znanja i vještine; dati im primjerene i točne informacije o štetnosti droga; osnažiti ulogu pojedinca u prevenciji ovisnosti o drogama. Prevencija može biti učinkovita samo zajedničkim djelovanjem informacija i djelotvornog afirmativnog odgoja i samoodgoja. Teme iz područja zdravstvenog odgoja ušle su u programe rada razrednika na području Virovitičko-podravske županije, provodili su ih samostalno ili u suradnji s stručnim suradnicima, predmetnim nastavnicima educiranim za područje zdravstvenog odgoja ili liječnicima školske medicine, a održano je i predavanje predstavnika Zavoda za javno zdravstvo o prevenciji ovisnosti.

Izvješća županijskih koordinatora školskih preventivnih programa izrađuju se u svim županijama, no kao jedan od istaknutih problema javlja se nepostojanje standardiziranih obrazaca. Tako se podnose različita izvješća, npr. za potrebe škole, za potrebe izvještavanja Županijskih Povjerenstva za suzbijanje zlouporabe droga (Ureda), te za potrebe Agencije za odgoj i obrazovanje i Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta.

- **MJERA 3.** Planirati i provoditi ciljane i primjerene edukacije nastavnika, odgojitelja i stručnih suradnika o problemu ovisnosti i podupirati rad organizacija civilnog društva i drugih stručnih organizacija koje provode programe prevencije ovisnosti po školama.

Tijekom 2015. godine Agencija za odgoj i obrazovanje organizirala je stručne skupove namijenjene temi prevencije ovisnosti koji su bili namijenjeni županijskim koordinatorima školskih preventivnih programa, voditeljima školskih preventivnih programa u odgojno – obrazovnim ustanovama te zainteresiranim stručnjacima. Tako su organizirani sljedeći stručni skupovi:

- Prevencija problema u ponašanju – na stručnom skupu sudionici su kroz plenarni uvod upoznati sa značajem razvoja (pozitivne) slike o sebi te educirani za provođenje preventivnog programa Razvoj pozitivne slike o sebi na satima razrednog odjela.
- Analiza potreba i mogućnosti rane socijalnopedagoške intervencije – cilj stručnog skupa je bio upoznati sudionike s elementima modela rane socijalnopedagoške intervencije za učenike mlađe školske dobi, s potrebama učenika s problemima u ponašanju, identificirane su potrebe i mogućnosti škola za provedbom rane socijalnopedagoške intervencije te oblikovan program rane socijalnopedagoške intervencije za školu u kojoj su zaposleni.
- Učinkoviti preventivni programi – cilj stručnog skupa je bio upoznati sudionike s postavkama prevencijske znanosti te s nekim učinkovitim preventivnim programima putem predavanja, radionica, panel diskusija, okruglog stola, rasprava te primjerima iz prakse.
- Socijalnopedagoški mozaik - na stručnom skupu sudionici su upoznati s najnovijim postavkama socijalne pedagogije, osuvremenili su svoja znanja, razmijenili iskustva te su se upoznali s programima iz socijalno pedagoške riznice.
- Socijalnopedagoški programi - cilj stručnog skupa je bio upoznati sudionike s evaluiranim socijalnopedagoškim programima i uzajamno prezentirati programe koje provode.
- Nove ovisnosti - suvremene spoznaje - edukacija je imala za cilj izgradnju znanja i vještina potrebnih za rad na prevenciji. Analizirala se mogućnost implementacije sadržaja edukacije. Sudionici su nakon skupa samostalno zajedno sa svojim učenicima osmišljavali provođenje različitih preventivnih aktivnosti s ciljem podizanja svijesti i informiranja mladih. Navedene edukacija održala se putem interaktivnih predavanja plenarno te radom u manjim grupama – u vidu radionica.

Agencija za odgoj i obrazovanje te djelomično Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih organizira sustavne edukacije profesora, učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ostalih stručnjaka u odgojno–obrazovnim ustanovama za rad na prevenciji ovisnosti i suzbijanju zlouporabe droga. Kontinuirano usavršavanje stručnih suradnika i učitelja vezano za prevenciju ovisnosti i rizičnih ponašanja se organizira putem regionalnih i nacionalnih skupova čija tematika, vrijeme i mjesto održavanja te kratki opisi cilja, metode rada te predavači se nalaze na web stranicama Agencije za odgoj i obrazovanje.

Na mrežnim stranicama Agencije za odgoj i obrazovanje i Ureda objavljena je literatura za pripremu modula prevencije ovisnosti na što su upućeni svi odgojno-obrazovni radnici u priručnicima za provedbu Zdravstvenog odgoja.

U skladu s materijalnim mogućnostima škole su osigurale stručnim suradnicima i nositeljima preventivnih programa stručnu literaturu, priručnike za rad s učenicima i roditeljima.

U školskoj godini 2015./2016. u području aktivnosti P2 – Unapređenje kvalitete života djece i mladih; potpodručje: a) Odgoj i obrazovanje o zdravim načinima života, očuvanju prirode i održivom razvoju, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta sufinanciralo je 24 projekta organizacija civilnog društva u iznosu od 1.840.000,00 kuna. Projekti sufinancirani putem Natječaja za dodjelu bespovratnih sredstava projektima udruga u području izvaninstitucionalnog odgoja i obrazovanja djece i mladih u školskoj godini 2015./2016. u faza su provedbe, a u tijeku je priprema i provedba Natječaja za dodjelu bespovratnih sredstava projektima udruga u području izvaninstitucionalnog odgoja i obrazovanja djece i mladih za školsku godinu 2016./2017.

Kroz stručna usavršavanja Agencija za odgoj i obrazovanje je poticala istraživanja kao preduvjet kvalitetnog planiranja preventivnih aktivnosti što je na lokalnim razinama i realizirano.

Prema županijskim izvješćima edukacije i seminari o metodama pedagoškog rada i problemu ovisnosti održani su u Brodsko-posavskoj županiji, na teme: Okviri suradnje u radu Županijskih stručnih vijeća, Upravljanje razredom u funkciji prevencije neprihvatljivog ponašanja, Poludnevni boravak u funkciji deinstitucionalizacije i prevencije poremećaja u ponašanju, Analiza školskih preventivnih programa, Uloga školskih preventivnih programa u Nacionalnoj strategiji i Nacionalnom Akcijskom planu suzbijanja zlouporabe droga, te radionica Izrada edukativnih materijala za školske preventivne programe. U Gradu Zagrebu održan je skup o Novim drogama u organizaciji Nastavnog zavoda za javno zdravstvo „Dr. Andrija Štampar“. U Koprivničko-križevačkoj županiji edukacije su održane u sklopu županijskih stručnih vijeća za osnovne i srednje škole, a također su održane i edukacije Zavoda za javno zdravstvo za razrednike 1. i 2. razreda te stručne suradnike, edukacije u školama u sklopu različitih programa te predavanja na sjednicama Učiteljskog i Nastavničkog vijeća. U Krapinsko-zagorskoj županiji provedena je edukacija edukatora namijenjena nastavnicima i roditeljima u osnovnim i srednjim školama. S ciljem educiranja nastavnika o sredstvima ovisnosti, prepoznavanju simptoma konzumacije sredstava ovisnosti, zakonskoj regulativi vezanoj uz zlouporabu droga te o mogućim načinima rješavanja problema i institucijama kojima se mogu obratiti za stručnu pomoć. Podružnica Obiteljski centar kontinuirano je provodio Projekta „Jačanje profesionalnih kompetencija“ namijenjen učiteljima, odgojiteljima i drugim stručnim radnicima koji rade u odgojno obrazovnim, zdravstvenim i socijalnim ustanovama. O provedenim edukacijama izvještavaju i druge županije.

Razne županije izvještavaju o financiranim programima i projektima organizacija civilnog društva i drugih stručnih institucija (npr. Grad Zagreb, Istarska: (programi Centra za građanske inicijative, Udruge Institut, filmskih udruga, Crvenog križa, volonterskih udruga i sl); u Koprivničko-križevačkoj programi se realiziraju iz proračuna gradova Đurđevac, Koprivnica, Križevci, županijskog proračuna i proračuna udruga (Zajednica klubova liječenih alkoholičara, Zajednica športskih udruga, Društvo Crvenog križa, Vijeća za prevenciju u gradovima, Županijsko Vijeće za prevenciju, Programi županijske Policijske uprave, Udruge volontera). Stručna literatura za osnovnoškolske i srednjoškolske odgojno - obrazovne ustanove u pojedinim županijama je dostupna korisnicima te se osigurava u skladu s potrebama i financijskim mogućnostima.

- **MJERA 4.** Razvijati i organizirati različite aktivnosti s ciljem stvaranja poticajnog školskog okruženja i uspostaviti dobru suradnju s drugim relevantnim institucijama na lokalnoj razini u provedbi preventivnih programa.

Sve odgojno-obrazovne ustanove organiziraju programe i provode niz aktivnosti za organizirano i kvalitetno provođenje slobodnog vremena s ciljem prevencije ovisnosti, te imaju izvannastavne aktivnosti (sportske, dramske, novinarske, likovne, izviđači, glazbene, plesne i dr. aktivnosti) koje djeci pružaju mogućnost kvalitetnog i nerizičnog provođenja slobodnog vremena i koji pridonose stvaranju zdravog i poticajnog školskoga okruženja koje će zadovoljiti potrebe učenika poput kulturnih, zabavnih, sportskih, humanitarnih i drugih društvenih aktivnosti.

U suradnji s lokalnom zajednicom Agencija za odgoj i obrazovanje organizira državne smotre i natjecanja iz različitih područja te različite ljetne i zimske škole kojima se potiče kreativnost djece i mladih te kvalitetno provođenje vremena, a rezultati se redovno objavljuju u zbornicima i na mrežnim stranicama Agencije za odgoj i obrazovanje.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta financira niz programa i aktivnosti odgojno-obrazovnih ustanova koji potiču kreativnosti i zadovoljavaju potreba učenika. Tako je za financiranje projekata u okviru izvannastavnih aktivnosti osnovnih i srednjih škola u području rada s darovitim učenicima u školskoj godini 2015./2016. odobreno ukupno 894.950,00 kuna.

Mjere prevencije kreirane su na temelju praćenja lokalnog okruženja u kojem škola djeluje i aktivnom praćenju nacionalnih strategija, akcijskih planova i recentnih i međunarodnih istraživanja koja omogućuju uvid u trendove zdravlja djece i mladih i daju smjernice kako i u kojem pravcu obrazovna politika treba reagirati u kreiranju aktivnosti zdravstvenog odgoja i promicanja zdravlja usmjerenog prema potrebama djece i mladih proizišlih iz rezultata istraživanja (npr. „Ponašanje u vezi sa zdravljem u djece školske dobi – HBSC 2009./2010.“, koje se ističe kao polazište za programe zdravstvenog odgoja u razvijenim obrazovnim sustavima). U razvijanju i organiziranju različitih aktivnosti prevencije ovisnosti promicanja zdravlja koriste se rezultati Europskog istraživanja o pušenju, pijenju alkohola i uzimanju droga među učenicima (ESPAD), koje kao i HBSC istraživanje provodi Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Pored navedenog, u suradnji s Hrvatskim zavodom za javno zdravstvo kao glavnim koordinatorom provedeno je i istraživanje GYTS (Global Youth Tobacco Survey) kako bi se dobio uvid u zdravstveno ponašanje učenika te uporabu duhana kod učenika školske dobi.

Agencija za odgoj i obrazovanje je kontinuirano surađivala sa Hrvatskim zavodom za javno zdravstvo.

Odgojno-obrazovne ustanove prema potrebi surađuju s centrima za socijalnu skrb radi prevencije poremećaja ponašanja učenika i rješavanja njihovih obiteljskih problema, kao i s policijskim upravama radi stvaranja sigurnog školskog okruženja te upoznavanja djece i mladih s kaznenim aspektima zlouporabe droga i sredstava ovisnosti. Suradnja se odvija putem telefonskih kontakata, dopisa, sastanka s djelatnicima policijskih uprava i djelatnicima odjela za maloljetničku delikvenciju, predavanja na roditeljskim sastancima, satovima razrednika i učiteljskim vijećima. Kontinuirano se na nivou jedinica lokalne samouprave provode kontrole radi zabrane točenja alkoholnih pića i prodaje duhanskih proizvoda maloljetnoj djeci. Agencija za

odgoj i obrazovanje u organiziranju stručnih skupova za odgojno-obrazovne radnike surađuje s organizacijama civilnog društva. Tijekom godine na zahtjev Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta Agencija pruža stručna mišljenja o različitim programima organizacija civilnog društva koje su podnijele zahtjev za provođenje projekata u odgojno obrazovnim ustanovama.

Nadležni savjetnici Agencije za odgoj i obrazovanje koji se bave prevencijom ovisnosti ali i članovi radne skupine za Zdravstveni odgoj kontinuirano surađuju s predstavnicima lokalne zajednice.

Aktivnosti za organizirano i kvalitetno provođenje slobodnog vremena s ciljem prevencije ovisnosti, provode se u većini županija. Navedene aktivnosti tako se provode u svim školama Brodsko-posavske županije, a u Gradu Zagrebu škole sudjeluju u različitim humanitarnim aktivnostima i programima lokalne ili šire zajednice. Kreativne aktivnosti planirane i realizirane su na razini pojedinih razrednih odjela i škole u cjelini kroz redovnu, izbornu i dodatnu nastavu, te raznovrsne skupine izvannastavnih aktivnosti. Organiziranjem specifičnih oblika odgojno-obrazovnog rada kroz koje dolazi do izražaja sloboda izbora učenika, kreativnost, aktivnost i samostalnost učenicima je omogućeno kvalitetno i organizirano provođenje slobodnog vremena. U dijelu škola provode se programi: Vikendom u sportske dvorane, Božićni sajmovi humanitarnog karaktera, sudjelovanje u tematskim kazališnim predstavama (Bijeg nije rješenje, kazališta Tirena, Iz tame u svjetlo, Udruga Cenacolo, Ovo bi mogla biti moja ulica, ZKM). U Istarskoj županiji sve više preventivnih programa izabire sadržaje i aktivnosti u kojima učenici nisu u ulozi korisnika, već kreatora istih. Među učenicima je popularno korištenje medijskih sredstava te stvaranje tematskih filmova, radio emisija, spotova i predstava. Posebno se njeguju sportske i ekološke aktivnosti, te se nastoji potaknuti učenike na kvalitetno provođenje slobodnog vremena i razvoj osobnih potencijala, kao i razvoj pozitivnih vrijednosti i socijalne osjetljivosti.

U odgojno-obrazovnim ustanovama organizacije civilnog društva i druge stručne institucije provode brojne programe i projekte. Škole Krapinsko-zagorske županije uključene su u provedbu programa Trening životnih vještina, Zdrav za 5 i projekt Budi neovisan Društva Naša djeca.

Na razini županija ostvaruje se suradnja sa zdravstvenim i socijalnim ustanovama, osobito sa službama za zaštitu mentalnog zdravlja i prevenciju ovisnosti i službama školske medicine i pedijatrima radi prepoznavanja ranih znakova ovisnosti i psihičkih teškoća kod učenika. Suradnja se provodi kontinuirano tijekom školske godine prema potrebama vezano uz uočene poteškoće učenika putem međusobnog informiranja, sastanaka, provedbom zajedničkih mjera u cilju zaštite, pružanja pomoći i podrške učenicima. Također se ostvaruje suradnja s obiteljskim centrima i sa nadležnim centrima za socijalnu skrb, kada se radi o obiteljskim problemima, prevenciji poremećaja u ponašanju učenika, financijskoj pomoći obitelji učenika. Škole surađuju s policijom i pravosudnim sustavima, te centrima za odgoj vezano uz učenike s izraženim (tercijarnim) poremećajima u ponašanju. Tako se npr. u Gradu Zagrebu ostvaruje kontinuirana suradnja sa kontakt policajcem zaduženim za područje škola i s odjelom za maloljetničku delinkvenciju, te se provodi Program promicanja zdravlja u Gradu Zagrebu „Znam, MOGU, HOĆU“, koji se sastoji od potprograma: MAH 1 za učenike 4. razreda i PIA (Prevencija i alternativa), te MAH 2 za učenike i roditelje. Tijekom izvještajnog razdoblja provodio se program „Znam što je – ne diram, opasno je“ u suradnji sa zagrebačkim osnovnim školama te su organizirane posjete škola policijskim postajama što je imalo za cilj upoznati učenike četvrtih razreda s konceptom zdravlja, ovisnosti, što su droga i apstinencijske kriza, što je alkohol i koje su štetne posljedice

konzumiranja alkohola, te što je vandalizam. U Istarskoj županiji u srednjim školama djelatnici Ministarstva unutarnjih poslova održavali su predavanja vezano uz temu alkoholizma, sigurnosti u prometu, predavanja o Cyberbullinga te mjerama zaštite i sigurnosti na Internetu, a održan je i međusektorski skup na kojem se raspravljalo o pojavnosti novih droga na tržištu.

Vežano uz suradnju s organizacijama civilnog društva i ostalim institucijama koje imaju stručno mišljenje Agencije za odgoj i obrazovanje i suglasnost Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta za izvođenje programa u osnovnim i srednjim školama, škole često surađuju s udrugama (Npr. Grad Zagreb surađuje s udrugama: Ambidekster, Pragma, Plavi telefon, Ti si OK, Djeca prva, Civitas Zagreb, Suncokret - OLJIN, Ja to mogu, Udruga Matematičko-enigmatsko društvo, Psihološki centar Tesa, Savjetovalište Sunce, Savjetovalište Caritas, Centar za edukaciju i savjetovanje CESI, Centar za rehabilitaciju edukacijsko rehabilitacijskog fakulteta, Psihološki centar Sever, Forum za slobodu odgoja, centri za kulturu, Mali korak, Crveni križ, Amazonas, Udruga roditelja Korak po korak, Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba, Cedar, Otvorena računalna radionica, Hrabri telefon i dr.). Neke škole ističu i suradnju s mjesnim odborima i mjesnom samoupravom koja je bila usmjerena na razvijanje građanske svijesti i pismenosti te organizirano i kvalitetno provođenje slobodnog vremena učenika s ciljem prevencije ovisnosti (suradnja predstavnika lokalne samouprave s Vijećem učenika i roditelja, prisustvovanje manifestacijama u školi, uključivanje u humanitarne akcije). Škole također surađuju s jedinicama lokalne i područne samouprave, posebice sa županijskim povjerenstvima za suzbijanje zlouporabe droga.

Tijekom 2015. godine (Školska godina 2014./2015. i Školska godina 2015./2016.) Ministarstvo unutarnjih poslova u partnerstvu s Ministarstvom obrazovanja, znanosti i sporta, Ministarstvom zdravlja i Ministarstvom zaštite okoliša i prirode te u suradnji s Agencijom za odgoj i obrazovanje, nastavilo je s provedbom nacionalnog preventivnog projekta „Zdrav za 5“, koji je usmjeren na prevenciju ovisnosti o alkoholu, drogama i kocki. Projekt su provodili multidisciplinarni timovi u kojima su sudjelovali policijski službenici za prevenciju, liječnici i/ili psiholozi Županijskih zavoda za javno zdravstvo, stručni suradnici u osnovnim i srednjim školama te predstavnici zaštite okoliša i prirode na županijskim razinama. Navedenim projektom je u 2015. godini obuhvaćeno:

- 23.814 učenika osmih razreda (prevencija ovisnosti i zlouporaba alkohola) kroz 978 školskih sati
- 23.277 učenika prvih razreda srednjih škola (prevencija ovisnosti o drogama), kroz 908 školskih sati.

Također, tijekom 2015. godine, u okviru navedenog Projekta održano je 20 koordinativnih sastanaka sa stručnjacima glede razmjene stručnih iskustava u cilju poboljšanja provođenja projektnih aktivnosti. Suradnja s Agencijom za odgoj i obrazovanje i odgojno-obrazovnim ustanovama, u odnosu na problematiku prevencije zlouporabe droga, odvijala se i kroz provedbu nacionalnog preventivnog projekta „Zajedno više možemo“, kojim je obuhvaćeno 23.327 učenika osnovnih škola kroz 1.156 školskih sati. Policijske uprave su u suradnji s odgojno-obrazovnim ustanovama i drugim relevantnim partnerima provodile preventivne aktivnosti na području ovisnosti droga na područnoj i lokalnoj razini, i to:

- Preventivni projekt "Legiranje, a ne drogiranje" - Policijska uprava osječko-baranjska
- Prevencija rizičnog ponašanja djece na otocima - Policijska uprava splitsko-dalmatinska

- Projekt „Ne zato jer ne“ i edukativna predstava, “DROGA“ - Policijska uprava zagrebačka
- Tribina: Zaštitimo djecu od lako dostupnih droga - Policijska uprava međimurska
- Predstava: „Reci drogama NE“ - Policijska uprava istarska.

Sve policijske uprave u suradnji s relevantnim partnerima 2015. godine obilježile su Mjesec borbe protiv ovisnosti kroz održavanje tribina, okruglih stolova, edukativnih radionica, kao i održavanje Sajma mogućnosti.

Izvešće o provedbi redovitih kontrola nad zabranom točenja i prodaje alkoholnih pića djeci i maloljetnim osobama sukladno Zakonu o ugostiteljskoj djelatnosti

Ministarstvo turizma

Novi Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti (Narodne novine, broj 85/15) koji je na snazi od 9. kolovoza 2015. godine, pridaje važnost zaštiti djece i maloljetnika pri korištenju ugostiteljskih usluga u objektima u kojima se uslužuju pića, napitci i hrana.

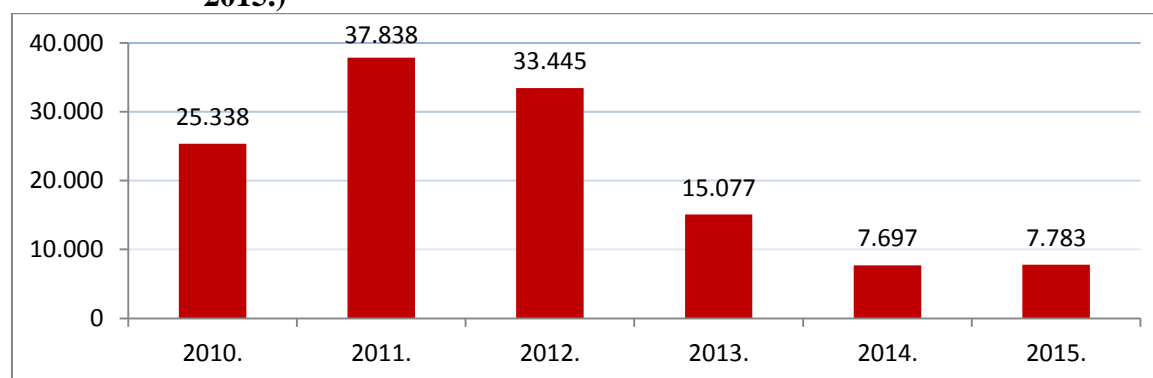
Naime, odredbom članka 13. stavkom 1. Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti propisana je zabrana usluživanja, odnosno dopuštanje konzumiranja alkoholnih pića, drugih pića i/ili napitaka koji sadržavaju alkohol u ugostiteljskom objektu osobama mladim od 18 godina. Stavkom 2. istog članka Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti propisano je da u ugostiteljskom objektu u kojem se uslužuju alkoholna pića, druga pića i/ili napitci koji sadržavaju alkohol, mora na vidljivom mjestu biti istaknuta oznaka o zabrani njihovog usluživanja, odnosno konzumiranja osobama mladim od 18 godina, dok je stavkom 3. istog članka navedenog Zakona propisano da ugostitelj ne smije uslužiti gosta, odnosno dopustiti mu konzumiranje alkoholnih pića, drugih pića i/ili napitaka koji sadržavaju alkohol ako procijeni da je mlađi od 18 godina, a gost dobrovoljno ne dokaže da je stariji od 18 godina davanjem na uvid neke od osobnih isprava.

Nadalje, odredbom članka 32. stavkom 3. i odredbom članka 39. stavkom 9. citiranog Zakona, propisano je da je i iznajmljivaču, kao i obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu zabranjeno usluživanje, odnosno dopuštanje konzumiranja alkoholnih pića, drugih pića i/ili napitaka koji sadržavaju alkohol u objektu osobama mlađim od 18 godina, uz obvezu na vidljivom mjestu u objektu istaknuti oznaku o zabrani njihovog usluživanja, odnosno konzumiranja osobama mlađim od 18 godina. Za prekršaje navedenih zakonskih odredbi iz članka 13. propisana je u članku 47. stavku 1. točki 16. citiranog Zakona novčana kazna u iznosu od 2.500,00 do 20.000,00 kuna za prekršaj pravne i fizičke osobe - obrtnika, te novčana kazna od 2.000,00 do 7.000,00 kuna za odgovornu osobu u pravnoj osobi. Istim člankom propisano je da turistički inspektor može naplatiti novčanu kaznu na mjestu izvršenja prekršaja u iznosu od 1.500,00 kuna za pravnu osobu i fizičku osobu - obrtnika, a u iznosu od 1.000,00 kuna odgovornoj osobi u pravnoj osobi, osim u slučaju ponavljanja prekršaja kada je, sukladno stavku 3. istog članka, propisano da će se pravna osoba i fizička osoba - obrtnik kazniti novčanom kaznom od 5.000,00 do 40.000,00 kuna. Za prekršaje navedene zakonske odredbe iz članka 32. stavka 3. i članka 39. stavka 9. citiranog Zakona, propisana je u članku 49. stavku 1. točki 9. i članku 51. stavku 1. točki 9. citiranog

Zakona novčana kazna u iznosu od 2.000,00 do 5.000,00 kuna za iznajmljivača i nositelja ili člana obiteljskog poljoprivrednoga gospodarstva. Također je propisano da turistički inspektor može iznajmljivaču naplatiti novčanu kaznu na mjestu izvršenja prekršaja u iznosu od 750,00 kuna, a nositelju ili članu obiteljskog poljoprivrednoga gospodarstva novčanu kaznu na mjestu izvršenja prekršaja u iznosu od 1.000,00 kuna, osim u slučaju ponavljanja prekršaja kada je propisano da će se iznajmljivača i nositelja ili člana obiteljskog poljoprivrednoga gospodarstva kazniti novčanom kaznom od 4.000,00 do 10.000,00 kuna.

U razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2015. godine, turistički inspektori Samostalnog sektora turističke inspekcije Ministarstva turizma, obavili su ukupno 7.773 inspeksijska nadzora nad poslovanjem ugostiteljskih objekata u kojima se uslužuju pića, napitci i hrana, kojom prilikom su, između ostalog, kontrolirali i usluživanje, odnosno dopuštanje konzumiranja alkoholnih pića, drugih pića i/ili napitaka koji sadržavaju alkohol u objektu osobama mlađim od 18 godina, kao i isticanje oznake o zabrani usluživanja, odnosno konzumiranja pića osobama mlađim od 18 godina. U navedenim inspeksijskim nadzorima je u 70 slučajeva utvrđeno usluživanje, odnosno dopuštanje konzumiranja alkoholnih pića, drugih pića i/ili napitaka koji sadržavaju alkohol osobama mlađim od 18 godina te u 108 slučajeva neisticanje na vidljivom mjestu oznake o zabrani usluživanja, odnosno dopuštanja konzumiranja alkoholnih pića, drugih pića i/ili napitaka koji sadrže alkohol osobama mlađim od 18 godina u ugostiteljskim objektima u kojima se ista uslužuju, odnosno sveukupno u 178 slučajeva utvrđene su povrede navedenih odredbi Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti. Za utvrđene prekršaje turistički inspektori Samostalnog sektora turističke inspekcije Ministarstva turizma podnijeli su nadležnim prekršajnim sudovima 46 optužnih prijedloga za pokretanje prekršajnih postupaka, donijeli su 1 prekršajni nalog, te su naplatili 131 kaznu na mjestu izvršenja prekršaja. Također, odredbama članka 42. stavkom 3. navedenog Zakona propisano je da nadzor nad zabranom usluživanja, odnosno dopuštanja konzumiranja alkoholnih pića, drugih pića i/ili napitaka koji sadržavaju alkohol osobama mlađim od 18 godina, pored turističkih inspektora, provode i policijski službenici ministarstva nadležnog za unutarnje poslove, koji su na temelju stavka 4. istog članka citiranog Zakona ovlašteni protiv prekršitelja podnijeti optužni prijedlog, izdati prekršajni nalog ili naplatiti novčanu kaznu na mjestu izvršenja prekršaja.

Slika 14. 1. **Broj kontrola provedenih prema Zakonu o ugostiteljskoj djelatnosti (2010. - 2015.)**



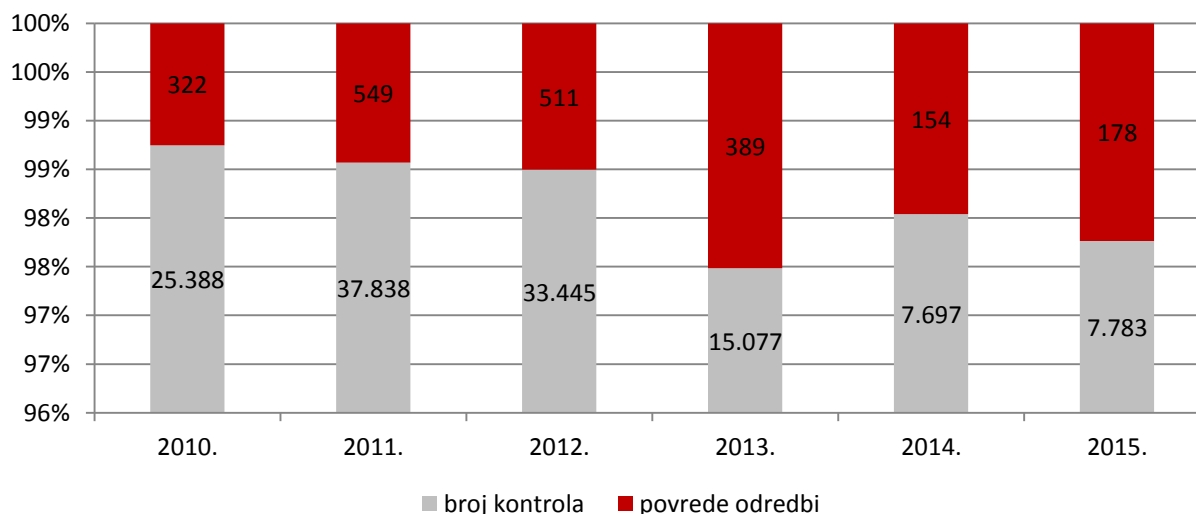
Izvor podataka: Državni inspektorat (2010.-2012.); Ministarstvo turizma (2013. – 2015.)

Tablica 14. 1. **Inspekcijski nadzori ugostiteljskih objekata u kojima se uslužuju pića, napici i hrana provedeni u razdoblju, (2011. - 2015.)**

Nadzori ugostiteljskih objekata	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Usluživanje / dopuštanje konzumiranja alkohola mladim od 18	209	160	145	43	70
Neisticanje na vidljivom mjestu oznake o zabrani usluživanja / dopuštanja konzumiranja alkohola mladim od 18 godina	340	351	244	111	108
Utvrđene povrede odredbi Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti	549	511	389	154	178

Izvor podataka: Državni inspektorat (2010.-2012.); Ministarstvo turizma (2013.-2015.)

Slika 14. 2. **Utvrđene povrede odredbi prema Zakonu o ugostiteljskoj djelatnosti, (2010. - 2015.)**



Izvor podataka: Državni inspektorat (2010.-2012.); Ministarstvo turizma (2013.-2015.)

Ministarstvo financija

Temeljem odredbi Zakona o trgovini (Narodne novine, broj 87/08, 96/08, 116/08, 76/09, 114/11, 68/13 i 30/14) provedeno je 7.407 (2014.: 1.509) inspekcijskih nadzora iz nadležnosti Carinske uprave, u okviru kojih su obavljani i nadzori nad odredbom članka 11. stavka 3. predmetnog zakona, a kojom prilikom je:

- pokrenuto 5 prekršajnih postupaka, zbog počinjenja prekršaja iz članka 11. stavka 3. Zakona o trgovini (Prodaja duhanskih proizvoda maloljetnicima), (2014.: 3)
- pokrenuto 4 prekršajna postupka, zbog počinjenja prekršaja iz članka 11. stavka 1. Zakona o trgovini (Prodaja alkoholnih pića maloljetnicima) (2014.: 6)
- izdano 10 prekršajnih naloga, (Prodaja alkoholnih pića i duhana osobama mladim od 18 godina) (2014.: 7)
- pokrenuta 2 optužna prijedloga (Prodaja u cilju ostvarivanja materijalne koristi i sankcije

poduzete prema poslovnom subjektu i odgovornim osobama), (2014.: 2).

Ministarstvo unutarnjih poslova

Tijekom 2015. godine, u razdoblju do stupanja na snagu novog Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti, u kojem je na snazi bio Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti (Narodne novine, broj 138/06, 152/108, 43/09, 88/10, 50/12, 80/13, 89/14 i 152/14), odnosno od 1. siječnja 2015. godine do 7. kolovoza 2015. godine, policija je evidentirala ukupno 120 prekršaja iz navedenog Zakona, od čega:

- 37 prekršaja kažnjivih na temelju članka 45. stavka 1. (prekršaj usluživanja, odnosno dopuštanja konzumiranja alkoholnih pića u ugostiteljskom objektu osobama mladim od 18 godina, odnosno prekršaj neisticanja na vidljivom mjestu oznake o zabrani usluživanja u ugostiteljskim objektima u kojima se uslužuju alkoholna pića, odnosno konzumiranja pića osobama mladim od 18 godina ili prekršaj usluživanja alkoholnih pića protivno propisanoj zabrani od strane pravne osobe)
- 40 prekršaja kažnjivih na temelju članka 45. stavka 2. (navedeni prekršaj počinjen od strane odgovorne osobe u pravnoj osobi)
- 43 prekršaja kažnjivih na temelju članka 45. stavka 3. (navedeni prekršaj počinjen od strane fizičke osobe).

Nakon stupanja na snagu Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti (Narodne novine, broj 85/15), odnosno od 9. kolovoza do 31. prosinca 2015. godine, policija je evidentirala ukupno 115 prekršaja iz navedenog Zakona, od čega:

- 80 prekršaja kažnjivih na temelju članka 47. stavka 1. (prekršaj usluživanja odnosno dopuštanja konzumiranja alkoholnih pića, drugih pića i/ili napitaka koji sadržavaju alkohol u ugostiteljskom objektu osobama mladim od 18 godina, u ugostiteljskim objektima u kojima se uslužuju alkoholna pića, druga pića i/ili napici koji sadržavaju alkohol odnosno prekršaj neisticanja na vidljivom mjestu oznake o toj zabrani, te prekršaj ako počinitelj uslužuje alkoholna pića, druga pića i/ili napitke koji sadržavaju alkohol protivno propisanoj zabrani ili ako uslužuje alkoholna pića protivno zabrani predstavničkog tijela od strane fizičke osobe - obrtnika)
- 16 prekršaja kažnjivih na temelju članka 47. stavka 2. (navedeni prekršaj počinjen od strane odgovorne osobe u pravnoj osobi)
- 6 prekršaja kažnjivih na temelju članka 47. stavka 3. (ponavljanje činjenja navedenog prekršaja počinjeno od strane pravne osobe i fizičke osobe - obrtnika)
- 3 prekršaja kažnjivih na temelju članka 49. stavka 1. (navedeni prekršaj počinjen od strane iznajmljivača).

Potrebno je istaknuti da policija nije nadležna za poduzimanje mjera i provođenje nadzora na temelju odredbi Zakona o ograničavanju uporabe duhanskih proizvoda (Narodne novine, broj 125/08, 55/09, 119/09 i 94/13) i Zakona o trgovini (Narodne novine, broj 87/08, 96/08, 116/08, 76/09, 114/11, 68/13 i 30/14).

Ured za suzbijanje zlorupe droga

- **MJERA 1.** Izraditi Nacionalnu kampanju borbe protiv ovisnosti o drogama koja ima za cilj djelotvornije educirati djecu i mlade te cjelokupnu javnost o štetnom utjecaju droga radi promjene stavova mladih o konzumiranju droga, podizanja svijesti javnosti o širini i

dimenzijama problema ovisnosti o drogama te uključivanja što većeg broja građana i institucija u borbu protiv ovisnosti.

Aktivnosti medijske kampanja provodile su se kontinuirano od strane Ureda i tijekom 2015. godine. Distribuirani su edukativni i promidžbeni materijali namijenjeni roditeljima, djeci i mladima („Letak za roditelje“; „Znamo li dovoljno? mitovi & činjenice o drogama“, „Prevenција smrti uzrokovanih predoziranje“, te „informativni letak o Projektu resocijalizacije“) kojima je cilj informiranje, prevencija te upozoravanje javnost na štetnosti zlouporabe droga i socijalno-zdravstvene posljedice ovisnosti. Promidžbeni materijali distribuirani su županijama, ustanovama i tijelima uključenim u suzbijanje ovisnosti te dijeljeni na skupovima i javnim manifestacijama.

Predstavnici Ureda sudjelovali su u različitim TV i radio emisijama o različitim aspektima problema ovisnosti i zlouporabe droga u kojima se ukazuje na problem ovisnosti o drogama, raširenosti zlouporabe droga, te se nastoji informirati građane o svim značajnijim aktivnostima Ureda, kao i o aktivnostima koje se s državne razine provode s ciljem suzbijanja zlouporabe droga. Na taj način nastoji se senzibilizirati javnost za problem ovisnosti o drogama i podići razinu svijesti građana o tom problemu.

Obilježavanje 26. lipnja - Međunarodnog dana borbe protiv zlouporabe droga i nezakonitog prometa drogama i Mjeseca borbe protiv ovisnosti (15. studenoga do 15. prosinca) Ured svake godine provodi u suradnji s medijima i ostalim relevantnim institucijama uključenim u suzbijanje zlouporabe droga, čime se nastoji upozoriti što veći broj građana na problem raširenosti zlouporabe droga i zajedničkim snagama se suprotstaviti ovom ozbiljnom problemu današnjice. Na obilježavanje važnih datuma Ured potiče jedinice lokalne uprave i samouprave, organizacije civilnog društva i medije te poziva sve relevantne dionike na obilježavanje. Povodom obilježavanja Mjeseca borbe protiv ovisnosti, u 2015. godini održane su brojne radionice/seminari, a predstavnici Ureda sudjelovali su kao predavači na nekoliko značajnih skupova (Edukacija na temu izrade preventivnih programa za stručne suradnike u odgojno-obrazovnim ustanovama Požeško-slavonske županije, Edukacija na temu problematike novih droga za stručne suradnike odgojno obrazovnih ustanova sa područja Karlovačke županije, Edukaciji za stručne suradnike odgojno-obrazovnih ustanovama s područja Splitsko-dalmatinske županije koja se održala u suradnji Povjerenstva za suzbijanje zlouporabe droga Splitsko-dalmatinske županije i Agencije za odgoj i obrazovanje, na temu evaluacije preventivnih programa, 3. Brodski simpozij o alkoholizmu, kockanju i modernim ovisnostima koji se održao u organizaciji Zavoda za javno zdravstvo Brodsko-posavske županije, panel raspravi Izazovi novih ovisnosti koja je organizirana od strane Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, a koji je ujedno zajedno sa suradnim ustanovama organizirao i parlaonice za srednjoškolce na temu pijenja alkohola).

Ured kontinuirano na svojoj Internet stranici objavljuje pojedine informacije, dokumente, brošure koje izdaje Europski centar za praćenje droga i ovisnosti o drogama (EMCDDA), kao i Ured za droge i kriminal (UNODC⁴). Također su objavljene nadopunjene informacije o saznanjima što funkcionira u području smanjenja potražnje droga, koje su dostupne na portalu najboljih praksi ove Europske agencije (www.emcdda.europa.eu/best-practice). Riječ je o praktičnom i

⁴ UNODC – eng.: United Nations Office on Drugs and Crime, je agencija Ujedinjenih naroda utemeljena 1997. godine spajanjem UN-ovog Programa kontrole droga i Centra za prevenciju međunarodnog kriminala.

pouzdanom izvoru informacija o učinkovitim intervencijama u području prevencije, tretmana, smanjenja šteta i socijalnoj reintegraciji. Portal je namijenjen provoditeljima intervencija i široj stručnoj javnosti. Osim međunarodnih publikacija, objavljuju se i dostupna istraživanja i publikacije vezana uz tematiku suzbijanja zlouporabe droga na nacionalnoj razini. Izvješća o provedbi strateških dokumenta, evaluaciji programa i provedenih istraživanja predstavljena su na stručnim skupovima i objavljujvana na web stranici Ureda, www.drogeiovisnosti.gov.hr.

Ured je osmislio, tiskao i distribuirao edukativne i promidžbene materijale namijenjene roditeljima, djeci i mladima („Letak za roditelje“; „Znamo li dovoljno? mitovi & činjenice o drogama“ te „informativni Letak o Projektu resocijalizacije“) kojima je bio cilj upozoriti javnost na štetnosti zlouporabe droga i socijalno-zdravstvene posljedice ovisnosti.



Program prevencije ovisnosti studenata na visokim učilištima

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

- **MJERA 1.** Unaprijediti program za zaštitu zdravlja i prevenciju ovisnosti studenata na visokim učilištima.

Na određenom broju visokih učilišta u Republici Hrvatskoj ustrojena su savjetovaništa za studente. Studentsko savjetovanište pruža visokostručnu, savjetodavnu i edukativnu pomoć studentima s ciljem unaprjeđenja kvalitete života studenata i ustrojbeno je jedinica sveučilišta. Savjetovaništa za studente su različitog karaktera (multifunkcionalna objedinjuje velik broj različitih segmenata, uključujući i ovisnosti) dok su neka savjetovaništa u funkciji studentskog pravobranitelja te profesionalne usmjerenosti. Usluge savjetovaništa u potpunosti su povjerljive i obzirom da su u rad uključeni psiholozi koji u radu poštuju Kodeks etičke psihološke djelatnosti te podaci o korištenju usluga savjetovaništa ne ulaze ni u jedan studentski dokument. Studentsko savjetovanište nudi studentima svih studijskih usmjerenja i godina mogućnost besplatnog psihološkog savjetovanja. Primarni cilj savjetovaništa je omogućiti svim studentima brže, efikasnije i bezbolnije studiranje te općenito višu razinu kvalitete života. Studenti nezadovoljni sobom i/ili suočeni sa različitim problemima u studiju ili u odnosima s drugima, mogu zatražiti psihološku podršku i pomoć u Savjetovaništu. Razlozi zbog kojih se studenti javljaju u Savjetovanište: teškoće u učenju, nepoznavanje tehnika učenja, loša organizacija vremena, problemi prilagodbe na studij, nedostatak motivacije za učenje, obeshrabrenost, sumnja u pravilan izbor studija, ispitna anksioznost, problemi u odnosima sa obitelji, prijateljima ili partnerom, nezadovoljavajući odnosi s ljudima, poteškoće u komunikaciji, socijalna neprilagođenost, usamljenost; nisko samopoštovanje i samopouzdanje, tjeskoba, depresivnost, misli o samoubojstvu, loše navike (ovisnost o alkoholu, drogama).

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta osiguralo je u Državnom proračunu financijska sredstva u 2015. godini u okviru Redovne djelatnosti visokih učilišta i za projekte i programe studenata i studentskih udruga koji su provodili različite programe od kojih se neki odnose i na borbu protiv različitih oblika ovisnosti te promicanja zdravih stilova života u studentskoj populaciji. Programi studentskih udruga provodili su se u 2015. godini isključivo unutar visokih učilišta na kojima iste i djeluju i na kojima su evidentirane kao studentske udruge te su u financijskom dijelu financirane od istih. Za realizaciju programa studentskih udruga i nadzor nad utrošenim financijskim sredstvima zadužena su visoka učilišta.

Program prevencije ovisnosti za djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi

Ministarstvo socijalne politike i mladih

- **MJERA 1.** Razvijati programe prevencije ovisnosti za djecu i mlade koji su izvan sustava školovanja ili su na školovanju u odgojnoj ustanovi, dječjim domovima ili specijaliziranim ustanovama za djecu i mlade, te druge rizične skupine djece i mladih.

Cilj je otkrivanje skupina djece i mladih koji su u riziku za napuštanje škole ili su već napustili školu te osmišljavanje programa u sklopu kojih će se raditi na njihovoj motivaciji za uključivanje u druge školske programe i/ili tečajeve za usavršavanje s ciljem povećanja njihova zapošljavanja. Hrvatski zavod za zapošljavanje je tijekom 2015. godine, u suradnji s drugim partnerima, aktivno sudjelovao u uspostavi sustava identifikacije i aktivacije osoba od 15 do 30 godina starosti koje nisu zaposlene, nisu uključene u obrazovanje niti se nalaze u bilo kojoj vrsti osposobljavanja – tzv. NEET (Not in Education, Employment or Training). CISOK centri⁵ su prepoznati kao središnja mjesta za identifikaciju i aktivaciju NEET skupine, uključujući definiranje oblika suradnje i odgovornosti pojedinih partnera, kao i kreiranje mjera prevencije. Svrha aktivnosti identifikacije i aktivacije neaktivnih NEET osoba jest potaknuti njihovo socijalno uključivanje, prvenstveno kroz aktivnosti obrazovanja/zapošljavanja, informiranja i savjetovanja o razvoju karijere, čime se doprinosi unapređenju zapošljivosti, olakšanom ulasku na tržište rada i sprečavanju (dugotrajne) nezaposlenosti ove ciljne skupine.

U cilju razvoja partnerstva u sklopu Garancije za mlade, u studenome 2015. godine potpisan je Sporazum o poslovnoj suradnji za razmjenu podataka između Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstva rada i mirovinskoga sustava, Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje. Svrha Sporazuma je razmjena baze podataka između institucija koja će omogućiti bolju identifikaciju i aktivaciju NEET skupine. Sporazumom se propisuju uvjeti, procedure i načini korištenja podataka.

Pored navedenog, centri za socijalnu skrb u svojim izvješćima za 2015. godinu ističu redovitu i zadovoljavajuću suradnju sa osnovnim i srednjim školama na svom području. Po potrebi centri za socijalnu skrb poduzimaju mjere obiteljsko pravne zaštite odnosno uključuju djecu i roditelje u savjetodavni rad ili socijalizacijske skupine (djeca).

U rujnu 2015. godine, Odlukom Ministarstva socijalne politike i mladih osnovano je Nacionalno tijelo za međuresornu i međusektorsku koordinaciju za praćenje mladih u riziku od socijalne isključenosti, sastavljeno od 20 predstavnika nadležnih državnih tijela, znanstvenih institucija i udruga, čije zadaće su: analizirati postojeće kategorije mladih u riziku od socijalne isključenosti,

⁵ CISOK je središnje mjesto pružanja novih usluga profesionalnog usmjeravanja i razvoja karijere Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje. S novim modelom rada koji je prilagođen potrebama pojedinaca omogućena je dostupnost informacija o cijelo-životnom profesionalnom usmjeravanju i razvoju karijere svim građanima. CISOK centri otvoreni su za sve građane – učenike, studente, roditelje, nezaposlene ili zaposlene osoba, poslodavce, učitelje i druge, a sve usluge CISOK-a su besplatne. CISOK centri otvoreni su u sklopu IPA projekta Europske unije “Razvoj ljudskih potencijala“. Centri rade na usklađivanju te povezivanju sustava profesionalnog usmjeravanja s istim takvim sustavima u Europskoj uniji. (Izvor: <http://www.mrms.hr/pocelo-otvaranje-centara-za-informiranje-i-savjetovanje-o-karijeri-cisok/>)

izraditi novi sustav kategorija rizika, izraditi instrumente za utvrđivanje i praćenje skupina mladih u riziku prema utvrđenim kategorijama, provesti istraživanje o skupinama mladih u riziku od socijalne isključenosti u lokalnim zajednicama, identificirati potrebe mladih u riziku od socijalne isključenosti i oblike potpore tim mladima, dati prijedlog za osnivanje odgovarajućih regionalnih koordinativnih tijela koja čine predstavnici nadležnih ustanova za mlade, udruga mladih i za mlade te jedinica područne (regionalne) samouprave te dati smjernice za njihov rad, izraditi program djelovanja nacionalnog i regionalnih tijela. Tijekom 2015. godine održana su 3 sastanka te je dogovorena dinamika rada i izvršavanja pojedinih zadataka te djelovanje užih radnih skupina Nacionalnog tijela u nekoliko faza, prikupljeni su sažetci primjera dobre prakse i strateških dokumenata, istraživanja i statističkih podataka te je dogovoreno objedinjavanje svih podataka i izrada nacрта kategorija mladih u riziku od socijalne isključenosti.

Nadalje, Ministarstvo socijalne politike i mladih u svibnju 2015. godine objavilo je Poziv za prijavu programa i projekata usmjerenih mladima za financijsku potporu iz raspoloživih sredstava dijela prihoda od igara na sreću i Državnog proračuna za 2015. godinu. Prioritet unutar programskog financiranja (trajanje provedbe maksimalno 36 mjeseci), između ostalih, bio je 3) rad s mladima koji nisu u sustavu obrazovanja i osposobljavanja te koji nisu zaposleni (NEET). Temeljem navedenog Poziva pružena je potpora u provedbi 7 programa udruga u iznosu od 795.000,00 kn.

Pored navedenog, centri za socijalnu skrb ostvaruju kontinuiranu suradnju s nadležnim službama Hrvatskog zavoda za zapošljavanje koje organiziraju različite programe osposobljavanja te također daju informaciju o alternativnim mogućnostima školovanja. Uloga ustanova socijalne skrbi odnosi se na pružanje psihosocijalne podrške i savjetodavni rad sa učenicima i roditeljima putem individualnih savjetovanja pri čemu pojedini centri za socijalnu skrb ističu i dobru suradnju sa organizacijama civilnog društva kao vanjskim partnerima.

Djeca i mladi u riziku redovito se upućuju na tretman/savjetovanje u specijalizirane ustanove ili stručnjacima specijaliziranim za dječje i adolescentske probleme. Također, većina centara za socijalnu skrb ističe vrlo dobru suradnju sa nadležnim Službama za zaštitu mentalnog zdravlja i prevenciju ovisnosti pri županijskim Zavodima za javno zdravstvo. Suradnja centara za socijalnu skrb sa nadležnim službama za zaštitu mentalnog zdravlja i prevenciju ovisnosti je kontinuirana i redovita te se odvija putem individualnih susreta/kontaktata stručnjaka ili godišnjih sastanaka. Maloljetnici se u programe nadležnih službi uključuju u programe savjetovanja u svrhu motivacije za prestanak konzumacije sredstva ovisnosti te se također maloljetnici i mladi punoljetnici upućuju na izvršavanje posebnih obveza izrečenih od strane suda.

Centri za socijalnu skrb pored aktivnosti koje samostalno provode vrlo često ostvaruju i intenzivnu suradnju sa odgojno obrazovnim ustanovama (tematske radionice, sastanci), ustanovama socijalne skrbi (domovi za djecu-savjetodavni rad/psihosocijalna podrška), zdravstvenim ustanovama te organizacijama civilnog društva koje se kroz različite programe bave djecom i mladima (pr. zabavni i kulturni sadržaji, sportske aktivnosti, tehničke aktivnosti, društveno edukativne aktivnosti). Također, pojedini centri za socijalnu skrb ističu kako je posebna pozornost pridana provođenju mjera nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi koje ocjenjuju kao iznimno korisnu mjeru za prevenciju razvoja ovisnosti.

Sustavna analiza pojavnosti konzumiranja sredstava ovisnosti kod djecu i mladih u sustavu

socijalne skrbi te o rizičnim čimbenicima za konzumiranje sredstava ovisnosti nije izrađena tijekom 2015. godine, međutim Ministarstvo socijalne politike i mladih u mogućnosti je pratiti određene brojčane pokazatelje ovih pojava putem redovitih godišnjih statističkih izvješća.

Tijekom 2015. godine Ministarstvo socijalne politike i mladih nije organiziralo stručne skupove ili edukacije na temu prevencije ovisnosti. Centri za socijalnu skrb u svojim izvješćima navode kako su na istima sudjelovali, obično, na poziv nadležnih zdravstvenih službi na području županije. Također, pojedini centri za socijalnu skrb su tijekom 2015. godine organizirali i različite radionice/predavanja koje su okupile djecu, roditelje te stručnjake raznih profila. Pojedine županije izvještavaju o sudjelovanju u programu „MOVE - Kratka motivacijska intervencija“ koji provodi Ured u suradnji s Ministarstvom socijalne politike i mladih, Ministarstvom zdravlja i Hrvatskim zavodom za javno zdravstvo.

Centri za socijalnu skrb koji su tijekom 2015. godine provodili preventivne programe, organizirali su tematske roditeljske sastanke, nerijetko u suradnji sa nadležnim zdravstvenim službama i policijom. Tako je npr. u Krapinsko-zagorskoj županiji Podružnica Obiteljski centar provodila program „Ja sam važna osoba, ja sam roditelj“ u sklopu koje je održano 36 grupnih susreta kojima je prisustvovalo 1.153 korisnika. Pored navedenog, centri za socijalnu skrb u okviru redovite aktivnosti održavali su po potrebi individualne kontakte sa roditeljima i djecom u riziku. U Istarskoj županiji održani su tematski roditeljski sastanci, programi i radionice za stjecanje psihosocijalne podrške (Centar za socijalnu skrb: 13, Dječji dom: nekoliko), 2 programa s ciljem promicanja zdravih stilova života, te 2 programa posttremanskog prihvata u koje je bilo uključeno 14 korisnika.

Dio centara za socijalnu skrb je tijekom 2015. godine organizirao tematske radionice za roditelje djece s problemom ovisnosti pri čemu redovito ističu zadovoljavajuću suradnju sa organizacijama civilnog društva na lokalnoj razini. U brojnim županijama provode se radionice za roditelje „Rastimo zajedno“ i radionice za roditelje kojima imaju djecu s posebnim potrebama „Rastimo zajedno plus“, (Vukovarsko-srijemska, Dubrovačko-neretvanska) te npr. radionica „Vizije-volonteri za roditelju i djecu“ u organizaciji Obiteljskog centra i Udruge Roda (Vukovarsko-srijemska županija).

Kao primjer dobre prakse u okviru preventivnih grupnih programa za djecu, mladež i roditelje potrebno je istaknuti program grupnog rada s djecom iz rizičnih obitelji te njihovim roditeljima, koji koristi metodu „Malih kreativnih socijalizacijskih skupina“. Program se tijekom 2015. godine provodio sa 55 skupina djece u 42 osnovne škole, odnosno programom je bilo obuhvaćeno više od 740 djece iz rizičnog obiteljskog okruženja i rizičnog ponašanja te više od 525 roditelja u svrhu podizanja njihove roditeljske kompetencije. Provodilo ga je sveukupno 89 voditelja, od kojih je 33 zaposlenika osnovnih škola i 63 zaposlenika centara za socijalnu skrb. Cilj navedenih programa je razvijanje komunikacijskih i socijalizacijskih vještina koje utječu na razvoj samopouzdanja kod djece, kvalitetno korištenje slobodnog vremena, razvijanje kreativnih potencijala te različitih oblika prihvatljivog ponašanja. Program Male kreativne socijalizacijske skupine provodio se u brojnim županijama o čemu izvještavaju županije: Varaždinska (75), Grad Zagreb (100), Koprivničko-križevačka (30), Vukovarsko-srijemska županija i dr.

Tijekom 2015. godine u Istarskoj županiji provodilo se 8 vrsta programa za djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi: 1. Odgojne mjere: Posebne obveze i Pojačana briga i nadzor, 2. Nadzor

nad izvršenjem roditeljske skrbi (NiRS) i Stručna pomoć i potpora (SPP), 3. Program „Škola - prijatelj zajednice“ (suradnički program), 4. Program “Pepe i prijatelji“ (suradnički program), 5. Program „Rastimo zajedno plus” - Podružnica O.C. (partnerski program), 6. Program “Kvartovski đir” – Podružnica O.C. (partnerski program) 7. Junior plus - Podružnica Obiteljski centar, te je sveukupno obuhvaćeno 426 djece i mladih. S obiteljima navedenih skupina provedeno je 3 vrste programa. Na području Grada Zagreba provodili su se preventivni programi sa 7 grupa, a u 6 grupa bila su uključena djeca osnovnoškolskog uzrasta. U suradnji sa školama i Domom za odgoj djece i mladeži iz Zagreba bila su uključena u 26 programa PSP-a pri osnovnim školama na različitim područjima Grada, (oko 430 djece godišnje, 50 iz dječjeg doma podružnice Laduč). Partnerski programi provedeni su kroz 4 projekta sa Udrugama. Također se provodio rad s roditeljima kojima su izrečene mjere nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi te druge mjere zaštite osobnih prava i dobrobiti čiji broj je varirao ovisno o potrebama te su se na mjesečnoj razini kretali između 200-300 s vrlo izraženim potrebama za provođenjem navedene mjere. U Ličko-senjskoj županiji provodio se projekt „Sunčana strana ulice“ za pospješivanje otpornosti i socijalne integracije mladih sa problemima u ponašanju na području lokalne zajednice Gospić. Centar za socijalnu skrb Gospić u partnerstvu s Udrugom Ambidexter klub iz Zagreba provodi navedeni program tijekom školske godine 2014./2015. u suradnji sa školama i lokalnom samoupravom. Radionice su održavane u Centru za socijalnu skrb Gospić u sklopu savjetovališta „Bumerang“ za skupinu rizične djece te u školama za sve zainteresirane učenike.

Pored navedenog pojedini centri za socijalnu skrb su organizirali i jednokratna edukativna predavanja/radionice u okviru obrazovnih ustanova dok dio centara za socijalnu skrb ističe suradnju sa organizacijama civilnog društva i savjetovalištim koji provode programe na lokalnoj razini u koje se redovito uključuju djeca i mladi. Tako je npr. u Istarskoj županiji provedeno 6 jednodnevnih edukacija: Alkohol i kockanje kod mladih, Emocionalna pismenost, Dijete sa ADHD, Krizne intervencije u radu s djecom i mladima s poremećajima u ponašanju, Rad s obiteljima djece i mladih s poremećajima u ponašanju, Suvremeni pristupi teškoćama mentalnog zdravlja djece i mladih te Simpozij „Profesionalni pristup ovisniku“ (radionica od 3 trodnevna modula), a u iste su bile uključene 3 ustanova i 24 stručnih suradnika.

Pravo na uslugu poludnevnog boravka priznaje se rješenjem centra za socijalnu skrb. Tijekom 2015. godine centri za socijalnu skrb uključili su ukupno 783 djece na poludnevne ili cjelodnevne boravke pri domovima socijalne skrbi. Od toga, 568 djece sudjeluje u programu produženog boravka u školama.

Programi posttremanskog prihvata nakon boravka u ustanovi provode se individualno za svakog maloljetnika, u nekim slučajevima u suradnji s organizacijama civilnog društva koje nude takve programe.

Ustanove socijalne skrbi upoznate su s Nacionalnim programom prevencije ovisnosti za djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi te su pri centrima za socijalnu skrb imenovani županijski koordinatori Programa prevencije koji ostvaruju redovitu stručnu komunikaciju i suradnju sa ostalim ustanovama socijalne skrbi, kako u okviru redovne djelatnosti tako i s ciljem provedbe mjera Programa prevencije. Prema podacima iz županijskih izvješća, provodili su se programi i radionice za djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi:

- Male kreativne socijalizacijske skupine (64)
- Poludnevni boravak u ustanovi (98)

- Poludnevni boravak u školi (164)
- Savjetovanje.

Provedeno je 233 nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi (i/ili stručna pomoć i potpora u ostvarivanju skrbi o djetetu) i radionica: Osnaži vezu sa svojim roditeljima.

Tijekom 2015. godine održane su edukacije i seminari o metodama rada s djecom i mladima koji žive u institucijama te o problemu ovisnosti: Škola kibernetike i sistemske terapije, Razvoj osobne odgovornosti te odgovornosti za odnos i uradak, Podrška i pomoć nakon traumatskih događaja, Rad s obiteljima djece i mladih s problemima u ponašanju, Suvremeni pristup poteškoćama mentalnog zdravlja, Medijacija kao način rješavanja obiteljskih sporova, Uvod u 4 sobe promjene, Zaštita prava na zdravlje djece i mladih u alternativnoj skrbi, a u iste je bilo uključeno 12 institucija.

Osigurana je stručna literatura za institucije namijenjene djeci i mladima s poremećajima u ponašanju i onima bez odgovarajuće roditeljske skrbi (Pomoć roditeljima u zaštiti dobrobiti djeteta, Obitelj i prevencija ovisnosti, trenirajmo prevenciju - brošura, Recimo zajedno ne ovisnosti, Alkoholizam prijatna i oporavak, Odgoj-temelj prevencije ovisnosti, Droga nerješiv problem, Što bi trebali znati o drogama- brošura, Lako je prestati pušiti, Droga opća opasnost, Dnevnik jedne narkomanke). Vezano uz analizu o pojavnosti konzumiranja sredstava ovisnosti kod djecu i mladih u sustavu socijalne skrbi te o rizičnim čimbenicima za konzumiranje sredstava ovisnosti, Šibensko kninska županija izvještava da se unutar redovite evidencije Odjela djece i mladih s poteškoćama u ponašanju registrira posebno kategorija eksperimentatora ili konzumenata sredstava ovisnosti te se utvrđuju rizični faktori. U odnosu na aktivnost suradnje s osnovnim i srednjim školama u otkrivanju skupine djece i mladih koji su u riziku za napuštanje škole ili su već napustili školu i osmišljavanje programa u sklopu kojih će se raditi na njihovoj motivaciji za uključivanje u druge školske programe i/ili tečajeve za usavršavanje s ciljem povećanja njihova zapošljavanja, za istaknuti je primjer iz Vukovarsko-srijemske županije gdje se mladi koji su napustili školu upućuju u Tehnička učilišta, prati se radno osposobljavanje, te pružaju dalje informacije. Suradnja sa osnovnim i srednjim školama razvijana je tijekom godina od kada su sve škole na području zaposlile stručne suradnike što je omogućilo učinkovitiji oblik suradnje na prevenciji rizičnih skupina na način da škole obavještavaju centar za socijalnu skrb o djeci i mladima kojima su izrečene pedagoške mjere odnosno dostavljaju izvješća o uspjehu i odstupanjima u ponašanju nakon čega se primjenjuju mjere iz nadležnosti Centra (savjetovanje, upućivanje u druge ustanove, izriču se mjere obiteljsko pravne zaštite, provodi se program „Male kreativne socijalizacijske skupine“, te pojedinačno savjetovanje, praćenje i upućivanje). Također, u Splitsko-dalmatinskoj županiji, Centar Split njeguje redovitu i kvalitetnu suradnju sa udrugom „Most“, sa posebnim naglaskom na POST program koji omogućava visoko rizičnim mladima (problematične obitelji, bez završene škole, počinitelji kaznenih djela/prekršaja, izlaze iz odgojnih ustanova i zavoda, konzumenti droga) da završe srednjoškolsko obrazovanje, zajedno s njima pišu životopis, prate ih prilikom prijave na HZZ, prijava za posao i sl.

Evaluacija preventivnih programa

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta i Agencija za odgoj i obrazovanje

- **MJERA 1.** Izraditi stručna mjerila i smjernice za provedbu svih faza evaluacije, tj. definirati evaluacijske okvire koji moraju ispunjavati standarde kao što su korisnost, izvedivost, vjerodostojnost i točnost, te provesti evaluaciju svih preventivnih programa i projekata koji se financiraju iz Državnog proračuna i lutrijskih sredstava i utemeljeni su i proizlaze iz Državnog proračuna.

Vežano uz mjerila i smjernice za evaluaciju preventivnih programa, potrebno je istaknuti da je Nacionalnim programom prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno - obrazovnom sustavu, te djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi za razdoblje od 2015. do 2017. godine predviđeno donošenje Minimalnih standarda programa prevencije ovisnosti za djecu predškolske i školske dobi (nositelj mjere: Agencija za odgoj i obrazovanje, koja ih donosi uz suglasnost Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta). Tako je, u svrhu izrade Minimalnih standarda Agencija za odgoj i obrazovanje imenovala članove Stručne radne skupine za izradu istih. Cilj Stručne radne skupine, koju čine predstavnici državnih tijela, stručnih i znanstvenih institucija te nezavisni stručnjaci, bio je izraditi i definirati stručna mjerila, metode i smjernice za izradu, provođenje i evaluaciju preventivnih projekata i programa koji se provode u odgojno - obrazovnim ustanovama, te se nacrt Minimalnih standarda izrađivao tijekom 2015. godine. Predstavnice Ureda su aktivno sudjelovale u radu navedene stručne radne skupine.

Odgojno-obrazovne ustanove provode same evaluaciju svojih preventivnih programa, uglavnom na razini odgojno-obrazovne ustanove.

Organizirani su stručni skupovi za voditelje Školskih preventivnih programa i stručne suradnike pedagoge i socijalne pedagoge, seminari o planiranju programa prevencije i evaluacije preventivnih programa. Obavijesti o provođenju školskog preventivnog programa, održanim predavanjima i radionicama redovito se objavljuju na mrežnim stranicama odgojno-obrazovnih ustanova.

Prema županijskim izvješćima, tim stručnjaka različitih profila koji bi provodio vanjsku periodičnu evaluaciju i ocjenu svih preventivnih projekata i programa koji se provode u odgojno-obrazovnom sustavu, ali i programa koje planiraju i provode lokalne zajednice uglavnom nije osnovan na razini niti jedne županije, te o navedenoj aktivnosti izvještavaju tek tri županije. Svega nekoliko županija izvještava o aktivnosti definiranja stručnih mjerila, metoda, standardiziranih upitnika i smjernice za evaluaciju preventivnih programa na razini županija. Tako su sukladno izvješćima u Brodsko-posavskoj županiji Smjernice za evaluaciju poznate voditeljima školskih preventivnih programa, u Koprivničko-križevačkoj županiji ova aktivnost je djelomično realizirana, a u Šibensko-kninskoj županiji provodi se evaluacija procesnog tipa te svaka škola u županiji sama određuje vrstu i način provedbe. Također, škole same, ovisno o mogućnostima pripremaju i tiskaju brošure i slične materijale. U Virovitičko-podravskoj županiji u sastavu školskog preventivnog programa definirane su mjere za provođenje u tijeku školske godine. Vežano uz organizaciju regionalnih stručnih skupova, seminara i radionica o planiranju programa prevencije i evaluaciji preventivnih programa za voditelje školskih preventivnih

programa i županijske koordinatore te ostale stručnjake koji provode programe prevencije ovisnosti u školama, organiziran je međužupanijski stručni skup u Bjelovaru, 2. prosinca 2015. godine u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje. U Istarskoj županiji održana su dva stručna skupa, u Koprivničko-križevačkoj županiji organiziran je stručni skup u Donjoj Stubici za županijske voditelje ŠPP-a „Učinkoviti preventivni programi“, te stručni skup za članove Povjerenstva za suzbijanje zlouporabe droga Koprivničko-križevačke županije i županijske voditelje školskih preventivnih programa. Također su održana dva interaktivna predavanja: Problematika novih psihoaktivnih tvari i Prirodni i sintetički kanabinoidi-učinci na organizam i liječenje. Održano je i Županijsko stručno vijeće za voditelje ŠPP-a u Đurđevcu, te predavanje Kako brinemo o pravima djece sa problemima u ponašanju te je predstavljen primjer dobre prakse Školsko ozračje u preventivnim programima.

Ured za suzbijanje zlouporabe droga

- **MJERA 1.** Izraditi stručna mjerila i smjernice za provedbu svih faza evaluacije, tj. definirati evaluacijske okvire koji moraju ispunjavati standarde kao što su korisnost, izvedivost, vjerodostojnost i točnost, te provesti evaluaciju svih preventivnih programa i projekata koji se financiraju iz državnog proračuna i lutrijskih sredstava i utemeljeni su i proizlaze iz Državnog proračuna.

2012. godine Ured je uspostavio i vodi on-line aplikaciju www.programi.uredzadroge.hr koja sadrži bazu podataka o svim projektima/ programima koji se provode u području suzbijanja zlouporabe droga i ovisnosti u Republici Hrvatskoj, a koja obuhvaća područja prevencije, tretmana, programe smanjenja štete i resocijalizacije. Cilj kreiranja iste bio je prikupiti informacije o svim aktivnostima koje se provode na području suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj, ali i podizanje razine kvalitete programa i projekata. S tim u vezi omogućeno je pretraživanje provedenih programa i projekata i prema pojedinom području (prevencija/tretman/smanjenje šteta/ resocijalizacija), provoditelju, vrsti provedene evaluacije i dr. Učinkovitim programima planira se dodjeljivanje certifikata kvalitete koji jamči učinkovitost i kvalitetu programa, te daje prioritet pri financiranju od tijela državne uprave i regionalne (područne) samouprave. Nadalje, evaluirani programi koji se pokažu uspješnima i kvalitetnima predložit će se kao hrvatski primjeri dobre prakse u Portal najboljih praksi Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama (EMCDDA), a kao takvi bi se prezentirali i na nacionalnoj razini. Putem ove web aplikacije Ureda koja sadrži bazu podataka o projektima prevencije ovisnosti kao dio šireg Projekta baze podataka o svim programima i projektima iz područja (prevencije, tretmana, resocijalizacije i programa smanjenja štete) suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj, omogućena je razmjena informacija o svim preventivnim aktivnostima koje se provode na području suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj, te postavljen temelj za identificiranje kvalitetnih, evaluiranih i učinkovitih programa i predlaganje primjera dobre prakse iz Republike Hrvatske Portalu najboljih praksi Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama (EMCDDA). Unutar ove web aplikacije omogućen je pregled projekata koje u području suzbijanja zlouporabe droga i ovisnosti provode organizacije civilnog društva, zdravstvene i socijalne ustanove, ali također i odgojno-obrazovne ustanove. U okviru edukacija koje su se održale na temu prevencije ovisnosti i smanjenje potražnje, informiralo se i o mogućnostima unosa projekata u aplikaciju, te poticanje korištenja portala o programima prevencije i evaluacije. Tijekom 2015. godine u aplikaciju je uneseno ukupno 432 projekta/programa koji se provode u području suzbijanja zlouporabe droga, od kojih 385 pokriva

područje prevencije, a 308 se provodilo u školskom okruženju. Od početka se aplikacija nadograđuje, a tijekom 2015. godine je aplikacija nadograđena na način da je omogućen pregled projekata/programa koji se provode u okviru odgojno-obrazovnog sustava, te su brisani unosi stariji od dvije godine.

U suradnji s Agencijom za odgoj i obrazovanje pristupilo se izradi Minimalnih programskih standarda prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu, a djelatnici Ureda članovi su radne skupine za izradu istih.

Ured kontinuirano promiče i razvija intenzivnu suradnju s organizacijama civilnog društva koje djeluju u području prevencije ovisnosti i suzbijanja zlouporabe droga, putem različitih edukacija, pružanja stručne pomoći udrugama u svezi planiranja i provedbe projekata, uključivanja udruga u izradu i planiranje svih važnih strateških dokumenata i zakonskih prijedloga na ovom području, ali i kroz dodjelu financijske potpore udrugama koje provode projekte i programe s ciljem suzbijanje zlouporabe droga.

Putem financiranja projekta i programa u okviru javnih natječaja za dodjelu financijskih potpora koji se provode od strane resornih tijela, kontinuirano se radi na uspostavi stabilnog sustava financiranja s ciljem povećanja održivosti preventivnih aktivnosti, no budući da sukladno Uredbi o kriterijima za utvrđivanje korisnika i načinu raspodjele dijela prihoda od igara na sreću za 2015. godinu, Ured u 2015. godini nije sudjelovao u udjelu raspodjele dijela prihoda od igara na sreću za 2015. godinu, od strane Ureda po prvi puta nije raspisan javni natječaj za prijavu projekata udruga u Republici Hrvatskoj za dodjelu financijske potpore.

Evaluacija programa i projekata smanjenja potražnje jedan je od ključnih zahtjeva koji se provodi u području smanjenja potražnje droga. Ured redovito prati i evaluira provedbu financiranih projekata/programa udruga te namjensko trošenje dodijeljenih sredstava udrugama. Navedeno se vrši pismenim izvještajima udruga koji se obvezno dostavljaju jednom godišnje sa svom popratnom dokumentacijom, odnosno dokazima o namjenskom utrošku sredstava. Ured također vrši kontrole i evaluaciju provedbe projekata i putem terenskih posjeta udrugama samostalno i/ili uz pomoć vanjskih financijskih stručnjaka. Tako su tijekom 2015. godine djelatnici Ureda izvršili terenske posjete udrugama koji su financirane temeljem zajedničkog natječaja iz 2014. godine za dodjelu financijskih potpora te su izrađena evaluacijska Izvješća o terenskim posjetima koja su istima i dostavljena uz preporuke za buduće unaprjeđenje projekata koji se provode.

Tijekom 2015. godine nastavljena je suradnja s provoditeljima projekta „Europski standardi kvalitete programa prevencije ovisnosti o drogama – faza II“. Druga faza projekta fokusirana je na izradu radnih materijala za implementaciju standarda (za praktičare, donosioce odluka i slično). U području unaprjeđenja kvalitete programa prevencije zlouporabe droga, u suradnji Ureda, Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i organizacija civilnog društva, nastavljen je rad na povezivanju minimalnih standarda kvalitetne prevencije ovisnosti i osiguranih financijskih sredstava. Naime, istovremenom primjenom pristupa „odozdo prema gore“ i „odozgo prema dolje“ proteklih godina uspjelo se osigurati financijsku podršku kvalitetnih, evaluiranih te učinkovitih preventivnih intervencija, pratiti unaprjeđenje postojećih intervencija, te promovirati diseminaciju najboljih praksi. Navedene aktivnosti Ureda prepoznate su kao primjer dobre prakse od strane EDPQS (eng. European Drug Prevention Quality Standards) partnerstva te su iste na 6. konferenciji Europskog udruženja za prevencijska

istraživanja koja je održana od 22. do 24. listopada 2015. godine u Ljubljani i na UNODC regionalnom seminaru za donositelje odluka na temu evaluacije učinkovitosti prevencije zlouporabe droga koji je održan u Beogradu od 19. do 20. studenoga 2015. godine, istaknute kao jedinstven primjer sveobuhvatnog unaprjeđenja kvalitete na europskoj razini. Jedan od zaključaka UNODC seminara je inicijativa za formiranje Radne skupine na regionalnoj razini kojoj bi cilj bio unaprjeđenje i održivost provedbe preventivnih intervencija u zemljama regije, pri kojoj bi Hrvatska, kao članica Europske unije, imala važnu ulogu u osiguravanju podrške, smjernica i dijeljenju iskustava u području unaprjeđenja programa prevencije sa susjednim zemljama.

Financijska sredstva za provedbu Nacionalnog programa

Ukupno utrošena financijska sredstva za provedbu Nacionalnog programa u 2015. godini iznosila su 3.583.831,25 kuna. Od navedenog iznosa, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta utrošilo je 2.734.950,00 kuna za sufinanciranje projekata organizacija civilnog društva koje djeluju u području aktivnosti odgoja i obrazovanja o zdravim načinima života, očuvanje prirode i održivi razvoj te projekata u okviru izvannastavnih aktivnosti osnovnih i srednjih škola u području rada s darovitim učenicima; Agencija za odgoj i obrazovanje utrošila je 50.000,00 kn, od čega je 31.000,00 kuna utrošena na ustrojavanje 31 županijskog stručnog vijeća za preventivne programe, te je za troškove održavanja stručnih skupova utrošeno oko 19.000,00 kuna; Ministarstvo socijalne politike i mladih utrošilo je 795.000,00 kuna za sufinanciranje projekata usmjerenih mladima (rad s mladima koji nisu u sustavu obrazovanja i osposobljavanja te koji nisu zaposleni), a Ured ukupno je utrošio 3.881,25 kuna.

15. DODATAK B:

Izvješće o provedbi Projekta resocijalizacije ovisnika o drogama koji su završili neki od programa rehabilitacije i odvikavanja od ovisnosti u terapijskoj zajednici ili zatvorskom sustavu te ovisnika koji su u izvanbolničkom tretmanu i duže vrijeme stabilno održavaju apstinenciju i pridržavaju se propisanog načina liječenja za 2015. godinu

Uvod

Ured za suzbijanje zlouporabe droga sukladno predviđenim mjerama iz Nacionalne strategije i Akcijskog plana i u suradnji s imenovanim predstavnicima mjerodavnih ministarstava i institucija, izradio je "Projekt resocijalizacije ovisnika o drogama koji su završili neki od programa rehabilitacije i odvikavanja od ovisnosti u terapijskoj zajednici ili zatvorskom sustavu te ovisnika koji su u izvanbolničkom tretmanu i duže vrijeme stabilno održavaju apstinenciju i pridržavaju se propisanog načina liječenja" koji je usvojila Vlada Republike Hrvatske na sjednici održanoj 19. travnja 2007. godine.

Navedeni projekt temelji se na dvije osnovne sastavnice, a to su: prekvalifikacija i doškoloavanje te poticanje zapošljavanja liječenih ovisnika, kao jedni od najznačajnijih oblika njihove socijalne reintegracije. Osnovni cilj ovog Projekta je sustavno i trajno rješavanje pitanja društvene reintegracije ovisnika nakon uspješno završenog tretmana, rehabilitacije i odvikavanja od ovisnosti u terapijskoj zajednici, penalnom sustavu ili zdravstvenoj ustanovi putem stvaranja adekvatnog modela resocijalizacije ovisnika o drogama u zajednici.

Postupci uključivanja ovisnika u program školovanja i zapošljavanja precizno su opisani u Protokolu suradnje i postupanja mjerodavnih državnih tijela, ustanova i organizacija civilnog društva u provedbi Projekta resocijalizacije ovisnika o drogama koji je kao zaseban dokument usvojila Vlada Republike Hrvatske 27. rujna 2007. godine.

Temeljem Projekta resocijalizacije i Protokola Ured određen je za koordinatora u provedbi Projekta te je između ostalog zadužen za praćenje i unapređenje provedbe Projekta te izradu godišnjih Izvješća o provedbi Projekta i davanje prijedloga za nadopune istog. Najvažniju ulogu u provedbi mjera na lokalnoj razini imaju područne službe Zavoda za zapošljavanje i centri za socijalnu skrb.

Područne službe Hrvatskog zavoda za zapošljavanje provode mjere za poticanje zapošljavanja usmjerene na osjetljive skupine nezaposlenih osoba među kojima su i liječeni ovisnici o drogama. Drugi ključni nositelji na lokalnoj razini su Centri za socijalnu skrb koji su na razini jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (županija/gradova) zaduženi za informiranje ovisnika iz ciljane skupine o svim mogućnostima za uključivanje u Projekt resocijalizacije, praćenje individualnog programa resocijalizacije te pružanje drugih oblika socijalne skrbi i potpore ovisnicima tijekom procesa resocijalizacije. Kako bi se olakšala dostupnost Projekta ciljanim skupinama iz ovih ustanova imenovani su koordinatori za provedbu Projekta koji su zaduženi za pružanje informacija o mjerama iz Projekta te pružanje psihosocijalne podrške ovisnicima koji se žele uključiti Projekt. Popis koordinatora se redovito ažurira i objavljuje na Internet stranici Ureda www.drogeiovisnosti.gov.hr.

U vezi s tim, a s ciljem poticanja što uspješnijeg zapošljavanja liječenih ovisnika, Vlada Republike Hrvatske je na prijedlog Ureda u Godišnje planove za poticanje zapošljavanja i Nacionalne planove za poticanje zapošljavanja, kao i u Programe poticanja malog i srednjeg poduzetništva uvrstila liječene ovisnike kao jednu od ciljanih skupina. Produženjem primjene Nacionalnog plana nastavlja se s provođenjem postojećih mjera, uz redefinirane kriterije za olakšano korištenje pojedinih mjera iz nadležnosti Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Hrvatski zavod za zapošljavanje zadužen je za provedbu mjera aktivne politike zapošljavanja Vlade

Republike Hrvatske, a dio tih mjera odnosi se upravo na skupine teže zapošljivih osoba među kojima su i nezaposlene osobe liječeni ovisnici. Te mjere uključuju sufinanciranje zapošljavanja, sufinanciranje i financiranje obrazovanja za potrebe tržišta rada, te uključivanje u javne radove. Mjere definirane Nacionalnim planom za poticanje zapošljavanja su temelj za olakšavanje pristupa otvorenom tržištu rada nezaposlenim osobama.

Ministarstvo poduzetništva i obrta⁶, kao partnerska institucija na provedbi mjera ovoga projekta, sudjeluje sukladno svojim zakonskim nadležnostima, definiranim Zakonom o poticanju razvoja malog gospodarstva (Narodne novine, broj 29/02, 63/07, 53/12 i 56/13).

Tijekom 2015. godine sva nadležna ministarstva i ostala državna tijela sukladno svojim ovlastima i odgovornostima navedenim u Projektu i Protokolu provodila su projektne aktivnosti s ciljem resocijalizacije i društvene reintegracije rehabilitiranih ovisnika o drogama, a s ciljem unaprjeđenja provedbe Projekta resocijalizacije ovisnika o drogama.

Ured je proveo Znanstveno istraživački projekt Evaluacije Projekta resocijalizacije koji je u 2015. godini predstavio na brojnim edukativno-promotivnim događanjima u Hrvatskoj ali i na međunarodnoj razini. Jedno od takvih događanja bio je Side event na temu: Socijalna reintegracija kao ključ uspješnog oporavka s naglaskom na žene ovisnice, koju je Ured organizirao uz kosponzorstvo UN odjela za droge i kriminal (UNODC-a) te Pompidou grupe Vijeća Europe u okviru 58. zasjedanja UN-ove komisije za opojne droge.

Ured za suzbijanje zlouporabe droga

Sukladno Protokolu suradnje i postupanja mjerodavnih državnih tijela i ustanova i organizacija civilnog društva u provedbi Projekta resocijalizacije ovisnika o drogama, Ured je tijekom 2015. godine kontinuirano pratio provedbu Projekta resocijalizacije te o svim mjerama, programima i novostima vezanim uz Projekt obavještavao nadležna državna tijela i nositelje mjera iz Projekta na nacionalnoj i lokalnoj razini te organizacije civilnog društva.

Nastojeći putem aktivnosti koordinacije i suradnje unaprijediti provedbu istog, Ured je kontinuirano davao prijedloge za nadopunu Projekta, predlagao mjere za Nacionalni plan za poticanje zapošljavanja te prijedloge za poboljšanje provedbe cjelokupnog Projekta resocijalizacije kako na Nacionalnoj tako i na lokalnoj razini.

Tijekom 2015. godine provedene su sljedeće aktivnosti:

- Budući da je Ured uz stručnu podršku Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta s ciljem definiranja pozitivnih i negativnih strana Projekta resocijalizacije kao i njegove modifikacije i unaprjeđenja, proveo Znanstveno istraživački projekt Evaluacije Projekta resocijalizacije, tijekom 2015. godine organizirano je niz edukativnih i promotivnih događanja s ciljem predstavljanja rezultate evaluacije i unaprjeđenja Projekta kao što su:

⁶ U tekstu se koriste nazivi tijela državne uprave koji su bili važeći 2015., sukladno Zakonu o ustrojstvu i djelokrugu ministarstava i drugih središnjih tijela državne uprave (Narodne novine, broj 150/11, 22/12, 39/13, 125/13 i 148/13)

- a) U ožujku 2015. godine u okviru zasjedanja Komisije za opojne droge, koje se svake godine održava u Beču, na 58. sjednici, koja je održana u razdoblju od 9. – 17. ožujka 2015. godine, Ured je po prvi puta imao priliku sudjelovati u organizaciji tematskog popratnog događaja tzv. „side event-a“ (eng.). Među 61 popratnim događajem, 11. ožujka 2015. godine održan je hrvatski „side event“ na temu predstavljanja Projekta resocijalizacije ovisnika o drogama, s naglaskom na socijalnu reintegraciju žena pod nazivom (eng.): "Women in focus- Social reintegration as a key to successful recovery", odnosno "Socijalna reintegracija kao ključ uspješnog oporavka - s naglaskom na resocijalizaciju žena". Navedeni događaj je održan uz kosponzorstvo UN odjela za droge i kriminal (UNODC-a) te Pompidou grupe Vijeća Europe, a u okviru tog događanja predstavljena je i kraća verzija dokumentarnog filma „Put u novi život“ koji je s ciljem promocije koncepta oporavka i Projekta resocijalizacije izradio Ured.
- b) U travnju 2015. godine u zajedničkoj organizaciji Ministarstva poduzetništva i obrta i Ureda, održan je Stručni skup „Socijalno zadružno poduzetništvo liječenih ovisnika, s ciljem senzibiliziranja javnosti o problemima resocijalizacije ovisnika i potrebi njihove ponovne reintegracije u zajednicu nakon završenog liječenja, te povezivanja i razmjene iskustava u području razvijanja projekata socijalnog zadružnog poduzetništva. Na skupu su sudjelovali predstavnici udruga, zadruga i institucija koje razvijaju socijalno zadružno poduzetništvo liječenih ovisnika.
- c) U lipnju 2015. godine predstavnik Ureda je aktivno sudjelovao i predstavio rezultate evaluacije Projekta na edukaciji koordinatora na Projektu resocijalizacije liječenih ovisnika iz područnih službi Zavoda za zapošljavanje koju je organizirao Hrvatski zavod za zapošljavanje. Osnovna svrha edukacije je bila unaprjeđenje kompetencija koordinatora i savjetnika za rad s liječenim ovisnicima, kao i upoznavanja s mjerama i aktivnostima iz novog Akcijskog plana za suzbijanje zlouporabe droga za razdoblje od 2015.-2017. godine te rezultatima evaluacije Projekta, ali i raspraviti probleme i prepreke u provedbi Projekta. Na edukaciji je sudjelovalo ukupno 26 sudionika, 18 koordinatora iz područnih ureda Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje, te predstavnici partnera koji sudjeluju na Projektu.
- d) U listopadu 2015. godine Ured je sudjelovao na okruglom stolu „O nama s nama“ na temu Resocijalizacije i oporavka osoba s ovisničkim ponašanjem koji se održao u organizaciji Centra za socijalnu skrb Zagreb, udruge Zajedno idemo dalje i udruge Stijena.
- e) U studenome 2015. godine Ured je sudjelovao na stručnom skupu održanom u organizaciji Centra za socijalnu skrb Zagreb, Podružnice Obiteljski centar za stručnjake iz obrazovnog, zdravstvenog i sustava socijalne skrbi te predstavnike udruga i terapijskih zajednica na temu problematike ovisnosti. Predstavljeni rezultati Istraživačkog Projekta evaluacije Projekta resocijalizacije ovisnika o drogama.
- f) U studenome 2015. godine Ured je u suradnji s Povjerenstvom za suzbijanje zlouporabe droga Šibensko - kninske županije i Službom za zaštitu mentalnog zdravlja i prevenciju ovisnosti Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Šibensko-kninske županije organizirao u Šibeniku Okrugli stol "Evaluacija i provedba Projekta resocijalizacije ovisnika na razini lokalne zajednice" za koordinatore Projekta resocijalizacije ovisnika iz Centara za socijalnu skrb, područnih službi Zavoda za zapošljavanje i Službi za zaštitu mentalnog zdravlja i prevenciju ovisnosti s područja Šibensko-kninske, Zadarske, Splitsko-dalmatinske i Dubrovačko-neretvanske županije.
- g) U pogledu intenziviranja i unaprjeđenja suradnje s organizacijama civilnog društva Ured je

u 2014. godini proveo prvi put objedinjeni Natječaj za udruge i zdravstvene organizacije koje djeluju u području prevencije ovisnosti i suzbijanja zlouporabe droga, a u kojem su sredstva objedinili Ured, Ministarstvo zdravlja i Ministarstvo socijalne politike i mladih, a realizacija projekata odobrenih po Natječaju je bila do 10. srpnja 2015. godine. U cilju osnaživanja organizacija civilnog društva koje provode programe i projekte smanjenja stigmatizacije i socijalne isključenosti jedno od prioritarnih područja ovog objedinjenog Natječaja bila je Resocijalizacija ovisnika o drogama što je uključivalo i provedbu različitih programa školovanja i zapošljavanja liječenih ovisnika te pružanja drugih oblika pomoći pri resocijalizaciji i socijalnom uključivanju liječenih ovisnika. Za programe koji su se provodili tijekom 2014. i 2015. godine od strane Ureda dodijeljena su financijska sredstva u ukupnom iznosu od 397.067,00 kuna za 4 projekata udruga, dok od strane Ministarstva socijalne politike i mladih dodijeljen je iznos od 951.569,00 kuna za 12 projekata udruga koje provode projekte resocijalizacije. Sveukupno dodijeljena sredstva iznose 1.259.072,00 kuna za 16 projekata udruga koje su provele projekte resocijalizacije. Osim navedenog, usluge u području resocijalizacije pružile su i četiri udruge koje nisu financirane od strane navedenih tijela (Tablica 1.a). Usluge koje su udruge pružale u sklopu svojih projekata uglavnom se odnose na informiranje o Projektu resocijalizacije, savjetovanje, edukacije, individualni i grupni rad, grupe samopomoći, psihosocijalnu rehabilitaciju s ciljem bolje reintegracije u društvo, socijalno uključivanje te pomoć pri zapošljavanju. Udruge koje su financirane od strane Ureda i Ministarstva socijalne politike i mladih pružile su pomoć u resocijalizaciji za ukupno 964 liječena ovisnika od toga za 809 muškaraca i 155 žena (Tablica 1.), dok udruge koje nisu financirane od strane Ureda i Ministarstva pružile su usluge za ukupno 57 ovisnika i to 51 muškarac i 6 žena (Tablica 1a.) te je ukupan broj liječenih ovisnika kojima su usluge u resocijalizaciji pružile udruge je bio 1021 od toga 860 muškaraca i 161 žena. To u odnosu na 2014. godinu kada su udruge pomoć u resocijalizaciji pružile za 1.344 liječenih ovisnika predstavlja smanjenje od 24,03%. Najveći broj usluga koje su te udruge pružile ovisnicima u procesu njihove resocijalizacije odnosio se na psihosocijalnu podršku i informiranje o Projektu (psihosocijalna podrška 489 i 763 informiranje), zatim pružanje ostalih oblika pomoći kao što su rad s obitelji ovisnika, pružanje pomoći u prehrani, higijeni i slično, pružanje pravne pomoći, uključivanje u kulturno-zabavne aktivnosti za 207 ovisnika i školovanje za 259 ovisnika. Pomoć pri zapošljavanju i/ili samozapošljavanju je pružena za 122 ovisnika, dok je za 41 ovisnika pružena usluga pomoći u stanovanju odnosno prihvata nakon završenog liječenja ili izdržane zatvorske kazne (Tablica 2.).

- Ured je kontinuirano pružao stručnu pomoć i podršku udrugama koje su ostvarile financijsku potporu za projekte resocijalizacije te samostalno i uz pomoć vanjskih stručnjaka pratio i evaluirao provedbu tih projekata.
- Ured je o novostima i aktivnostima u vezi Projekta redovito obavještavao javnost putem objave na Internet stranici, pozivanjem predstavnika javnih medija, a o Projektu resocijalizacije govorilo se i u radijskim i televizijskim emisijama u kojima su sudjelovali predstavnici Ureda.
- Tiskan je letak o Projektu resocijalizacije te je u suradnji s tvrtkom Profil d.o.o. umnožen DVD s dokumentarnim filmom Put u novi život koji je distribuiran svim nadležnim državnim tijelima i institucijama na lokalnoj razini te organizacijama civilnog društva

uključenim u provedbu Projekta resocijalizacije.

- Ured je u suradnji s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvom pravosuđa - Uprava za zatvorski sustav te Hrvatskim zavodom za zapošljavanje kontinuirano predlagao dodatne mjere za školovanje liječenih ovisnika. Mjere su se predlagale temeljem redovitog praćenja provedbe Projekta te temeljem zaključaka s edukacija.
- Ured je od svih nadležnih ministarstava i ustanova zaduženih za provedbu Projekta resocijalizacije prikupio podatke i izradio skupno Izvješće o provedbi Projekta resocijalizacije ovisnika o drogama za 2014. godinu koje je usvojilo Povjerenstvo za suzbijanje zlouporabe droga Vlade Republike Hrvatske, a isto je u sklopu redovitog godišnjeg Izvješća o provedbi Nacionalne strategije suzbijanja zlouporabe droga za 2014. godinu upućeno Vladi Republike Hrvatske i Hrvatskome saboru.
- Pri Uredu je 2007. godine ustrojena Informatička baza podataka o Projektu koja se sastoji od Zbirke osobnih podataka o korisnicima projekta – radi praćenja i evaluacije individualnog programa resocijalizacije i posebnog linka na internetskoj stranici Ureda gdje se nalaze sve relevantne informacije o Projektu. U 2015. godini u Zbirku osobnih podataka osoba koje su uključene u projekt resocijalizacije pristiglo je ukupno 78 obrazaca. Prema pristiglim obrascima za područne službe zavoda za zapošljavanje (38), terapijskih zajednica/ustanova socijalne skrbi i zatvorskih ustanova (38) i službi za zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti (2), u Projekt resocijalizacije se u 2015. godini uključilo 78 osoba, od toga 70 muškaraca i 8 žena. Najveći broj je bio uključen u profesionalno usmjeravanje 66, zatim u školovanje 39, dok je zaposlenje ostvarilo samo 11 osoba. (Tablica 3.)

Tablica 1. Udruge i projekti resocijalizacije koje je financirao Ured i Ministarstvo socijalne politike i mladih u 2015. godini te broj korisnika obuhvaćenih projektom prema spolu

Naziv udruge	Naziv projekta	Financirani od Ureda i Ministarstva socijalne politike i mladih	Dodijeljen iznos	Ukupan broj korisnika projekta	Muškarci	Žene
Udruga Terra	Program rehabilitacije i resocijalizacije ovisnika o opojnim drogama i bivših osuđenika ovisnika	Ured	119.606,00	50	38	12
Humanitarna organizacija „Zajednica susret“, Split	Novi početak	Ured	119.961,00	51	42	9
Udruga za sprečavanje, informiranje, djelovanje i resocijalizaciju ovisnika – S.I.D.R.O., Zagreb	Mostovi u bolji život	Ured	105.000,00	17	15	2
Udruga Providnost – iz tame u svjetlost, Split	Resocijalizacija marginalnih skupina (liječenih ovisnika, mladih sklonih rizičnim oblicima ponašanja)	Ured	52.500,00	80	50	30
Udruga za borbu protiv ovisnosti „Ne-ovisnost“, Osijek	Stambena zajednica	MSPM	98.311,00	75	75	0
Anst 1700, Split	4D Resocijalizacija	MSPM	102.936,00	22	19	3
Udruga Institut, Pula	Potpuno novi svijet	MSPM	97.217,00	269	263	6
Udruga za kreativni	Uključi se, zaslužio si ☺	MSPM	89.910,00	26	25	1

socijalni rad						
Kršćanski centar za pomoć i rehabilitaciju ovisnika i obitelji Stijena, Zagreb		MSPM	89.394,00	70	50	20
Udruga za pomoć ovisnicima „Vida“, Rijeka	Program resocijalizacije osoba ovisnih o psihoaktivnim supstancama	Ured	86.450,00	55	38	17
Udruga Pet Plus, Zagreb	Terapijska zajednica PET PLUS	MSPM	89.970,00	24	24	0
Zajednica Pape Ivana XXIII, Vrgorac	Zajedno do cilja	MSPM	52.499,00	150	115	35
Udruga za promicanje zdravlja, prevenciju ovisnosti i pomoć ovisniku „Pro sanitas“, Rijeka	Terapijska zajednica za odrasle ovisnike	MSPM	52.159,00	3	3	0
Udruga Apstinenata za pomoć pri resocijalizaciji „Porat“, Zadar	Uključi se!	MSPM	52.159,00	22	13	9
Udruga za prevenciju, rehabilitaciju i resocijalizaciju liječenih ovisnika o drogama, (UZPIRO-CRO PULA)	1.,2.,3., „Korak do zapošljavanja, samozapošljavanja i poboljšanja socijalnog stanja“	MSPM	51.000,00	50	39	11
Ukupno			1.259.072,00	964	809	155

Izvor: Ured za suzbijanje zlouporabe droga

Tablica 1.a. Udruge i projekti resocijalizacije koje nisu financirane od strane Ureda i Ministarstvo socijalne politike i mladih u 2015. godini te broj korisnika obuhvaćenih projektom prema spolu

Naziv udruge	Naziv projekta	Izvori financiranja	Dodijeljen iznos	Ukupan broj korisnika projekta	Muškarci	Žene
Comunita Mondo Nuovo, Zadar	Podrška i potpora nakon izlaska iz terapijske zajednice	Vlastita sredstva	–	28	28	0
Udruga San Patrigano, Split	Resocijalizacija liječenih ovisnika	Vlastita sredstva	–	3	2	1
Udruga Sveti Lovro-Zajednica Cenacolo u partner, Udruga S.I.D.R.O.	Mostovi u bolji život	Vlastita sredstva	–	17	15	2
Liga za prevenciju ovisnosti, Split	REP-resocijalizacijom do prevencije	Vlastita sredstva	–	9	6	3
Ukupno				57	51	6

Izvor: Ured za suzbijanje zlouporabe droga

Tablica 2. Vrste usluga koje su pružile udruge koje su pružile udruge u procesu resocijalizacije tijekom 2015. godine prema broju korisnika i spolu

Naziv udruge	Ukupan broj korisnika		Školovanje		Informiranje o Projektu		Zapošljavanje		Psiho-socijalna podrška		Stanovanje-stambena zajednica/ prihvata nakon tretmana		Ostali oblici pomoći u resocijalizaciji	
	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž
Udruga Terra	38	12	41	9	41	9	2	1	41	9	1	0	38	12
„Zajednica susret“	42	9	31	1	63	18	5	1	42	9	0	0	0	0
S.I.D.R.O., Zagreb	15	2	12	1	14	2	15	2	14	2	7	2	0	0
Udruga Providnost, Split	50	30	8	2	35	15	5	1	50	30	1	0	20	10
„Ne-ovisnost“, Osijek	75	0	1	0	75	0	13	0	0	0	8	0	54	0

Anst 1700, Split	19	3	15	3	16	3	2	0	7	1	0	0	18	2
Udruga Institut, Pula	263	6	0	0	28	6	1	3	28	6	0	0	5	1
Udruga za kreativni socijalni rad, Zagreb	25	1	3	0	25	1	1	0	23	1	0	0	0	0
Stijena, Zagreb	50	20	2	1	50	20	0	2	10	5	0	0	0	0
„Vida“, Rijeka	38	17	10	3	38	17	2	1	38	17	0	0	0	0
Udruga Pet plus, Zagreb	24	0	18	0	24	0	4	0	24	0	2	0	0	0
Comunita Mondo Nuovo, Zadar	28	0	6	0	10	0	1	0	28	0	0	0	28	0
Zajednica Pape Ivana XXIII, Vrgorac	115	35	24	6	115	35	5	3	45	8	6	0	5	0
„Pro sanitas“, Rijeka	3	0	2	0	3	0	1	0	3	0	0	0	2	0
„Porat“, Zadar	13	9	3	1	13	9	7	3	11	4	0	0	0	0
UZPIRO-CRO PULA	39	11	35	7	39	11	21	3	10	2	4	1	10	2
Liga za prevenciju ovisnosti, Split	6	3	0	0	6	3	0	0	0	2	0	0	0	0
Udruga Sveti Lovro-Zajednica Cenacolo u partnerstvu Udruga S.I.D.R.O.	15	2	12	1	14	2	15	2	14	2	7	2	0	0
Udruga San Patrigano, Split	2	1	0	1	2	1	0	0	2	1	0	0	0	0
Ukupno prema spolu	860	161	223	36	611	152	100	22	390	99	36	5	180	27
UKUPNO	1021		259		763		122		489		41		207	

Izvor: Ured za suzbijanje zlouporabe droga

Tablica 3. Izvješće po obrascima za praćenje individualnog programa iz zbirke osobnih podataka o korisnicima projekta resocijalizacije za razdoblje 13.03.2008. do 31.12.2015. godine

Godina	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	UKUPNO
Broj pristiglih obrazaca	41	30	61	121	102	32	142	78	607
Broj osoba uključenih u Projekt	34	13	53	63	76	25	123	78	465
Broj izvršenih Profesionalnih usmjeravanja	28	13	53	53	50	16	51	66	330
Broj osoba uključenih u školovanje	17	9	17	35	32	13	72	39	234
Broj ostvarenih zaposlenja	7	3	4	7	12	0	2	11	46

Izvor: Ured za suzbijanje zlouporabe droga

Ministarstvo zdravlja

Ministarstvo zdravlja jedan je od nositelja provedbenih mjera i aktivnosti sadržanih u Projektu resocijalizacije ovisnika o drogama. Među aktivnostima navedenog Projekta je i procjena zdravstvene i radne sposobnosti ovisnika te njihova profesionalna orijentacija, u svrhu prekvalifikacije ili dokvalifikacije, čiji je cilj buduće lakše uključivanje na tržište rada, a time i bolja resocijalizacija u širu društvenu sredinu.

U okviru provedbenih mjera Projekta, a sukladno svojim obvezama, Ministarstvo zdravlja je osiguralo financijska sredstva za troškove zdravstvenih pregleda zatvorenika uključenih u Projekt, odnosno za usluge specijalističkih pregleda liječnika specijalista medicine rada na područjima županija gdje su locirani zatvori ili kaznonice.

Odabir zatvorenika za sudjelovanje u Projektu resocijalizacije na području Republike Hrvatske u nadležnosti je Uprave za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa, a organizaciju specijalističkih pregleda za zatvorenike provode upravitelji kaznonica i zatvora u suradnji s odabranim liječnicima medicine rada. Prema dostavljenim izvješćima računima liječnika specijalista medicine rada s kojima je ugovorena usluga specijalističkih pregleda, u 2015. godini je izvršena procjena zdravstvene i radne sposobnosti za četrdeset i četiri (44) osobe. Od toga je dvadeset i jedan (21) zatvorenik s područja Sisačko-moslavačke županije, četrnaest (14) zatvorenika s područja Šibensko-kninske županije, te devet (9) zatvorenica s područja Požeško-slavonske županije.

Ministarstvo socijalne politike i mladih

Sukladno Protokolu suradnje i postupanja mjerodavnih državnih tijela, ustanova i organizacija civilnog društva u provedbi projekta resocijalizacije ovisnika o drogama Ministarstvo socijalne politike i mladih jedan je od nositelja provedbenih mjera i aktivnosti u sustavu socijalne skrbi.

Ukupno 15 centara za socijalnu skrb (Đakovo, Makarska, Zagreb, Varaždin, Pula, Dubrovnik, Zaprješić, Rijeka, Čakovec, Pakrac, Velika Gorica, Kutina, Zadar, Poreč i Krapina) dostavilo je podatke o provedbi Projekta resocijalizacije dok su se ostali centri za socijalnu skrb očitivali kako tijekom 2015. godine nisu imali korisnika uključenih u isti, odnosno provodili su savjetodavni i informativni rad sa ovisnicima u okviru redovite djelatnosti i priznavali im različita prava u okviru Zakona o socijalnoj skrbi.

U okviru provođenja mjera u nadležnosti centara za socijalnu skrb tijekom 2015. godine ukupno 28 osoba bilo je uključeno u Projekt resocijalizacije, od čega 24 muških i 4 ženske osobe. Koordinator centara za socijalnu skrb izvijestili su o provođenju mjera i aktivnosti predviđenih Protokolom pri čemu su primarno istaknuli savjetodavni i informativni rad, psihosocijalnu podršku pojedincima i obiteljima, pružanje pomoći i podrške pri uključivanju u programe doškoloavanja i prekvalifikacije, komunikaciju sa mjerodavnim službama u okviru sustava rada i zdravstva kao i sa ustanovama i organizacijama unutar sustava socijalne skrbi.

U nastavak školovanja sukladno Protokolu u 2015. godini upućeno je ukupno 9 osoba. Nadalje, pored mjera i aktivnosti predviđenih Protokolom centri za socijalnu skrb istaknuli su i upoznavanje korisnika sa pravima u sustavu socijalne skrbi te priznavanje istih.

Hrvatski zavod za zapošljavanje

Područni i regionalni uredi Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje su tijekom 2015. godine kontinuirano provodili mjere za poticanje obrazovanja i zapošljavanja liječenih ovisnika sukladno mjerama aktivne politike zapošljavanja, kroz aktivnosti profesionalnog usmjeravanja te kroz mjere sufinanciranja i financiranja obrazovanja i zapošljavanja. Aktivnosti su uključivale; izradu mišljenja o korisnicima koji će biti odabrani za uključivanje u program obrazovanja, uključivanje korisnika u programe obrazovanja, pismeno izvještavanje nadležnog Centra za socijalnu skrb i Službe za zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti o korisniku koji je uključen u program, povezivanje ovisnika koji su završili obrazovni program s potencijalnim poslodavcima i informiranje o Mjerama aktivne politike zapošljavanja, vođenje evidencije o ovisnicima prema posebnom evaluacijskom obrascu i dostavljanje istih Uredu te kontinuirana suradnja u provedbi Projekta s koordinatorima iz Centara za socijalnu skrb, Službe za zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti i terapijskih zajednica.

U sklopu obilježavanja Mjeseca borbe protiv ovisnosti od 15. studenoga do 15. prosinca 2015. godine, svi regionalni i područni uredi Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje organizirali su radionice i okrugle stolove na temu resocijalizacije bivših ovisnika na kojima su sudjelovali predstavnici dionika uključenih u Projekt resocijalizacije na lokalnoj razini (liječeni ovisnici, poslodavci, predstavnici centara za socijalnu skrb, predstavnici područnih i regionalnih ureda Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje i Hrvatskoga zavoda za javno zdravstvo, organizacije civilnog društva, predstavnici škola). Ukupno je održano 39 radionica i predavanja na temu borbe protiv ovisnosti.

U evidenciji Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje je, na dan 31. prosinac 2015. godine bilo 413 liječenih ovisnika koji su uključeni kroz projekt Resocijalizacije (338 muškaraca i 75 žena liječenih ovisnika), od čega su 86 (71 muškarac i 15 žena) liječenih ovisnika novo prijavljene osobe u razdoblju od 01. siječnja 2015. godine.

Tijekom godine kontinuirano se provodila identifikacija registriranih liječenih ovisnika radi uključivanja u aktivnosti predviđene Projektom resocijalizacije. U sklopu pripreme za zapošljavanje, u razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2015. godine, 143 liječena ovisnika o drogama uključena su u aktivnosti profesionalnog informiranja i savjetovanja u svrhu zapošljavanja i razvoja karijere od čega 127 muškaraca i 16 žena.

Za 41 korisnika (37 muškaraca i 4 žene) Projekta resocijalizacije izvršena je procjena psihofizičkih mogućnosti. U radionice aktivnog traženja posla i razvoja karijere uključen je 71 liječeni ovisnik (67 muškaraca i 4 žene). Radionice su se najčešće provodile unutar Zavoda, no savjetnici za profesionalno savjetovanje također su s partnerima na lokalnoj razini održavali radionice unutar terapijskih zajednica i udruga.

Prioriteti i ciljevi aktivne politike zapošljavanja propisani su Smjernicama za razvoj i provedbu aktivne politike zapošljavanja u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2015. – 2017. godine.

Hrvatski zavod za zapošljavanje je i tijekom 2015. godine provodio mjere aktivne politike zapošljavanja, u koje je ukupno uključeno 89 liječenih ovisnika. Kroz potpore za zapošljavanje uključeno je 11 liječenih ovisnika – 9 osoba kroz mjeru Sufinanciranje

zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba, 2 osobe kroz mjeru Sufinanciranje dugotrajno nezaposlenih osoba i jedna osoba kroz Sufinanciranje osoba iznad 50 godina. Mjeru Sufinanciranje samozapošljavanja koristila su tri liječena ovisnika, dok je najveći broj liječenih ovisnika zaposlen je kroz mjere javnih radova, njih 70.

Osim mjera sufinanciranja zapošljavanja Hrvatski zavod za zapošljavanje unaprjeđuje zapošljivost i putem mjera za financiranje obrazovanja, posredstvom kojih je troje korisnika Projekta resocijalizacije uključeno u obrazovne programe, te mjere Stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa, u koju su uključena 2 liječena ovisnika.

Iz financijskih sredstva za provedbu mjera aktivne politike, u 2015. godini financirane su: potpore za zapošljavanje liječenih ovisnika u iznosu od 308.300,00 kuna, obrazovanje bivših ovisnika u iznosu od 26.750,74 kuna, potpore za samozapošljavanje u iznosu od 75.000,00 kuna, stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa u iznosu od 56.215,87 kuna te uključivanja korisnika Programa resocijalizacije u javne radove u ukupnom iznosu od 1.648.759,07 kuna.

U 2015. godini Hrvatski zavod za zapošljavanje je sudjelovao u realizaciji obrazovnih programa putem kojih su liječeni ovisnici uključivani u obrazovne programe u sklopu mjera aktivne politike zapošljavanja, ali i projekata s lokalnim partnerima, udrugama i dr. Osim već navedenih troje korisnika uključenih kroz mjeru Obrazovanje nezaposlenih, još 37 osoba - liječenih ovisnika uključeno je u obrazovne aktivnosti putem različitih projekata u suradnji s lokalnim partnerima ili udrugama, gdje su regionalni i područni uredi najčešće partneri ili suradnici na projektu. Neki od obrazovnih programa u koje su korisnici Projekta u 2015. godini bili uključeni su: bravar, brodocjevar, CNC poslužitelj, rukovatelj CNC glodalicom.

U razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2015. godine zaposleno je ukupno 120 korisnika Projekta resocijalizacije liječenih ovisnika, što je povećanje za 11, 1% u odnosu na 2014. godinu kada je zaposleno 108 osoba - liječenih ovisnika. Od ukupnog broja zaposlenih u 2015. godini, 84 liječena ovisnika zaposleno je putem mjera aktivne politike.

Radna mjesta na kojima su se liječeni ovisnici zapošljavali su: administrativni službenik, čistač, dekorater, dostavljač, ekonomist, fizioterapeut, instalater grijanja i klimatizacije, kuhar, kovino-brusač, kućni majstor, mehaničar brodskih strojeva, pomoćni bravar, pomoćni konobar, pomoćni kuhar, njegovatelj starijih i nemoćnih, poljoprivredni tehničar, pratitelj starijih i nemoćnih osoba, prodavač, prometno-transportni radnik, računalni tehničar, radnik na proizvodnoj liniji, radnik u održavanju sastavljač PVC stolarije, skladištar, sobar, stolar, tekstilni radnik, tiskar, vozač taksija, vozač viličara, zastupnik osiguranja, zavarivač.

Tablica 4. Broj nezaposlenih osoba – liječenih ovisnika o drogama uključenih u mjere aktivne politike zapošljavanja u 2015. godini razvrstani po spolu i područnim/regionalnim uredima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje

Područni ured/ Regionalni ured	Javni rad		Potpore za zapošljavanje		Potpore za samozapošljavanje		Stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa		Obrazovanje nezaposlenih	
	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž
Bjelovar	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Čakovec	3	0	1	0	1	0	0	0	1	0
Dubrovnik	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gospić	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Karlovac	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Krapina	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Križevci	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Kutina	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Osijek	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Požega	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pula	6	0	3	0	0	0	0	0	0	0
Rijeka	9	4	1	0	0	0	0	0	0	0
Sisak	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sl. Brod	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Split	8	4	0	0	0	0	0	0	0	0
Šibenik	3	0	0	1	1	0	0	0	0	0
Varaždin	5	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Vinkovci	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Virovitica	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vukovar	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zadar	4	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Zagreb	7	1	4	0	1	0	0	1	1	0
UKUPNO	59	11	10	1	3	0	1	1	3	0

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje

Tablica 5. Broj nezaposlenih osoba - liječenih ovisnika o drogama uključenih u psihološko-medicinsku obradu i provedbu mjera aktivne politike zapošljavanja u 2015. godini i financijska sredstva utrošena za njihovu provedbu tijekom 2015. godine

Aktivnost / Mjera	Broj uključenih liječenih ovisnika		UKUPNO
	M	Ž	
Sufinanciranje posebnih skupina nezaposlenih osoba	8	1	9
Sufinanciranje osoba iznad 50 godina života	1	0	1
Sufinanciranje zapošljavanja dugotrajno nezaposlenih osoba	1	0	1
Sufinanciranje samozapošljavanja	3	0	3
Financiranje obrazovanja	3	0	3
Stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa	1	1	2
Javni radovi	59	11	70
Psihološko – medicinska obrada	37	4	41
UKUPNO			130

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje

Prema Protokolu suradnje i postupanja mjerodavnih državnih tijela, ustanova i organizacija civilnog društva u provedbi projekta resocijalizacije ovisnika o drogama, regionalni i područni uredi Zavoda prema posebnom evaluacijskom obrascu vode evidenciju o ovisnicima za koje su provedeni profesionalno usmjeravanje i procjena psihofizičkih mogućnosti, o ovisnicima koji su upućeni na prekvalifikaciju i zapošljavanje putem područnog/regionalnog ureda Zavoda, kao i onima koji su posredovanjem područnog/regionalnog ureda dobili zaposlenje, te popunjene obrasce izravno dostavljaju Uredu.

Tijekom 2015. godine predstavnici Hrvatskog zavoda za zapošljavanje informirali su i senzibilizirali poslodavce i širu javnost o problemu zapošljavanja liječenih ovisnika kroz sudjelovanja na okruglim stolovima, javnim tribinama i sl. Dana 21. travnja 2015. godine u prostorijama Ministarstva poduzetništva i obrta predstavnica Zavoda održala je prezentaciju o aktivnostima Zavoda u radu s liječenim ovisnicima na skupu s udrugama i zadrugama koje razvijaju socijalno zadružno poduzetništvo, a 17. studenog 2015. godine Zavod je sudjelovao na okruglom stolu „O nama s nama“, koji su organizirali Centar za socijalnu skrb Zagreb, Udruga Zajedno idemo dalje i Kršćanski centar za pomoć i rehabilitaciju ovisnika i obitelji Stijena.

Tablica 6. Broj liječenih ovisnika o drogama uključenih u aktivnosti profesionalnog usmjeravanja i procijene radne sposobnosti Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje, uključenih u obrazovne programe i osoba koje su ostvarile zaposlenje posredovanjem Zavoda, (2007.- 2015.)

GODINA	Broj liječenih ovisnika za koje je obavljeno profesionalno usmjeravanje i psihološko – medicinska obrada	Broj liječenih ovisnika uključenih u obrazovne programe	Broj ukupno zaposlenih liječenih ovisnika (uključivši i zapošljavanje u javnim radovima)
2007.	35	5	11
2008.	53	13	16
2009.	92	43	14
2010.	51	34	18
2011.	126	57	21
2012.	94	16	88
2013.	141	23	176
2014.	61	37	102
2015.	143	40	120
UKUPNO	796	268	566

Izvor: Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje

Od 19. travnja 2007. godine kada je usvojen Projekt resocijalizacije do 31. prosinca, 2015. godine Hrvatski zavod za zapošljavanje ukupno je proveo profesionalno usmjeravanje i procjenu radne sposobnosti za 796 ovisnika, od toga 268 liječenih ovisnika je bilo uključeno u obrazovne programe, a 566 liječenih ovisnika je ostvarilo zaposlenje u javnom radu i koristilo poticaje za zapošljavanje ili su ostvarili zaposlenje samostalno. Također, iz tablice je vidljivo da je u 2015. godini u odnosu na 2014. godinu došlo do značajnog povećanja broja ovisnika koji su koristili profesionalno usmjeravanje za 135%, kao i onih koji su ostvarili zaposlenje za 18%.

Ministarstvo poduzetništva i obrta

Ministarstvo poduzetništva i obrta, kao partnerska institucija na provedbi mjera ovoga projekta, sudjeluje sukladno svojim zakonskim nadležnostima, definiranim Zakonom o poticanju razvoja malog gospodarstva. Ministarstvo je davatelj potpore za mjeru A2: Zadružno poduzetništvo u sklopu Poduzetničkog impulsa za 2014. godinu, a u 2015. godini nije provodilo natječaje kojima bi se financirale aktivnosti usmjerene na poticanje zadruga odnosno socijalnoga poduzetništva.

Ministarstvo pravosuđa - Uprava za zatvorski sustav

U zatvorskom sustavu, koji ima određena objektivna ograničenja u pogledu realizacije aktivnosti, proširena je ponuda izbora za osposobljavanje kroz Projekt resocijalizacije, na način da se uz mogućnost stručnog osposobljavanja za zanimanje računalni operater i

osposobljavanja za poslove u tehnici sitotiska, otvorila mogućnost stručnog osposobljavanja za zanimanje računalni operater uredskog poslovanja. Uprava za zatvorski sustav izvršila je premještanje zainteresiranih zatvorenika iz različitih kaznenih tijela u kaznionice i zatvore u kojima je bilo moguće organizirati izobrazbu.

Tako su npr. zatvorenici zainteresirani za osposobljavanje za poslove u tehnici sitotiska premješteni u Kaznionicu u Glini koja jedina posjeduje grafičke strojeve, a iz manjih zatvora u kojima nije bilo dovoljno zatvorenika za formiranje grupe, zainteresirani za osposobljavanje za računalnog operatera premješteni su u kaznena tijela u kojima je bilo moguće formirati grupu.

Tijekom 2015. godine Projekt resocijalizacije realiziran je sukladno Protokolu i njime propisanom načinu te je u svim kaznenim tijelima proveden preliminarni odabir između zatvorenika koji su iskazali interes za uključivanje u Projekt resocijalizacije. U drugoj fazi organiziran je specijalistički pregled selekcioniranih zatvorenika u suradnji kaznenog tijela s liječnikom medicine rada odabranim od strane Ministarstva zdravlja na čijem području se nalaze kaznena tijela. Za specijalistički pregled svakog zatvorenika, odnosno zatvorenice, osigurana je liječnička svjedodžba liječnika kaznenog tijela s potrebnim nalazima, kao i uvid u raspoloživu medicinsku dokumentaciju radi donošenja odgovarajućeg mišljenja o zdravstvenom stanju i procjeni. Na temelju utvrđenih medicinskih indikacija, izrađeno je završno individualno mišljenje o profesionalnoj orijentaciji, a plaćanje troškova specijalističkih pregleda medicine rada u cijelosti je snosilo Ministarstvo zdravlja, odobravanjem naloga za plaćanje odabranim ordinacijama po izvršenim pregledima. Paralelno s opisanim, proveden je postupak izbora izvođača edukacija od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, koje je s izabranim izvođačima sklopilo ugovore i po izvršenju realiziralo plaćanje.

Temeljem navedenog, mogućnost završavanja programa stručnog osposobljavanja u izvještajnoj godini ostvarilo je ukupno 55 zatvorenika (od čega 9 zatvorenica), iz različitih kaznenih tijela. Programi osposobljavanja započeli su u listopadu i završili u prosincu 2015. godine, a osposobljavanje za odabrano zanimanje uspješno je završio ukupno 51 zatvorenik, od čega 9 zatvorenica. Stručno osposobljavanje za računalnog operatera završilo je 37 polaznika, od kojih je 5 bilo zatvorenica, a za računalnog operatera uredskog poslovanja završile su 4 zatvorenice. Za poslove računalnog operatera, edukacije su realizirane na četiri lokacije i to u Kaznionici u Glini, Kaznionici u Lepoglavi, Kaznionici i zatvoru u Požegi i Kaznionici i zatvoru u Šibeniku. Edukaciju za računalnog operatera i za računalnog operatera uredskog poslovanja realiziralo je Otvoreno učilište "Algebra". Stručno osposobljavanje za poslove sitotiska završilo je ukupno 10 zatvorenika, realiziralo se u Kaznionici u Glini, a izvođač edukacije bila je Grafička škola u Zagrebu.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta je, sukladno obvezama koje su zadane u Protokolu suradnje i postupanja mjerodavnih državnih tijela i ustanova i organizacija civilnog društva u provedbi Projekta resocijalizacije, i u 2015. godini uspješno nastavilo s provedbom mjera koje se odnose na školovanje, prekvalifikaciju i stručno osposobljavanje korisnika Projekta resocijalizacije.

U 2015. godini nastavila se suradnja s terapijskim zajednicama i centrima za socijalnu skrb na čiji prijedlog, a nakon suglasnosti Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, korisnici se upućuju na traženo obrazovanje ili stručno osposobljavanje. Također, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta je u stalnom kontaktu s onim odgojno obrazovnim ustanovama gdje se korisnici školuju. Na taj način je, u različite programe obrazovanja, u prošloj godini uključeno

46 korisnika, a Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta je financiralo njihovo školovanje. Nadalje, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta nastavilo je i suradnju s Ministarstvom pravosuđa, te su na temelju njihove preporuke uključili 55 polaznika na tečaj za zanimanje računalnog operatera i za grafičku struku – sitotisak.

U vremenu od sredine listopada do sredine prosinca 2015. godine Pučko otvoreno učilište Algebra provodilo je edukaciju za računalnog operatera na četiri lokacije (Požega, Glina, Lepoglava i Šibenik), a Grafička škola u Zagrebu provodila je edukaciju za grafičkog radnika za sitotisak u Kaznionici u Glini. Ministarstvo je u cijelosti financiralo školovanje polaznika iz kaznenog sustava. Slijedom navedenog, u 2015. godini u Projekt resocijalizacije u programe obrazovanja uključio se 101 korisnik, od toga 91 muški i 10 ženskih ovisnika. Tijekom 2015. godine uključen je veći broj polaznika koji su ili upisali ili već polažu razlikovne ispite, pa će tijekom ove školske godine završiti svoje školovanje.

Financijska sredstava utrošena iz Državnog proračuna u 2015. godini za provedbu projekta Resocijalizacije ovisnika⁷

Tablica 7. Sredstva Državnog proračuna za 2015. godinu utrošena za provedbu Projekta resocijalizacije ovisnika

NOSITELJ	PODRUČJE	IZNOS (KN)
Ured za suzbijanje zlouporabe droga	Mjere za poticanje zapošljavanja Sufinanciranje organizacija civilnog društva i drugih ustanova koje provode programe usmjerene na pomoć ovisnicima pri doškolanju, prekvalifikaciji i privremenom ili trajnom zapošljavanju	146.033,50
	Mjere predstavljanja projekta i provedba projekta Tiskanje letaka, održavanje edukacija i stručnih skupova na temu resocijalizacije ovisnika	20.253,85
Ministarstvo rada i mirovinskog sustava Hrvatski zavod za zapošljavanje	Aktivnosti i mjere provedene prema ciljanoj skupini liječenih ovisnika za razdoblje od 01. siječnja do 31. prosinca 2015. godine	2.125.275,68
Ministarstvo zdravlja	Profesionalno usmjeravanje i ocjena radne sposobnosti (Podmirivanje troškova zdravstvenog pregleda ovisnika prije uključivanja u projekt resocijalizacije (obrada u zatvorskim ustanovama)	9.050,00
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta	Doškolanje – završetak započetog srednjoškolskog obrazovanja Doškolanje i prekvalifikacija u Terapijskim zajednicama i zatvorskim ustanovama	404.385,15
UKUPNO		2.704.998,18

Izvor: Ured za suzbijanje zlouporabe droga

⁷ Ministarstvo poduzetništva i obrta, Ministarstvo socijalne politike i mladih i Ministarstvo pravosuđa nisu iskazali utrošena sredstva budući se provedba mjera financirala iz redovitih sredstava.

Analiza učinaka provedenih mjera Projekta resocijalizacije ovisnika

Tijekom 2015. godine sva nadležna ministarstva i ostala državna tijela sukladno svojim ovlastima i odgovornostima navedenim u Projektu i Protokolu provodila su projektne aktivnosti s ciljem resocijalizacije i društvene reintegracije rehabilitiranih ovisnika o drogama. Za provedbu Projekta u 2015. godini ukupno je utrošeno 2.704.998,18 kuna što je u odnosu na 2014. godinu kada je utrošeno 2.990.220,75 kuna smanjenje za 9,5%. Unatoč manjem financiranju, izvješća o provedbi Projekta resocijalizacije u 2015. godini od strane Hrvatskog zavoda za zapošljavanje pokazuju povećanje broja liječenih ovisnika u obrazovnim programima s obzirom na 2013. i 2014. godinu, no bilježi se porast zaposlenosti s obzirom na prethodnu godinu od 18%.

U sklopu pripreme za zapošljavanje, u razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2015. godine, 143 liječenih ovisnika o drogama uključeno je u aktivnosti profesionalnog informiranja i savjetovanja (te je izvršena psihološko-medicinska obrada) u svrhu zapošljavanja i razvoja karijere, što je povećanje za 34% u odnosu na prošlu godinu kada je uključen 61 korisnik. Ipak, u 2015. godini bilježi se povećanje ovisnika koji su zaposleni putem mjere Javni radovi za 18% s obzirom da ih je 2014. godine prijavljeno 102, a 2015. godine njih 120.

U evidenciji Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje je, na dan 31. prosinac 2015. godine bilo 413 liječenih ovisnika koji su uključeni kroz projekt Resocijalizacije (338 muškaraca i 75 žena liječenih ovisnika), od čega su 86 (71 muškarac i 15 žena) liječenih ovisnika novo prijavljene osobe u razdoblju od 01. siječnja 2015. godine. Za 41 korisnika (37 muškaraca i 4 žene) Projekta resocijalizacije izvršena je procjena psihofizičkih mogućnosti. U radionice aktivnog traženja posla i razvoja karijere uključen je 71 liječeni ovisnik (67 muškaraca i 4 žene).

Hrvatski zavod za zapošljavanje je i tijekom 2015. godine provodio mjere aktivne politike zapošljavanja, u koje je ukupno uključeno 89 liječenih ovisnika. Kroz potpore za zapošljavanje uključeno je 11 liječenih ovisnika – 9 osoba kroz mjeru Sufinanciranje zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba, 2 osobe kroz mjeru Sufinanciranje dugotrajno nezaposlenih osoba i jedna osoba kroz Sufinanciranje osoba iznad 50 godina. Mjeru Sufinanciranje samozapošljavanja koristila su tri liječena ovisnika, dok je najveći broj liječenih ovisnika zaposlen je kroz mjere javnih radova, njih 70.

Od 19. travnja 2007. godine kada je usvojen Projekt resocijalizacije do 31. prosinca, 2015. godine Hrvatski zavod za zapošljavanje ukupno je proveo profesionalno usmjeravanje i procjenu radne sposobnosti za 796 ovisnika, od toga 268 liječenih ovisnika je bilo uključeno u obrazovne programe, a 566 liječenih ovisnika je ostvarilo zaposlenje u javnom radu i koristilo poticaje za zapošljavanje ili su ostvarili zaposlenje samostalno. Dodatno, 669 ovisnika je ostvarilo pravo na školovanje na teret sredstava Ministarstva znanosti i obrazovanja, a za oko 7.000 ovisnika pomoć u resocijalizaciji su pružile udruge.

Nadalje, bilježi se isti broj ovisnika s obzirom na 2014. godinu (njih 101) koji su se uključili u školovanje na teret Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, dok je u 2015. godini navedeno Ministarstvo financiralo školovanje također za 101 polaznika, od toga 91 muškarac i 10 žena ovisnica.

Udruge su pružile pomoć tijekom 2015. godine u resocijalizaciji za ukupno 1.021 liječenih ovisnika od toga za 860 muškaraca i 161 žena, što u odnosu na 2014. godinu kada su udruge pomoć u resocijalizaciji pružile za 1.344 liječenih ovisnika predstavlja smanjenje od 25%.

Ukupno je od strane svih nadležnih ministarstava i državnih tijela i udruga u Projekt resocijalizacije tijekom 2015. godine bilo uključeno oko 1.614 ovisnika od kojih je 1.355 muškaraca i 245 žena što je u odnosu na 2014. godinu kada je bilo uključeno oko 1.686 ovisnika smanjenje za 4%. Navedeni broj treba uzeti kao okvirni broj ovisnika uključenih u Projekt jer je moguće da su ovisnici koji su primili pomoć u resocijalizaciji od strane nevladinih organizacija također bili uključeni u Projekt od strane Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i nadležnih ministarstava i obrnuto⁸ (Tablica 8).

Tablica 8. Ukupan broj ovisnika uključenih u Projekt resocijalizacije od strane nadležnih državnih tijela i organizacija civilnog društva tijekom 2015. godine prema spolu

Ministarstvo rada i mirovinskog sustava Hrvatski zavod za zapošljavanje Mjere aktivne politike zapošljavanja			Ministarstvo pravosuđa- Uprava za zatvorski sustav			Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta,			Ministarstvo socijalne politike i mladih (centri za socijalnu skrb)			Ured i organizacije civilnog društva		
M	Ž	Ukupno	M	Ž	Ukupno	M	Ž	Ukupno	M	Ž	Ukupno	M	Ž	Ukupno
338	75	413	42	9	51	91	10	101	24	4	28	860	161	1021
UKUPNO			Muškarci			Žene			Ukupno					
			1.355			259			1.614					

Izvor: Ured za suzbijanje zlouporabe droga

Unatoč navedenim pozitivnim rezultatima, tijekom provedbe Projekta uočeni su i problemi koji su onemogućili da se još veći broj korisnika uključi u Projekt.

Prije svega uočen je problem nedovoljnog upućivanja ovisnika u Projekt resocijalizacije od strane Službi za mentalno zdravlje, prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti županijskih zavoda za javno zdravstvo te je stoga od strane Ureda upućena preporuka navedenim službama da sukladno Protokolu suradnje i postupanja u mjerodavnih državnih tijela i ustanova i organizacije civilnog društva u provedbi Projekta resocijalizacije ovisnika o drogama, uključuju ovisnike u Projekt resocijalizacije posebice ovisnike koji duže vrijeme stabilno održavaju apstinenciju ili ako su na supstitucijskoj terapiji i pridržavaju se propisanog načina liječenja.

Primijećena je još uvijek nedovoljna senzibilizacija cjelokupne, ali i stručne javnosti za projekt resocijalizacije te nedovoljna senzibilizacija gospodarstvenika za zapošljavanje liječenih ovisnika kao i vrlo velika neaktivnost i nezainteresiranost pojedinih županija za

⁸ Svi ovisnici koji su uključeni u Projekt resocijalizacije od strane centara za socijalnu skrb već su prikazani u evidenciji Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta i Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Ovisnici koji su uključeni u Projekt od strane Uprave za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa i Ministarstva zdravlja sadržani su također u evidenciji Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta.

uključivanje u provedbu Projekta resocijalizacije.

Stoga je Ured uz stručnu podršku Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta, a s ciljem definiranja pozitivnih i negativnih strana Projekta resocijalizacije kao i njegove modifikacije i unapređenja, proveo Znanstveno istraživački projekt Evaluacije Projekta resocijalizacije. Metode evaluacije bile su: fokus grupe (7 fokus grupa - provoditelji projekta na nacionalnoj razini, lokalnoj razini i korisnici), studije slučaja (2 studije slučaja – Splitsko dalmatinska i Šibensko kninska županija) te On line upitnik. Odgovori dobiveni pomoću održanih fokus grupa analizirani su i grupirani u 6 kategorija; doživljaj projekta, aktivnosti projekta, teškoće i prepreke u provedbi, dobici od projekta, prijedlozi za unaprjeđenje, utjecaj projekta na socijalno uključivanje dok je analiza upitnika doprinijela testiranju rezultata dobivenim iz fokus grupa. Analiza je pokazala da je i u odnosu na provoditelje projekta i u odnosu na korisnike koji su u njega uključeni, Projekt postigao niz pozitivnih rezultata, ali usporedno i s time ukazala i na probleme, nedostatke i prepreke koje se javljaju prilikom njegove provedbe.

Iz evaluacije i izvješća o provedbi Projekta se može zaključiti da je opći doživljaj Projekta od strane svih sudionika (provoditelja i korisnika) pozitivan. Smatraju da je dobro zamišljen, a pokazao se vrlo poticajan za ovisnike pruživši im mogućnost da se uključe u konkretne aktivnosti koje do sada nisu postojale i samim tim mogućnost za uspješnu socijalnu integraciju u društvo i potpuni oporavak od ovisnosti. Najveću prepreku uspješnijem socijalnom uključivanju i provoditelji i korisnici vide u negativnom stavu javnosti o problemu ovisnosti i ovisnicima te nedovoljnoj senzibilizaciji poslodavaca za zapošljavanje liječenih ovisnika. Iz analize ovog izvješća i temeljem rezultata evaluacije ovog Projekta a zbog unapređenja provedbe mjera iz Projekta te poboljšanja suradnje među nositeljima mjera iz Projekta potrebno je poduzeti sljedeće aktivnosti:

1. Potrebno je potaknuti bolju informiranost korisnika i provoditelja Projekta kako na nacionalnoj tako i na lokalnoj razini te uspostaviti aktivniju suradnju područnih službi Zavoda za zapošljavanje, službi za mentalno zdravlje, prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti, centara za socijalnu skrb, terapijskih zajednica, zatvorskih ustanova, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i nevladinih organizacija koje pružaju pomoć ovisnicima u resocijalizaciji.
2. S obzirom na specifične potrebe žena ovisnica potrebno je planirati posebne programe za socijalnu integraciju žena ovisnica koji nužno trebaju sadržavati grupe za psiho-socijalnu podršku nakon izlaska iz ustanove, rad s obitelji, prijelazne oblike resocijalizacije kao što su stambene zajednice te ponudu zanimanja i poslova prilagođenih psihofizičkim sposobnostima žena ovisnica.
3. Radi poboljšanja međusobne komunikacije i suradnje između stručnjaka potrebno je osnovati lokalne timove stručnjake za resocijalizaciju iz različitih ustanova koji će imati redovite sastanke i komunikaciju vezano za resocijalizaciju pojedinih ovisnika ali i unapređenje provedbe Projekta na lokalnoj razini.
4. Na nacionalnoj razini potrebno je stvoriti uvjete koji će omogućiti što većem broju korisnika završetak srednjoškolskog obrazovanja, proširiti vrstu zanimanja koja je moguće steći putem stručnog osposobljavanja te uspostaviti bolju povezanost zatvorskih ustanova i centara za socijalnu skrb kako bi se omogućilo da zatvorenici kad izlaze van na uvjetni otpust da se obavezno javljaju centrima za socijalnu skrb.
5. Povećati broj udruga koje pružaju psihosocijalnu pomoć i podršku ovisnicima nakon izlaska iz zajednice te osnovati što veći broj stambenih zajednica posebice za žene ovisnice koje će pružiti prijelazni oblik resocijalizacije nakon završenog tretmana i izlaska iz zatvorskog sustava.
6. Osmisliti dodatne mjere i poticati poslodavce kako bi isti pokazali veći interes za

zapošljavanje liječenih ovisnika te u tom smislu razmisliti o mogućnosti uspostave registra poslodavaca koji su automatski pristali na zapošljavanje ovisnika.

7. Potrebno je jače informirati i senzibilizirati širu javnost o Projektu, a osobito poslodavce pomoću održavanja tribina i javnog zagovaranja.
8. Kako bi se još više povećao broj korisnika Projekta, preporuka je putem ureda za probaciju u isti uključiti osuđenike sa mjerom rada za opće dobro na način da se takve osobe ukoliko su ovisnici uključe u školovanje te da im se sati provedeni na školovanju računaju u sate odrađene za opće dobro.
9. Potrebno je dodatno nadopuniti Protokol suradnje i postupanja u provedbi Projekta posebice u dijelu koji se odnosi na rad Centara za socijalnu skrb u provedbi Projekta te na mogućnost upućivanja korisnika u Projekt od strane udruga koje pružaju usluge psihosocijalnog tretmana i resocijalizacije.

Očekuje se da će se provedbom navedenih aktivnosti dodatno unaprijediti provedba Projekta resocijalizacije te će se na taj način doprinijeti kvaliteti cjelokupnog tretmana ovisnika i njihovoj boljoj društvenoj reintegraciji, a samim time smanjenju njihove isključenosti i stigmatizacije u društvu.